Adì 7 8bre 1605

dal nob.l And.a Zonibolo

alla lib.a del p.o Rom.o

7 - 20

APHORISMORVM MEDICINALIVM,

CVM THEORICORVM, TVM PRACTICORVM, OMNIBVS, QVIBVS SECVNDA valetudo curæ est, apprimè necessariorum.

SECTIONES OCTO.

QVARVM PRIORES QVINQVE Theoricam Medicinæ partem, ut ex Arabum distinctione appellatur; posteriores verò tres Practicam, sic ab iisdem dictam complectuntur.

Collectæ studio & opera,

LAVRENTII SCHOLZII VRATISL. PHILOSOPHIÆ ET MEDICINÆ Doctoris.

FRANCOFORTI AD MOENVM,
IMPENSIS HENRICI OSTHAUSIJ Iunioris.

M. D. XCIIII.

EPISTOLA DEDICATORIA.

AD MAGNIFICVM, AMPLISSIMVM, ET PRVDENTISSIMVM SENATVM INCLYTÆ Silesiorum Reipublicæ Vratislauiensis, Dominos & Patronos suos omni reuerentia colendos.

CVM ea bona, quibus DEVS optimus maximus mortalium genus amplissimè auctum cohonestatumq; voluit, mecum ipse considero; in eam sententiam facilè adducor, vt præclarius magnificentiusque nullum, quàm Medicinam, Artem omnium, quas humana eruit industria, saluberrimam, re-

periri posse existimem. A reliquis enim externa vt plurimum fortunæ subsidia petuntur: ab hoc verò ipsa sanitas, qua nihil homini vtilius, aut suauius in hac ærumnarum valle contingere potest, ac sine qua, vt Orpheus in hymno suo cecinit, cuncta hominibus inutilia sunt, cuiq; Plato primum inter bona humana locum tribuit, dependet. Cùm itaque sacratissimæ artis Medicinæ tanta dignitas sit, atque vtilitas: præclarè mihi de mortalium commodis, qui in hac augenda atque illustranda, omnes ingenij sui neruos intenderunt, promeriti esse videntur. Decet enim animum liberaliter à natura, & doctrina institutum, virtutemq; ac decus amantem, aliquid opis communi hominum societati conferre, nec de propria magis, quàm de publica vtilitate sollicitũ esse. Quod cùm ita sit: vt pro mea etiam parte Medicinam, artem nostrã præclarissimam, exornarem; sententias istas Aphoristicas, quę hactenus hinc inde sparsæ legebantur, ac veluti disiectæ nufragiæ tabu-

læ, ex totidem libris, quot earum autores sunt, non sine graui lectoris molestia, petendæ erant; in vnum quasi corpus contractas, vnicoq; libello, dilucida breuitate conspicuo, pulchro ordine, & iusta serie, vt vniuersæ simul studiosorum oculis subijcerentur, comprehensas, in lucem edendas, honesta, opinor, sententia statui. Etsi enim hasce octo Aphorismorum Medicinalium sectiones, in illo otio meo, quod mihi ex Italia ante decennium reuerso, in Patria, antequam pluribus in ea innotescerem, concedebatur, non in eum finem, vt aliquando in publicum emitterem; sed in priuatum potius vsum meum collegeram: tamen cùm viderē amicos nonnullos has non solùm approbare: verum etiam apud me instare, vt eas ad prouehendos studiosorum conatus, typis describendas darem; neque tam commodam de rebus mortalium benè merēdi occasionem è manibus amitterem; vt æquissimis postulatis eorum, qui id à me efflagitabant, gratificarer, has diu-

 tius

tius apud me ſupprimere nolui. Aggreſſus autem ſum hoc, quicquid eſt laboris, eò alacriùs, quod certò mihi perſuaſum haberem, fore, vt conſilium hoc meum, quod à me non alio fine, quàm vt ipſe quoque in communem vitæ vſum, aliquid poſteritati conferrem, ſuſceptum eſt, à plurimis approbaretur. Quantum verò hi Aphoriſmi lectoribus profuturi ſint, ex ipſo potiùs euentu, quàm magno meorum verborum encomio, poſteris innoteſcere cupio. Si qui tamen erunt, qui hæc noſtra imperfecta eſſe iudicauerint, eos propter publicam rei Medicinæ ſtudioſorum vtilitatem peramanter rogatos volo, vt his meliora, commodioriq; ordine, vt lectioni & memoriæ maius lumē accedat, diſpoſita, poſteritati communicent. Quòd ſi fecerint, magnam non ſolùm illis gratiam habiturus, miniméq; gloriæ ipſorum inuiſurus; verùm grata cōmemoratione laudes eorum amplificaturus ſum. Et hæc de conſilio & inſtituto noſtro dicta ſufficiant. Cur autē haſce

conatus mei primitias honoratiſſimi nominis veſtri ſplendore, veſtróq; patrocinio tectas, in publicum prodire voluerim, Nobiliſſimi, Ampliſſimi, & prudētiſſimi Viri, CONSVLES ET SENATORES, Domini ac Patroni mihi plurimùm obſeruandi; non ſolùm ob eximias, ſummoperéq; admirādas animorum veſtrorum dotes, inſignem nimirum pietatem, ſingularem prudentiam, incredibilem humanitatem, admirabilem induſtriam, ac plurimarum rerum vſum: verumetiam ob ſingularem veſtrum erga me amorem, multiplicem beneuolentiam, ac innumera veſtra erga me merita, quæ gratam à me memoriam efflagitant, à me factum eſt. Licet autem exiguum iſtud munuſculum veſtris in me animis nequaquam par eſſe; ſed longè maius vobis deberi, verè ſtatuam; tamen fretus ſingulari veſtra humanitate, ac propenſa in ſtudia honeſta voluntate, quam radicē eſſe iudico, ex qua vberrimi, lætiſſimiq; aliarum virtutum fructus, proueniunt, in eam ſpem

adducor, fore, vt hoc chartaceum munus, mei erga vos officij, studij, & obseruantiæ monumentum sempiternũ, hilari fronte suscipiatis, boni consulatis, ac me, meáq; studia, voluntate benefica, sicut hactenus à vobis factum est, in posterum quoq; complectamini. Sed cùm vestra sponte hoc facturos esse non dubitem, me pluribus verbis hoc à vobis petere, prorsus superuacaneum esse iudico. Quod superest, DEVM ter maximum, vt vos in plurimos annos saluos & incolumes conseruet, & omnia consilia, deliberationes, ac labores vestros, quos singulari prudentia pro Reipublicæ gubernatione suscipitis, benignè fortunet, faciátq; vt vestra gubernatio felix sit, tranquilla, & salutaris, ardentibus votis oro. Sed ne longior sim, benè valeatis mihi colendi PATRIÆ PATRES, bonorum omnium, doctorúmq; inprimis Patroni optimi, & viuatis quàm felicissimè, diutissiméq; incolumes, Reipublicæ, amicis, ac vestris omnibus, méque, nominis vestri obseruantissimum, solita

bene-

beneuolentia prosequi pergatis. VRATISLAVIÆ, die Dominica Palmarum. Anno à partu virgineo, 1589.

Vestræ Ampliss. Prud. addictissimus.

LAVRENTIVS SCHOLZIVS,
Medicinæ Doctor.

IN APHORISMOS VIRI CLARISSIMI DOMINI LAVRENTII SCHOLZII, Medici, & Philoſophi præſtantiſſimi.

EPIGRAMMA.

QVI *varias luſtrat diſcendi ardore tabernas,*
Hic paruo magnas ære emat hoſpes opes.
Nil hic plebeium aut ſcriptorum è face petitum,
Nil quod nō vſus, quod ratio ipſa probet.
Tot gēmæ, quot verba libris excerpta ſophorū,
Magnaq́; ſub quavis voce medulla latet.
Huc fæcundus Arabs, methodiq́; Magiſter Iberus,
Celta huc diuitias, huc tulit Auſo ſuas.
Salue apis Elyſia & plures è diuite cella,
Ingenij profer, quas veneremur, opes.
Nam quam das alijs, SCHOLZI *clariſsime, vitam,*
Ingenij ſpondent hanc monumenta tibi.

NICOLAVS RHEDINGER
à Striſa, Muſis inuitis F.

ALIVD.

ALIVD.

LEMMATA *seu te Coá iuuant: seu turgida magni,*
Tibi vena Claudij placet.
Siue Arabum Princeps Auenzoar: aut Aboallys.
Maiore vtroque Auenroes,
Forte tuũ ad gustũ faciunt, lentámq; saliuã:
O care Phœbo prolyta:
Huc celeres confer gressus: SCHOLCIq; *libellum,*
Politulum, limatulum.
Hauri auidis præceps oculis: atq; aurea in imo quicquid,
Præcepta conde pectore.
Quicquid Arabs; quicquid florẽtia Pergama: Schola Coá sciuit; aut sciet:
Omne breui strinxit calamo Podalirius iste,
Silesij decor soli.
Cui nisi de priua tribuisset nomina fronde,
Apollo: Lauri consitor:
Ipse suos titulos illi noménq; fuisset,
Largitus AEsculapius.
O felix mea Bresla? tuum hunc complectere fœtum:
Meritisq; macta honoribus.

Nam superat iubar hoc, iubara illa antiquæ Galenum,
Hippocraten, Auenroëm:
Quosq́; D E V M numero veteres habuêre Poëtæ:
Apollinem, AEsculapium.
Aut si forsan idem sunt, S C H O L Z I V S *atque Galenus.*
Hippocrates, Auenroës:
Quosq́; D E V M numero veteres habuere Poëtæ:
Apollo & AEsculapius.
Carnem atque ossa istos dicam, pellemq́: sed illum,
Succum, medullam, sanguinem.

Ioh. Matth. Wacker,
I. C. Constantinus.

ALIVD.

H

ALIVD.

QVALITER *extractam per multa volumina litem,*
Cùm pars quæq; preces clausit anhela suas,
Prætor amãs æqui dirimit sermone rotundo,
Promit & ad veri vix tria verba fidem:
Non secus in vastis quæ Pæonis arte politi,
Aduersum morbos differuere libris,
Illa breui forma complecteris, orbaq; fruge,
Vel minus ex vsu firma, tacenda putas.
Scriptores varij coiere, volumen in arctum;
Quæq; libri grandis pagina semen habet.
Sudasti spissum, Prætori docte, laborem,
Sed graue Mnemosyne lenijt acris opus.
Atropos hoc igitur cùm fortè videret, apertã
Sic nutu bilem significante refert:
Longa quod ars, rapidæ sed sit breuis orbita vitæ,
Publica communi sorte querela gemit.
Vt breuis ars contra, sed longa sit orbita vitæ,
Autor hic excellens Pæonis arte facit.
Bilis agat Parcã. Tibi laus det præmia Lauri,
Cuius, amant Artes, fraus necis horret, opem.

GEORG. TILENI, V. I. D.
Illustriss. Ducis Mônsterbergen. à Consilijs.

ALIVD.

INVENTVM *Medicina Dei est; Qui condidit artem,*
Arti etiam præstò est, & iuuat artis opus.
Sed studijs opus est. Nam qui sine lege medentur,
AEgris triste malum, probra sibiq; creant.
Olim igitur natos artem docuere parentes,
Græcia cum docta Pallade fœta fuit.
Nec schola longa fuit: Rebus sententia prægnans,
Contraxit breuibus dogmata certa modis.
Arcta quidem ratio est. At si benè vertis ad vsum,
Panditur in curas area lata tuas.
Nec malè procedit, qui nunc quoque prisca reperta,
Colligit, inq; operis seruat alitq; suis,
Nullius ille dabit vitæ per pharmaca dānum,
Quicquid agat, morbi dum graue soluit onus.
Eijciet multas affecto corpore pestes,
Prælia cumq; fera Morte secunda geret.
Nā DEVS *ingenio Medici succurrit, & Arti,*
Cùm fit, quod fieri cum ratione decet.

Sic

Sic labor est felix, sic experientia crescit,
Assiduè, multis fertq; salutis opem.
Præstat idem studio quoniam LAVRENTIVS, *acri,*
Quis lauri dignum fronde virente neget?
Patria fortè negans dicet; Mea membra tuentis,
Condecorant melius quernea serta caput.

M. Nicolaus Steinberg Vr.
SchoL· VratisL. Rector.

ALIVD.

ALIVD.

Est aliquid sæuos dextra prostrasse Leones,
Et valida tauros perdomuisse manu.
Sed morbos domuisse, ipsiq́; resistere Morti,
Et fati celeres sistere posse gradus.
Hoc opus hic labor est, nempe istæc gloria paucis,
Contigit, aut si cui? contigit ista tibi.

DANIEL ENGELHARD
in Corofcavv.

CLARISSIMO VI-
RO, D. LAVRENTIO SCHOL-
ZIO, Medicinæ & Philo-
ſophiæ Doctori
eximio,

S. P. D.

MARTINVS VVEINDRICH VR.

DE APHORISmorum συλλογῆ, *quos ex optimis Medicorum commentarijs hinc inde diſperſos, in hoc libello nobis reponis, quæris quid mihi videatur: opera eſt, quantum ego iudicare poſſum, te inprimis digna, quæq́; varietatem in legendo, laborem, ac prudentiam in colligendo, iudicium in diſponendo, pieta-*

tem verò in iuvandis alienis miserijs apertißimè indicat. Sententiæ ipsæ graves, maturæ, quæ rem & usum habent, nihil hîc vulgare, aut ignobile, ex sapientum hortis omnia, ipsumq́ consilium tuum & exemplo potes, & ratione tueri: Nam autorem habes inter Medicos antiquißimum Hippocratem, qui artem vestram sententijs talibus non paucis locupletissimè nobilitavit: Græcos deinde Medicos alios videmus, postea Arabes, deniq latinos etiam in hoc genere multùm laborasse, ut legislatorum responsa, decreta, senatusconsulta, Ethicorum & septem sapientum gnomas, theologorum oracula, anthologias, polyan-

lyantheas planè prætereaam. Quid in parva arte aliud Galenus egit? Quid Avicenna in canticis, & Rabbi Moses, ac Damascenus? E nostris hominibus Arnoldus, Alexander Benedictus, Otto Brunsfeldius, & qui hos omnes diligentia superasse videtur, in locupletissimo illo Galenicarum sententiarum indice conficiendo, Antonius Musa Brassavolus, & complures etiam alij: Nam cùm duo omninò docendi genera esse sapientes illi animadvertissent, unũ diffusum & diexodicum. Alterum Aphoristicum, præcisum, & definitum, summaq; brevitate circumscriptum, & κατὰ σύνοψιν, ex his duobus prius illud in philosophan-

do, & veritate inquirenda, Alterum ad memoriæ ſubſidium adhibuerunt, quæ ut cuſtos eſt eorum, quæ diſcuntur, ita infinitas illas res in ambitu ſcientiarum (cùm & finitum infiniti capax non ſit, & prolixitas ingeniũ perturbet) vix admittit, niſi multa in pauca, quaſi in carmen incluſa, redigantur. Ergo copioſarum præceptionum ſummas quaſdam ſententias, ac velut concluſiones, quales ſunt in omnibus artibus, detrahentes quædam, conſtituerunt, quæ à toto corpore avulſæ ſeminis inſtar, mole quidem minimi, ſed virtute maximi, ſi quis hoc agat, ad multa revocari, & diduci rurſus poſſint, ſicut multa quæ ſunt ad pauciora,

è quibus

è quibus cœtera pullulant redigi. Eas porrò sententias, si soli contẽplationi servirent, theoremata appellabant, qualia sunt, Corporis simplicis simplex motus: Infinitũ plus uno esse non potest: Figura rotunda perfectissima: sin verò ad actionem facerẽt, practicas sententias, ut, Turpe, nescire, quid liceat sibi. Qui mortalis est, immortalem iram non gerat. Sera omnis vita crastina. Id utrumq; enunciationum genus vel rationem habet additam, si res dubia sit, vel non habet, si per se manifesta. Vniversas autem vel sub ænigmate, ut Pythagorici, vel apophthegmate, vel parabola, aut deniq; legis ac decreti autoritate enunciabant,

bant, ut quatuor earum formæ essent: Placuêre alijs aliæ. Medicorum sententijs Aphorismi nomen Hippocrates imposuit, maximus proprietatum in rebus nominandis affectator: sunt autem non flosculi quidam tantùm, sed ipsa artis summa capita paucis expressa, nulla verborũ frequentia munita, quæ in iudicando lucem, in agendo viam præmonstrant, magnumq; ad omnem artis exercitationem subsidium habent, quod & tu, Vir clarissime, frequenti artis exercitatione observas quotidiè, & artifices huius generis alij aliorum in periculis quotidiè experiuntur, maximè, si ut hæ ipsæ sunt, sententiæ veræ sint, receptæ, rationi ac experi-

ac experientiæ conſentaneæ, ſi è turba ſelectæ, ac quaſi ab excrementis communium opinionum repurgatæ, quod ipſum vox Aphoriſmi videtur innuere, & ſit, qui eas non tantùm meminerit, ſed ſciat etiam commodè utendo ſuas facere: Neq; enim ſtolidum uſurpatorem, & qui non, niſi ad unum, poßit reſpicere, deſiderant: Quòd ſi quis hoc in iſtis ſententijs vituperet, dicatq; perpaucas è tanto eſſe numero, quæ univerſaliter, ac ſine exceptione efferri poßint, aut contradictione non deſtruantur, fatebor id primùm; cùm vetus ſit, ſemper cum periculo aliquid de toto affirmari poſſe, & ipſi etiam veriſsimè Philoſophi pronuncia-

rint, difficilimum esse, universale quippiam constituere. In Medicorum verò principijs ob subiecti, & rerum circa quas versantur naturam mutabilem, minus etiam Mathematica illa certitudo postulanda est. Illud tamen addendum, iniquum & sophisticum esse, aphorismi vel definitionis etiam alicuius veritatem uno aliquo exẽplo abhorrente, sed rarò, superbè elevare velle: Quid enim? Vixit Augustus edentulus ad annum usq; septuagesimnm. Malè igitur dixerit Aristoteles, Raros dentes brevitatem vitæ indicare? Nihil minus, ut nec illud, Mares in dextro gestari, in sinistro fœminas. Ferrum *quoddam est, ut & orichalcum,*

chalcum, de quo Scaliger, quod nullo igni liquefieri poßit: An ob id falsa ilicò definitio fuerit: Metallum corpus esse foßile, durum, quod ab igne liquescere & metalleo dilatari poßit? Nihil iniquius: Ergò ut hæc de ijs tantum metallis intelligi debent, quæ sub terra, non in nubibus nata sunt, & nasci plerunq; ac secundum naturam solent. Ita satis opinor fuerit decantatas illas artium & scientiarum sententias, si non in universum, saltem magna ex parte, & ἐπὶ τὸ πολὺ *veras esse, non de omni, & loco, & tempore, & corpore, estq; prudētiæ videre, quousq; quæ dicuntur, singula se poßint extendere. Aut igitur ita accipiendi*

 apho-

aphorismi medici, aut non hi soli, sed mille alij etiã ex Philosophia eijciendi. Autores autem, quòd taces, parùm refert: Quid enim interest, quis dixerit? Verùm à quocunq; dictum sit, verum est, & falsum similiter. Legã igitur hæc, & legent alij, tibiq; pro voluntate optima iuvandi bonum publicũ, & libri istius, cuius vitæ & necis potestatem habebas, hoc est, edendi, vel supprimendi, communicatione gratiam se tibi debere ingenuè profitebuntur: Vale vir Doctißime, & tuam pristinam mihi & meis, qui te merito tuo & columus & observamus, benevolentiam conserva. Dab. ex Musæo meo: Pridie Paschat: ANNO M. D. L. XXXIX.

OCTO APHORISMORUM MEDICINALIUM Index.

.I Complectitur prolegomena, & agit:

II. Primam Theoricæ Medicinæ partem, utpote: φυσιολογικὴν, & agit:

7. De

III. Secundum, nempe ὑγιεινὴ, & agit de rebus non naturaliaus, ac:

IIII. Ter-

IIII. Tertiam, videlicet: παθολογικὴν, & agit de rebus præter naturam:

1. De causa morbi. 50.
2. De Morbo. 52.
3. De Symptomate. 56.

V. Quartam, nempe: σημειωτικὴν, sive προγνωστικὴν, & loquitur de signorum observatione, ac quidē:

1. De Prognostico. 57.
2. De Crisibus. 75.
3. De diebus Criticis. 79.
4. De Pulsibus. 81.

VI. Primam practicæ Medicinæ partem, nempe: διαιτητικὴν, & agit:

3. De Victu. 82.
2. De regimine puerorum. 88.
3. De regimine senum. 89.
4. De vario genere ciborum & potus. 90.
5. De regiminis mutatione secundum quadrifa-

VIII. Tertiam partem, utpote: χειρουργικὴν, & agit:

CICERO lib. 2.
Officiorum:

VAletudo ſuſtentatur noticia ſui corporis, & obſervatione earum rerum, quæ res aut prodeſſe ſoleant, aut obeſſe, & continentia in victu omni, atq; cultu corporis tuendi cauſa, & prætermittendis voluptatibus, poſtremò arte eorum, quorum ad ſcientiam hæc pertinent.

APHO-

APHORISMORVM MEDICINALIVM SECTIO PRIMA.

I.

De Medicinæ præſtantia.

MEDICINA diuinitus data eſt, non ut homines à morte, & conſtituto vitæ termino omninò liberet; ſed ut corpus à corruptione, & feſtina diſſolutione præſervet. 1.

Vt alimenta ſanis corporibus agricultura: ſic ſanitatem ægris Medicina promittit. 2.

II.

De Medico, atq; eius officio.

Quæ natura ſalubriter & probè operatur, ea Medicum imitari oportet. 3.

Non ſatis eſt Medicum ſuum feciſſe officium, niſi ſuum quoq; ægrotus, ſuum aſtantes faciant, ſintq; externa ritè comparata. 4.

Oportet ægrotantibus perpetuò, etiamſi ipſe deſperes, ſalutem polliceri, neq; vel deploratos animum devovere unquam permittere. Temperatura enim corporis animi affectibus ſemper cohæret. 5.

6. *Decet Medicum ægri consuetudinem cognoscere in sanitate, ut cùm res ipsi sano placentes agnoverit, ei illas promittat, cùm ab ægritudine correptus fuerit.*

7. *Nulli Medico, quantumvis docto, credendum, nisi usu artis perito.*

8. *Tutius est ijs uti, quibus nullus error accidere potest, quàm ijs quorum effectus adhuc nobis perspectus non est.*

9. *Qui, quo morbum levet, nihil prætermittit, & secundum artem omnia gerit, probi Medici officium fecit, etiamsi non omnia semper respondeant. Neq; enim orator semper persuadet; tamen ubi, quòd artis suæ est, fecerit, oratoris munus explevit.*

10. *Periti & perfecti Medici officium est, ut iucundè, tutò, ac celeriter curet. Nimia tamen festinatio sæpenumerò periculosa, & consilio certo contraria esse solet. Quapropter in mora etiam, quæ curationis securitatem quandam præ se ferat, nonnunquam peccandum est.*

11. *Prudentis Medici est, eorum corporum curam renuere, unde facilè infamiam incurrere potest, ut infantum, prægnantium, oculorum ægritudinum, & lapillo laborantium.*

12. *Discordantium Medicorum turba ægrotantes multos ducit ad interitum. Mutua verò ipsorum convenientia quamplurimos ad sanitatem reducit.*

Plus

Plus mali à Medico, quàm à morbo est, si vel imperitia, vel audacia peccet. 13.

Potentum & delicatorum inobedientia, ac inopum penuria, sæpenumerò Medicos à rectè agendis distrahunt. 14.

Vnum hoc Medicus rectè agit, quod rectè cognoscit. 15.

Parcitas in laxando, ac in reficiendo liberalitas, duo sunt quæ Medicum sæpè à detractatorum calumnijs liberum reddunt. 16.

In gravissimis periculis, ac rebus propè desperatis, satius est anceps auxilium experiri, quàm nullum. 17.

In quibus desperata omninò salus est, imprudentis consilij fuerit, apud vulgus infamare præsidia, quæ multis saluti fuêre. 18.

Omnis cognitio est per causas, Medicus igitur causarum imperitus, minimè verus Medicus censendus. 19.

Prudentis Medici est, insanabiles morbos curandos non suscipere, ne eum qui sorte sua interiturus erat, occidisse existimetur. 20.

III.

De Aegroto.

Præcepta Medicorum spernentes, si in morbum aliquem inciderint, non ob Medicorum culpam: sed suimet errorem, languorem suscipiunt. 21.

22. *Bona perſuaſio ægri de Medico plurimùm adiuvat, modò non ſit ſtulta, & ex vulgi opinione pendeat.*

23. *AEgrotus Medicum fidelem, & expertum eligat, & eius opera diu utatur. Minus enim hic errare, quàm novus poterit. Aeger qui plurimos conſulit Medicos, plerunque in ſingulorum errorem cadit.*

24. *Spes convaleſcentiæ, ac conſtans ægri de Medico fiducia, plurimum ad ſanitatem amiſſam recuperandam conducunt.*

25. *Præſtat Medicum adire antequam morbus invaleſcat, quàm tunc vocare, cum naturam proſtraverit ægritudo.*

26. *Vt is aquam à vicinis fruſtra ſibi porrigi petit, euius tota domus iam igne ſuccenditur: ita infirmus à Medicis fruſtra auxilium petit, cuius virtus à morbo iam proſtrata eſt.*

27. *Vt ſemel admiſſum intrò hoſtem non facilè expellas; ita morbum tua ſponte receptum, non poteris cum voles depellere.*

28. *Multæ ægritudines ſua natura ſanabiles, ægri negligentia & errore, conſilia Medicorum ſaluberrima reſpuentis, fiunt incurabiles.*

29. *Satius eſt morbo ingruenti occurrere, quàm invaleſcenti cum periculo mederi.*

IIII.

De Sanitate.

Caven-

Cavendum ne in secunda valetudine adversæ prælu dia contemnantur. 30.

Sanum æstimandum est corpus, vel membrum, cuius actiones sunt sanæ. 31.

Sanitatis tuitio magna est, ea, quæ opinione saltem prodesse videntur, revera nocent, fugere. 32.

Tempus obseruandum, neq; quæ in præsentia suavia videntur, dum in posterum noceant, suavia ducenda. 33.

Cùm utplurimum animi in corpus, & corporis in animum redundet infirmitas, sine animo corpus, nec sine corpore animus bene valere potest. 34.

Tria saluberrima: non repleri nimium, exerceri absq; defatigatione, ac genitale semen continere. 35.

V.

De Consuetudine.

Consuetudo non facilè mutanda est. 36.

Cùm natura non sustineat repentinas mutationes, mala consuetudo in posterum nociva, paulatim mutanda est in melius. 37.

Consueta minus lædunt si sensim assuescas, subitæ autem mutationes omnes periculosæ. 38.

Consueta longo tempore, etiamsi deteriora sint, insuetis minus molesta solent esse. Quare ad insolita quoq; facienda mutatio. 39.

30. *Moderata diuturna sunt. Immoderatis omnibus brevis ætas.*

APHORISMORVM MEDICINALIVM, SECTIO SECVNDA.

I.

De Elementis.

1. *Vodlibet Elementum ex primis qualitatibus duas in se continet, unam in summo gradu, & alteram in remisso.*

2. *Aqua etsi propter sui densitatem ipso aëre extrinsecus corpora magis humectet: Aër tamen ab extraneis exiccantibus seiunctus, propter sui raritatem intrinsecus magis humectat.*

3. *Omnia minoralia, vegetabilia, & viventia fiunt ex quatuor elementis, quibus diuersimodè mixtis variæ generatorum species hinc inde causantur.*

4. *Elementorum, ex quibus omnia fiunt, mutuò inter se pugnantium contrarietas, causa est, & principium, & necessitas interitus hominis & cæterorum viventium.*

5. *Ex quibus præconstitutum est quodlibet, in illa*

illa cedit si dissolvatur. Hanc ob rem dissoluta corpora in prima elementa redeunt.

II.

De Temperamentis.

Ex mutua actione & passione qualitatum Elementorum, resultat in omnibus una qualitas secunda, quæ dicitur complexio. 6.

Qui in corpore, vel ipsis membris alicui animalium similatur, illius animalis mores naturaliter sequitur. Ob id nasos aquilinos habentes, prædatores, & magnanimos: Habentes verò caninos, latratores & invidos sæpè videmus. 7.

Aquilæ & Lynces, quanquam visu homines præcellant, Vultures & Canes odoratu, Talpæ & Apri auditu, Araneæ tactu, & gustu Simiæ: nihilominus tamen perfectiores sunt operationes in corpore humano, eoq; temperato, ad quod corpus ipsum finaliter ordinatur, quàm in prædictis animalibus, corporibusq; distemperatis. 8.

Regionum, ætatis, & regiminis diversitas, in hominibus variam arguit complexionem. Ad aëris igitur, regiminis, ac ætatis, naturam hominis, mores, & corpus sæpè mutari verisimile est. 9.

10. *Cùm calidi ſit dilatare, ac frigidi conſtringere; cuius venæ amplæ erunt, naturæ calidæ, cuius verò ſtrictæ, frigidæ eſſe rationi cõſentaneum eſt.*

11. *Atram bilem exuperantem ſequitur fatuitas, animi demiſſio, & ſine ratione triſtitia.*

12. *Pilorum in capite multitudo, vel nigredo ipſorum, complexionis in eo arguit caliditatem. Ipſius autem calvities, ſiccitatem deſignat.*

13. *Homo ut primo die eſt calidiſſimus: ita noviſſimo eſt frigidiſſimus.*

III.

De Saporibus.

14. *Dulce plus omni alio ſapore humanæ complexioni vicinius exiſtit, atq; longè cæteris digeſtionem iuvat, & corpora nutrit.*

15. *Amarum omnibus animalibus, & plantis inimicatur, incidit, abſtergit, reſolvit, & præſervat à putrefactione, hac de re non ut cibo; ſed ut medicina amaris utendum eſt.*

16. *Salſus ſapor diſſolvit, ſubtiliat, aggregat, calefacit, mordicat, exiccatq; humiditates, & putredines prohibet.*

17. *Res acutæ corporibus humanis præ cæteris ſaporibus adverſantur. Corrodunt enim, incendunt, nec modò os ſtomachi lædunt; ſed*

etiam

etiam totum corpus. Pituitosis tamen medicinæ gratia interdum conveniunt.

Vnctuosa stomachum mollificant, pituitam adaugent, oppilant, hebetem cogitationem reddunt, somnum provocant, & satietatem plus æquo afferunt. 18.

Insipida incrassant, infrigidant, aggregãt, & oppilant. 19.

Acetosa infrigidant, desiccant, incidunt, subtiliant, penetrant, aperiunt, abstergunt, & mundificant. Membris nocent nervosis, seniumq́ accelerant. ac stomachum ac intestina, si munda fuerint, constringunt. 20.

Aceti & acetosorum usus improbatur, ubi adest siccitas aliqua, aut dolor, aut vigiliæ, aut inflammatio, aut ulcus. 21.

Styptica infrigidant, desiccant, crebro usu stomachum roborant, alvum constringunt, & meatus coarctant. 22.

Mulieribus longè magis, quàm viris adversatur acetum, utpote, quod uterum dolore cruciet. 23.

IIII.
De Humoribus.

Vt Sol ex eodem solo, eodemq́ tempore varia producit vegetabilia: sic nativus calor iecoris ex massa chymosa, propter partium ipsius dissimilitudinem diversos gignit humores. 24.

25. *Humorum puritas homines hilariores reddit, ipſorum autem craßities atq; turbulentia triſtiores, melancholicosq; facit.*

26. *Quales ſunt corporis exteriores colores: tales ſunt humores exuperantes ad intra.*

V.

De Membris ſiue partibus Corporis.

27. *Quælibet corporis pars quatuor in ſe habet naturales virtutes: attractivam, retentivã, digeſtivam, & excretivam.*

28. *Vt magneti vis ineſt à natura, qua ferrum trahere poteſt: ſic quælibet animalis particula ſuum ad ſe natura trahit alimentum, attractum retinet, retentum in ſuam tranſmutat ſubſtantiam, & ſuperfluum expellit, indeq; totum corpus ſuum capit incrementum.*

29. *Principium ſenſus & motus cerebrum eſt, Cor vitæ, iecur nutritionis, & ſeminaria vaſa generationis.*

30. *Arteriarum, ſpirituumq; origo cor eſt, venarum iecur, nervorum verò & medullæ ſpinæ dorſi cerebrum.*

31. *Vt nervi à cerebro & nucha oriuntur: ſic chordæ à muſculis, & ligamenta ab oßibus originem ſuam ducunt.*

Vt in ventriculo cordis dextro vitalis sanguis resultat, & in sinistro spiritus: ita in anteriori cerebri cellula sensus communis & phantasia vigent, in media autem ratio, & in posteriori memoria, ut Arabes tradiderunt. 32.

Iecur ex ventriculo per mesenterij venas, veluti arbores è terra per radices, cibum sive succum ad se trahit. 33.

Quibus cutis mollis & rara est, ab extrinsecis ingruentibus malis facilè læduntur. Quibus verò dura densáq;, ab internis citiùs: Ob id raritas corporis ijs, quibus plurimum ex alimento per transpiracula aufertur, salubrior; quibus verò minus, insalubrior. 34.

Omnia ossa, solis dentibus exceptis, medullam habent. 35.

VI.

De Calido innato, & humido radicali.

Nativa caliditas humido moderato gaudet. 36.

Nativo calore corpora hyeme sunt calidiora, & extraneo frigidiora. Aestate autem acquisito calidiora, & innato frigidiora. 37.

Corpora rariora, quantò velociorem suscipiunt impreßionem: tantò velocius calefiunt atq; frigescunt, & contra. 38.

Vt à

39. *Vt à lucernæ elychnio oleo madefacto ipsius flamma nutritur: sic cor similitudinis ratione elychnio haud dissimile sanguine olei officio fungente calorem fovet vitalem.*

40. *Quemadmodum oleo humidoq; elychnij igne consumptis lucernæ flammam extingui necesse est; sic humido radicali à nativo calore exhausto aura vitalis à corde illicò discedit.*

41. *Vt lucernæ flamma ebibit continuò id, quod sibi infunditur, ut seipsam conservet; sic calor naturalis, qui in nobis est, nativum humorem consumit incessanter, quo prorsus resoluto, accedit mors naturalis.*

42. *Vt varijs casibus lucernæ flammam extingui sæpenumerò contingit; sic in multis ante statutam à natura periodum diversis accidentibus spiritus evanescit.*

43. *Virtus vitalis à corde per arterias in totum corpus effluens, omnia membra vegetat. Naturalis à iecore per venas in omnes corporis partes diffusa, integrum corpus nutrit. Animalis verò per nervos in omnem corporis sedem erumpens universa ipsius organa movet, ac sensitiva reddit.*

44. *In confesso est omnibus Medicis rationalem animæ vim in cerebro sitam esse, vitalem atq; irascibilem in corde, concupiscibilem verò in iecore.*

45. *Humidum nativum, membris radicalibus imbibitum,*

imbibitum, in quo vita vehitur, reſtaurari non poteſt: ſed per appoſitionem humidi nutrimentalis impediri, ne citiùs, quàm oportet, conſumatur.

VII.

De Virtutibus ſeu Facultatibus.

Quibus qualitatibus naturales virtutes operantur, ijsdem aut ſibiſimilibus ſervantur aut roborantur. 46.

VIII.

De Functionibus ſeu Operationibus.

Senſorium tactus craſſius ſenſorio guſtus eſt, guſtus verò craſſius viſifico, Viſus autem auditu craſſius. Auditus cætera tenuitate præcellit. Olfaciendi verò illorum quatuor in craſſitudine occupat medium. 47.

Senſus Viſus ſplendorem ſentit & lumen, Auditus aërem, Olfactus fumum, Guſtus ſubſtãtiam humidam, Tactus verò duram. 48.

Talis eſt hominis ſenſus, qualis eſt ſpiritus. Spiritus autem talis, qualis eſt ipſius ſanguis. 49.

IX. De

IX.

De generatione fœtus, & semine humano.

50. *Cùm animantium genus in individuo conservari non posset, unumquodq; sibi simile, ut in specie conservaretur, generare necesse habuit.*

51. *Sicut ad annum usq; sexagesimum quintũ vir generare potest: sic quadragesimus quintus fœminis utplurimùm finis est concipiendi.*

52. *Qui humidiores natura sunt, & plus albi, quàm fusci, & non valdè corpulenti, seminis plus alijs habent. Nec secus quò ad menses, fit etiam in fœminis.*

53. *Si genitale semen ex dextrò teste, in cellulam matricis dextram decidat, masculus inde gignitur: si verò à sinistro in sinistram emanavit, tunc fœmella generatur.*

54. *Si semen testis dextri in sinistram ceciderit cellulam, formatur inde virago. At si sinistri in dextram effluat, nascitur effœminatus. In medium interstitium utriusq; sexus formatur hermaphroditus.*

55. *Masculi semen formam præbet, & motus principium, fœminæ verò corpus dat simul & materiam fœtus.*

56. *Quoniam ex sanguine semen genitale proficiscitur, animalia pinguia sæpius sterilia sunt.*

Nam mu-

Nam mutatur in adipem & sevum, quod debet in sanguinem mutari.

A quo semen copiosius decidit, fœtus ille assimilatur. Nam prævalet è seminibus duobus, quod potentius & activius fuerit. Si ambo æqua fuerint, figurarum fit mixtio, & sobolis æqualitas. 57.

Quibus patres & avi in sua generatione iuvenes fuerunt, membra illis principalia fortiora sunt. Contrarijs verò accidunt contraria. 58.

Mulieres supra dextrum latus dormire cõsuetæ, rarò pariunt fœminam. 59.

Viri semen ad menstruum se habet, veluti artifex ad suum artificium, & ad lac coagulum. 60.

A quo semen decidit, in se gerit vim illius, unde primum decisum est. Hac de re cholericus gignit cholericum, in cæterisq; similiter. 61.

Quemadmodum semen plantæ, ut inde gignatur herba, terræ copulari necesse est: sic etiam semen viri, ut fœtus inde gignatur, matrici insinuari debet. Nam quale in plantis terra, tale in animalibus ipsa matrix est. 62.

Conglobatus in utero situatur fœtus, habẽs nasum inter genua, oculos supra illa, pugnis intermedijs, & aures extra ipsa, talis natibus admotis. 63.

A genitali semine in matrice corrupto nocumenta nocumentis retentorum menstruorum accidunt deteriora. 64.

Sperma corruptum, plus æquo in homine 65.
retentum,

retentum, in venenum convertitur, nec solùm spermaticalia vasa inficit: sed etiam totum corpus.

66. *Vt virile semen ex rubro sanguine ac puriori genitum, in seminalibus vasis alba eorum substantia albescit: sic sanguinem etiam in vberibus contentum, in ijsdem dealbari contingit. Nam quodlibet contentum colorem continentis suscipit, & ad ipsum declinat & vergit.*

67. *Sobolem cupientibus sternutatio illicò post coitum, ne semen priùs, quàm paternus humor penetralibus matricis sese insinuavit, expellatur, cavenda est.*

68. *Decimus à conceptu dies dolore gravidas admonet. Inde capitis inquietudo incipit, & caligine visus inhebescit. Cibi quoq; fastidium utplurimùm his accidere solet.*

69. *Si corpusculum in marem figuratur, melior est gravidis color, & uteri pronior eminentia: Concepta autem fœmina vultus pallore inficitur, ac crura quoq; languidiora redduntur.*

70. *Si salsos cibos frequenter edat gravida, fœtum unguibus carere compertum est.*

71. *Calida testiculorum crasis maximè Venerea est, & marium generatrix. Frigida verò contrarium operatur.*

72. *Si nidor fœminarum naturalibus subditus ori respondet, fœcunditatis nota est.*

Intentiones

Intentiones rerum conſpectarum tempore generationis, efficaces in genitis relinquunt impreſsiones. 73.

X.

De Coitu.

Vt ſint ortus animantium perpetui, in cauſa eſt naturalis voluptas, quæ facit vt animantes ad coitum ardentius excitentur. 74.

Cuiuslibet animalis prima ſeminis emiſsio infœcunda eſt, aut ſi fœcundetur fœtum imbecillum gignet. 75.

Cùm humoribus deorſum ductis, ſuperiora ſiccari neceſſe ſit: eorum qui nimis concumbunt, oculos, cæteraſq; partes ſuperiores non parùm ematiari mirum non eſt. 76.

Moderatus coitus repletum corpus alleviat, hilarẽ animũ facit, iram mitigat, tollit varias imaginatiões, & à multis malis præſervat affectibus. 77.

Immoderatus verò coitus nervis nocet, oculis, ſtomachoq; plurimùm, alvum inſuper ſiccat & infrigidat, hecticum corpus reddit, vireſq; eius proſternit, & ſenectutem accelerat. 78.

Frequens & nimius coitus maſculino ſexui magis, quàm fœmineo nocet. In hoc enim maſculi plus, quàm fœminæ laborant. 79.

Hyeme & vere plus, quàm cæteris temporibus permittitur coitus. In æſtate prohibitus eſt, & in autumno deteſtatur. 80.

81. *Repletis & inanitis, aut quovis modo superfluè vacuatis, sive exercitatis, coitus adversatur. Repletis tamen & calefactis minus, quàm inanitis, aut frigefactis nocet.*

82. *A pastu repleti illicò coëuntes, sivè etiam erectè, podagricas passiones incurrunt, aliosq́; multos membrorum dolores & passiones*

83. *Cùm menstruatis coëuntes ób inferti spiritus aspirationem, raucedini, cancrore, aut lepræ se exponunt.*

84. *Concubitus neq; nimis concupiscendus, neq; nimis pertimescendus est. Rarus excitat corpus, frequens solvit.*

85. *Hyeme venus non perniciosa, Vere tutissima. Autumno tollerabilior; quàm æstate, in qua in totum, si fieri potest, ab ea abstinendum est.*

86. *Quibus venæ secundum aures secantur, coeunt quidem, ac semen emittunt: sed id minimè fœcundum est.*

APHORISMORVM MEDICINALIVM, SECTIO TERTIA.

I.

De

19.

De Aëre.

Lucidus nimis & calidus aër, relaxat corpus, frigidus & obscurus constringit. Tẽperatus verò oblectat, mulcet & temperat. 1.

Sole exorto & aëre claro synceroq; existente cubiculi fenestras aperito, ut aër crassus, impurus, & fœtido ægri, seu hominum halitu infectus, sic emittatur, expellaturq;, & aër clarus purusq; recipiatur, admittaturq;, ut sic aër cubiculi crassus à Solis radijs attenuetur, eventetur, renoveturq;, & ne maneat suffocatus. 2.

Aër putridus inspiratus, sæpè est causa putrefactionis humorum in corde, etiamsi nulla prohibita adsit transpiratio, eventatioq;. Solo enim contactu humores hìc corrumpuntur. Quicquid enim à putrido tangitur, putre fit. 3.

In omni regione venti, qui nubes cogunt, rheumatismos in hominibus gignunt, & sensus aggravant. 4.

Ex tempestatibus optimæ æquales sunt, sive frigidæ, sive calidæ: Pessimæ, quæ variant maximè, quò fit, ut Autumnus plurimos opprimat. 5.

II.

De partibus anni.

6. *Saluberrimum Ver est, deinde ab hoc hyems, Periculosior æstas, Autumnus longè periculosissimus.*

III.
De Motu & Quiete.

7. *Ignavia corpus hebetat, Labor autem firmat. Illa naturam senescentem; hic longam adolescentiam facit.*

8. *Motus omnis calefacit corpora, contra verò quies refrigerat. Hæc calidis, illa frigidis naturis ex usu est.*

9. *Quoquo modo corpus moveatur, simul ac laborare cœpit, quies statim laßitudinem leuat.*

10. *Gestatio longis & inclinatis malis aptißima est, & ijs corporibus, quæ iam ex toto febre carent, sed adhuc exerceri non possunt, & his quibus lentæ morborũ reliquiæ remanent neq; aliter eliduntur.*

IIII.
De Exercitio.

11. *Quotidianis laboribus assueti, etiamsi invalidi sint, aut senes, insuetĩs, quamvis robustis & iuvenibus facilius consueta ferunt exercitia.*

12. *Ex calore sudantibus, fatigatis ab itinere, & à balneo exeuntibus, potio frigida est perniciosißima.*

13. *Potentes ante cibum exerceri, diæta certa non egent; qui verò prohibentur propter multa negotia,*

negotia, non modò certa diæta; sed etiam pharmacorum sanativorum usu.

Sicuti exercitium ante cibum factum custodit & conservat sanitatem: ita post cibum quilibet fortis motus huic perniciosissimus est. 14.

Debile debilibus, & forte fortibus convenit 15.
exercitium. Relictis tamen extremis medium in omnibus eligendum est.

Crassis cibis utentibus aut multis, fortia con- 16.
veniunt exercitia. Debilia subtilibus & modicis, & mediocre mediocribus, eiectis prius naturæ communibus excrementis.

Quemadmodum aqua mota non putrescit, & 17.
quieta facile corrumpitur: sic exercitata corpora non putrescunt. Otiosa autẽ à parvis læduntur causis, & morbis obnoxia fiunt. Hac de re sanitas exercitio perficitur, otio autem seu quiete languet.

Sanitatem custodire volenti ante pastum 18.
moveri necesse est. Exercitia enim ad digerendum, & ad sanitatem tuendam conferunt.

Corpora exercitata inexercitatis saniora, 19.
& firmiora sunt, nulloq; indigent pharmaco, vel phlebotomia.

Quemadmodum repletis & impuris corpori- 20.
bus exercitium laboriosum prohibetur: similiter inanitis adversatur & gracilibus.

Per hyemem celeriter ambulandum, æstate 21.
conquiescendum est, aut non in sole ambulandum.

Fortissimæ exercitationis finis est frequens 22.
& spissa respiratio.

23. *Exercitia fortia ante cibum, fames, sitis, durities stramentorum, vigiliæ, solicitudines, & tenuis diæta concurrens, cum balneo thermarum, corpora nimis crassa celeriter amaciare solent.*

V.

De Somno & Vigilia.

24. *Somnus & vigilia, si modum excesserint, malum.*

25. *Somnus fortis omnes evacuationes cohibet, præterquàm sudorem.*

26. *Somnifera, ubi immodicè somnum provocant, naribus spongiam in aceto madefactam admoveto.*

27. *In somno alborum visio frequens phlegma superabundans denotat: Nigrorum Melancholiam: Igneorum aut citrinorum choleram, & rubrorum sanguinem.*

28. *Corporis dispositiones nobis indicat somnium: Ignem enim accensum quis videns in somnijs, cholera molestatur: si verò humum caliginemve aut profundas viderit tenebras, atra bile affligitur. Pluvia autem visa, frigidam designat excrescere humiditatem. Nix autem & glacies, sive pruina, frigidum phlegma denotant. Tempus tamen in talibus, & etiam diætam assuetam notare decet.*

29. *Qui in sordibus, aut infimo versari somno se existimant, pravis, fœtidis, ac putridis chymis abundant, aut stercore multo. Sed qui se in locis redolen-*

redolentibus voluptuari putant, ij contrarium prædictis habent dispositionem.

Decubitus in dextro latere factus, cæteris longè præstat modis. Ventriculus enim sic recalescit citiùs, concoquitq; celeriùs, & locum flatibus liberiorem reddit. 30.

Pessimum est, si somnus neq; noctu, neq; interdiu accedit: Id enim sine continuo dolore esse non potest. Æquè verò signum malum est, somno ultra debitum urgeri, peiusq; quò magis interdiu sopor urget. 31.

Somnus superfluus, & vigiliæ nimiæ, caput & memoriam valdè lædunt. 32.

Propter vigiliam convulsio, aut desipientia malum. 33.

Si lucubrandum est, non post cibum, sed post concoctionem id facere oportet. 34.

Immodicis vigilijs tussis intercedens, mortifera est. 35.

VI.

De Repletione & inanitione.

Corporis plethora sanguinis detractione, balneis, amplioribus exercitijs, ieiunijs, ac frictionibus curatur: Cacochymia verò, propria uniuscuiusq; superabundantium humorũ solutione. Quoniam dyscrasia semper indiget suis contrarijs. 36.

37. *Vt ex multa fame nimia saturitas, & ex multa saturitate fames damnatur: Sic ex nimio labore subitum otium, & ex nimio otio subitus labor sine periculo non est.*

38. *Si quis longo tempore, neq; per vomitum, neq; per alvum evacuatus fuerit, & subita aliqua horum ingruit evacuatio, cunctanter sistas.*

39. *Calidis aridisq; complexionibus, natura vel accidente, haud parum officit ieiunium.*

40. *Ieiunium senes decrepiti ferunt facilimè: secundum hos, qui constantem ætatem agunt, minus adolescentes, minimè omnium pueri, atq; inter eos maximè, qui acriore sunt, & vividiore ingenio præditi.*

41. *Non saturitas, non fames, nec aliud quicquam, qnod naturæ modum excesserit, bonum.*

42. *Inediæ quantum prosunt ad morbi curationem: tantùm vel ampliùs viribus officiunt. Cibi verò quantùm ægroti robur adaugent, tantùm materiæ peccantis coctionem impediunt.*

43. *Fame dominante ab omni agitatione vacandum & labore.*

44. *Famem thorexis solvit.*

45. *Corporibus humida carne præditis perferenda fames est.. Nam fames siccat corpora.*

VII.

De Phlebotomia.

Præser-

Præservationis, minorationis, alleviationis, 46.
diversionis, alterationis, deoppilationis, attractionis, eventationis, purgationis, & eradicationis gratia phlebotomia fieri potest.

Ipsa morbi magnitudo præsens, & robur la- 47.
borantis, cum chymorum coctione legitimè approbant fieri phlebotomiam.

Larga sanguinis detractione humores mali 48.
deteriores fiunt.

Humoribus omnibus vitiatis malè sanguis 49.
detrahitur.

Quoniam phlebotomia ad diversum trahens 5
naturam retinet, alvo siccata sanguinem mittere non licet, nisi priùs clysteribus pinguibus mollibusq; aut suppositoriis ventrem solveris.

Post longos morbos, aut à crapula, sanguinis 51.
mißio cavenda.

Plena crudis humoribus, prægnans, & men- 52.
struata, nisi maxima urgeat neceßitas, non debent phlebotomari.

In tribus primis mensibus prægnans venæ- 53.
sectionem faciliùs sustinet. Quarto autem, quinto, aut sexto pharmacum tutiùs.

Boni sanguinis paucitas cum multis malis 54.
succis renuit phlebotomiam.

Ventriculo debili, vel alvo adstricta sangui- 55.
nem mittere noxium.

Post sanguinis mißionem cibo modico uten- 56.
dum.

57. *Ne cholera, aliusve humor ad stomachum repens syncopen inducat, buccella panis vino, succoq; granatorum, aut alio iure acerbo infusa, priusquàm phlebotomes, debitè ministratur.*

58. *Permittente virtute, dum te cogit necessitas, omni tempore, & hora, sive dies sit, sive nox, phlebotomare convenit.*

59. *Crapula, nausea, coitus, calor ingens, algor, dolor, balneum, infantia, senectus, chronicus morbus, stomachi fastidium, eiusq; debilitas, naturæ frigiditas, vel corporis siccitas, venam aperiri regulariter prohibet.*

60. *Resupinus decubitus in venarum sectione ægri virtutem conservat, & à syncope prohibet.*

61. *In febrium ingenti fervore, & ijs quibus spasmus accidit, & in die motus morbi, vena secari non debet.*

62. *Multoties in autumno sanguinem minuentibus, accidit sæpè visus obscuritas, & aliquando cæcitas.*

63. *Sectio venarum crurum retentas provocat mariscas, fluentes autem epaticarum incisio retinet, menstrua persimili sæpè cura sanantur.*

64. *Forti morbo existente, vel etiam molestissimo, cum virtutis ægroti robore indubiè facimus phlebotomiam, citra tamen hanc intentionem sunt infantes & pueri.*

65. *Humorum multitudo, & morbi malitia, sanguinis missionem expetunt.*

Difficile

Difficile tranſpirabile corpus, aut ex multitudine ſuccorum febriens, ſanguinis indiget detractione. 66.

Ars tota rectè exercendæ phlebotomiæ, vel quamcunq; aliam operationem circa corpus, in duabus generaliſsimis conſiderationibus atq; principijs conſiſtit: quarum prima eſt neceſsitatis & poſsibilitatis, ſecunda verò operis & modi operandi. 67.

Venæ manuum, crurum, pedumq; & capitis, (illa dempta quæ ſub mento eſt) poſt paſtum ſunt aperiendæ. Brachiorum verò ante ipſum debent aperiri. 68.

Venam incidere multoties in anno, non videtur idoneum. Simul enim cum ſanguine de vitali ſpiritu non parum evacuatur, quo quidem evacuato tota corporis moles infrigidatur. 69.

A venarum inanitione ad pharmacias notabiles, aut contrà, ante triduum tranſire periculoſum eſt. 70.

Cùm ex vena inciſa ſanguis erumpit, colorem eius, habitumq; oportet attendere. Nam ſi is craſſus & niger eſt, vitioſus exiſtit, ideoq; utiliter effunditur. Si rubet integer eſt, eaq; miſsio non prodeſt, ut etiam non noceat, protinus is ſupprimendus eſt. 71.

Mulier vtero gerens ſanguine miſſo ex vena abortit, & magis ſi fœtus ſit maior. 72.

Qui in iuventute plurimùm ſanguinem 73.

per

per phlebotomiam eijcere sunt consueti, eorum natura post sexagesimum annum in frigus resoluitur, & suffocatur in eis naturalis calor, maximè verò si frigidæ fuerint complexionis.

74. *Post fortem evacuationem phlebotomia non sequatur, nisi tribus exactis diebus.*

75. *Quemadmodum sub cane, & quolibet tempore, aut extremè calido, aut frigido, sanguinem mittere non convenit; ita nec pharmaca dare.*

76. *Quibus una die bis sanguis mittendus, si viribus valeant, primò copiosius, parcius secundariò fundatur.*

77. *Quibus stomachus fuerit cacochymicus, eorum ventriculum ante phlebotomiam præmundari, eiusq́; os corroborari oportet.*

78. *Luna vetus veteres, iuvenes nova luna requirit. Senes vocantur, qui supra quadraginta sunt annos, ijs posteriores quadræ Lunares conveniunt.*

79. *In tertiana non debet fieri phlebotomia, nisi post tertiam, vel quartam accessionem, ut sit facta separatio maligni à benigno.*

80. *Quinquagenarijs, licet non conveniat phlebotomia, scilicet ratione conservationis sanitatis: tamen in necessitate & ægritudine imminente non est prætermittenda.*

81. *In febricitante cholerico nō est extrahendum multū de sanguine una vice, quia exasperat magis cholerā, Humiditas enim sanguinis frenum choleræ est. Secus in alijs benè habituatis, vel phlegmaticis.*

Præpo-

Præpostere faciunt, qui immodicas, atq; vehementes purgationes præmittunt phlebotomiæ. Levis enim evacuatio, non fortis, convenit. 82.

Quibus sanguinem è venis detrahere conducit, ijs vere secanda est vena. 83.

Venæ sectionem impediunt, imprægnatio, ætas, virtutis debilitas, & ventris constipatio. 84.

Sectio venæ frontis dolorem capitis chronicum extirpat. Antequam autem hæc secetur, collum prius vinculo arctè constringatur. Sic enim vena frontis manifestius apparet. 85.

In Paralysi si adest plenitudo, secetur vena in latere incolumiori, & sit moderata phlebotomia, ne corpus immodicè refrigeretur. In parte verò paralytica nequaquam ipsa conducit venæsectio. 86.

In capitis affectibus, quando adest plethora, aut ubi sanguis in toto exuperat, tùm principio secetur vena mediana dicta, seu saphena, si menses non eunt, eius partis in qua dolor potissimùm exercet, postea cephalica aperiatur, vel huius loco ea, quæ est inter pollicem & indicem. Post tres vel quatuor dies, si dolor adhuc sævit, vena frontis secanda est, vel scarificandæ sunt cartilagines aurium, vel cucurbitulæ in humeris affigendæ. 87.

Quantitas sanguinis, is qui extrahitur, sit secundum quantitatem repletionis & virtutis. 88.

In febribus continuis venam hora diei frigidiori, hoc est, in aurora tundes. In intermittentibus 89.

tibus verò vena est secanda, & medicandum tempore intermissionis.

90. *Quando color corporis malus est, phlebotomiæ usus improbatur.*

91. *Cùm venam secas pulsum tangito, & quandò deficere, vel tremulus fieri incipit, tùm supprimatur, & statim buccellam panis torrefacti optimo vino maceratam, vel in vino granatorũ, aut syrupo de agresta, vel miva citoniorum infusam, offeras.*

92. *A secta vena non statim cibus sumatur, donec hora transiit, ne corpus crudis humoribus repleatur. Statim etiam requiescat, ut humores moti quietiores reddantur, & arceatur à somno, ne sanguis ad interiora abeat, decurratq́ȝ.*

93. *Si quid venæsectionem inhibet, utimur eius loco cucurbitulis.*

94. *Quorum stomachus ac epar frigida intemperie laborant, phlebotomandi non sunt.*

95. *In corporibus quæ prolixas perpessa sunt ægritudines, cavendum est à phlebotomia.*

96. *Alvo constipata nunquam fiat phlebotomia, neq́ȝ etiam in die, in qua natura se morbo opponit, hoc est, in die aliquo critico.*

97. *In revulsionibus, ut in sputo sanguinis, hæmorrhagia narium, sic in phreneticis & furientibus, angustissimam incisionem facere oportet, ob duas causas; & ut solummodò subtilis evacuetur sanguis, & crassus in corpore relinquatur; & ut vulnus celeriùs conglutinetur.*

A venæsectione ne apostema oboriatur, brachiũ elevetur,& capiti imponatur. Si verò in pede secta est vena, tùm etiam pes altiùs gestetur, supinusq; sedeat. 98.

In tribus casibus venam secamus etiamsi nulla sanguinis copia adsit,vt in vehemētissimis doloribus; veluti in ileo,ubi dolor est intensus,secatur vena ne accidat apostema, propter attractionis vim,quæ in dolore est. In ictu seu casu ex alto,ut materia affluens sic revellatur; & in adurentibus febribus, ut totum corpus refrigeretur. 99.

Quando à secta vena aliquo in loco dolor eveniat, venæsectio repetenda est,ne ob motos humores apostema oboriatur. 100.

In morbis ex plenitudine ortis,venæsectio posthabēda est,quādo menses,aut hæmorrhoides fluunt. 101.

Vena non est aperienda, dum cruditas in stomacho adest. 102.

Reconvalescentibus vena non est secanda, quia parum habent boni sanguinis. 103.

Si virtus est robusta, & necessitas urgeat, etiam septuagenarijs venam incides. 104.

Si gutta sanguinis in aquam proiecta fundum petit, tùm sanguis crassus esse censetur. Si verò supernatat,aut diffunditur,cēsetur esse aquosus. Si autē medio modo se habet, bonus esse iudicatur. 105.

Magnum fiat foramen in tribus casibus: primò quādo crassi humores exuperant,deinde tēpore frigido,ut in hyeme:&tertiò propter humoris copiam. 106.

Vena non est secanda ebriosis, quibus stomachus 107.

machus est repletus cibo & potu, crudis humoribus abundantibus, à coitu, à balneo, à vehementi exercitio, in fine chronicorũ morborum, id est, in recõvalescẽtibus, labore defatigatis, ut fabris & balneatoribus, & tempore calidißimo, & frigidißimo.

108. *Aëre existente nebuloso & turbido vena non est aperienda, ne aër subintrans sanguinem inficiat. Ideò eligatur aër clarus, purus, & luminosus.*

109. *Cephalica substratam habet arteriam, & neruum nullum, ideò minus est periculi si secatur. Mediana neruum, Epatica verò arteriam magnam, ideò cautè agendum.*

110. *Neruum vulneratum esse, inde constat, quia adest plerumq; spasmus, paralysis seu stupor, dolor intensus, febris, delirium, vigiliæ, situ. Arteriam verò, quia sanguis prorumpens cum saltu exit; estq; valdè calidus, tenuis & rubeus seu flavus.*

111. *Venarum pedis, ut saphenæ, sciaticæ, & harum vicariarum, phlebotomia plus debilitat, quàm reliquarum, quia longius à corde avertunt calorem & spiritum, quàm reliquæ venæ. Ideò communiter has venas secamus à prandio, quia tunc virtus est fortior, & tunc humores magis moventur ad extrema corporis, & venas minores.*

112. *Antequàm vena secetur, aluus & vesica prius exoneranda sunt.*

113. *In Autumno & principio hyemis secamus venas sinistri lateris, ob melancholiam, & humores adustos in liene coaceruatos.*

Quibus

Quibus color corporis albidior, quàm pro naturali habitu est, aut quibus plumbeus est, sic qui valde obesi sunt, & præpingues, itèm qui senes, his vena temerè secanda non est. 114.

In corporibus obesis cautè est secanda vena, quia sanguine non abundant. In gracilibus verò audaciùs venam secamus. 115.

Quibus corpus gracilè est, & venas habent amplas, ijs sanguinem demas uberiùs. Quibus verò candidum & molle, & venas exiles habent, ijs parciùs. 116.

In acutis affectibus sanguinem detrahe, si vehemens videatur morbus, ægrotus ætate floreat, roburq; illi adsit. 117.

Sanguis non effluit, aut ob copiam eius, hic bonum est tußire, screare, aut scapulas pulsare: aut sanguinis craßitiem & paucitatem, aut timorem & pusillanimitatem, aut demum foraminis parvitatem. 118.

A vena secta detestatur omnis motus, & crapula: Sic etiam coitus. 119.

Sanguinis mißionē immoderatam, sequūtur hæc incommoda; scilicet: aut syncope ob virium exolutionem, aut faciei decoloratio & cachexia, aut difficultas spirandi seu orthopnæa, languida cibi concoctio, appetitus prostratus, & pedum totiusq; corporis tumor. 120.

In morbo recenti vena secatur in latere opposito: In inveterato verò in latere affecto. 121.

122. *In principio vena tundatur in parte contraria: In statu verò ac fine, in parte affecta.*

VIII.

De Ventosis.

123. *Cucurbitulæ materiam evacuare, doloremq; mitigare, quotidiano usu comperta est à peritis, ventositates item carminare retentas, prostratum appetitum revocare, imbecillem quoq; stomachum roborare, & quæ in profundo sunt rheumata trahere posse, hæmorrhagias prohibere, menses muliebres ciere retentos, & nimiùm fluidos compescere.*

124. *Fronti admotæ cucurbitulæ, phlebotomiæ Cephalicæ vicem gerunt. Inter scapulas autem, & ad cubitum, medianæ; supra renes verò, basilicæ.*

125. *Colicum affectum, vomitumq; & singultum compescunt affectæ particulæ, cucurbitulæ superimpositæ. His etiam uterus, intestinaq; & ossa, decenter applicatis; ad sedes reducuntur. Vretorum meatus dilatant renibus adhibitæ, exindeq; calculos educunt. Auribus quoq; & fistularum orificio appositæ, saniem è profundo attrahunt. Collo applicitæ, respirationis viam amplificant: Anginæ igitur læsis subsidio sunt.*

Cucurbi-

Cucurbitula ubi inhæsit, si concisa antè scalpello cutis est, sanguinem; si integra est, spiritum extrabit. Ergo ubi materia, quæ intus est, lædit, illo modo, ubi inflatio, hoc imponi solet. 136.

Cucurbitulæ, ut auxilium minùs vehemens, ita magis tutum, neq; unquam periculosum, etiamsi in medio febris impetu, inq; cruditate adhibeantur. 137.

Potiores ac vehementiores iudicantur, quæ cum igne applicantur, quàm quæ suctione. 138.

Cuticulæ incisio, tantò profundior esse debet, quantò craßior est ipsa cutis, sanguisq; ipse evacuandus profundiùs delitescit. 139.

Cucurbitulas affigere occipiti, oblivionem inducit. Sic, scapulis affixæ, tremorem cordis pariunt, nisi tremor ob copiam sanguinis ortus est. 140.

Mulieribus albi coloris, ac rari habitus, magis expedit cucurbitularum supra crura appositio, quàm saphenæ incisio. 141.

Cucurbitulæ affixæ cruribus, sanguinem mundificant, & menses evocant. 142.

Cucurbitulæ nonnunquam affiguntur, ut membrum frigidum calefiat, ut in paralysi, vel ut flatus dißipentur, ut in colica. 143.

Nervorum origini cucurbitulæ suprapositæ, ipsos calefaciunt; ob id curant paralyticos. 144.

Cucurbitularum usus in præpinguibus detestatur. 145.

136. *In Melancholicis affectibus usus cucurbitularum improbatur cum scarificatione. Sic enim subtilis extrahitur sanguis, crassus in corpore relinquitur.*

IX.

De Sanguisugis.

137. *A profundiori sede attrahunt hirudines, craßioresq́; succos. Cucurbitulæ à proximiori, & subtiliores.*

138. *Sanguisugæ antequam affigantur, locus prius fricetur ut rubescat, aut foveatur aqua calida donec rubescat locus, postea illinatur sãguine recenti, ut adhæreant. Eligantur autem quæ non in lutosis & turbidis aquis degunt.*

139. *Si vis ut sanguisugæ decidant rursus, aspergatur sal, aut cinis, aut calx. Si verò, postea quam deciderint, sanguis adhuc fluet, pulvere aliquo competenti sistatur.*

140. *Post casum sanguisugarum, cucurbitula, ut virus, quod in vulnere relictum est, extrahatur, affigenda est.*

141. *Sanguisugæ antequam adhibentur, debent esse famelicæ, quod fit, si in aqua absq́; cibo aliquandiu asserventur.*

Sangui-

Sanguisugæ si fuerint venenatæ, succedit aut syncope, aut apostemata mala, aut sanguinis fluxus, aut febris, aut ulcera maligna. 142.

In morbis omnibus subcutaneis, qui facti sunt ex sanguine corrupto, multùm valent sanguisugæ, & plus, quàm ventosæ. Nam ventosa indifferenter attrahit bonum & malum: Sanguisuga verò non, sed sibi proportionabilem, scilicet malum. 143.

X.

De Excrementis.

Omnia corporis excrementa, cuiuscunq; generis sunt, in quibuslibet morbis semper consideranda sunt. 144.

A cunctis corporis venis lotium demittitur, eo modo quo & sudor. Quemadmodum enim sudor est aqua sanguini mixta; ita quoq; est lotium. 145.

Excrementum alvi molle, atq; coniunctum, iusta quantitate pro ciborum assumptorum ratione, ac hora consueta exiens, optimum iudicatur. 146.

Excrementa membrorum, in quibus fit ægritudo, semper consideranda sunt. Nam quælibet excrementorum coctio, quoquo tempore ap-

paruerit, brevitatem morbi, eiusq; meliorationem indicat.

148. *Ægritudinem ſolvi impoßibile eſt, priuſquam digeſtionis ſigna appareant in excrementis.*

149. *Ab excrementorum natura affectæ ſedis coniecturam facere poſſumus, ſinguliq; dolores pro ſitus varietate, affectum locum oſtendere poſſunt.*

150. *Periculum oſtendit id, quod excernitur, ſi glutinoſum eſt, ſubpallidum, vel ſi eſt lividum, aut bilioſum, aut cruentum, aut peioris odoris, quàm ex conſuetudine.*

151. *Pus quacunq; parte erumpit, ſi eſt leve, album, vnius coloris, ſine ullo metu eſt, & quo effuſo febris protinus conquieverit, deſieruntq; urgere cibi faſtidium, & potionis deſiderium.*

152. *Deiectiones nigræ, qualis eſt ſanguis niger, ſpontè venientes, ſive cum febri, ſive ſine febri, peßimæ. Et quantò colores magis pravi, plures, peius. Cum medicamento verò, melius, & quantò colores plures, non pravi.*

153. *Alvi excrementa inter bona indicia ſunt, ſi mollia, ac benè colorata ſunt, ſi eodem ferè tempore, quo in ſecunda valetudine deijci ſolebant, excernuntur, & ſi his, quæ ingeruntur, proportione reſpondent.*

154. *Excreationes in febribus non intermittentibus*

tibus lividæ, ſanguineæ, bilioſæ, & fœtidæ, omnes malæ.

Pus illud optimum eſt, quod album eſt, & 155.
leve, & haudquaquam fœtet: Quod verò ab hoc variat, peſſimum eſt.

Alba excrementa, vixq́; confecta, digeren- 156.
di & attrahendi vim invalidã ſignificant: Varia verò, corruptam digeſtionem oſtendunt.

Quibus cruda per inferiora ſubeunt, ab a- 157.
tra bile; ſi plura, copioſiore; ſi pauciora, minore.

XI.

De Vrinis.

Qualis ſanguis, talis urina. Siquidem, ſi bi- 158.
lioſus ſit, eius quoq; ſerum bilioſum eſſe oportet. Si pituitoſus, pituitoſum; ſi melancholicus, melancholicum. Vbi verò crudus eſt, tenuis vtiq; & aquoſa urina cernitur.

Vrina turbida quæ viſitur, qualis ſubiu- 159.
galium, crudis ſuccis refertas venas indicat, non tamen naturam ceſſare, ſed eos concoquere valenter.

Si celeris ſeparatio craſſi à liquido in urina 160.
cernitur, ſitq́; quod ſubſidet albũ, leve, & æquale, iam iam ſuperaturã eos omnes naturam aſſerit. Si verò pura mingitur, ac protinus turbatur, iam

crudi succi coctionem aggredi naturam docet. At si interposito tempore turbetur, non protinus, sed paulò post aggressuram insinuat.

161. *Cùm iudicia urinarum mendosa & falsa sæpè inveniantur, qui ex solo ipsarum iudicio ægros nituntur curare, multa committunt homicidia.*

162. *Lividus urinarum color frigiditatis effectus est: Odor verò gravis, putrefactionis.*

163. *Non facilè pronuncies de urina, nisi postquam ægrum videris, & eum interrogaveris atq; examinaveris.*

164. *Vrina pessima ac mortifera ea est, quæ nigra, crassa, & mali odoris est.*

165. *Si sanguis aut pus in urina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt.*

166. *Ex vesica dolente, si purulenta urina processit, inq; ea leve & album subsedit, metum distrabit.*

167. *Si urinæ cruentæ sunt, in venis vitium est.*

168. *Si in urina veluti furfures huc illuc natent, scire licet vesicæ scabiem esse.*

169. *Quibus incipiente morbo urina crassa est, ac veluti nubeculæ in ipsa suspenduntur, si nihil aliud obstiterit, eos purgare convenit.*

170. *Cuius urina in morbo diuturno sani hominis urinæ similis, in una eademq; qualitate permanserit, is nunquam evadet ægritudinem.*

Cuius urinam non prænoveris sani, eius iam ægrotantis haud cognosces facilè. Vrina enim sanitatem hominis præ se ferens, in nullo mortalium, neq; quantitate, neq; qualitate, neq; liquore æqualis est. 171.

Quibus pellucidæ & albæ sunt urinæ, malæ, præsertim si in phreneticis appareant. 172.

Si quis sanguinem aut pus meiat, renum aut vesicæ exulceratio significatur. 173.

Quibus cum urina crassa exiguæ caruncula, ac veluti pili exeunt, his à renibus excerniur. 174.

Quibus cum urina crassa furfurosa quædam unà exeunt, his vesica scabie laborat. 175.

Qui inopinanter sanguinem meiunt, ijs à renibus venulam ruptam esse significatur. 176.

Quibus in urina subsident sabulosa, ijs vesica calculo laborat. 177.

Si quis sanguinem aut grumos meiat, aut urinam guttatim emittat, dolore ad hypogastrium & pectinem, & perinæum pertinente, ad vesicam loca laborant. 178.

Si quis sanguinem, aut pus, aut squamulas meiat, & gravis odor adsit, vesicæ exulceratio significatur. 179.

Mictus noctu plurimus, parvam deiectionē significat. 180.

Quibus diversæ sunt urinæ, ijs vehemens in corpore fit turbatio. 181.

Quibus in urina bullæ innatant, nephritim, & lon- 182.

& longam fore invaletudinem significant.

183. *Quibus in urina adipalis superficies eſt, & conferta, iis nephriticum & acutum morbum adeſſe ſignificat.*

184. *Quæ per veſicam promanant, ſpectare oportet, an talia ſint, qualia ſecunda valetudine ſubeunt. Nam quæ his minimè ſunt ſimilia, inſalubriora; quæ verò valentibus ſimiliora, minimè inſalubria.*

185. *Et quibus hypochoremata, ſi reſidere permiſeris, nec moveris, ſubſident, veluti ſtrigmenta, quæ ſi pauca ſunt, parvus morbus eſt; ſi verò multa, magnus, his alvum infernè purgari conducit. Alioqui ſi non repurgata alvo ſorbitiones exhibueris, quantò plures dederis, tantò magis offenderis.*

186. *Qualia, quæ per urinas & alvum ſubeunt, & quæ per carnes abeunt, & ſi qua alia corpus à natura recedat, ſpectare oportet. Nam ſi parum, parvus morbus eſt; ſi multum, magnus; ſi valdè multum, iam tale fuerit perniciosum.*

187. *Quando in urina non videtur manifeſtum ſedimentum, & ſignum coctionis, vel in calore, vel ſubſtantia, vel in contentis, tùm nequaquam fortia aperitiva, uretica & ſolutiva exhibeantur, quia hoc certum eſt indicium, materiam nondum eſſe præparatam & æquatam.*

XII. De

De Sudoribus.

A sudore horror, non bonum. 188.

Sudor multus calidus, vel frigidus, semper 189.
fluens, humorem educi, robusto quidem suprà, debili verò infrà, significat.

Sudores saluberrimi censentur in omnibus 190.
acutis morbis, si in diebus decretorijs oriantur, febremq; finiant, aut ubi toto corpore æqualiter insudante, æger morbum faciliùs sustinere videtur. Contrà inutiles, qui id efficere non valent.

Sudorum omnium pessimi sunt frigidi, & ubi 191.
caput duntaxat, & facies, aut cervix insudat, quippe, qui in acuta quidem febri mortem, in mitiore verò morbum diuturnum fore significet.

Quotiescunq; sudaverint tunicati, maximè 192.
graciles, expedit mutare tunicam, ne corpus lædatur infrigidato sudore.

Quibuscunq; sanguis phlegmaticus, & vi- 193.
scera naturaliter sunt calida & robusta, his phlegmatica superfluitas ad cutim copiosè propellitur, & candida morphæa sæpiùs maculatur. Hoc autem illis præcipuè contingit, quibuscunq; crebrò sub vestibus sudor concluditur.

Qua corporis parte sudor, ibi morbus. 194.

Sudor multus per somnium factus, copio- 195.
siore cibo corpus uti significat. Quod si parciùs epulanti

epulanti hoc accidat, vacuatione indigere sciendum est.

196. *Sudor multus, frigidus, calidusve; semper fluens; frigidus graviorem, calidus minorem morbum significat.*

197. *Sudor multus calidus, aut frigidus, semper fluens, humiditatem in robusto quidem supernè, imbecilli verò infernè, vacuandam esse demõstrat.*

198. *Sudores in diebus indicatoriis si fiant, periculosi, præsertim qui ex fronte tanquam guttæ & fistulæ salientes pelluntur, frigidiq; valdè atq; multi: necesse est enim talem sudorem multa vi & labore, & longa expreßione exire.*

199. *Sudor non est provocandus, donec corpus probè sit evacuatum, hoc est, in declinatione.*

200. *Quando aliquis sudat immodicè, tùm sudor nequaquam abstergatur, sic enim pori obstruuntur, ut nihil sudoris ampliùs succedere poßit.*

201. *Quidam sanguinolento sudore madescunt, & hoc fit ob nimiam sanguinis tenuitatem, ac pororum raritatem.*

XIII.

De Balneis.

202. *Quibus prostratæ sunt vires, aut qui fastidio, aut vomitu afficiuntur, aut qui biliosa ructant, quibusve sanguis nimius ex naribus aut*

aliunde

aliunde fluit, sive qui per morbos plus æquo citatiores fiunt alvo, aut quibus supra modum alvus est adstricta, lavacro non sunt committendi.

Lavacrum lateris, pectoris atq; dorsi mitigat dolorem, sputum maturat atq; educit, spiritum quoq; faciliorem reddit. 203.

Balneum post exercitium, & ante prandiũ factum, corporis partes humectat, poros aperit, abstergit sordes congregatas, minuit repletionẽ, ventositates dissolvit, somnum provocat, humores subtiliat, dolores reprimit, stringit ventrem, laßitudinem removet, corpusq; cibis magis aptũ efficit. 204.

Lavacra æstate & hyeme, præsertim iis, qui balneis multis assueti sunt, non incommoda iudicantur. Gracilibus tamen, quàm corpulentis incommodiora habentur. 205.

A lavacro illicò nec sorbere, nec bibere convenit. 206.

Balneum fatigationem lenit, articulos & cutim emollit, urinam ciet, capitis gravitatem solvit, naresq; humectat. 207.

Qui alvo sunt citatiore, quàm fuerit opportunum, aut nimis astricta, ii lavacro committi non debent. 208.

Qui volens ingredi balneum timet motum choleræ ad os stomachi, ille ante ingressum balnei assumat panem in succo granatorum acetosorum aut arantiorum acetosorum infusum, ne accidat syncope: A balneo nequaquam, 209.

Exiens

210. *Exiens è balneo, corpus benè tegat pannis, ne ab aëre externo frigido lædatur.*

211. *Balneum aquæ simplicis temperatè calidæ, confert in febrium declinatione, signis coctionis manifestè in lotio apparentibus. Sic enim cutis rarior fit, pori aperiuntur, reliquiæ transpirant, & resolvuntur, corpus inde humectatur. Hecticis confert, præsertim, si postea in frigidam aquam subitò demerserint se, sic enim pori apertè constringuntur, & humidum aqueum in eis contentum detinetur.*

212. *Quando à balneo aliquis non dormit, signũ est, pravos humores in corpore abundare, quorum vapores resoluti à balneo stimulando meninges, vigilias inducunt.*

213. *Quando ingrederis balneum, & horrore afficiaris; tunc statim rursus exeas. Hoc enim accidit ob materiam motam, & nota est, corpus non esse mundum.*

214. *Quando à balneo aliquis dolore capitis vexatur, ob vapores à balneo motos caput petentes, excitantes vel dolorem capitis, vel vertiginem, hîc utere, quæ ascensũ vaporum ad caput inhibent, ut Diacitoniũ absq; speciebus, coriandrum confectum unius tunicæ, grana granatorũ, & similia styptica, ut rob de ribes, iuleb rosarum, Capiti etiam linimenta facta ex albumine ovi, aceto & aqua rosarum, plantaginis, vel solatri.*

215. *Antequã ad thermas proficiscaris, corpus prius probè*

probè evacuetur. Si corpus plethoricum est, venæ sectione: si verò cacochymicum, tùm purgetur cathartico competenti; nec unica hîc sis contentus evacuatione. Si enim corpus non est probè evacuatum, tùm humores pravi liquescunt & dissolvuntur; unde pravorum humorum cum bonis fit commixtio, & eorum ad membra debilia defluxus, & præterea subtiles evacuãtur, & crassi in corpore relinquũtur.

Intres balnea ventre vacuo & priùs exonerato, & vesica levata; ne cibus crudus & recrementa ad membra trahantur, id quod multarum ægritudinum causa est. 216.

Quando è balneo egredieris, corpus probè sit munitum, ne per poros patentes aër irrepat frigidus, & offendat interiora. 217.

Vltra modum in balneo non perseveres, ne virtus exolvatur: Ideoq; ad virtutis usq; tolerantiam tantùm permanendum. 218.

Qui calidæ sunt complexionis, & raræ texturæ, ac tenuiũm humorũ, illi nequaquam largam morã in balneo trahant. Qui verò fortes ac pingues sunt, & non facilè resolubiles, complexionis frigidæ ac humidæ, illi diutiùs in balneo perseverare possunt. 219.

Dum in balneo es, neq; bibere neq; comedere debes. Si verò syncope molestaris ob cholerã motam, tùm offeratur panis in vino granatorum infusus. 220.

Egressurus è balneo confestim se in lectum recipiat; ac sudet in eo per spacium unius horæ, ac dormiat, si potest. 221.

E lecto ubi progrederis, refert levis motus, 222.

& leve exercitium, vel loco exercitij fiant leves in corpore fricationes. Postea quiescat, & assumat cibum euchymum & facilis concoctionis.

223. *A balneo statim, sic etiam ieiuno stomacho, nequaquam bibat aquam frigidam, neq; etiam vinum, ne apertis poris confestim penetret ad epar, & eius temperamentum alteret, unde cachexia.*

224. *Qui in thermis sunt, vitent diligenter coitum.*

225. *Non statim à cibo rursus ingrediantur balneum, donec cibus fuerit concoctus, hoc est, septem horis à prandio, aliàs cibus crudus à stomacho ad membra avertitur, unde oppilationes & aliæ ægritudines.*

226. *Qui balnea & thermas intrant corpore nõ inanito, purgatoq;, illis plerunq; hæc mala eveniunt, materia seu superfluitatibus liquatis, fusisq;, scilicet, vertigo, epilepsia, apoplexia, paralysis, spasmus, cœcitas, aut apostema in membro aliquo principe, aut pleuritis, peripneumonia, aut angina, aut asthma. Sic quibus calidi sunt renes, plerunq; ardore urinæ corripiuntur, renum intemperie calidè exaucta. Sic, quibus epar est calidum, fiunt hydropici, plerunq; molestantur siti, alvo dura & constipata. Ideoq; refert ante ingressum balnei, quibus renes calidi sunt, & epar calidum est, renes & epar ceroto Galeni inungere.*

IX. De

XIIII.

De Frictionibus.

Frictio vehemens durat corpus, lenis emollit, multa minuit, modica implet. 227.

Frictione utendum est; cùm aut adstringẽdum corpus, quod fluens est, aut molliendum, quod induruerit; aut digerendum in eo, quod copia nocet; aut alendum id, quod tenue & infirmum est. 228.

Longa frictione uti, neq; in acutis morbis, neq; in crescentibus convenit, præterquam, cùm phreneticis somnus quæritur. 229.

Capitis longos dolores ipsius frictio, non tamen in impetu doloris facta, levat, & membrum aliquod resolutum, ipsius frictione confirmatur. 230.

Vbi à summis, aut à medijs corporis partibus, materiam evocare volumus, extremas partes perfricare solemus. 231.

Frictio maximè necessaria est his, qui paralysin incurrunt, & quibus membra stupida sunt. 232.

Ex forti frictione solvitur corpus, ex mediocri verò constringitur. 233.

Corpora obstructa, leviùs sunt confricanda. 234.

Modica frictio nutrit corpus, fortis desiccat, & extenuat. 235.

XV.

De Animi accidentibus.

Vt multi à pueris malè educati, ac in de- 236.

 sidia,

ſidia, & intemperantia viventes, naturæ bonitatem corrumpunt: ita contrà nonnulli vitioſam corporis naturã ſortiti, temperãtia vitæ & idoneis exercitijs ipſius naturæ vitia permutant in melius.

237. *Animæ actiones, & eius paßiones, corporis complexiones ſequuntur.*

238. *Aegrotante corpore impeditur anima in ſuis actionibus:* Exiſtente *autẽ ſano, agit omnia liberè.*

239. *Ira excandeſcit facies, palleſcit verò metu, erubeſcit verecundia, gaudio ſerenatur, & obſcuratur triſtitia.*

APHORISMORVM MEDICINALIVM, SECTIO QVARTA.

I.

De Cauſa morbi.

1. *MOrbi cauſas ignorantes certa remedia adhibere non poſſunt.*

2. *A cauſis ægrotativis faciliter vinci eos, qui dyſcraſiati ſunt & imbecilles:* Fortius *verò reſiſtere eucratos & robuſtos, certum eſt.*

3. *Cùm geminas corruptionis cauſas quodlibet corpus habeat, alteras internas, & à ſe (quas aſſiduum fluxum vocant, quò ad interitum tendit:)*

alteras

alteras extrinsecas incidentes, excrementorum nimirùm proventum, ex cibis corpus ingredientibus, necessum est, ut curam quoq; geminam desideret, nempe, ut assiduum fluxum tardemus, & superflua corporis expurgemus.

Cùm inevitabiles homini sunt sex res non naturales, quas varijs de causis contingit distemperari, hominem quemlibet ægrotare, & mori, naturaliter necesse est. 4.

Digestionis corruptio mater est acutarum ægritudinum, & origo chronicorum morborum. 5.

Digestiva virtus si in dissemiuando nutrimentũ per corpus erraverit, hecticũ corpus faciet; si verò in uniendo, tunc reddet hydropicum; at si in assimilando peccaverit, faciet illud leprosum. 7.

Ciborum indigentia, animi passionibus, vacuationibusq; superfluis, corporis virtus languescit, paulatimq; dissolvitur.

Angustas corporis venas habentes, à crassis & viscosis facilè offenduntur; quibus verò latæ sunt, minus. 8.

Phlegmatis à capite defluxus ad ventriculum, plures chronicos morbos inducit. 9.

Vna & eadem materia putrescens, in diversis corporis sedibus morbos dissimiles facit. 10.

Morbi alij à victus genere, alij à spiritu, quem attrahimus, proveniunt. 11.

Cùm una ægritudine plures homines eodem tempore corripiuntur, causam reijcere 12.

ad id debemus, quod maximè commune est, quoq; omnes utimur, id autem spiritus est, quem accipimus, reddimusq;. Cùm verò eodem tempore diuersi morbi gignuntur, sine dubio victus cuiusq; inculpandus.

13. *Morborum ferè omnium causa, stomachi infirmitas.*

14. *Omne nocumentum subitum & momentaneum, si ab interiori processerit, oritur à vapore. Si verò aliter sese habuerit, ab humore originem ducere certum est.*

15. *Mutationes temporum potißimùm pariunt morbos, & in ipsis temporibus, magnæ mutationes frigoris, aut caloris, cæterorumq; ad proportionem his respondentium.*

16. *Naturarum quædam ad æstatem, aliæ ad hyemem benè aut malè se habent.*

II.
De Morbo.

17. *Diversæ ægritudines diversa medicamenta requirunt, similesq; similia.*

18. *Alterata corpora oppositis alterantibus indigent, repleta vacuantibus, vacua replentibus; omnisq; immoderationis correctio, per contrariam efficitur immoderationem.*

19. *Complicatis ad invicem morbis, cuilibet innitendũ: Priùs tamẽ causanti, causato nõ neglecto.*

20. *Multos magnos morbos quiete, & abstinentia curari, Celsus affirmat. Si natu-*

Si naturalia non cognoveris, eorum quæ præter naturam sunt, noticiam non habebis. Ob id, numerum morborum compræhendere, impoßibile est, nisi priùs eorum, quæ causa actionis sunt, in unoquoq; membro, dùm in suo naturali cursu extiterit, numerus agnoscatur. 21.

Errorem corrige, priusquam auctus curatu difficilior evadat. 22.

Quoniam oppositorum est eadem disciplina, perfectam morborũ noticiam habere impoßibile est, nisi priùs habita fuerit sanitatis cognitio. 23.

Nemo meliùs morbo occurrit, quàm cui malum maximè cognitum est. 24.

Tanta est animi & corporis colligantia, ut sine animo corpus, nec sine corpore animus, rectè valere poßit. 25.

Morbos, qui à semine, vel naturæ vitio insiti sunt, ars parum adiuvat. 26.

Humidum tempus, humidos parit morbos, siccum, siccos. In algido verò frigidi, & in fervido calidi, gignuntur. 27.

Contrariorum morborum, contrariæ sunt solutiones: Contraria enim contrarijs curantur. 28.

Medicinæ subtiliativæ, aperitivæ oppilationum, & repletionum evacuativæ, morborum longitudini facilè obviant. 29.

Diuturnitate, si morbus invaluerit, rectiùs diutina curatio, quàm vehemens instituitur. 30.

Humorum acuties, membrorum sensibilitas, 31.

 & vir-

& virtus imbecilla, corporis ægritudinem faciunt acutiorem.

32. *Tot sunt morborum compositorum species: quot modis ad invicem possunt putrefieri humores.*

33. *Morbi ex plenitudine facti, aucto Lunæ lumine augentur & crescunt, & ipsa decrescente decrescunt & minuuntur. Qui verò ex inanitione fiunt, in oppositum se habent.*

34. *Membro, quod est instrumentum alicuius actionis, vitiato, consequens est, ut ipsius actio vitietur. Nam læsa membrorum temperatura, actiones ab his factas lædi, rationi consentaneum est.*

35. *Morbi tantùm curantur; causæ morborum, si adsunt, removentur; symptomata corriguntur, vel mitigantur.*

36. *Morbi non verbis, sed remedijs curantur.*

37. *Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet.*

38. *Morbi qui ex repletione proficiscuntur, ex inanitione curantur; qui ex inanitione proveniunt saturitate; qui à labore, quiete; qui verò ex otio, exercitio vincuntur.*

39. *Initia morborum famem sitimq; desiderant. Ipsi verò morbi, moderationem, nempe, vt neq; aliud quàm expedit, neq; eius ipsius nimium sumatur.*

40. *Sicut universi morbi omnibus naturis, omni tempore, omniq; ætati evenire possunt: ita morbi vocati hæreditarij ac contagiosi, non mera necessitate subsequuntur; sed contingentia obveniunt, non tamen omnibus.* Frigidæ

Frigidæ ægritudines in senibus difficiliùs: in iuvenibus faciliùs curantur. 41.

Nullus est morbus, qui non requirat, ut super quibusdam infirmus interrogetur. 42.

Quodcunq; membrum, vel natura, vel qualibet occasione læsum fuerit, nunquam priori statui integrè restituitur. 43.

In acutis paßionibus sanguis detrahendus, si morbus vehemens, ætas florens, & virium robur adfuerit. 44.

Circa initia & finem morborum remißiora sunt omnia, in vigore vehementiora. 45.

In quovis morbo, valere rationem, rectèq; se ad ea quæ sumuntur habere, bonum: Contrà verò habere se, malum. 46.

Minus periculosè ægrotant, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris morbus est, quàm quibus horum nullo affinis cognatusq; existit. 47.

In quovis morbo partes ad umbilicum & infimum ventrem attinentes, craßiores esse præstat: Harum siquidem extenuatio & tabes, mala. Sed ad inferiores quoq; purgationes parum tuta. 48.

Magnam partem senes iuvenibus minus ægrotant: semel autem diuturnis morbis correpti, ferè unà moriuntur. 49.

Morbi alij ad alia tempora benè vel malè, se habent. Et quædam ætates ad tempora alia & loca, & aliud victus genus. 50.

51. *Certis temporibus & suam tempestivitatem servantibus, certi & tempestivi, ac iudicatu faciles, morbi fiunt. Incertis autem & alienis, incertæ quoque ægrotationes fiunt, & ad iudicandum difficiles.*

52. *Autumno in universum morbi acutissimi, & perniciosissimi: Ver autem saluberrimum, & minimè exitiosum.*

53. *In morbis acutis detestatur omnis strepitus, fragor, canum latratus, clamor, tumultus, & campanarũ sonitus; ne natura ad exteriora evocetur, sed potiùs ut intrinsecus maneat, & concoctioni, ac expulsioni materiæ, tota intenta sit.*

54. *Terram mutare in diuturnis morbis, utile est.*

55. *In quocunque morbo sentitur gravitas, & põdus, ibi est materia.*

III.

De Symptomate.

56. *Cùm graviori ociùs succurrendum sit, accidentibus virtutem prosternentibus, relicta morborum cura, priùs succurrendum est.*

APHORISMORVM MEDICINALIVM, SECTIO QVINTA.

I. De

I.

De Prognostico.

PRiusquàm morbum cures, mortis signa si percipias, ipsa præsagire oportet: Prognosticatio enim inculpabilem reddit de morte Medicum. 1.

2. *Quorum morborum cura adeò difficilis est, ut facilè evelli nequeant, cum bono præsagio ipsorum curam attentabis, & levando dolorem, patientis vitam ad tempus prolongabis.*

3. *In quibus desperata omninò salus est, imprudentis consilij fuerit, apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuêre saluti.*

4. *Si virtus non remaneat ad horam usq; statum morbi, ægrotum mori contingit ex illa ægritudine.*

5. *Virtutis debilitas, morbi magnitudo, materiæq; peccantis indigestio sine crisi, subitam ægri mortem minantur.*

6. *Simplex affectus faciliùs multiformi curatur, minusq; periculosus est.*

7. *A prima die morbi in singulis quaternis diebus, ipsius morbi signa, atq; morbum ipsum considerare oportet: Quoniam ex his duobus non solùm principij tempus cognoscere licet; verùm etiam sæpiùs, quo tempore morbus ipse finietur.*

8. *A liene morbi, fiunt diuturni & melancholici: A vesicula autem fellis, breves oriuntur & acuti.*

9. *Deploratos non oportet attingere, sed magis recedere eventu morbi pronunciato.*

10. *Quæ præsentem sanitatem ostendunt, indicantia signa dicuntur; quæ futuram, prognostica, commemorantia, quæ præteritam. Maior tamen utilitas est indicantium, & prognosticorum, quàm commemorantium.*

11. *Cordis tremor assiduus subitam mortem minatur; sensus verò membrorum deperditio, paralysin.*

12. *Intensus capitis dolor cum rubente facie, phrenesin prognosticat; facies verò rubra tumens, & ad fuscedinem declinans, lepram futuram præsagit.*

13. *Ex stanguria iliacus dolor in septimo hominem rapit, nisi febris cum sudore præsidium adferat.*

14. *Timor & tristitia multa, quorum causæ ignorantur, melancholiam demonstrant.*

15. *Quoniam febrilis calor per arterias & venas febricitantium graditur, ipsorum urinas oportet considerare: Circa ventrem dolentium, egestiones, pleuriticorum, sputa.*

16. *Solita iuvare si iuvant, bona est eorum significatio; si verò non iuverint decenter exhibita, morbi exitus formidandus est.*

Facilè

Facilè solvitur morbus, si robur virtutis adsit: Imbecilli verò facta, citò mors accelerat. Ob id virtutis robur ex proprijs operibus oportet præcognoscere, & præsertim ex eis, quæ fiunt secundum pulsus; Nam vitalis virtutis præcipuè sunt opus: Morbi verò magnitudinem, ex proprijs symptomatibus. 17.

Ægritudines hyeme nutrimentum capientes, in æstate finiuntur; & contrà. Quæ verò in æstate creverint, nisi infra dierum circuitum absolvantur, terminantur in hyeme. Vernorum enim morborum autumnus liberator est, Ver autem autumnalium. 18.

Effectus qui ex suis causis de necessitate proveniunt, procul dubiò iuxta naturalem cursum prædici possunt. De his enim, quæ merè naturaliter accidunt, coniectura veritati propinqua, notis quibusdam præcedentibus, certum potest haberi iudicium. 19.

Cùm malorum futurorum inevitabilium, ignoratio utilior sit, quàm ipsorum scientia; deteriora accidentia superventura ægrotantibus ipsis haudquaquam debent præsagiri. 20.

Licet Medici ægros eo morbo, quo laborant, sciant esse morituros: ipsis tamen mortem nunquam prædicant. 21.

In morbo stomachi certius signum ex egestione, quàm ex urina sumitur. 22.

Quibuscunque mulieribus ad mammas sanguis colligitur, furorem significat. 23.

Verno-

24. *Vernorum morborum liberatio in autumno; autumnalium verò in vere expectanda est.*

25. *Ea facies optima censenda est, quæ sanorum faciebus similis est. Quæ verò longiùs ab hac recedit, gravissimum periculum portendit.*

26. *Si nares acutæ sint, oculi concavi, collapsa tempora, frigidæ contractæq; aures, & imis partibus leniter versæ, cutis circa frontem dura, intenta, & arida, totius faciei color aut niger, aut pallidus, aut livens, aut plumbeus, malum; multoq; magis, si neq; vigilia, neq; ventris resolutio, neq; inedia præcesserit.*

27. *Indicia mortis sunt, ungues digitiq; pallidi, frigidus spiritus, aut si quis in veste floccos legit, vel in adiuncto pariete, si qua minuta eminent, carpit.*

28. *Dolores circa coxas & inferiores partes orti, si ad viscera transierint, subitòq; desierint, mortem subesse testantur, magisq; si alia quoq; signa accesserint.*

29. *Cui sano subitus dolor capitis ortus est, ac somnus profundus accessit, sic ut stertat, nec expergiscatur, illi intra septimum diem pereundum est, magisq; si eum alvus cita non antecesserit.*

30. *Grave est, si seipsum æger continere non valens, ad pedes subindè delabitur.*

31. *Vbi ægrotus pedes, brachia, cervicem, inæqualiter dispergit ac nudat, neq; ijs calor subest, mali morbi signum est.*

Pernicio-

Perniciosum est, ubi hians quis assiduè dormit, aut ubi supinus iacet, cruribusq; vehementer contractis, complicatisq;. 32.

Stomachus cui doluerit, & acutè febrierit, si in dextro pede pustula ei enascatur acerrima, & nullum desiderium habuerit, septimo die moritur. 33.

Acres ægritudines plus in senibus, quàm in iuvenibus timendæ sunt. 34.

Timere quis debet, si crebra ulcera oriuntur, si corpus contra consuetudinem incalescit, si gravior somnus premat, si tumultuosa somnia adsint, si sæpiùs expergiscitur aliquis, quàm consuevit, deinde iterùm soporatur, si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinem insudat, maximèq; circa pectus, aut cervicem, aut crura, aut genua, vel coxas. 35.

Metuere etiam quis debet, si loqui & moveri piget, si corpus torpet, si dolor præcordiorum adest, aut totius pectoris, aut in plurimis venis capitis, si saliva plenum os, si oculi cum dolore vertuntur, si membra inhorrescunt, si spiritus gravior est, si frequentes oscitationes, si genua quasi fatigata sunt, totumve corpus lassitudinem sentit. 36.

Sternutamentum inter bona indicia est, sic & cupiditas cibi, vel à primo servata, vel etiam post fastidium orta. 37.

Mali morbi indicium est, vehementer & crebrò spirare, dolorem habere continuum, difficultèr 38.

culter ferre morbum, iactare brachia & crura, habere humorem glutinosum dentibus inhærentem, & præcordia dolentia & tumida.

39. *Mali quoq; morbi signum est, nimis celeriter emarcescere, caput, pedes, manusq; calidas habere, ventre & lateribus frigentibus, aut partes extremas frigidas acuto morbo urgente.*

40. *Æquè malum signum est, post vomitum singultum accedere, post sudorem inhorrescere, præsertim si sudor frigidus fuerit, & non per totum corpus æqualis.*

41. *Senectutem longiores plerunq; morbi exercent: acutis verò adolescentia magis implicatur.*

42. *Oblivio, quæ sanis sponte provenit, comitialem morbum aut lethargum, aut apoplexiam denunciat.*

43. *Languor diuturnus plerumq; sola peregrinatione, aut loci mutatione fugatur.*

44. *Innata malitia figuræ nunquam adultis corrigitur: in crescentibus verò rarò.*

45. *Meatus innaturalis, qui diu manavit, ut in fistulis antiquatis, absq; timore gravioris incommodi, nisi manatio consueta derivetur ad proxima, obturari nequit.*

46. *Ablatio repentina cuiuslibet actionis, absq; causa extrinseca, testatur exuperare humiditates.*

47. *Eos, quibus egestionis & urinæ superfluitates diutiùs retinentur, lumborum aut circumiacentiũ membrorũ paßiones incurrere necessum est.*

Natura-

Naturarum diversitas potissima causa est, cùm longitudinis, tùm brevitatis vitæ. Sunt enim qui ab ipso ortu adeò improspero sunt corporis statu, ut ne si Æsculapium quidem ipsum ijs præfeceris, vel quadragesimum annum videant. 48.

Naturarum diversitas potissimùm in causa est, cur ab ijsdem cùm adiuventur, tùm lædantur homines. 49.

Morbi hæreditarij, licet utplurimùm inextirpabilis existimentur esse radicis: tamen ne in deterius pullulent, convenienti victus moderatione prohibere possumus. 50.

Hæreditarius morbus censendus est, si utroq; parente, eodem morbi genere laborante, conceptus infans morbidus edatur. Vno enim parente existente sano, alterius seminis defectus corrigi poterit, ut in infantem hæreditariè morbus non transeat, ut experientia sæpè docet, quam negare, nimis sophisticum est. 51.

Si ver pluviosum fuerit, & inconstans aëris mutatio, æstate expectare oportet pustulas ulcerosas plurimas, variolas, tubercula, abscessus, phrenesin, & omnis generis febres, quæ nulla ventris solutione curantur. 52.

Morbi verò ipsi & anni tempora; & periodorum inter se proportionis observatio, sive eæ quotidiè, sive alternis, sive maiori intervallo fiant, paroxysmos & statum morborum indicabunt. 53.

Sed

Sed ex iis etiam, quæ postea apparent, indicia sumuntur, velut in pleuritide, sputum si statim in initio appareat, brevem fore denunciat, si verò posterius conspiciatur, longam. Quinetiam urinæ, alvi feces, sudores, & iudicatu faciles, aut difficiles, & breves aut longos morbos fore, cùm superveniunt, demonstrant.

54. *Quo in morbo somnus laborem adfert, mortiferum est: si verò levationem, minimè est mortiferum.*

55. *Vbi somnus delirationem sedat, bonum.*

56. *Spontaneæ laßitudines morbos denunciant.*

57. *Qui ab aliqua corporis parte dolentes, ferè dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat.*

58. *In morbis acutis non omninò certæ sunt mortis, aut salutis prædictiones.*

59. *Non, si quid in morbis acutis fiat præter rationem levius, fidere oportet; nec turbari, si quid temerè grauius acciderit. Istiusmodi enim multa sunt incerta, nec durare diu, aut persistere solent.*

60. *Qui natura sunt valdè craßi, breviore vita fruuntur, quàm qui graciles.*

61. *In temporibus, cùm eodem die modò calor, modò frigus, autumnales morbi expectandi.*

62. *Auster auditum hebetat, caliginem visui obducit, caput gravat, membris tarditatem, & languorem conciliat: Cùm itaq; is increbrescit, talia invalidis accidunt. Contrà Aquilo tusses movet, fauces exasperat, alvum indurat, urinam supprimit,*

supprimit, horrores excitat, lateris & pectoris dolores facit. Hoc itaq; dominante, talia infirmos expectare oportet.

Cùm æstas sit similis veri, sudores in febribus multos expectare oportet. 63.

Magnis siccitatibus febres fiunt acutæ. 64.
Quòd si annus talis esse pergat, qualem temporis statum effecerit, tales ferè morbos expectare oportet.

Inter anni partes; si hyems sicca & aquilonia, ver pluviosum & australe fuerit, æstate necesse est febres acutas fieri & ophthalmias, & dysenterias, mulieribus præsertim, & viris natura humidioribus. 65.

Contrà verò si australis hyems, & pluviosa, & tepens fuerit, ver siccum & aquilonium, mulieres quibus partus in ver incidit, quavis occasione abortiunt, aut si pariant, tàm infirmos & morbosos partus edunt, ut vel statim ipsi intereant, vel tenues & valetudinarij vivant. Cæteris dysenteriæ & ophthalmiæ siccæ fiunt, & senibus catarrhi perniciem brevi allaturi. 65.

Aestate verò sicca & aquilonia; autumno pluvioso & australi, vehementes capitis dolores in hyemem, & tusses, raucitates, & gravedines, nonnullis etiam tabes expectandæ. 67.

Aquilonio verò & sicco autumno, hominibus natura humidis, & mulieribus commoditas parabitur. Alios ophthalmiæ siccæ, & febres, partim 68.

acutæ, partim longæ, quosdam etiam melancholiæ, malè habebunt.

69. *Ex tempestatibus anni, in universum siccitates assiduis imbribus salubriores, & minùs mortiferæ.*

70. *Assiduis imbribus morbi ferè fiunt, febres longæ, fluxiones alvi, putredines, epilepsiæ, apoplexiæ, anginæ, siccitatibus autem morbi tabifici, ophthalmiæ, articulorum dolores, urinæ, & intestinorum difficultates.*

71. *Quotidianæ tempestates Aquiloniæ, cogunt corpora, firmantq́ꝫ, mobiliora item, expeditioraq́ꝫ, & coloratiora, & auditu valentiora reddunt, alvum siccant, oculos mordent, & si pectus dolor aliquis priùs habuerit, exasperant. Contrà Austrinæ eadem solvunt, & humectant, auditum hebetant, caput gravant, vertiginem oculis, tarditatem & languorem corporibus adferunt, alvum humectant.*

72. *Quod ad tempora verò pertinet, Vere & prima æstate pueri, & his ætate proximi, optimè degunt, valentq́ꝫ maximè. Æstate verò & Autumni ad aliquam vsq́ꝫ partem senes. Reliquo autumno & hyeme, qui mediam ætatem agunt.*

73. *Quilibet in quibusvis temporibus morbi fieri possunt: Nonnulli tamen in quibusdam magis, tùm fiunt, tùm irritantur.*

74. *Vere enim insania, melancholia, epilepsia, fluxiones*

fluxiones sanguinis, anginæ, gravedines, destillationes, tusses, lepræ, impetigines, vitiligines, & pustulæ, ulcerosæ plurimæ, tubercula, articulorum dolores.

Æstate verò nonnulli horum, & febres continuæ, ardentes, & tertianæ plurimæ, quartanæ item, & vomitiones, alvi profluvia, ophthalmiæ, aurium dolores, oris ulcerationes, genitalium putredines & sudationes. 75.

Autumno æstivi etiam multi morbi, & febres quartanæ & incertæ, lienis tumor, aqua intercutem, tabes, urinæ difficultas, intestinorum tùm levitas, difficultas, coxæ dolores, angina, anhelatio, intestinorum parte quapiam coarctatio, epilepsia, insania, melancholia. 76.

Hyeme pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, gravedines, raucitates, tusses, pectoris, laterum & lumborum dolores, cephalalgiæ, vertigines, apoplexiæ. 77.

Secundum ætates autem hi morbi fiunt, parvis & nuper natis puerulis, oris ulcera, vomitiones, tusses, vigiliæ, pavores, umbilici inflammationes, aurium humiditates. 78.

Adventante dentitionis tempore, gingivarum pruritus, febres, convulsiones, alvi profluvia, maximè cum caninos edunt, & ijs præsertim, qui crassissimi sunt, & qui alvo sunt dura. 79.

Ipsis verò grandiusculis, tonsillarum inflammationes, vertebræ in occipitio introrsum luxa- 80.

tiones, anhelationes, calculi, lumbrici rotundi, ascarides, verrucæ pensiles, satyriasmi, stranguriæ, strumæ, & alia tubercula, præcipuè verò antedicta.

81. *Grandioribus autem, & ad pubertatem accedentibus, superiorum etiam morborum multi, & febres diuturniores potiùs, & ex naribus sanguinis fluxiones.*

82. *Pueris maxima ex parte morbi iudicantur, alij intra dies quadraginta, nonnulli intra septem menses, quidam intra annos septem, alij ipsis etiam ad pubertatem accedentibus. Qui verò permanserint, neq; pueris circa pubertatem, neq; fœminis cùm menstrua erumpunt, soluti fuerint, inveterascere consueverunt.*

83. *Adolescentibus, sanguinis expuitiones, tabes, febres acutæ, epilepsiæ, alijq; morbi, sed præcipuè nunc dicti.*

84. *Vltra hanc ætatem provectis, asthmata, pleuritides, peripneumoniæ, lethargi, phrenitides, ardentes febres, diuturna alvi profluvia, choleræ, dysenteriæ, lienteriæ, hæmorrhoides.*

85. *Senibus spirandi difficultates, destillationes cum tußi, stranguriæ, dysuriæ, articulorum dolores, nephritides, vertigines, apoplexiæ, malus corporis habitus, cachexia Græcis dictus, pruritus totius corporis, vigiliæ; alvi, oculorum & narium humiditates, visus obtusior, glaucomata, auditus hebetior.*

Quibus

Quibus tormina adsunt, & circa umbilicum cruciatus, & lumborum dolor, qui neq; medicamento, neq; aliter salvatur, in siccum hydropa firmatur. 86.

Morbis quibusvis incipientibus, si atra bilis supra infrave exierit, perniciosum. 87.

Quibus per morbos acutos, aut diuturnos, aut vulnera, aut alium modum extenuatis atra bilis, aut velut sanguis niger subierit, postridiè moriuntur. 88.

Sanguinem supernè quidem efferri, qualiscunq; sit, malum: Infernè verò niger si deijciatur, bonum. 89.

Quibus deiectiones sunt biliosæ, superveniente surditate cessant: & contrà quibus surditas adest, biliosorum deiectione finitur. 90.

Quibus ex morbo convalescentibus pars aliqua laborat, in ea abscessus fiunt. 91.

Sed si qua ante morbum pars laboraverit, ibi morbi sedes. 92.

Ex *qua parte corporis inest calor, aut frigus, ibi morbus.* 93.

Et *quando toto corpore mutationes accidunt, ut si corpus refrigeretur, & vicissim calefiat, vel calor alius ex alio oriatur, longitudinem morbi significant.* 94.

A copioso sanguinis fluxu singultus aut convulsio, mala. 95.

A purgatione immodica (quam hypercatharsin 96.

tharsin vocant) convulsio, aut singultus, malum.

97. *Si ebrius quispiam derepentè obmutescat, convulsus moritur, nisi febri corripiatur, aut qua hora crapula solvitur, vocem recuperet.*

98. *Qui tetano corripiuntur, intrà quatuor dies intereunt: si verò hos superaverint, incolumes evadunt.*

99. *Calidum frequentiore usu hæc invehit incommoda: carnis effœminationem, nervorum incontinentiam, animi torporem, profusiones sanguinis, animi deliquia, ad quæ quidem mors.*

100. *Frigidum verò convulsiones, tetanos, nigrores, & rigores febriles adfert.*

101. *Frigidum inimicum ossibus, dentibus, nervis, cerebro, dorsali medullæ, Calidum verò amicum.*

102. *Frigidum ulceribus mordax, cutem obdurat, dolorem insuperabilem facit, nigrorem inducit, rigores febriles, convulsiones & tetanos curat.*

103. *Calidum in quo ulcere pus movet, maximum securitatis præstat indicium, cutem emollit, extenuat, dolorem lenit, rigores, convulsiones, tetanos mitigat, capitis gravitatem solvit, ossibus fractis plurimùm prodest, maximè si nudata sint, multoq; magis, si in capite. His etiam prodest, quæ moriuntur, aut ulcerantur à frigore. Herpetibus deniq; exedentibus, sedi, pudendo, utero, vesicæ, his omnibus calidum*

lidum amicum, & decretorium, frigidum, inimicum & interimens.

Frigido verò in his utendum, undè fluit, aut fluxurus sanguis est, non quidem eodem loci; sed ad ea loca, undè influit admoto: & si quæ partium inflammationes aut deflagrationes, ad rubrum sanguineumq; colorem tendunt, recenti efflorescente sanguine, iisdem ipsis adhibito. Nam inveteratas nigrefacit. Erysipelas etiam non ulceratum iuvat; Siquidem exulceratum lædit. 104.

Frigida veluti nix & glacies, pectori inimica, tusses movent, venarum ruptiones & destillationes efficiunt. 105.

Ad recti intestini & uteri inflammationem, purulentosq; renes, accedit stranguria: Iecore verò inflammatione laborante, intervenit singultus. 106.

Quibus arida & dura cutis obtenditur, sine sudore moriuntur: quibus verò laxa & rara, cum sudore vita defunguntur. 107.

Quibus nares humidiores natura, & genitura humidior, ii minùs prospera valetudine fruuntur: Quibus verò hisce contraria adsunt, salubriùs degunt. 108.

Singultu fatigante, sternutatio superveniens, liberat. 109.

Pertusa, perfectave vesica, cerebro, corde, septo transverso, tenui quopiam intestino, ventriculo, iecore, lethale est. 110.

111\. *Perfectum os, aut cartilago, aut nervus, aut genæ tenuis particula, aut præputium, neq; augetur, neq; coalescit.*

112\. *Si in ventrem sanguis præter naturam effusus fuerit, is suppuretur est necesse.*

113\. *Si metus atq; mœstitia longo tempore perseverent, melancholicum est signum.*

114\. *Qui calvi sunt, ijs varices magni non fiunt; quibus verò calvis existentibus varices superveniunt, ij rursus capillati fiunt.*

115\. *In somnis etiam an de oculis aliquid subappareat, spectare oportet. Nam si quid non exactè commissu palpebris de albo appareat, modò non ex alvi profluvio, aut medicamenti potione accidat, malum signum est, & valdè perniciosum.*

116\. *In morbis acutis cum febre, quasi gementium suspiria, mala.*

117\. *Morbis melancholicis per hæc tempora suspecti humorum decubitus, vel apoplexiam corporis, vel convulsionem, vel maniam, vel cæcitatem denunciant.*

118\. *In morbis acutis frigus partium extremarum, malum.*

119\. *Propter os ægrotans caro livida, malum.*

120\. *A vomitu singultus, & oculorum rubor, malum.*

121\. *Horror à sudore, non bonum.*

122\. *In morbo diuturno cibi fastidium, & syncera dejectiones, malum.*

A multa

A multa potatione rigor, & delirium, malum. 123.

A tuberculi introrsum eruptione exolutio, vomitio, & animi defectio fit. 124.

A sanguinis profluvio desipientia, aut etiam convulsio, malum. 125.

Propter ardores vehementes convulsio, aut tetanus, malum. 126.

Propter plagam in capite acceptam stupor, aut desipientia, malum. 127.

A puris sputo phthisis & fluxio: quùm verò sputum retentum fuerit, moriuntur. 128.

A forti in ulceribus pulsu hæmorrhagia, malum. 129.

A diuturno partium ad ventrem attinentium dolore, suppuratio. 130.

A syncera deiectione dysenteria, malum. 131.

Ab ossis vulnere desipientia, si in vacuum usq; penetraverit. 132.

Propter vehementem dolorem partium ad ventrem attinentium, extremarum perfrigeratio, malum. 133.

Sive os, sive cartilago, sive nervus sectus fuerit in corpore, neq; augetur, neq; coalescit. 134.

Si leucophlegmatia detento fortis diarrhæa supervenerit, morbum solvit. 135.

Quibus per diarrhæas spumosa sunt alvi excrementa, ijs à capite fit defluxio. 136.

Quibus per febres in urinis sedimenta crassiorem farinam referunt, longam invaletudinem fore significant. 137.

138. *Quibus in urinis biliosa sedimenta: sed suprà tenuia apparuerint, acutum morbum significant.*

139. *Qui sanguinem vomunt, si sine febre accidunt, salutare est: si cum febre, malum. Curatio verò refrigerandi & adstringendi vim habentibus, perficitur.*

140. *Si derepentè lingua incontinens fiat, aut aliqua corporis pars attonita stupeat, signum est Melancholicum.*

141. *Quibus inter ventriculum & septum transversum pituita concluditur, & dolorem adfert, in alterutrum ventrem viam non habens, ijs per venas in vesicam versa pituita, morbi fit solutio.*

142. *Anxietudinem, oscitationem, horrorem, vinum pari aquæ portione epotum, solvit.*

143. *Vbi toto corpore mutatio, & corpus refrigeratur, vicißimq; calefit, aut colorem alium ex alio mutat, morbi significatur longitudo.*

144. *A sanguinis vomitione, tabes & puris supernè purgatio.*

145. *Lingua nigra atq; cruentæ, cùm quid horum signorum abest, malum validum non est, & imbecilliorem luctum significat.*

146. *Testis dexter frigidus convulsusq;, mortiferum est.*

147. *Vngues nigri, digiti pedum frigidi, demißi, vel proclinati, mortem proximam esse ostendunt.*

148. *Digitorum extrema frigida, mortem præ se ferunt.*

Et labia

Et labia livida, resoluta, inversa & frigida si sint, mortiferum est. 149.

Si oculi caligant, aut lucem adversantur: qui somno multo & æstu detinetur, extra spem est. 150.

Si quis sensim rabie quadam efferatur: si quis non cognoscit, non audit, non intelligit, mortiferum est. 151.

Paulò pòst morituris, signa hæc sunt clara magis, ventriculi si tolluntur, tumescunt & inflantur. 152.

II.
De Crisibus.

Naturam cùm videris hora crisis non potentem, nocivum expellere in sui regimine, extrinsecùs emplastris, embrocationibus, aut unguentis eam adiuvare poteris. Si verò sufficerit ad crisin faciendam, hanc operari dimitte. 153.

Crisis velox, ac vehemens motus morbi, cùm infirmus ad mortem salutemve deducitur, aut cùm virtus ab vtilibus nociva segregat, ut expulsioni præparet, circa morbi statum, aut in ipso regulariter accidit, ob id, præ cæteris horis ægritudinum, hora status dignior est, ut singulariter animadvertatur. 154.

Accidentia hora crisis apparentia, cùm in eis non fit crisis, mortem aliàs denotant, aliàs crisin difficilem. 155.

156. *Accidentium morbi, quæ crisin significant, quædam sunt causa crisis, ut vomitus, alvi fluor, urina multa, sudore sanguinis fluxus, & apostemata corporis in partibus diversis, & præcipuè in emunctorijs, quædam verò tantùm ipsius crisis signa.*

157. *Quoniam omnis crisis per evacuationem fit manifestam, vel per exituram notabilem; omnis ægritudo, quæ absq; his duabus sanatur rebus, cum deteriore priore redit dispositione.*

158. *Cùm quælibet ægritudo crisin sibi habeat convenientẽ, adurentem febrim patiens, per sanguinis narium fluxum, aut per totius corporis sudorem, rigorem sequentem; vel per bilis multæ vomitum, sive biliosum secessum, criticat: Tertianam verò per sudorem plurimùm, vel per bilis vomitum, aut eius egestionem.*

159. *Calido cerebri apostemate febriens, per totius corporis, & capitis præsertim sudorem, aut sanguinis narium decursum, legitimè criticat.*

160. *Narium mucor, & aurium sanies, oculorumq; lacrymæ, de crisibus sunt morborum capitis.*

161. *Apostemate in iecore, aut dextro hypochondrio existente, per sanguinis fluxum è dextra naris parte salubriter crisis fit.*

162. *Apostemate in liene, vel in sinistro hypochondrio existente, post sinistræ naris hæmorrhagiam hora crisis factam, prosperiùs se habent.*

163. *Apostemata in gibbo epatis patientes, per unam*

unam trium harum rerum criticant, aut per naris dextræ sanguinis fluxum, vel per salubrem sudorem, sive lotium salubre, aut per duas harum, aut quandoq; per omnes. In concavo autem si fuerint, secessu bilioso, aut simili vomitu, vel sudore multo.

Pectoris, pulmonis, & partium vicinarum dolor, per screatum plurimùm criticè solvitur. 164.

Crisis laudabilis post materiæ completam accidit digestionem, ea fit in hora status, vel ante ipsam parumper. 165.

Mors nihil aliud est, quàm morbi dominium supra naturam completum. Nam cùm natura vincit, rationi condignum est, ut salvetur ægrotus. 166.

Propter morbi gravitatem, aut ipsius longitudinem, vel imbecillam virtutem ante horam status, mori contingit ægrotum. 167.

Morbi paulatim sanati nulla fit crisis vera: sed materiæ peccantis consumptio. 168.

Mala crisis completa, & mala diminuta, paulatimq; totum corpus desiccans, & illa quæ subitò fit absq; evacuatione multa, aut exitura aliqua, quatuor sunt crisium species, mortis signa demonstrantes. 169.

Apostema nobilè membrum occupans, cum plurima superfluitate crassa viscosaq;, repentè ad corporis interiora effusa, & spirituum vias oppilante, aut natura in paroxysmorum statu morbi vehementia devicta, aut virtus in ipsorum declinatione 170.

natione prorſus reſoluta, tres ſunt mortis ſpecies, quæ ſine criſi contingunt.

171. *Quibus ventriculus dolet hora criſis, choleræ vomitus aut phlegmatis accidit.*

172. *Caput, frontem, temporaq́; de recenti dolentibus, annum trigeſimum quintum non adhuc attingentibus, ſanguinis narium fluxus hora criſis contingit. Senioribus verò factis expecta ſaniem, ubi dolor præſertim ad vigeſimum vſq; diem ab initio duraverit.*

173. *Sanguinis narium fluxus ex latere dolente tempore criſis factus, laudabilis iudicatur. Ex ſano verò latere ſi fuerit, non reputatur ſalubris.*

174. *Quibus plùs eſt humoris peccantis, pluribus accidentibus, & maiori agone hora criſis affliguntur.*

175. *Natura corporis ad criſin faciendam ſe præparans inſolito more, perturbat ægrotum, & graviùs quàm anteà, affligit totum corpus.*

176. *Vrinæ multæ, aut ventris obſequia, ſive nimium ſputum, vomituſve, aut narium fluor ſanguineus, in morbi principio, ſive in eius augmento, malam criſin futuram, & periculoſam nunciant. In ſtatu verò facta, proſperam & laudabilem.*

177. *Materia ad exteriora tendens, per ſanguinis è naribus fluxum, atq; per ſudorem, criſin fieri denotat. Si verò interiora petierit per vomitum, aut per ventris obſequia, mutatur.*

Signa

Signa diversarum crisium apparentia, varias crises fieri, ex multis corporum partibus, demonstrant. 178.

Quæ à morbis post crisin relinquuntur, recidivos morbos facere consueverunt. 179.

Quibus crisis fit, nox, quæ accessionem procedit, gravis, quæ verò subsequitur, levior ferè solet existere. 180.

Morbi acuti iudicantur intra dies quatuordecim. 181.

Quibus die septimo futura crisis est, ijs urina rubram die quarto nubeculam habet, cæteraq; pro ratione. 182.

III.

De Diebus Criticis.

Laudabilis totius corporis sudor, sive similis urina, aut egestio multa, vel peccantis humoris vomitus, aut fluxus sanguinis narium, matricisve, aut mariscarum, sive exitura in molli carne magna, velut in emunctorijs, aut iuncturis quibusdam, sive in sedibus alijs facta, in diebus criticis, signa sunt laudabilia. 183.

Quoniam crisis sæpius fit in hora graviori febris, qui graviùs affliguntur in diebus imparibus, in ipsis criticant. Qui verò in paribus, criticant in paribus. 184.

Mortale

185. *Mortale signum apparens in quarto die morbi, malam crisin denunciat in septimo fieri. Si verò inter quartum & septimum ipsum nocumentum ceciderit non parvum, ad septimum usq; non tardabitur crisis: sed in altero dierum mediorum accedet crisis mala.*

186. *Die septima cave cibum exhibeas, & in præcedenti immediatè septimum de eo minus quicquam, ne virtutem impedias, circa morbum his diebus ut plurimùm occupatam.*

187. *Quò crudior, atq; crassior humor est: eò tardior crisis, & contrà.*

188. *Acuti morbi prima die non soluti, solvuntur in quarta; & qui non in quarta, solvuntur in septimo; & qui non in septimo, in vndecimo debent solvi; sed qui non in vndecimo, in die decimoquarto fit eorum regularis solutio.*

189. *Crisis est velox,& vehemens motus morbi ad salutem, vel ad mortem, cum accidentium difficultate. Nulla enim totius ægritudinis periculosior est, quàm hora crisis.*

190. *Morbus qui non est ex materia, non facit crisin, vt qui sunt ex inanitione.*

191. *Quatuor sunt,quæ Medicum in cognitionem crisis ducunt: motus materiæ, virtus infirmi, species morbi, & tempus anni.*

192. *Sudor & urina, pariter solutio ventris, sanguis, apostema, vomitus, sunt critica signa.*

193. *Si in diebus criticis æger incipiat sudare,*

videndum

videndum est, ne æger perturbetur, aut cogatur ad aliud, sed omninò liber sit, cum bono animo sudet copiosè, neq; pluribus vestimentis cooperiatur.

Index septimi quartus, sequentis septimanæ octauus initium. Spectandus quoq; est undecimus, siquidem is secundæ septimanæ quartus est. Rursumq; decimus septimus spectandus. Is enim à quatuordecimo quartus est, & ab undecimo septimus. 194.

In diebus criticis non est natura impedienda, neq; cum phlebotomia, neq; cum medicinis solutivis. 195.

IIII.
De Pulsibus.

Vt corporis affectus se habet: sic pulsus arteriæ cordis motibus incitatur. 196.

Vndosus pulsus, atq; insigniter mollis, futuros sudores indicat. 197.

Pulsus in calida complexione, magnus est, celer & frequens, in frigida, parvus & tardus, in humida, profundus, latus, inæqualis & mollis: in sicca, angustus & durus. Hinc iudicare potes de complexionibus compositis. 198.

Macilentorum pulsus, maior & fortior est, pinguiorum pulsu. In his enim situs arteriæ profundior est. In carnosis verò celer est, magnus, & mollis. 199.

220. *Puerorum pulsus celer est & crassus; adolescentum magnus; senum parvi, tardi & tenues. Virorum pulsus fortiores, quàm mulierum, vnò etiam maiores. Tardiores verò & tenuiores virorum, quàm mulierum.*

221. *In Vere pulsus parvus & fortis; in æstate parvus, celer & crassus; in autumno fortis, mollis & tardus; in hyeme tenuis & debilis.*

APHORISMORVM MEDICINALIVM, SECTIO SEXTA.

I.

De Victu.

1. V*Ictus rationem optimam esse Medicinam, Divinus Hippocrates noster verißimè pronunciat.*

2. *Diætetica Medicina præstantior est pharmaceutica & chirurgica.*

3. *Si sola victus ratione citra pharmacum mederi datur, nihil neq; prius, neq; rectius.*

4. *Qui recta victus ratione utuntur, nec vomitu, nec alvi purgatione indigent.*

Neq;

Neq; supervacua nutritione oneranda, neq; tenui corpora debilitanda sunt. 5.

Cùm morbi noticiam habueris, secundum virtutis tenorem, & ægri consuetudinem diætare oportet. 6.

Victus tenuis & exquisitus, in morbis longis semper, in acutis verò vbi non convenit, parum tutus. Rursumq; victus qui ad extremam pervenerit tenuitatem, molestus: Siquidem quæ ad summam plenitudinem perductæ sunt repletiones, molestæ. 7.

In victu tenui peccant ægroti, quò fit, ut magis lædantur. Siquidem quodvis peccatum gravius hîc, quàm in paulò pleniori victu esse solet. Eadem de causa sanis etiam valdè tenuis, stataq; & exquisita victus ratio parum tuta, quia errata gravius ferunt. Quare tenuis exactusq; victus paulò pleniori existit maxima ex parte periculosior. 8.

Cùm itaq; morbus peracutus est, extremos protinus labores habet, summèq; tenuissimo victu utendum est: cùm vero non est, sed pleniorem victum licet exhibere, tantùm de extrema victus tenuis ratione remittendum, quantò extremis morbis fuerit remissior. 9.

Cùm morbi vis est maxima, tùm vel tenuissimo victu utendum est. 10.

Sed & ex ægroto coniecturam facere oportet, an is cum præscripto victu præstet ad morbi usq; 11.

 vigorem,

vigorem, anvè prius deficiat, imparq; cum tali victu succumbat, quàm cedat morbus & obtundatur.

12. *Quibus itaq; vigor statim futurus est, tenuiter statim alere oportet: quibus autem posteriùs, & in ipso vigoris tempore, & paulò sub ipsum de victu demendum. Antea verò pleniùs alendum, ut ægrotus perferre queat.*

13. *In ipsis tamen exacerbationibus cibum adimere oportet, nam præbere noxium. Et cùm per circuitus redeunt morbi, in ipsis accessionibus abstinendum.*

14. *Qui crescunt, plurimùm habent calidi nativi: itaq; copioso cùm egeant alimento, abundè ipsis suppeditare oportet, alioqui corpus consumitur. In senibus verò inest caloris parum, paucis propterea succendiculis egent. Exiguus namq; ignis fomitis extinguitur multitudine. Ob eandem causam nec senibus febres perindè acutæ fiunt: frigidum enim eorum corpus.*

15. *Ventres hyeme ac Vere natura calidissimi, & somni longissimi. Per ea igitur tempora plus cibi dare oportet, siquidem plus nativi caloris habent. Quò fit ut copiosiore alimento egeant, argumento sunt ætates & athletæ.*

16. *Victus humidus cùm febricitantibus omnibus, tùm pueris maximè atq; alijs, qui tali victu uti consuevêre, utilis.*

17. *Quos etiam semel aut bis, aut plus minusvè & minutati malere conveniat, spectandum. Dandum*

dum verò aliquid tempori, regioni, ætati & consuetudini.

Æstate & autumno cibum copiosiorem ferunt difficilimè, Hyeme facilimè, Vere minùs. 18.

Quibus per statos circuitus accessiones fiunt, nihil dare, nec cogere, sed demere oportet ante iudicationes. 19.

Quæ longo tempore extenuata sunt corpora, sensim reficere oportet, quæ verò brevi, repentè. 20.

Si à morbo cibum adhibens quispiam vires non recipiat, copiosiore alimento corpus onerari indicat. si verò modicè epulanti idem eveniat, vacuatione indigere sciendum est. 21.

Impura corpora quò plùs nutriveris, eò magis læseris. 22.

Vbi præter naturam copiosior cibus ingestus est, morbum inde creari, indicat sanatio. 23.

Eorum quæ confertim & celeriter alunt, celeres etiam excretiones esse solent. 24.

Si à morbo bellè comedenti corpus non proficiat, malum. 25.

Qui adversa valetudine abundè initio comedunt, nec proficiunt, ij ferè tandem omnes in cibi fastidium incidunt: Contrà qui initio forti inedia usi, cibum postea appetere incipiunt, invaletudine faciliùs liberantur. 26.

Paulò peior, sed suavior cibus & potus, meliori quidem, sed ingrato præferendus. Quæcunque enim cum voluptate assumuntur, ista ventricu- 27.

 lus am-

lus amplexatur & magis concoquit; ficuti illa quæ difplicent refugit, unde naufeæ, flatus & fluctuatio.

28. *Quibus tubercula ad articulos, vel labores poft febres fiunt, ij cibarijs pluribus utuntur.*

29. *In cibis offerendis, virium robur diligenter perpendendum.*

30. *Ventre conftipato cibus non offeratur: Sic enim cibus non poteft defcendere, & fic fiunt exhalationes ad caput.*

31. *In morbi principio æger cibandus eft parcè, & victus hic eft tenuis: in augmento parciùs, & eft tenuior: in ftatu parciſſimè, eftq; tenuiſſimus; & in declinatione modicè, ac modicus dicitur.*

32. *Qui ventriculum debilem habet, ille per diem fæpè nutriatur; & femel parum cibi euchymi, qui fit facilis concoctionis, affumatur, ne paucus ftomachi calor à cibi copia obruatur, & extinguatur. Idem de reconvalefcentibus intelligatur.*

33. *Æger femper tempore minoris afflictionis debet cibari: fic enim virtus circa materiam exuperantem minùs eft occupata, & cibum melius complectitur. Nonnunquam tamen in ftatu, ubi afflictio eft intenſiſſima, & accidentia vehementiſſima funt, præfertim in corporibus ficcis, & facilè refolubilibus, cibum offerre cogimur, ne virtus profternatur, ob immodicam fpirituum ac caloris nativi refolutionem.*

Corpora

Corpora cholerica, cùm sunt sicca & emaciada, ac valdè resolubilia, præsertim si in labore ac vigilijs vitam degerunt, statim sunt cibanda, etiam in ipso paroxysmo, & quacunq; hora occurrit Medicus. Si enim non confestim cibo reficiuntur & humectantur, tùm aut cadunt in syncopem, & moriuntur in paroxysmo, ob magnam resolutionem; aut fiunt confestim hectici, ob magnam exiccationem. 34.

Consuetudo etiam in præscribenda diæta consideranda. Nam crapulosis non temerè est inedia iniungenda, & tenuis diæta præscribenda. Quicunq; enim error committitur magnus, maior in hoc fit, scilicet tenuiori victu, quàm in paulò pleniori. 35.

In morbis virtute existente debili, ob humorum & spirituum magnam resolutionem, æger cibo reficiendus est, aliàs virtus prosternitur. Virtus enim, & non Medicus, curat morbos. Sed quandò virtutis adest debilitas, ob materiæ copiam virtutem opprimentem, hic inedia imperanda est. 36.

Panis lavetur cum aqua hordei, ad eductionem salis ac fermenti, quoniam in morbis acutis exhibitio panis non loti est nociva,& in apostematibus intrinsecis magis, quoniam facit ad rupturam apostematis ante maturationem. 37.

Quibus cibus in stomacho acescit, illis non est offerenda aqua hordei; & si in eiusmodi 38.

 frigido

frigido ventriculo offerre volueris, tùm radix apij & parum piperis addatur.

II.
De Regimine puerorum.

39. *Quoniam eius naturam, à quo nutrimur, suscipimus, bonorum morum nutrix, bonæq; corporis dispositionis, ac mediocris ætatis, semper est eligenda.*

40. *Bono cibo nutrices si nutriantur, bonum lac generant, bonosq; dant ipsi nutrito succos.*

41. *Solo lacte pascendus est infans, vsq; quò dentes anteriores producat.*

42. *Vt hœdi lacte ovino nutriti pilum gignunt teneriorem; Et agni lacte caprarum aliti lanam ferunt duriorem: sic nati alienis matribus educati, à proprijs matrum naturis multùm discrepant.*

43. *Quæ suos fœtus deserunt, ablegantq; à sese, & alijs nutriendos dant, vinculum animi atq; amoris, quo parentes cum filijs natura consociavit, dirimunt.*

44. *Moderatus fletus ante pueri lactationem ad membra spiritalia dilatanda, cæteraq; confortanda, & ad caput purgandum convenit.*

45. *Cùm ignem igni addere non liceat, vinum propterea pueris non gustandum.*

46. *Vinum & cerevisia inimica sunt pueris: Nam*

Nam eorum capita malo vapore replent, & calefaciendo mentem eorum perturbant.

III.

De Regimine ſenum.

Senes omnes indigent exercitio moderato, ne nativus eorum calor extinguatur. Eorum enim calidum flabellari ſemper indiget. Cavenda tamen omnimoda quies,& motus admodũ vehemens. 47.

Senes immoderatè ſecundum quantum, aut quale diætati, haud parvum incurrunt nocumentum. Iuvenibus autem maximis in peccatis minor fit læſio. 48.

Non omnibus ſenibus eſt lac exhibendum: ſed ſolummodò ijs, qui id benè digerunt, & ſymptoma nullum inde ſentiunt in hypochondrijs. 49.

Cibaria temperata, concoctu facilia, naturis ſenum præ cæteris conveniunt. 50.

Subtilis ſubſtantiæ vinum prodeſt ſenibus. Omnia enim membra eorum calefacit, & ſanguinis ſerum ſubducit per urinam. 51.

Carnium columbarum, turturumq; & paſſerum uſus, præ cæteris carnibus ſenibus, & ijs quibus ſanguis modicus eſt, cum odorifero vino convenit. Bilioſis verò & acutè febrientibus nequaquam. 52.

Plurimùm falluntur, qui ſenum corpora exiccanda eſſe putant. 53.

IIII.

De vario genere ciborũ,& potus.

54. *Quò ſimplicior victus ratio, eò naturæ convenientior.*

55. *In omni re naturali eſt quædam vis naturalis, quæ res ſibi convenientes attrahit, ac repellit nocivas.*

56. *Cibariorum quæcunq; natura ſunt plùs iuſto calida, biliofiora ſunt; quæ verò frigidiora, hæc pituitoſiora ſunt.*

57. *Nulla res attrahit aliquid propter ipſum attrahere: ſed ut eo voluptuetur, ideoq; citiùs fit attractio.*

58. *Commune eſt hominibus, cæterisq; animantibus, cor quidem à iecore, iecur verò ab inteſtinis, & ventriculo, nutrimentum attrahere. Nam membrum fortiſſimum trahit ad ſe conveniens ab imbecilliori, & ad imbecillum ſuum ſuperfluum mittit.*

59. *Singula quæq; noſtri corporis membra, à ſimilibus animalium membris, ab humana natura non longè diſtantium, conveniens alimentum ſuæ craſi ſuſcipiunt; hac de cauſa cerebrum cerebro, iecur iecori, & cor cordi convenit.*

60. *Quibus æquale temperamentum, his quantò iucundius fuerit quod comedunt; id tantò utiq; fit illis magis nutriens.*

Qui nimio cibo utuntur, corpora non augent. 61.

Prospiciendum semper est, ut eorum, quæ eduntur & bibuntur, respectu eorum, quæ expelluntur, conveniens semper servetur mediocritas. 62.

In omni nutritione, id quod nutritur, oportet attrahere, & congregare particulas sibi similiores, quæ sunt in eo, à quo fit nutritio, hinc & illinc disseminatæ. Simile ob id naturâ tendit ad suum simile. 63.

Quæ facilè digeruntur, facilè etiam corrumpuntur. Durè verò digestibilia difficulter sunt alterabilia, & tardè corruptibilia. 64.

Humidius alimentum, ut distribuitur citiùs; ita citiùs etiam evaporat. 65.

Quò acutiores morbi sunt, eò minùs cibo indigent. 66.

Quoniam omne animal necesse est nutriri, & ciborum substantia non sit tota nutritiva, paratæ sunt aliquæ corporis particulæ ad superflui excretionem, & eius expulsionem. 67.

Panis fermentatus ex sano frumento arte debitè coctus & conditus, & convenienti tempore comestus, gallinarumq; caro, & caput annualis hœdi, piscesq; non viscosi, duri carne, & aquæ liberæ, ova sorbilia recentia, gallorum iuuenũ testiculi, carnis succus, & odoriferũ vinũ, alimenta sunt boni nutrimenti, inter crassum & subtile tẽperata. 68.

Ex volatilibus optimæ sunt perdices, cum omnibus montanis auibus, gallinæ & phasiani, 69.

columbæq;

columbæq́ʒ ſylveſtres, carnes quoqʒ porcinæ in ſaltibus enutritæ, & ſimiliter hœdi. Superfluitate autem abundant omnia paludoſa & ſtagnea, ſive non exercitata. Frigida enim ſunt animalia vetera & recens nata.

70. *Cibariorum omnium, ipſæ porcorum carnes maximè ſunt nutritivæ: veruntamen craßioris ſucci, ac viſcoſioris multis alijs ſunt generativæ, tardiorisq́ʒ digeſtionis.*

71. *Plus eſt alimenti in carne, quàm in ullo alio cibo.*

72. *Corpora humida parum comedunt, plurimùm egerunt, difficulter curantur.*

73. *Præſtat cum diæta potiùs curare, ſi fieri poßit, quàm cum pharmacis.*

74. *Inter domeſticas quadrupedes levißima caro ſuilla eſt, gravißima bubula.*

75. *Omne ferum animal domeſtico levius, & quodcunqʒ humido cœlo, quàm quod ſicco natum eſt.*

76. *Ex feris quò maius quodqʒ animal, eò robuſtior ex eo cibus eſt.*

77. *Omne animal quadrupes, ſi lactans eſt, minus alimenti præſtat.*

78. *Bovinæ, vrſinæ, cervinæ, ac leporum carnes, & præſertim veterum animalium, atræ bilis excitant morbos.*

79. *Carnes caprinæ iuvenes per æſtatem optimæ, per autumnum verò peßimæ.*

Carnes porcinæ malæ, ſuillæ verò ſemota cute alijs ſunt meliores, ſubfrigidæ tamen edendæ ſunt. 80.

Maſculorum carnes, (exceptis caprinis) fœminarum carnibus meliores habentur: Caſtratorum verò inter utrasq; mediant. At caſtratorum volatilium omnium ambulantium carnibus laudabiliores fiunt. 81.

Exercitatorum animalium carnes, non exercitatorum carnibus ſaniores reputantur. 82.

Omnium animalium interiora, cerebraq́;, & aves in paludibus degentes, ac cicera recentia, nec non fabæ virides, & caro lactantis animalis, ſive non exercitati, atq; etiam piſces, & carnes anſerum, multorum ſunt excrementorum. 83.

Animalium omniũ partes exteriores, partibus interioribus, dextraq́; ſiniſtris, prævalere dicuntur. 84.

Cerebrum comeſtum humoris pituitoſi generativum eſt, ac facilè putreſcit, cui adeps & medulla non longè abſimilantur.

Aurium, narium, cutis, gutturis, & ſimilium cartilaginoſorum carnes pinguedine privatæ cum labore decoquuntur, ſanguinemq́; peſſimum gignunt, ac modici nutrimenti. Labra tamen auribus laudabiliora fiunt. Linguæ quidem nutrimentum mediocre, & lactantium etiam cutes pauci viſcoſiq; alimenti ſunt. 85.

Peditantium, volatilium, natatilium oculi, ut pituitoſi nutrimenti ſunt; ita tardi deſcenſus. 86.

Pedes

88. *Pedes quadrupedum & genua, animaliaq; usualia in siccis desertis pascentia, paucorum sunt excrementorum.*

89. *Licet cor dum vivit sit plùs cæteris membris calidum & sanguineum: mortuum inter cæteras corporis particulas vilißimas computatur, duræq; substantiæ est, difficilis concoctionis, & tardè è ventriculo descendit.*

90. *Pulmo splene, iecore & renibus concoctu levior est, minùs tamen ijs nutrimentum, & magis phlegmaticum præstat.*

91. *Omnium animalium splenes mali sunt nutrimenti, atram bilem augentes. Porcorum verò, cæteris minoris sunt malitiæ.*

92. *Lactantium animalium iecora, plus veterum iecoribus approbantur, anserum, anatum & gallinarum iecur, quadrupedum iecoribus præsertim: suillum verò cæteris peditantium plùs laudatur à Medicis; difficulter tamen digeruntur omnia, egerunturq; tardè. Digesta autem ubi fuerint, sanguinem laudabilem gignunt.*

93. *Siccæ naturæ membra, velut cutis, nervi, venter, intestina, uterus, & alia huiusmodi difficulter digeruntur, & lentè à ventriculo exeunt, minusq; alijs corporis partibus nutrimentum, & pituitosum gignunt, ob id dimittenda sunt.*

94. *Vt erroris suspicio cuiuslibet rei cibalis tollatur, qualibet cibaria debitis artibus præparari expedit, atq; illis uti cum legitimis salsamentis;*

hac de

hac de re siccæ carnes & macræ elixandæ sunt, humidæ verò & pingues assandæ, nullæ verò frixandæ.

Fluviatiles pisces, & præsertim petrini, si in aquis purioribus exerceantur, digeruntur ij facilè, & sanguinem medium generant. 95.

Cibaria sua natura mala sunt: cæpe, allium, nasturcium, porrum, caules, urtica, eruca, sinapi, & alia id genus. 96.

Mali sunt omnia olera chymi, & pauci nutrimenti, augmentantes sæpè phlegma, interdum Melancholiam, & aliquando choleram. 97.

Omnium frugum nutrimento maximè est ptisana; olerum sola lactuca; piscium, qui saxatiles dicuntur; panis qui fermentatus, & modicè durus atq; salitus est, potio oxymeli, mulsa; vinumq; tenue & album. 98.

Excellentis qualitatis cibaria fugienda sunt penitùs, aut contrariarum qualitatum cibarijs corrigenda. 99.

Ciborum satietas nulli convenit ætati, multorũ equidẽ corpora ad perniciosas deducit ægritudines, præsertim cùm de malis cibis illata fuerit. 100.

Lubrica, subtilia, concoctu facilia, aut cacochymica, velut fructus in eodem pastu cum crassioribus sumenda, ipsis anteponenda veniunt.

Cùm priora semper sint præponenda, & posteriora postponenda, eduliorum ad secessum velociora, digestu durioribus, & secessum tardioribus, legitimè præponuntur. 101.

Non

103. *Non sunt nociva utilibus miscenda, cùm utilibus solis absq; nocivis poßimus uti liberè.*

104. *Mensæ brevitas & bonorum ciborum paucitas, magis quàm horum diversitas, sana corpora faciunt.*

105. *In omnibus observanda est consuetudo, ad mala duntaxat non perducat tandem accidentia.*

106. *Vt omnis suspicio corruptionis nutrientium tollatur, ac sanitas cum paucitate ac simplicitate servetur, nihil quidem securius est, quàm ciborum varietatem, & ipsorum multitudinem penitus effugere.*

107. *Nutrientia, quæ in regionibus connaturalibus crescunt, hominum illarum regionum temperaturis salubriora sunt, magis quàm illa, quæ distantium ac diversorum sunt climatum, ob id gallica vina Gallorum naturis, Italica Italorum conformiora putantur.*

108. *Cibus quò magis delectat cùm accipitur, eò etiam maiori cum voluptatè à ventriculo suscipitur, retinetur, meliùsq; quovis alio digeritur. Si verò abominabilis est, natura ipsum renuit, vomitus, fastidiumq; causatur, & inflatio.*

109. *Horribilia in sapore vel odore humanæ complexioni adversißima sunt, peßimiq; nutrimenti, ut excellenter styptica, acetosa, amara, acuta & salsa, eapropter si necesse fuerit his uti, modica quantitate, atq; paucis vicibus ac repreßis est utendum.*

Vina

Vina naturæ aquosæ & substantiæ subtilis, urinas facilè movent, purissimum perindè dant alimentum corpori. Quæcunq; verò crassa, potentiùs nutriunt. Ad euchymiam meliora odorifera, clara; sed caput feriunt. Recentiora autem, & antiqua nimis, fugienda sunt penitùs: Illa enim superfluè calefaciunt, ista verò minimè. 110.

Vina aquosa omnia insensibiliter refrigerant, urinam ac sudorem provocant, humectant, concoctionemq; iuvant, & paucissimum corpori nutrimentum afferunt. 111.

Vetus vinum impinguatis contrarium, album autem & subtile illis convenit. 112.

Dulce vinum non adeò, ut vinosum, capiti nocet, minusq; mentem tentat; iecur tamen & lienem infarcit, & in tumorem attollit, & ijs qui amara bile abundant, haud utile est. 113.

In ventriculo lacte existente, vinum bibendum non est, & econtrà. 114.

Quoniam vinum ea, quæ in membrorum ductibus invenit, citò penetrare facit, ideò post pastum, aut laboriosum exercitium, sive cibos mali chymi, non est illicò assumendum. 115.

Secundum varias corporum habitudines, varios mores, variosq; affectus in ipsis vinum reddere solet. Nam id quidem immodicè bibitum alios iracundos, humanos alios, alios misericordes, audaces alios, alios eloquentes, aliosq; taciturnos facit. 116.

117. *Dulce vinum albo minus urinam cit, sed nullum aliud efficaciùs sputum promovet.*

118. *Fulvum vinum, nigrum & austerum, capitis gravitatem inducit, mentem tentat, & urinæ atq; sputi exitum impedit.*

119. *A vino albo, & reliquis id genus, tùm maximè abstinendum, cùm alvi excrementa & mollia, & ramentosa fuerint.*

120. *Cùm vinum in acetum convertitur, eius vinosæ partes acquirunt frigiditatem, & eius superfluitas aquosa, quando ipsum putrefit, acquirit caliditatem. Hanc ob rem acetum est res composita ex partibus contrarijs ultima contrarietate.*

121. *Aqua, cuius fons est ad orientem Solem, erumpens per liberum transitum, & mundum, & quæ per puram colatur arenam, caletq; & friget ocyssimè, omni ætati, cæteris aquis longè salubrior & præstantior æstimanda est.*

122. *Aqua levissima pluvialis est, deinde fontana, cùm ex flumine, tùm ex puteo, post hæc ex nive & glacie, gravior his ex lacte, gravissima ex palude. Eò melior quoq; est, quò celeriùs calefit & frigescit.*

123. *Aqua quæ citò calefit & citò refrigeratur, levissima.*

124. *Aqua frigida per se tardiùs permeat, & distribuitur, sed cum vino commixta optimè penetrat, & sitim mitigat.*

125. *Incommoda aquæ hæc potissimùm sunt:* Lienem &

nem & iecur attollit, fluctuat, supernatat, tardè transmittitur, utpote si frigida,& concoctu difficilis est, non ducit alvum, nec urinam ciet.

Lac præbere capite dolentibus, febriculosis, & quibus hypochondria elata, aut murmurantia, & siticulosis malum. Malum item quibus biliosæ deiectiones, febres acutæ,& copiosa sanguinis vacuatio facta est. Conveniunt verò tabidis non admodum valdè febricitantibus, & febribus longis & languidis, dum nullum ex supra dictis signis adsit, & præter rationem extenuatis. 126.

Quibus noctu bibendi est aviditas, ijs admodum sitientibus obdormiscere bono est. 127.

Æquali cibo & potu virtuti, debent vires corporis refici, & non superfluo opprimi. 128.

Epularum amplitudo, & ipsarum diversitas, frangunt corpus, & enervant vires, hanc ob rem dimittendæ sunt. Varij namq; cibi edantur licet faciliùs, graviùs tamen decoquuntur. 129.

Saporum & embammatum delectamenta,ad voluptatem magis, quàm ad utilitatem à cupedinarijs primitùs adinventa fuerunt, quæ interdum plurima adferunt incommoda. 130.

Cùm omnis excessus sit fugiendus, maximè hunc fugere oportet, ex quo non modò corpori, verumetiam animi damnum accidere potest. 131.

Quoniam hominum corpora continuò dissolvuntur, non solùm ab innato calore, sed etiam extrinseco, necesse est id, quod ab ijs dissolvitur continuò 132.

tinuò restaurari, & hoc cibis & potibus fit crasi suæ similibus.

133. *Nullum cibi genus adeò naturæ simile est, quin in se aliquid excrementi habeat, ob id quodlibet corpus aliquo semper indiget, quo tale secrementum ab ipso educatur.*

134. *Quoniam omne simile suo nutritur simili; calida calidis, frigidaq; frigidis, & similia similibus nutriantur oportet.*

135. *Cùm unusquisq; secundum suum vivendi modum regendus sit, usitata stomacho bis assueto meliora iudicantur, etsi multis inassuetis deteriora sint.*

136. *Temperata corpora cibis temperatis conservantur: Distemperata verò contrarijs ac distemperatis.*

137. *Omnia cibaria plus æquo superfluitates generantia, aut humores plus iusto augmentantia, ab omnibus sunt dimittenda, minuenda, aut ad minus non continuanda.*

138. *Secundum hominis naturam, ætatem, exercitium, anni tempus & morbi genus, victum mutare debes, modò addendo, modò demendo.*

139. *Calida & humida corpora cibum cæteris meliùs commutant, sibiq; assimilant: Frigida autem & sicca, cæteris deteriùs.*

140. *Vt à liquore fœtido vas mundum inficitur, & contrà: sic à corpore mala qualitate affecto, boni succi cibi corrumpuntur.*

Ægritu-

Ægritudines acutæ & breves, tenuem diætam sustinent: chronicæ verò renuunt. 141.

In quolibet morbi tempore, secundum virtutis robur, ægri reficiendi sunt. 142.

Virtute decoquendi cibaria debili existente, appetitusq; carentia, varietate sollicitandus patiens non est, ut plus ciborum assumat, quàm concoquere posit. 143.

Quoniam nefas est augere malum malo, regimine morbis contrario diætabis ægrotantes. 144.

Ciborum potuumq; cibalium medicatio, illa, quæ fit medicinis puris, longè melior tutiorq; esse creditur. 145.

Multùm laborantibus, cibi plures & craßiores conveniunt, parum pauci & subtiles, & mediocriter mediocres. 146.

V.

De regiminis mutatione secundum quadrifariam temporum anni diversitatem.

Hyeme cibi plurimum, potusq; minimùm sumere oportet. Sit autem vinum quàm meracißimum. Cibi panis, & omnia obsonia assa, oleribus per id tempus parcißimè utendum est. 147.

Vere potu largiore, vino diluto, cibis mollioribus, & parcioribus uti convenit. 148.

Æstate molli cibo, potu dilutiore & largiore, 149.

& omnibus obſonijs elixis ali expedit; Oleribus etiam coctis & crudis, ut corpus refrigeretur & emolliatur.

150. *In autumno cibi plures debent eſſe & ſicciores, obſonia ſicciora, pro temporis ratione, potus autem fortiores & meraciores.*

151. *Anni temporum diſcrimen diætæ varietate indiget, in frigidis calida, & frigida in calidis adminiſtranda.*

152. *In hyeme nutriens actu calidum aſſumendum: in æſtate actu moderatè frigidum.*

153. *Veſpere & mane corpora reficienda ſunt, æſtate præſertim, cùm digeſtivus calor his horis ab externo frigore roboretur.*

154. *Manducandi appetitu inſurgente, illicò manducandum eſt.*

155. *Secunda menſa bono ſtomacho nihil nocet, in imbecilli aceſcit.*

156. *Levior piſcis inter ſaxa editus, quàm in arena, levior in arena, quàm in limo.*

157. *Pinguia, quàm macra, recentia, quàm ſalſa, nova, quàm vetuſta plus alimenti habent.*

158. *Res eadem magis alit iurulenta, quàm aſſa, magis aſſa, quàm frixa.*

159. *In morbis acutis ptiſana rectiſſimè cæteris, quæ ex frugibus conſtant, pulmentarijs antefertur.*

160. *Non dabis ptiſanam his, quibus cibus adhuc recens concluſus eſt, quibus laterum dolor continuus, atq; calidis fomentis non levatur, neq; procedit*

cedit sputum; sed lentum & incoctum est. Ptisanam quoq; ministrare vetant venæsectio, medicamentum, & clyster.

Aqua mulsa pulmonem inprimis lenit, sputum mediocriter educit, & propter abstergendi facultatem tussientibus quoq; utilis est. Vrinam efficaciter cit, nisi viscosum aliquid obstiterit, alvi biliosa excrementa educit. 161.

Aqua mulsa à ptisanæ sorbitione epota vehementer replet & inflat, visceraq; in præcordijs lædit. 162.

Mulieribus siccior victus ex usu est, etenim cibus siccus, ac potio meracior, carnes molliores habentibus idonea sunt. 163.

Ex itinere fatigatis, vel laborantibus, aut à balneo venientibus, frigidus potus perniciosissimus est. 164.

VI.
De Confortantibus.

Confortativæ confectiones, cum cibo, ante cibum, & post cibum, ad libitum ægrotantis sumi condecenter possunt. 165.

Alimenta resumptiva, humectantia balnea, & quies mentis, corporis habitudinem reparant, accidentaliter diminutam. 166.

Facilius est potu refici, quàm cibo. 167.

Sobrietas & perfecta digestio corroborant membra convalescentis. 168.

159. *In confortantibus Electuarijs & confectionibus melancholicis affectibus, semper quoq; unà humectans medicamentum, ut conserva violarum, &c. coniungatur.*

APHORISMORVM MEDICINALIVM, SECTIO SEPTIMA.

I.

De Medicamentis.

1. *Remedia cognita non sunt novis postponenda.*

2. *Fidere experimento citra rationem, periculosum est.*

3. *Scelus esse, Arnoldus pronunciat, compositis medicamētis uti, cùm simplicia iuvare possunt.*

4. *Sine noticia certa virtutum medicinarum, quibus indies utimur, impossibile est debitè auxiliari ijs, qui ipsis indigent.*

5. *Ad usum auxiliorum scire expedit Medico membrorum corporis situm, substantiam, colligantiam, usum, compositionem, numerum & magnitudinem.*

6. *Plurimùm refert Medicum malignarum & incolumium medicinarum differentias ac virtutes scire,*

scire, ut malignarum malitiam, dum iis uti convenit, dextrè corrigere ; Incolumitatem verò bonarum & salubrium roborare, & ad loca illis egentia aptè dirigere sciat.

Ne pharmaci malitia nocumentum membris purgandis inferat, antequam exhibeantur, quibusdam ea confortanda sunt, atq; viæ ipsorum aperiendæ, & materia peccans præparanda, quò virtus adiuta pharmaco ipsam è corpore faciliùs excludere valeat. 7.

Qui methodum in omnibus nimiùm pertinaciter exquirit, pariter cum morbo plerumq; hominem de medio tollit. 8.

Ad extremos morbos, extrema exquisitè comparata remedia optima. 9.

Satius esse anceps remedium, quàm nullum experiri, Celsus censet. 10.

Ne cibus & medicina mutuò se impediant, altero in ventriculo existente, alterum ministrare non licet. 11.

Ægrotantis animum cùm videas medicinæ repugnantem, & ab ea planè abhorrere, ad hanc accipiendam noli ipsum invitum compellere. 12.

Cùm solutivum aliquod recusaverit patiens, aliud, quò eandem materiam peccantem evacuare possis, ministrabis.

Non omnibus eadem remedia conveniunt. Quid verò conveniat, videre prudentis Medici est. 13.

15. *Opiata, nisi purgato corpore, sive hoc à natura fiat, sive etiam ab arte, & nisi urgente necessitate adhiberi non debent.*

16. *Capiti frigidum epithema, emplastrumvè, aut aliud simile applicatum, priusquàm à cerebro calefiat, removendum. Calida verò antequam frigescant.*

17. *Iecoris epithemata, & quæ fronti applicancantur remedia extranea, cæteraq; localia (ut vocant) remedia, purgato corpore, & ea particula, cui applicantur, tutiùs admoventur.*

18. *Peregrina remedia semper quærere, ostentationis indicium. Chemicis verò uti, nisi chemica intelligas, periculosum.*

19. *Cùm virtus illa sit, quæ morbos adimit corporis, si impotens, aut nimiùm debilitata fuerit, medicinam ad actum deducere non potest, quare refocillanda erit.*

20. *Semper cavendum, ne medicamentis calidum innatum, humidum radicale, vel princeps membrum lædatur.*

21. *Cùm solutivorum doses virtuti, naturæq; indigentium semper debeant æquari, certam dosin cuiuslibet solutivi, ac ipsius potentiam exactè scire Medicum oportet, alioqui multos perducet experiundo ad interitum.*

22. *Etsi pharmacorum doses determinatæ à Medicis describantur: robur tamen virtutis & eius imbecillitas, alviq; facilitas aut difficultas illius, frequenter has variare solent.* Debita

Debitè medici ordinatio nihil prodest ægro- 23.
tāti, si vitio medicinæ, vel pharmacopolæ vitietur.

Cùm sensus gustus exactiùs, quàm visus, aut 24.
olfactus, medicinarum facultates appræhendat,
ex saporibus certiora ipsarum indicia, quàm ex
coloribus, vel odoribus, habentur.

Theriaca, similiaq; antidota, senibus oppi- 25.
lationes habentibus, ventribus præpurgatis, con-
gruè ministrantur.

Vnica quandoq; & simplex medicina melius 26.
morbis occurrit, quā ex multis & diversis cōposita.

Inter cibum & medicamentum hoc discri- 27.
minis est: Nam ipsa medicina corpus ipsum al-
terat, cibus verò corporis substantiæ similis ipsum
corpus nutrit.

Frequens usus pharmaciæ vires corporis fran- 28.
git, seniumq; accelerat.

Cùm fortis medicina recens tibi deficit, du- 29.
plum veteris debilis loco eius erit administrandum.

Vna sæpè medicina in corporibus diversis 30.
varios producit effectus, & hoc propter variam
corporis dispositionem.

Torsionem ventris faciens, & non competen- 31.
ter solvens pharmacum præassumptum, clystere
subductivo, potionevè decocti masticis, aut aqua
tepida iuvatur.

A pharmaco solutivo succi peccantes moti, 32.
& non evacuati, alteram succorum massam citis-
simè inficiunt.

Quæ

33. *Quæ inter corpora, & medicinas concurrunt proprietates, experimento solo à Medicis dignoscuntur.*

34. *Quale est pharmacum epati absinthium; tale est spleni capparis cortex. Et quale epati eupatorium: tale est spleni scolopendrium.*

35. *Natura repugnante Medicina nil prodest.*

36. *Medicamentis uti non vrgente necessitate supervacaneum, & nocivum est.*

37. *Cognitis medicamentis utendum est, quorum haberi copia potest, & quæ non es expertus omitte. At hodiè peregrina quæq; delectant.*

38. *Medicamenta pauca tibi tenenda sunt, & quorum operationes, & vires iam multoties es expertus. Totius enim multitudinis noticia est incompræhensibilis, ne cùm per singula volueris inquirendo discurrere, multiplici diversitate distractus, nescias cui debeas adhærere.*

39 *Creber usùs pharmacorum, præsertim in primis annis, celerem inducit senectutem.*

40. *Peccat is, qui cùm possit mederi simplicibus, ad compositiones confugit.*

41. *Quantò plura confunduntur in compositione medicamina: tantò hebetior haud dubiò eius redditur effectus.*

42. *Quæ naturæ amica sunt medicamina, copiosiora, & liberaliùs; quæ verò adversaria, administrato parciùs. Est enim Medicus adiutor tantùm naturæ, non destructor.*

Sicut

Sicut medicamenta, quæ propinqua membra respiciunt, in minori: ita quæ remota concernunt, maiori quantitate donantur. 43.

Fortis Medicina recidivam facit. 44.

II.

De tempore, & modo exhibendi medicinas.

Lenitivæ medicinæ, non sunt humorum agitativæ, ideò tutò in morborum principijs exhibentur. 45.

Electuaria solutiva, similesvè medicinæ, quovis modo exhibeantur, sunt cibo præmittendæ, quia antequam absolverint operationem, nunquam is assumendus est. Vomitiva verò stomacho varijs cibis repleto, tutiùs exhibentur. 46.

Debilibus catharticis superdormiendum non est. Talium enim vires, quæ alioqui debiles sunt, somnus deprimit. Fortia verò somnum admittunt, vt eorum fortitudo debilitetur. 47.

Medicinam solutivam cruda morbi existente materia, non oportet exhibere, neq; ipsam commovere in ipsius principio, dum ipsa non furiat. Si verò multa fuerit, aut etiam furiosa, ante sui coctionem legitimè administratur. Nam motus humiditatum in corpore vigentium adiuvat Medicinam, quæ tunc has facilè trahit. 48.

49. *Ne cibus indigestus à stomacho ad epar ducatur, ipso cibis repleto, sive cacochymico, syrupos, iulepos vè, nequaquam ministrabis: sed vacuo vel purgato.*

50. *Tardiorem syrupi, vel iulepi descensum à ventriculo fieri si cupias, pulveres aliquos priùs administrato: si verò velociorem, ipsos pulveribus præpones.*

51. *Catapotia inveterata & desiccata, priusquàm deglutiantur, humectanda sunt per noctem in aqua calida.*

III.

De quantitate medicamentorum.

52. *Cùm pravos & superfluos succos volueris à cerebro, & membris à ventriculo remotis extrahere, maiores exhibebis pillulas, aut fortius pharmacum. Cùm verò ab intestinis & vijs communibus, minores & leniora cathartica.*

53. *Ne pharmaci præassumpti malitia in stomacho remaneat, lavativum iusculum aliquod, solutione completa, optimum est propinare.*

54. *Omnia somnifera, soporiferavè per duas horas post cibum à peritis propinantur.*

IIII.

De Purgatione.

55. *Inter medicinas & corpora sunt proportiones,*

nes, quæ non compræhenduntur nisi experimento. ergo multa experimenta sunt experiunda, donec invenias, quod iuvet.

Vbi pluribus egemus vacuationibus, debemus semper à mitioribus incboare, & tandem ad valentiora ascendere. 56.

Perpetuò universalis evacuatio particularem præcedat, ne aliunde in affectam sedem humores noxij rapiantur, unde fiat novissimus error peior priori. 57.

Semper potius utendum medicamentis purgantibus in minima dosi, quam summa. Quia tutius est peccare in defectu, quàm in excessu. 58.

Qui tempestivè expurgari volunt, collecta indies maiori humorum copia; postea graviùs cruciantur. 59.

Cùm succum superfluum expurgare velis, ipsum solutione præpares, cum medicinis proprijs, cibisq; medicinalibus. 60.

Solutiva fortia materiæ solvendæ concoctionem expostulant. Incoctam tamen evacuare satiùs est, quàm impedire naturam in succi peccantis æquatione. 61.

Chronicorum morborum purgationes, peccantis materiæ coctionem expectant. 62.

Cùm non minus ex humorum paucitate, quàm ex ipsorũ abundantia nascantur ægritudines, qui confestim ad pharmacias confugiunt, in errorem incidunt manifestum. 63.

Per

64. *Per intestina purgantur ea, quæ in sima iecoris parte sunt, quæ verò in gibba per urinam, quæ in pulmone sunt, per tussim. Cerebri verò excrementa per nares.*

65. *Rectè inquit Mesue noster, istum esse gradum sapientiæ, ut ad medicinas fortes non deveniamus, nisi vbi debiles non contulerint.*

66. *Purgantia, sine ratione, magna sæpè adhibere temeritas.*

67. *Natura semper intendit mundificare sanguinem, cùm secernit quod officit.*

68. *Eucrasiata & sana corpora nulla indigent pharmacia, neq; venarum sectione: Discrasiata verò earum altera, aut ambabus sæpissimè.*

69. *Imbecilli existente virtute, ipsa exquisitam abhorret purgationem, omniaq; superflua. Natura igitur fortis existens probè sustinet omnia: Imbecilli verò facta, à minimis læditur, & contristatur.*

70. *Quibus imbecillis ventriculus est, alvi subductionem haud faciliter sustinent. Ii igitur clysteribus, vitiosos succos educentibus, solvendi sunt.*

71. *Malos succos habentibus, ac pharmaciæ, aut venarum sectione egentibus, vacuationis repetitio tutior est, quàm superflua simul, & semel facta.*

72. *Medicina calida alicubi admota, succos trahit à toto corpore, velut ventosa sanguinem;*

hac de

hac de re si non præcesserit totius corporis purgatio, & membrum acutis curetur, ad illud materia adducitur manifestè, illicq; firmatur, ut ab ea extrahatur tardiùs.

Flava bile peccante evacuationes fieri promptiores expedit. In phlegmate autem & melancholia tardiores. 73.

Evaporativa pharmaca multitudine existente in toto corpore, quibusdam particulis admota magis implent, quàm evacuant. Hanc igitur & alias curans ægritudines, ac etiam phlegmones, nullo uti audeas evaporativorum, priusquàm totius corporis evacuatione usus fueris. 74.

Succi graves deorsum tendentes per inferiora, leves autem per superiora purgandi sunt. 75.

Vt maiorum venarum sectio minorum præcedere debet: sic materiarum communium evacuatio particularium solutionem præcedat. 76.

Robustis existentibus virtutibus audacter utere evacuativis auxilijs, invalidis verò timidè. Solutiva enim fortia cum succis exuperantibus magnam spirituum faciunt solutionem. 77.

Crudos succos habentibus torsiones plures inducit purgatio, nec multùm dignum ratione evacuat. 78.

Humida atq; calida corpora alvi deiectionem faciliùs ferunt. 79.

Hyeme atq; æstate ægrè venter solvitur. 80.

Secundum caulis decoctum ventrem soluere, 81.

 substan-

substantiam verò eius eandem adstringere, compertum est. Quantò autem plus decoquitur: tantò fit eius aqua plus solvens, & substantia magis stringens.

82. *Terebinthi lacrymæ ad nucis ponticæ quantitatem datæ, non modò alvum citra noxam solvunt: sed viscera omnia, iecur scilicet, lienem, renes, pulmonesq; abstergunt.*

83. *Pinguioribus & humidioribus viris clysteres conveniunt salsiores, & tenuiores, senioribus autem, & qui astricto corpore, & tenuiore valetudine sunt, expediunt pinguiores & spissiores.*

84. *Purgationes ut interdum necessariæ sunt: sic ubi frequentes sunt, periculum adferunt. Assuescit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit.*

85. *Corpora oportet, ubi quis purgare voluerit, fluida facere, & si suprà, sistere alvum, si verò infrà, humectare.*

86. *Pueri & senes etiamsi pleni humoribus: tamen non debent solvi fortiter. Temperatè itaq; procedendum est.*

87. *Immodica exinanitio vel plurimùm febres excitat.*

88. *Alvus si vehementiùs fluat, aut sæpiùs ducitur, hominem infirmat.*

89. *Ventrem deiicere, ubi intestina apostemata sunt, damnatur.*

90. *Quibus præcordia tensa sunt, cathartica assumpta nocent.*

Prægnan-

Prægnantem citra quartum, aut ultra septimum mensem purgare, metus est. 91.

Venam incidere, & simul pharmaucm propinare eodem die, piaculum est, sed ne duo pharmaca propinare eodem die convenit. 92.

Præcipuum tempus evacuandi est Ver; Extrema tamen necessitas legi obnoxia non est. 93.

Sicut æstas choleræ: ita hyems phlegmati evacuando, idonea est. 94.

In alleviativa evacuatione non est opus digestione Fit autem clysteribus utplurimùm, aut lenientibus medicinis, 95.

Qui à fecum duritie constipantur, nisi clysterem præmiserint assumptis pharmacis, torminibus vexabuntur. 96.

Antequàm pharmacum perfecerit operationem suam, comedendum aut bibendum non est. 97.

Frigidi humores vehementioribus pharmacis faciliùs evincuntur, calidi verò temperatioribus. 98.

Fortes, corpulentos valentioribus evacuato, pueros, fœminas, senes, macilentos debilioribus. 99.

Iuvat ante pharmaci porrectionem percunctari laborantem, an unquàm pharmacis usus sit, promptè quoq;, an difficulter resolvatur; Nam ad huiusmodi pharmaca potissimùm sunt contemperanda. 100.

Antequàm pharmacum propines, primùm digerere materiam, convenit, nisi in morbis pestiferis, & qui intra triduum perimunt. 101.

102. *In æstate vomitus magis provocatur, hyeme verò pharmacis atq; elysterijs opus est.*

103. *Qui in re Medica peritiores hodiè habentur, tempore æstivo ante diem, brumali verò in die, exhibent medicamina.*

104. *Laborantes vitio intestinorum, aut internis abscessibus, aut ex præcordijs dolentes, fortibus pharmacis ne purgato.*

105. *Qui difficulter excernunt, & frigidis humoribus turgent, calidis & lenibus cibarijs sunt reficiendi, scilicet carnibus pinguibus, cum petroselino, aut feniculo recenti coctis. Qui verò calidis humoribus sunt repleti, his attriplicem, mercurialem, betam & braßicam cum carnibus pinguibus dato.*

106. *Stomacho ieiuno pharmaca sumenda sunt. Quod si calidi fuerit temperamenti, aut stomacho debiliori, ante medicinam modicum aquæ hordeaceæ, aut vini granatorum bibere iubeto. Et si pedes frigeant, pannis calidis calefacere prius procurato.*

107. *Si remißius fuerit pharmacum, licebit paululum indormire: si verò forte, unica tantum hora permittitur.*

108. *A pharmaci sumptione non statim est comedendum: sed lentè & tenuibus cibis corpus est reficiendum.*

109. *Dùm alvus soluta est, nisi restringere velis, dormiendum non est.*

Qui

Qui inter excernendum fame tanta urgentur, adeò ut videantur debilitati, his nonnihil panis in vino infusi dare permittitur. 110.

Medicina si non operetur, per clysterem, aut per alia lenientia profliganda est. 111.

Vbi pharmacum diarrhæam, aut dysenteriam induxerit, statim syrupum myrtinum, cydoniorum, aut Rhabarbarum propinato. 112.

Indicium est perfectæ evacuationis, cùm siti immodica premitur patiens, & tormina multa torquent, aut spasmus. 113.

Medicinam revomentibus cum ovo ad gulam adhibito succurrimus, aut tosto pane aceto priùs humectato. Iuvat etiam acetosum quippiam masticare; sunt qui extrema ligent, & stomacho cucurbitulas superimponant. 114.

Celebrata excretione brodium pulli cum saccharo ad abluenda intestina dato, inde, qui optimè nutriunt cibos. 115.

Semper expedit paulatim ducere, quàm subitò. 116.

Operosum est, quorum sana sunt corpora, purgare. Torquentur enim & subvertuntur, confestimq; dissolvuntur. 117.

Antequàm pharmacum demus, expedit priùs extenuare crassos & glutinosos humores, ut faciliùs deijciantur. 118.

Inepti sunt purgationibus, quicunq; obæsi, quiq; multi sanguinis sunt, & continuò animo deficientes, difficiles, & qui confestim, quavis 119.

 oblata

oblata occasione vomunt. Item pueri & senes, mulieres, multùm menstruis purgatæ, quiq; puro sunt corpore.

120. *Corpora adversa valetudine diu exhausta, periculosè evacuantur.*

121. *In turbationibus alvi, & vomitibus qui spontè fiunt, si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt: sin minus, contrà fit. Sic & vasorum depletio, si qualem fieri oportet, fiat, confert, & facilè ferunt: sin minus, contrà accidit. Proinde & regionis & temporis, & ætatis & morborum habenda est ratio, pro quibus talia vacuari conveniat, nec ne.*

122. *Athletarum plenior corporis habitus, si ad summum plenitudinis gradum perductus sit, lubricus est. Neq; enim eodem permanere aut consistere potest: quùm verò non consistat, nec iam posit in melius proficere, superest ut recidat in deterius. Quamobrem plenior illa corporis habitudo haud cunctanter est solvenda, quò corpus novæ nutricationis initium capiat. Non tamen usq; eò vacuando pergi velim, ut vasa penitùs in se considant. Hoc enim tutum non est: sed quatenus natura feret, eò usq; progredi oportet. Sic & extremæ vacuationes periculosæ: contraq; repletiones, extremæ si fuerint, similiter periculosæ.*

123. *Quæ decernuntur decretavè sunt iustè, nec movere, nec aliud quicquam novare, sive medicamentis, sive aliis irritamentis fiat, sed omittere oportet.* Quæ

Quæ educere oportet, quò maximè vergere videbuntur, ducito, vijs ac locis utiliter eò ferentibus. 124.

Quæ matura, coctaq́ sunt, medicari ac movere oportet, non cruda, nec per initia, nisi suapte cieantur impetu: id quod perrarò fieri solet. 125.

Quæ vacuantur, multitudine metienda non sunt, sed si quæ oportet, vacuentur, & facilè ferant: atq; ubi ad animi deliquium educere convenit, faciendum, si ægrotus par esse poßit. 126.

In morbis acutis rarò, & per initia, medicamento purgante uti oportet. Nec verò id inconsiderate faciendum. 127.

Si qualia oportet purgentur, confert, & facilè ferunt; si contraria, difficulter. 128.

Corpora cùm quis purgare volet, ea fluxilia faciat oportet. 129.

Incipientibus morbis, si quid movendum videtur, move. Vigentibus autem quiescere, multò præstat. 130.

Qui corporum salubritate sunt præditi, ij purgante hausto medicamine statim deficiunt, ut & qui pravo alimento utuntur. 131.

Qui integra sunt corporis valetudine, medicationes ægrè molestèq́; ferunt. 132.

Prægnantes purgabis, si materia urgeat, quadrimestres, & usq; ad septimum mensem, sed has parcius. Minore verò aut grandiore conceptu, abstinebis. 133.

134. *Purgantium medicamentorum uſu talia è corpore educenda, qualia ſpontè etiam prodeuntia, iuvant: Contrario verò modo exeuntia, ſiſtenda.*

135. *Æſtate ſuperiorem potiùs, hyeme inferiorem purgare convenit.*

136. *Sub canicula & ante caniculam difficiles ſunt purgationes.*

137. *Graciles & ad vomendum faciles per ſuperna purgare, niſi hyems adſit.*

138. *Ægrè vomentes, & modicè carnoſos, quos euſarcos appellant Græci, infernè purgato, devitans æſtatem.*

139. *Obnoxios phthiſi ſuprà ne purgato.*

140. *Melancholicos infra vehementiùs purgabis, eadem ratione contrariam iniens vacuandi viam.*

141. *Purgandum in valdè acutis, ſi ad ſui excretionem invitet materia, eodem ipſo die. Differre enim in talibus, malum.*

142. *Quibus propter lævitatem ventres cibi ſunt incontinentes, hyeme ſuprà purgare, malum.*

143. *Qui ad veratrum non facilè ſuprà purgantur, eorum corpora ante potionem copioſiore alimento & quiete præhumectanda.*

144. *Poto elleboro corpus movendum potiùs, quàm ſomno tradendum, aut quieti. Nam vel navigatio indicat motione turbari corpora.*

145. *Cùm elleborum citare voles, move corpus: cùm verò ſiſtere, ſomnum concilia, nec move.*

Elleborus

Elleborus periculosus, sanas carnes habentibus. Convulsionem enim ingenerat. 146.

Non febricitanti cibi fastidium, cordis dolor, vertigo tenebricosa, & oris amaritudo, purgatione per superiora opus esse significant. 147.

Supra septum transversum dolores, quicunque egent purgatione, per superna purgandum esse significant. Qui verò infrà sunt, per inferna. 148.

Qui potione medica, dùm purgantur, non sitiunt, ipsorũ purgandi finis non fit, donec sitiverint. 149.

Si citrà febrim tormina adsint, & genuum gravitas, & dolor lumborum, inferna purgatione opus esse significant. 150.

A medicamento poto convulsio mortifera. 151.

Si senibus suprà modum purgatis singultus accidat, non bonum. 152.

In morborum principijs, quando materia est multa, vel cùm materia valdè est maligna, ipsa est minuenda evacuatione minorativa, ne natura ob materiæ copiam succumbat, vel, ne ob materiæ malitiam natura prosternatur. Nam materia iam minore facta natura reliquias faciliùs superare, & concoquere potest. 153.

Eradicativa evacuatio sæpè etiam per plures perficitur evacuationes minorativas. 154.

Nullum deiectorium medicamentum, antequàm humorum crassities sit attenuata, & digesta, & viæ per quas expurgari debet apertæ sunt, exhibendum est. 155.

156. *In morbis acutis materiæ purgatio in principio conceditur, quia materia tenuis est, fluxilis & cathartico obsequens. In diuturnis verò detestatur, antequàm humores frigidi sint attenuati, dissecti, detersi & fluxiles redditi, ac meatus reserati.*

157. *A levioribus incipere, & procedere ad fortiora, est ordo sapientum.*

158. *Ne æger assumptum catharticum vomitu rejiciat, panis assus in aceto maceratus, naribus admoveatur, extrema deligentur, & cucurbitula umbilico affigatur.*

159. *Quando urinæ inter initia febrium fuerint tenues, ægrum non purgabis, sed potiùs, si videbitur, clysterem adhibebis. Si verò in principio urinæ existunt crassæ, habentes nebulam albam, hìc annuentibus cæteris purgabis. Nam urinæ tenues cruditatem insinuant, crassæ verò materiam aliquo modo coctam esse indicant.*

160. *Medicus in curandis morbis Naturam ducem sequi debet. Hæc nunquàm in principio commodè humorem exuperãtem, dùm crudus adhuc est, evacuat, expellitq́. Sic & Medicus principiò humoris coctionẽ instituat, posteà evacuet, & in declinatione sudorem provocet, naturam Ducem imitatus.*

161. *Quandò pura cholera exuperat, illa statim à principio est avacuanda, nulla præmissa digestione, quia materia turget, furiosa & circumflua est. Posteà refrigerantia & humectantia offerãtur, ut inspissetur, quia est humor calidissimus & siccissimus.*

mus. Si enim hic attenuantia offers, humor fit tenuior & fluxibilior, vnde periculum est ne caput petat, & fiat soda aut phrenitis, aut altiùs in poris membrorum immergatur, ut posteà difficulter poßit curari.

In morbis chronicis, si à principio fortioribus utimur catharticis, tùm id, quod subtile est, evacuatur, craßum verò in corpore relinquitur. Sic in epate efficimus maiores obstructiones craßis humoribus ad angustas vias attractis. 162.

Post catharticum exhibitum urinam contemplato, hæc si fuerit tenuis & pauca, & si fuerit gravitas seu dolor in aliquo loco, insinuat oppilationem esse factam. Præterea humores pravi moti permiscentur cum bonis, undè & boni corrumpantur necesse est. 163.

Pravus succus si sanguini est permixtus, primùm humor ipse digeratur, posteà evacuetur, tandem vena secetur. 164.

Humorem vitiosum sanguini esse immixtum, aut exuperare cum sanguinis copia, constat ex urina multùm rubea & crassa, & ex colore corporis rubeo, habitudine carnosa, & venis repletis. 165.

Alvo constipata nequaquàm pharmacum purgatorium offeratur, sed priùs alvus clystere suppositorio, vel cibo humectante emolliatur. 166.

In capitis dolore, & oculorum affectibus, quàm diu capitis gravitas adfuerit, tàm diu per intervallum evacuatio est repetenda. 167.

Quando

168. *Quando membrum, à quo purgare intendis, dolore intenso molestatur, non offeratur catharticum, donec dolor mitigatus sit.*

169. *Quando post catharticũ assumptum succedit aliqua alleviatio, signum est humorem noxium esse evacuatum. Facilitas enim evacuationis significat materiam fuisse coctam & digestam, quæ evacuata est. Sic etiam constat, materiam sufficienter esse evacuatam, ubi nulla gravitas in loco affecto amplius sentiatur.*

170. *Macilentia & raritas corporis, evacuationem corporis prohibent.*

171. *Die secundo à purgatione æger ingrediatur balneum, ut fumi ab humore moto ad cutem elevati, evacuentur per cœcam transpirationem. Præterea balneum humectat corpus à carthartico desiccatum.*

172. *Qui cathartico uti vult, ille præcedente die utatur diæta humectante, & leniente alvum.*

173. *In tussi vehementissima, ob catarrhum orta, medicamentis purgatoriis opii gr. ij addantur, ut materia sic crassior fiat, & somnus provocetur. Idẽ facias in Ileo & colica, ut dolor sic mitigetur.*

174. *In morbis chronicis paulatim & sæpe evacuatio est repetenda, & digestio una cum membri confortatione: semper enim à levioribus est incipiendum, & ad fortiora procedendum.*

175. *Cùm stomachus solus est affectus, cathartica vehementia detestantur, levissimis itaq; utendum purgan-*

purgantibus, ne plùs pravorum humorum ad stomachum attrahatur.

Quando ægri neq; venæsectionem, neq; alvi purgationem admittere volunt, tùm diæta tenui utantur, clysteres iniiciantur, Epomphalica umbilico imponantur, ac suppositoria ventri indantur. 176.

A sanguinis missione, aut purgatione, æger boni succi edulijs nutriatur, ne rursus in corpore aut crudi, aut pravi humores coacerventur. 177.

A purgatione abstersivo aliquo utere, ut iusculo pisorum, vel brodio pulli cum sacchаro, vt sic abstergatur, & deorsum trahatur, quod orificio stomachi adhæret, & vt medicamenti qualitas calidior temperetur. Sic etiam refert post abstersivum, succum aliquem stypticum exhibere, ut granatorum, vel arantiorum acetosorum, ne stomachus materiam aliundè recipiat. 178.

Vbi purgatio cœpit, à ptisana abstineto. Indè enim pharmaci vis exolvitur. Quia abstergendo & abluendo præcipitat catharticum, ut ampliùs suo officio fungi non possit. 179.

Post cathartica assumpta loco ablutivi, offeratur brodium macri pulli, & non aqua hordei, ne ad vrinæ vias transeat. 180.

Quandò post fortem vacuationem alvus adstringitur, tùm simplici tantùm oleo iniecto alvus leniatur. 181.

A sumpto cathartico æger quiescat parùm, ut natura amplectatur pharmacũ, agatq; in istud, 182.

tandem

tandem confert mediocris motus, ut humores fundantur, fluxilesq; fiant, & expultrix vis excitetur.

183. *Quàmdiu medicina operatur, non dormiat, nisi effrenitet, & voluntas fuerit, ut restringatur.*

184. *Quando humor ille, qui infestat, purgatur, confert, & æger se ipso levior fit. Quando verò alterius humoris, & non eius, qui molestat, & noxius est, fit evacuatio, sequitur anxietudo, & æger fit debilior, ac quandam afflictionem sentit.*

185. *A sumpto cathartico æger in temperato degat loco, & nequaquàm superdormiat quando medicina operari incipit, quia somnus retinet omnes fortes evacuationes, excepto sudore.*

186. *A sumpto cathartico æger neq; bibat, neq; comedat, donec pharmacum suam perfecerit operationem, ne natura à sua operatione ad cibum ac potum avertatur.*

187. *Horis quatuor elapsis à cathartico assumpto, cibum sumere consulitur à Medicis.*

188. *Cathartica commodè in aurora offeruntur.*

189. *A sumpto cathartico patiens maneat in camera fenestris clausis, usq; quò compleatur medicinæ operatio. Quia ex præsentia luminis cathartici operatio impeditur, debilitaturq;. Est enim pharmaci proprium trahere à circumferentia ad centrum, aëris autem luminosi, avertere sanguinem & spiritus à centro ad circumferentiam.*

Quando

Quando peracta purgatione accidit tenesmus, tùm clyster lavativus ex aqua hordei administratur, ut sic cathartici reliquiæ, quæ adhuc in recto intestino vniuersæ sunt, abluantur, ne ampliùs virtutem expultricem irritent. 190.

In tempore calidißimo, & frigidißimo, nequaquàm fortia purgatoria medicamenta exhibeãtur. 191.

Immodica ventris evacuatio fit, aut ob materiæ multitudinem ad fluxum iam paratæ, ac dispositæ, quæ modica commotione facta, cumulatim prorumpit, aut venarum debilitatem, aut orificiorum venarum amplitudinem, aut catharticum acutum adhærens, aut aërem frigidum, materiam ad interiora repellentem. 192.

Spasmus fit ob cathartici venenosam qualitatem, pertingentem ad nervos, quam refugientes contrahuntur, undè spasmus. Aut fit ob immodicam inanitionem nervis scilicet exiccatis. 193.

In colica, & ventris obstructione, seu alvo dura existente, nequaquàm solutiva per os exhibeantur, donec alvus clystere lenitus sit. Si enim statim à principio, alvo constipata existente, catharticum per os offers, tùm materia attracta ad intestina ubi per inferiora non potest excerni, tùm plærumque regurgitat ad membra nobilia, aut materia mota evaporat ad cerebrum. 194.

Cathartica quæ melancholiam purgare debent, semper debent esse, cum lenientibus & humectantibus, permixta. 195.

In me-

196. *In Melancholicis affectibus purgamus commodiùs potionibus, quàm pillulis.*

197. *In hecticis, phthisicis, & extenuatis corporibus fortia cathartica detestantur, sed benedicta pharmaca, infusiones, & leves clysteres admittuntur.*

198. *Quando humores crudi in corpore exuperant, neq; vena secanda, neq; purgandum, neq; exercitandum, neq; etiam lavandum est.*

199. *Pillulas capitales, quæ maiores reliquis esse debent, per duas horas à levi cœna circa introitum lecti offerimus.*

200. *In ulceribus, apostematibus, ac vitijs renum & vesicæ, materia à vijs urinæ est avertenda, ad intestina lenitivis, ut flore caßiæ, & hoc in forma boli, & non in forma potionis. Nam potus movet ad renes.*

201. *Medicina eradicativè evacuans nunquàm exhibeatur, donec apparuerit materiam fuisse digestam, quod constat ex mediocritate coloris & substantiæ urinæ, & eius nubè seu hypostasi.*

102. *Hydragogis utimur & in ascite, & in albis menstruorum profluvijs, & in his, qui fluidis ulceribus affecti sunt.*

103. *In morbis acutis aut peracutis, materia utplurimùm est mobilis, ideò statim à principio eradicativè evacuare licet, vel saltem bonam minorationem facere, & postea residuum digerere & evacuare.*

Cathar-

Cathartica cum aqua hordei nequaquàm offerantur. Quia aqua hordei abstersione sua efficit, ut catharticum nihil operetur. 204.

Quando timetur fluxus hæmorrhoidum, ob usum aloës, tùm modicum addatur tragacanthi, ne ano noceat. 205.

Eradicativè purgare non licet, antequàm materia sit digesta & cocta, quod ex urina cocta constat. Quando verò materia est valdè furiosa, tùm statim materia eradicativè est purganda. Materiam autem valdè esse furiosam constat, ubi morbus in ultimo est acuitatis, id est, ubi morbus acutissimus est. Hîc enim humores sunt subtilissimi & fluxiles. 206.

Evacuatione minorativa utimur in principio ante digestionem. Eradicativa vera in statu completo; hîc enim materia est concocta. 207.

In omni evacuatione meliùs est infra subsistere, quàm exquisitissimè evacuare. 208.

Rhabarbarum in substantia damus, quando post solutionem quærimus stypticitatem ventris. In infusione verò non est stypticitas. 209.

Scammonium stomacho, febrientibus, & cordi est infestissimum. 210.

Cathartica cum aqua hordei non sunt offerenda, quia eorum operatio indè impeditur. Abstergit enim cathartici vestigia, ac qualitatem eius obtundit. Ideò Mesue dicit; si Medicina 211.

solvit ultrà, quàm oportet, aqua hordei calida inter cætera frangit medicinæ audaciam.

212. *Catapotia & bolos formamus, cùm à longinquis partibus trahendum est: Potiones potiùs, cùm vias alimenti primas inanire studium est.*

213. *Gracilibus, qui non aluntur, ac purgatione indigent, his omnibus serum exhibendum, nec sale, nec quopiam medicamento adiecto.*

214. *Qui evacuatus est, non debet festinare ad cibos multos ac crudos capiendos, quoniam natura es incoctos trahet, quòd si aliqua vi cogimur id facere, id quidem sensim ac paulatim fiat, adeò ut ordinatè res procedat, & quod corpus ingrediatur sic optimè concoctum.*

215. *Pharmacum purgatorium inducit vomitum, vel ob stomachi debilitatem, vel medicinæ horribilitatem, quòd scilicet abominabilis sit, vel immoderatam alvi excrementorum siccitatem, vel canalium angustationem, vel deniq; ventositatem sublevantem.*

216. *Balbutientes sunt fluxui ventris expositissimi, ideò fortissimum medicamen solutivum his offerendum non est.*

217. *Qui pharmaco non fuit anteà usus, neq; ipsum potaverit, nequaquam debet medicus exhibere ei medicamina vehementer solventia.*

218. *Si quis validum hauserit catharticum, satius erit post illud dormire antequàm operetur, quoniam tunc meliùs suo fungetur officio. Si verò*

id debile

id debile fuerit, satius erit à sumpto pharmaco non dormire, quoniam natura medicamentum id concoquet.

Omne catharticum solvit primò humorem sibi proprium, deinde eum qui magis exuperat, tenuiorq; est, itidem & reliquos, iuxta hunc ordinem, præter sanguinē, quem quidē natura postpōit atq; custodit. 219

A sumpto cathartico refert odorare mentham, rutam, citonium, aquam rosaceam, addito nonnihil aceti, hæc enim nauseam prohibent. 220.

Quando pharmacum purgationem non fecerit, maliq; casus subsecuti fuerint, incidere venam postea par est, imò etiam post duos aut tres dies: Nam nisi id fiat, timendum erit, ne humores ad aliquas principes partes se convertant. 221.

Agaricus, in paralysi & nervorum passionibus, singularis est medicina. 222.

Agarici infusio tutior est, quàm ipsius substantia, nisi velimus provocare vomitum. 223.

Cùm digestio in urina apparet, tùm oportet materiam evacuare per eam partem, ad quam declinare videtur. 224.

Particulares evacuationes sequi, & non præcedere debent universales evacuationes repletione præsente. 225.

Clysteris usus summè confert, non tàm in acutis, quàm mitibus febribus Clyster enim lenitivus febris acumen remittit, ut alvi excrementa, quæ sua evaporatione cor & caput offendunt, evacuet. 226.

227. *Etsi fortes clysteres in febribus detestantur: tamen in mitioribus febribus, ubi magna adest frigidorum & crudorum humorum copia, aut si periculum adest apoplexiæ, tùm coactè licet uti acutioribus clysteribus: sic etiam fortioribus clysteribus vti licet, ubi alvi excrementa fuerint vehementer exiccata, & magna obstructio adest in intestinis.*

228. *Quando enemata inijcis alvo, tùm semper cura, ut de liquore ad minus duæ unciæ maneant in sacculo, ne ventositas unà impellatur intra intestina, undè dolor. Antequàm autem enema injiciatur, canalis sacculi benè priùs oleo inungatur.*

229. *Stomacho ieiunò nequaquàm clysteres inijciantur, ne clyster ad superiora, ad stomachum scilicet, trahatur, neq; etiam stomachus sit nimiùm repletus, ne cibus crudus ad inferiora trahatur. Clysteres itaq; inijciantur, quando stomachus non multùm est cibo repletus, neq; etiam nimiùm inanitus.*

230. *In convalescentibus, quando alvus adstricta est, his alvus ducenda est, solo oleo olivarum per inferiora infuso.*

231. *Clysteres non sunt ultra unam horam in ventre dimittendi.*

232. *Corpore crudis succis repleto, nequaquàm acutum inijciatur enema, ne commota materia fiat evaporatio, & ad cor ac caput, indè aut syncope, aut soda.*

Fortia

Fortia clysteria & suppositoria iniiciantur in apoplexia & paralysi, quia virtus est sopita. 233.

Vltra tres clysteres per diem non iniiciantur. 234.

Enema non sit actu frigidum, hoc enim ano, vesicæq; nocet, ac flatus excitat. 235.

Iniecto clystere tussis & sternutatio detestatur. 236.

Clysteres ubi nolunt egredi, revocentur suppositorijs ano insertis. 237.

Clysteres calidi iniiciendi. Eorum verò calor sit, qualis est urinæ modò emictæ, aut lactis modò mulcti. 238.

Accidit nonnunquàm quòd clyster non vult ingredi ob flatus in intestinis existentes, repellentesq; enema, hîc cave violenter impellas enema, sed bis aut ter ineiectionem eius iterabis. Sicq; fortaßis ventositas emissa excretaq; fuerit. 239.

Quando in intestinis magna est oppilatio, tùm non acuti: sed tantùm mollificantes iniiciantur clysteres. Per os verò lenientia medicamenta exhibeantur, extrinsecùs autem mollificantia & humectantia administrantur. 240.

Clysteres nequàquàm frequententur, imò intercedant inter ipsos tres vel quatuor horæ. 241.

Quibus intestina sunt acuti sensus, hîc clysteribus parum salis iniiciendum est, si verò hebetis, plus. 242.

243. *Accepto clystere æger cubet in dorso, si lumbi dolent, aut in latere, si latus: aut in ventre, si venter.*

244. *Suppositoria non excedant longitudinem septem digitorum in transverso.*

245. *Non probantur suppositoria, quæ tres aut quatuor tantùm digitos longa sunt, sic enim horum virtus non potest pertingere ad superiora, incitando expultricem.*

246. *In morbis Melancholicis Melancholia sæpius est purganda, donec humor evacuatus sit, quia atrabilis propter suam frigiditatem & siccitatem difficulter purgatur & movetur.*

247. *In Melancholia utplurimùm simul peccat phlegma cum melancholico humore, & hoc accidit ob eorum indigestionem: Ideò autores plerumq; cum solutivis eorum permiscent unà phlegma evacuantia.*

248. *Lienis excrementa solùm per alvum sunt evacuanda, & non per sudorem, sicuti materiæ epatis.*

249. *Omnia quæ siccandi vi prædita sunt, in omnibus melancholicis morbis detestantur, ut sunt balnea aërea, thermæ, fortes fricationes, vigiliæ, diuretica, cibi acuti, ut piper, sinapi, &c. & vehementer salita.*

250. *Quando in ventris cruciatibus clystere iniecto dolor non mitigatur, tùm certum est, aut materiam seu flatus inter intestinorum membranas, aut in intestinis superioribus existere.*

Quando clysteres fortes, antequàm materia coƈta eſt, inijciuntur, accidit ſæpè ſoda, ſyncope, & difficultas anhelitus, ob materiam motam & non evacuatam, à qua ſit evaporatio ad cor & caput. 251.

In principio nequaquàm fortia enemata inijciantur, ne pravi humores in ambitu corporis exiſtentes retrahantur ad inteſtina, hi ſi acuti fuerint, excoriant plerumq; inteſtina, undè dyſenteria. 252.

Quàndo in clyſteribus colocynthide uti volueris, tùm in decoƈtione in petiam illigata imponatur, ne ſcilicet inteſtinorum tunicis adhæreat. 253.

Quando enema inieƈtum non operatur, ob virtutem ſenſitivam hebetem, tùm ſuppoſitoria attrahentia clyſterem adhibeantur. 254.

V.

De Curatione in genere.

Principijs obſtandum, & occaſiones auxiliorum nunquàm negligendæ. 255.

Multùm ad curationem ægri natura & corpus faciunt, nec omnes qui ſecurari paſſi ſunt, continuò convaleſcunt. Morbi enim à medicis omnes curari non poſſunt. Aliàs enim anteirent DEI omnipotentiam Medici. 256.

Omnes infirmos ſanos facere, eſt impoſſibile. 257.

258. *A fortioribus morborũ indicationibus, ipsorum curatio semper auspicanda est.*

259. *Quot sunt morborum species: tot sunt curationum variationes.*

260. *A ratione certa nunquàm discedendum, etsi nihil prodesse videatur.*

261. *Corpus medica materia curatur: spiritus autem aëreus, sanguinis vapor, & quasi corporis & animæ uinculum, aëreis odoribus, sonisq; & cantibus temperatur & alitur.*

262. *Satius est aliquibus membrum putridum auferre, quàm permittere, ut morbi vehementia reliquum corpus inficiatur.*

263. *Præteritorum inquisitio in morborum cognitione, multùm iuvat Medicum.*

264. *Absq; certa morbi noticia vix, aut unquàm securè & salubriter potest curare Medicus.*

265. *Indicatio, id est, morbi & remedij collatio, actioni prælucere debet. Nihil igitur Medico instituendum absq; indicatione.*

266. *Qui calidam infrigidat ægritudinem, ultra id quod oportet, sanativam excedens temperaturam, alteram inducit ægritudinem, nimirùm frigidam. Vt igitur hoc non fiat, eius corporis, quod curatur, temperaturam nouisse oportet, ut quantum amota est eius ægritudo à recta temperatura, adhibeatur ei æqualis medicinæ mensura, qua suo auxilio æqualiter infrigidetur.*

Ignoran-

Ignorantibus gradum distemperaturæ corporum, aut medicinarum morbis appropriatarum, rectè curandi via ijs prorsus concluditur. 267.

Quot sunt naturales corporum, vel membrorum functiones: tot curis conservativis & restaurativis egent. 268.

Quoniam cùm pituitosum, tùm serosum excrementum in corporibus senum facilè colligitur, sæpiùs ipsorum urinas movere, & alvum solvere convenit. 269.

Etsi in senili corpore aliquatenus fulciri possit imbecillitas: tamen ubi totum collabi cœperit, nihil agitur remedijs. 270.

Quoniam remota causa, facilè removetur effectus, in omni morbi genere causam morbum facientem, priùs abscindere decet. 271.

Quanto gradu à medio corpus distemperatum distat: tanto gradu medicina contraria, ut ad illud reducatur, indiget. 272.

Ægrotantis proprietates nosse, & quæ vel amica, vel inimica sint naturæ, intelligere oportet. 273.

Membris affectis, qualitatibus diversis existentibus, utpote iecore calido, & stomacho frigido, necessaria est medicina composita contrarijs qualitatibus, ut valeat contrarios membrorum affectus alterare. Similem autem dyscrasiam habentibus, omnibus corporis partibus similis est curatio. Dissimilem verò dissimilis. 274.

275. *Methodica curatio iſta cenſenda, dùm Medicus quid primò, quid ſecundò, quid tertiò agendum ſit, ut ægrum ad optatam ſanitatem perducat, intelligit.*

276. *Iiſdem remanentibus, eadem iuvativa ſemper continuanda ſunt. Novis verò morbis nova convenit antidota parare.*

277. *Quæcunq; iam factos curant affectus, hæc & antequàm fiant prohibent.*

278. *Simplici morbo medela convenit in virtute ſimplex: compoſito autem, compoſita; Nam ſecundum cauſæ compoſitionem medela componi debet.*

279. *Curativæ morborum intentiones ex corporis complexione, ipſiusq; ægritudine, & aëris circumdantis natura, ſemper accipiendæ ſunt.*

280. *Non minùs ex animi, quàm ex corporis vitio morbi multi oriuntur, ea de re videndum eſt, antequàm morbum curemus, è corpore ne, an ex animo naſcatur infirmitas. A cauſis enim incipiendum eſt, ut arboris interitus non ex ramis: ſed ex radice petatur.*

281. *Exigui affectus, ſeparatis cauſis efficientibus, illicò finiuntur, natura ipſos videlicet ſanante. Illi quippe externo indigent auxilio: quos ob ſui magnitudinem natura vincere nequit.*

282. *Morbi qui ſenſim oriuntur, & quorum cauſæ cognitu faciles ſunt, tutiſſimos appellare licet,*

perinde

proinde si talium morborum causis præsentissima cura quamprimùm occurratur, morbi illi absq; negotio, & facilimè discedunt.

Maxima in medendo difficultas, cùm contraria auxilia indicantur. 283.

In frigido morbo à vino haudquaquàm abstinendum est. Concoquit enim id semicrudos succos, quantùm aliud, tùm sudorem, tùm urinam permutat, ac somnum conciliat. 284.

Quibus in diuturnis morbis venter sistitur, quales in hyeme potissimùm contingunt, quibusq; post longam infirmitatem similis affectus incidit, sanisq; adstrictis, ijs alvus non acribus: sed oleo tantùm deijcienda est. 285.

Quibus nervorum à dorsi spina & nucha ortorum, aliquis fuerit affectus, ipsorum origini adhibenda sunt remedia. 286.

Diminutas corporis partes non est Medicis possibilè generare: sed naturæ soli. Superauctas verò secundum numerum, aut quantitatem, interdùm auferre possunt. 287.

Tutiùs est mederi somno morbis, cibisq; abstinentia, vel exercitio, quàm scammonio aut euphorbio. 288.

In superioribus intestinis ulcus si fuerit, ab epotis medicamentis præsidium petendum est. Si verò in inferioribus, clysterem subijcere magis expedit. 289.

290. *Initia morborum primùm famem, sitimq; desiderant, neq; ulla res iuvat magis laborantem, quàm tempestiva abstinentia.*

291. *Optimum medicamentum est, cibus opportunè datus.*

292. *Cùm omnia ferè medicamenta stomachum lædant, non sine causa Medici his ipsam victus rationem longè præferunt. Verùm ut hæc in plerisq; morbis utilior est: sic multa admodùm corporibus nostris incidere consueverunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem pervenire nō possunt.*

293. *Oxymel, quod non adeò fuerit acidum, fauces humectat, sputum evocat, sitim compescit, præcordijs, visceribus, cæterisq; id genus partibus amicum est, flatus discutit, & urinam ciet.*

294. *Vehementi malo, vehementi omninò auxilio opus est.*

295. *Longinquior materia difficiliùs attrahitur. Vehementiora itaq; medicamenta membris remotioribus conveniunt.*

296. *Superiora intestina supernè, inferiora iniecto clystere commodè sanantur.*

297. *Vitando nociva, & utendo iuvantibus, prosperatur in ægris opus curationis.*

298. *Antequàm ægritudinis species, aut proximæ causæ cognoscantur, temperatis aut neutris regendus est patiens.*

299. *Morbi, qui citra humorum intemperantiam proveniunt, alterativis tantùm medicinis iuvantur, atq; corriguntur.* Inve-

Inveterata dyscrasia transit in habitum, & respuit extirpari. 300.

Quod iuvatur ab infrigidantibus, calidum est, quod verò humectantibus, siccum, & è converso. 301.

Sæpè lavare caput & pedes cum aqua calida, in qua bullierint melissa, folia lauri, chamomilla, & similia, memoriæ, capiti & oculis valdè confert. 302.

Omne simile superveniens morbo acuit ipsum, & augmentat. Omne verò contrarium morbo, compescit ipsum & minuit. 303.

Qui à plenitudine morbi fiunt, vacuatione curantur: & qui ab inanitione proficiscuntur, sanantur plenitudine. Cæterorumq; contraria sunt remedia. 304.

Semel multùm & repentè, vel vacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, aut alio quovis modo corpus movere, periculosum. Omne siquidem nimium naturæ inimicum. Paulatim verò quod fit tutum, cùm aliàs, tùm maximè; ubi ab uno ad aliud facienda est mutatio. 305.

Non si recta ratione gerenti omnia secundum eam minus succedat, protinùs est ad aliud transeundum, modò illud constet, quod ab initio visum fuit. 306.

Quibus venæsectio aut purgatio prodest, his Vere secanda vena, aut purgatio imperanda. 307.

Quando crudi succi in corpore exuperant, 308.

requiritur

requiritur subtiliatio absq; calefactione intensa, ut subtile non statim resolvatur, & ne per intensam caliditatem commotio fiat à materia.

309. *In morbis diuturnis in principio non sunt offerenda digestiva vehementer calida, vel frigida. Vehementer enim calida materiam fundunt & colliquant, & obstructiones aut apostema in interioribus efficiunt. Idem faciunt fortia cathartica in principio exhibita. Frigida verò materiam reddunt crudiorem, compactiorem, & digestioni magis rebellem, unde morbus prolongatur. Ideoq; temperatis digestivis à principio utendum.*

310. *Medicus semper à levioribus debet incipere, & ad fortiora procedere, in morbis, qui dant inducias, sed in vehementioribus morbis, qui non dant inducias, ut in apoplexia, & epilepsia præsertim, in qua paroxysmi sunt frequentiores, statim à principio incipias à fortioribus, ne à materiæ multitudine & copia, virtus extinguatur.*

311. *In diuturnis morbis tantùm expectanda est concoctio, non in aliis.*

312. *Antequàm purgatorium pharmacum offeras, cura priùs, ut humores sint tenues & fluxioni parati, deinde ut sint æquati, hoc est, ut non sint crassi & lenti, postremò ut meatus sint aperti, per quos purgatio fieri debet.*

313. *In morbis frigidis ac inveteratis, & complexione frigida, simplicia in vino fulvo ac tenui decoquantur. In morbis verò calidis, & in complexione sangui-*

ne sanguinea, ac cholerica, in aqua, aut vino albo tenui decoquantur.

In declinatione & post probam corporis evacuationem. diuretica offerenda. Et si corpus est crassum & phlegmaticum, tùm audacter fortiora usurpantur. Si verò corpus est macrum, extenuatum & cholericum, tùm mitiora offerantur, & frigidis diureticis, ut seminibus melonum, citrullorum, &c. temperentur, ne scilicet sanguis in ijs aduratur, & corporis extenuatio augeatur. 314.

Medicamenta crassitiem humorum attenuantia & dissecantia, sic diuretica, sæpè sunt causa doloris capitis, quia hæc vias aperiunt & dilatant, ut vapores copiosiùs caput petant. Sed propterea ab horum usu & recta via non desistas, etiamsi æger & assidentes de medicamento exhibito conquerantur, quod excitarit dolorem capitis, sed procedas & pergas sic, quoniam sic rectè operando sequetur sanitas, & manifesta fiet omnibus Medici prudentia. 315.

Alvo constipata ubi digestiva offeruntur, accidit inde dolor, quia materia absterſa cùm non possit excerni, in flatus conuertitur. 316.

Dissecantibus & abstergentibus digestivis clysterem, ut via aperta sit, præmittere, & post horas tres haustum aquæ pisorum, ut id quod à digestivo attenuatum est, abstergatur, exhibere oportet: si enim hæc in corpore manerent ob alvum durã, stomachum, cor, & caput evaporando lædere possent. 317.

Crassi

318. *Craßi & pravi humores ideò ſunt in principio attenuandi & diſſecandi, ut materiæ exuperantes, per anguſtas vias ad ſtomachum & inteſtina à cathartico, attrahi, & ſic excerni poßint. Nam materia, quæ per anguſtas vias expelli debet, neceſſè eſt, ut ſit tenuis, & non craſſa, aliàs novas efficeret obſtructiones.*

319. *Quando iam crudi & pravi humores lenibus catharticis ſunt imminuti, & lenibus medicamentis nonnihil attenuati, tùm fortibus utere pharmacis deiectorijs & digeſtivis, & cùm ſigna coctionis in lotio iam apparent, tùm diuretica, fortia aperitiva, & quæ ſudorem provocent, ac per halitum degerant, offerantur.*

320. *Vſus diureticorum in principio ante purgationem corporis, non tàm in plethoricis, quàm cacochymicis corporibus deteſtatur.*

321. *In morbis melancholicis aperitivis & diureticis; ſemper humectantia addantur, ut eſt ſuccus liquiritiæ, ſaccharum violaceum, pruna ungarica, paſſulæ, ſemen lactucæ, &c. Quia acuta & fortia diuretica in melancholicis affectibus ratione exiccationis deteſtantur.*

322. *Diureticis & menſes provocantibus ſemper aſſocientur humectantia in corporibus emaciatis & extenuatis, ut ſemen melonum, citrullorum, &c. ne ſanguis in eis aduratur, & ſiccitas corporis augeatur.*

323. *Lithrontribis etiam, in corporibus extenuatis, ad-*

tis adduntur humectantia, ut syrupus violatus, vel syrupus de liquiritia, ne partibus subtilibus resolutis & consumptis, materia crassa in calculum convertatur, aut ne calculus durior fiat. Idem intelligatur de topicis, quæ extrinsecus admoventur.

Digestiva in diuturnis morbis per dies quinq; continuentur, & bis per diem exhibeantur, ut manè in aurora, & superdormire licet, & à prandio per duas horas ante cœnam: somnifera verò & digestiva capitis, vesperi circa introitum lecti offerantur. 324.

Digestiva benè calida offerantur, nisi intensa febris adsit, aut stomachi intemperies calida. Nam & hoc ad humorum facit concoctionem. Tepida nunquàm sunt offerenda digestiva: Tepida enim stomachi robur exolvunt. 325.

Dùm æger concoctricibus utitur potionibus seu medicamentis, semper interim in calidiusculo degat loco, & tenui utatur diæta. Nam & hoc ad humorum crudorum coctionem facit. Frigus enim humores densat, & poros cutis adstringit, & sic materiæ resolutio inhibetur. 326.

In digerenda seu præparanda materia melancholica, duplex est intentio: Vna est attenuare, & dissecare humoris craßitiem, moderatè tamen calidis, ne id quod subtile est, resolvatur, & crassum in corpore relinquatur; altera est, humectare & lenire humoris siccitatem & ter- 327.

 restreita-

restreitatem, sed in materia adusta utimur refrigerantibus, dissecantibus & humectantibus.

328. *Iulepis potiùs utimur in alterando, quàm in digerendo.*

329. *Pillulas, quæ à cerebro & iuncturis evacuare debent, magnas esse oportet.*

330. *In morbis calidis sacchard, in frigidis verò melle utimur.*

331. *Potionibus concoctricibus semper, quæ stomachum confortent, indantur, ut cinamomum, semen feniculi, &c. quia stomachi actio toti communis est: Sic semper quoq; adijciatur ea, quæ cor confortent, eò quòd Vitæ sit fons & basis, ut flores borraginis, buglossæ, rosarum, melissæ, &c.*

332. *In medicamentis pectoralibus præparandis, fugiendus est fumus, vel ignis fumans, ne acrimoniam aliquam medicamentum acquirat.*

333. *In vitijs pectoris, medicamentis pectoralibus semper memineris humectantia & lenientia pectus adijcere, ne partibus tenuioribus resolutis & exiccatis, materia in pectore fiat viscosior, & crassior, ut minimè possit tussi reijci. Ideò si offers oxymel scilliticum, adde syrupū de liquiritia. Item si syrupum de hyssopo, de calamentô, de prasio, adde syrupum violaceum, aut hæc cum decocto humectante offerantur.*

334. *Materia existente in epatis gibbo, vel in urinæ vijs, hæc nequaquàm à principio diureticis est evacuanda, sed priùs materia communis, quæ in epatis*

epatis concavo, & venis meseraicis existit, lenitivo aliquo pharmaco est evacuanda, & minoranda, ne eiusmodi materia communis per aperitiva,& diuretica medicamenta ad epatis gibbum, vel urinæ vias derivetur, avertaturq́, & efficiat obstructionem.

Vbi materia peccans est evacuanda per gibbum, vel urinæ vias, & in his locis aliqua est exulceratio, tùm tutius est materiam per alvum, & intestina evacuare; & vicißim, si in intestinis existunt ulcera, tùm melius est, materiam in concavo epatis existentem, per urinæ vias, quàm per intestina, ne augeatur malum, expellere. 335.

Verum tempus utendi Theriaca non in principio morbi est, sed cùm perfecta concoctio in urinis apparet. 336.

Mel naturis calidis & siccis est incommodum :. frigidis verò & humidis accommodatissimum. 337.

Humor melancholicus tripliciter peccat: scilicet, craßitie, oppilando, & siccitate. Ideoq́ potiones digestivæ parantur primò ex his, quæ attenuant & dissecant eius craßitiem, deindè quæ obstructionem reserant, postremò ex humectantibus. 338.

Quando calor aliquis præter naturam adest, tùm diuretica quibusdam refrigerantibus, ne calor intendatur, temperentur: si enim calida mera efferuntur, tùm augetur & febris & putredo. 339.

340. *Quando nausea absq; vomitu adest, hoc insinuat materiam viscosam parietibus stomachi tenaciter adhærere. Quare hic, quæ materiam attenuent, dissecent, & abstergant, offerenda sunt. His etiam hieræ picræ simplicis Galeni usus optimè confert.*

341. *Oximelle simplici, syrupo acetoso simplici, & oxysaccharo, minimè per se immodicè utendum, ne intestina rodant, ac vehementer abstergendo vulnerent, & tussim excitent.*

342. *Digestiva, aperitiva, diuretica, & omnia diaphoretica in aurora debent offerri. Tùm enim venæ remotæ Epatis, & meseraicarum sunt inanitæ, & chylus in eis contentus tùm est concoctus.*

343. *Quando aliquis febre, & hydrope simul molestatur, tùm cibi, & medicamenta tempore minoris afflictionis offerantur.*

344. *Diuretica in diabete, & renum ulceribus, detestantur. Hic potiùs materia influens ad partem oppositam, clysteribus, & exhibitione floris caßiæ revellatur.*

345. *Quando aperitiva, & diuretica offerre vis, tùm priùs lenitivum exhibeatur, ut recrementa circa primas venas existentia sic priùs evacuentur.*

346. *Si non videtur in urina sedimentum manifestum, & signa coctionis apparent, non oportet ut dentur in potu fortia digestiva, aperitiua, & subtilia-*

ſubtiliativa, propter fortem humorum commotionem.

Evacuatione minorativa utimur materia adhuc cruda, ut in morbi principio & augmento. Eradicativa verò materia cocta, ut in ſtatu & eius fine. 347.

Quando fortia diuretica exhibentur, admiſceatur ſyrupus violatus, aut ſyrupus de liquiritia, ad remittendam harum ſiccitatem, ne materia craſſa in lapidem convertatur. 348.

Nonnunquàm ex uſu fortium diureticorum accidit ſanguinis mictus: Hæc enim ſuo acumine vias urinæ exulcerant. 349.

Nonnunquàm ex uſu digeſtivorum ac catharticorum dolores, & accidentia augentur, ob humores ſcilicet cõmotos, ſed ideò minimè deterrearis, ut propterea curationem intermittas. 350.

Quando poſt uſum digeſtivorum accidit vomitus, nequaquàm deterrearis: Hoc enim indicat, materiam viſcoſam parietibus ſtomachi adhærentem, eſſe abſterſam, diſſectamq́. 351.

Cholera æruginoſa & praſina, non expectant digeſtionem, ſed ſtatim debent evacuari, tanquàm materia venenoſa furioſa. 352.

Cholera ubi exuperat, nulla indiget digeſtione, ſed tantùm opus habet alteratione, ne ſæviat, furiatq́. 353.

Oxyſaccharnm non detur eis, qui tuſſi moleſtantur, debiles nervos habent, & qui dyſente- 354.

 ria vexan-

ria vexantur. Excoriat enim inteſtina; Idem intelligatur de ſyrupo acetoſo ſimplici, & oxymelle ſimplici & compoſito: ſed ſi cum aliquo reprimente offeruntur, tùm in his caſibus admittuntur.

355. *Euacuatio debet quidem regulariter præcedere alterationem, tamen nonnunquàm, ubi febris intenſiſſima eſt, oportet nos uti alterantibus & refrigerantibus ante materiæ purgationem: ſed hic refrigerantibus cum humectatione utendum. Refrigerantibus enim ſtypticis ante materiæ digeſtionem & evacuationem utendum non eſt. Hæc enim oppilant, & tranſpirationem prohibent.*

356. *In duobus caſibus ſtypticis ante materiæ digeſtionem utimur, primò, quando cauſa febris eſt fluxus ventris, aut vomitus virtutem proſternens: deindè, quando ſudor immodicus affligit.*

357. *Poſt materiæ digeſtionem & evacuationem, frigidorum & ſtypticorum uſus eſt ſecurus. Nam extingunt calorem febrilem, & membra à febrili calore laxiora facta, uniunt & confortant.*

358. *Plethora ſanguinis miſſione, cacochymia verò alvi purgatione, tollitur.*

359. *Vomitus nequaquàm provocandus eſt, in habentibus parvum & anguſtum pectus, longum & macrum collum, in alatis, & gracilia crura habentibus, & quibus debile cerebrum eſt, & oculi debiles.*

360. *Errhinis utendum eſt ter in ſeptimana ieiuno ſtomacho, per horam unam ante prandium, tepidè*

tepidè in modum lactis iam iam emulcti, attrahanturq́ naribus, facta priùs corporis purgatione.

Masticatorijs utimur per spacium quartæ partis unius horæ, ieiuno stomacho, manè per duas horas ante prandium. His verò utendum non est, ubi catarrhus ad pectus decumbit. 361.

In paratis ad phthisin, & in catarrho, non tutum est uti gargarismis attenuantibus, detrahentibusq́ pituitam. Sic quoq́ non tutum est errhinis & sternutatorijs uti in paratis ad ophthalmiam, oculorum lacrymas, & cataractam. 362.

Errhina, apophlegmatismi, nullo modo administrentur, donec materia priùs probè sit digesta & evacuata, alioqui metus est, ne materia irritata, & liquata defluat ad pectus, & suffocet ægrum, aut ad cerebri ventriculos, & fiat epilepsia. 363.

Quando uteris errhinis fortibus, tùm attrahe ipsa, & postea stringas nares, ut meliùs ascendant in caput, & os repleatur aqua frigida, ne errhinum descendat ad palatum, & ipsum suo acumine lædat. 364.

Turbith per se evacuat pituitam subtilem, cum zinzibere verò crassam. Ideoq́ in paralysi parum, in spasmo verò multum zinziberis addatur. 365.

Pessaria in virginibus adhibenda non sunt. Vsus autem horum optimus est, ubi bal- 366.

neum rerum mollificantium præcesserit. Debent verò filum longum, ut pro arbitrio, ne propter longam moram matricem exulcerent, extrahi possint, habere.

367. *Quando timetur descensus catarrhi ad pectus, gargarismi omittendi sunt, ne catarrhus ad pectus avertatur, eoq; vel æger suffocetur, vel pulmo, si acutus ille est, exulceretur. Sed si fuerint gargarismi, catarrhum inspissantes sistentesq;, tùm horum usus conceditur, commendaturq;.*

368. *In Angina in principio gargarismi solummodò in ore teneantur, & non gargarisentur, ne materia moveatur, conciteturq;.*

369. *Quæ oculis imponuntur actu frigida sunto, moderatè tamen. Intensè enim frigida materiam inspissant, & poros claudunt.*

370. *Quæ auribus induntur, illa tepida esse debent, & in parva quantitate instillentur, ut vix tres aut quatuor guttæ. Antequàm autem injiciantur, aures priùs à suis sordibus repurgandæ sunt, & medicamento iniecto, æger primò in aure sana, per unam vel duas horas cubet, pòst verò aliquantulum temporis se rursus in affectam aurem revoluat, ut medicamentum iniectum rursus effluere poßit.*

371. *Pillularum usus in paralysi probatur, sed lenitivorum & caßiæ usus improbatur.*

372. *Acetum in auricularibus morbis non competit, nisi*

tii, nisi parum admodùm. Quia acetum nervis nocet.

In morbis singulis vide, nùm laborent ob mensium, seu hæmorrhoidum suppreßionem, aut semen retentum: Hæcq; inprimis provocentur. Item nùm morbus exortus sit ob ulcus antiquum consolidatum. Hoc enim refricandum, & de novo aperiendum est. 373.

In melancholia, infusiones præferuntur solidis medicamentis, & pillulis. 374.

In die paroxysmi neq; est phlebotomandum, neq; medicamentum purgatorium exhibendum. 375.

Cùm refrigerantia offers, tùm advertas, ne stomachi concoctio inde debilitetur. Concoctionem verò inde esse debilitatam, constat ex appetitus prostratione, lienteria & flatibus. Idem intelligas de medicamentis refrigerantibus epati extrinsecùs adhibitis. 376.

Quando calida medicamenta offeruntur intra corpus, ut diuretica fortia, sic ubi extrinsecùs epithemata, seu inunctiones calidæ adhibentur, vide ne epar intemperie indè calida afficiatur, quod dignosces, ubi sitis succedit, & urina coloratior fit. 377.

Ne ex usu frigidorum medicamentorum oblatorum stomachus offendatur, extrinsecùs interim calorificis inungi debet. 378.

In morbis chronicis, varijs vtendum est medicamentis, 379.

dicamentis, manente intentione, ne natura iis assuescat, quia à consuetis nulla fit passio.

380. *Vini, aquæ frigidæ potus, Balnei aquæ dulcis, Diaphoreticorum, fricationum, & inunctionis corporum usus confert, in morbi scilicet declinatione, ubi signa concoctionis in lotio manifestè apparuerint. Sic enim materia circa capillares venas, & circa carnium cavitates expellitur.*

381. *Epithematum & reliquorum refrigerantium medicamentorum usus, est in vigore paroxysmi, & non in principio, & incremento eorum, calore nondùm per universum corpus explicato, sic enim ad interiora calor repelleretur, & augeretur.*

382. *Antequàm multitudo phlebotomia, seu materia lenitivo est imminuta, nequaquàm epithemata refrigerantia adhibenda sunt.*

383. *In principijs febrium detestantur omnia styptica, non tàm extrinsecùs, quàm intrinsecùs exhibita. Hæc enim augent obstructiones, & materiæ putridæ evaporationē & transpirationē prohibent, & vapores in corpore detinent, compingūtq́ʒ. Tamen ubi calor modū excedit, frigida humectantia administramus, ne virtus prosternatur. Meliùs enim est morbum augeri, quàm virtutem deficere.*

384. *Ad provocandum sudorem utimur aqua hordei calida, ad sedandam sitim, frigida, ad provocandum vomitum, tepida.*

385. *In oxyrrhodinis fit oleum recens, non antiquum, quia tempore acquirit acredinem.*

Aceti

Aceti usus suspectus est, ubi adest siccitas, dolor, inflammatio, ulcus, adstrictio, dolor à nervis, & vigiliæ. 386.

Vsus oxyrrhodini detestatur in dolore capitis puerorum, mulierum & decrepitorum, quia in his calor nativus debilis est & exiguus: sic in ijs, qui somnolenti sunt, & catarrho molestantur. 387.

Qui, antequam corpus probè evacuatum est, utuntur fomentis aut frictionibus, aut cataplasmate circa hypochōdria, aut circa pectus, illi sæpiùs in ijs partibus inflāmationes pariunt, aut in epate, aut in ventriculo, aut in aliquo è visceribus. Nonnunq; etiā in ipso fomentandi tempore accidit anhelitus difficultas, totū scilicet id, quod redundat, ad præcordia trahēte caliditate. Attrahit enim cataplasma cucurbitulæ instar totius corporis excrementa. Cucurbitulis itaq; & discutientibus, relaxantibusq; non, nisi universo corpore exinanito, utendū est. 388.

Post frigidum medicamentum hypochondrijs applicatum, alium difficilis confestim anhelitus, alium verò subita tussis corripit, eo autem remoto, paulò pòst utrunq; nocumentum cessat. 389.

Quando duo morbi complicantur, tùm ab eo curatio est inchoanda, qui causa existit alterius, & sine quo alter curari non potest. 390.

Quando epar adest calidum, & stomachi dolor ex causa frigida unà adsit, tùm extrinsecùs epatis intēperies cum cerato Galeni alteretur, & æger nequaquā in dextro latere dormiat. Intrinsecùs verò, 391.

quæ

quæ flatus dißipent, & stomachum confortent, offerantur, & craßiusculè contusa sint, ne per angustas vias ad Epar pertingant, aut conficias medicamentum, quod utrumq; membrum respiciat.

392. *Quando aliquis laborat calculo & catarrrho simul, tùm principiò catarrho subvenias, & divertatur per nares errhinis, & confortetur cerebrum, postea calculo levibus diureticis succurras, postremò fortioribus utere.*

393. *Quibus stomachus nauseabundus, & alvus adstricta, his primò, quæ alvum emolliant, offerto, ad postremum verò, quæ stomachum corroborent, & eius os adstringant, exhibeto. Hæc enim quæ ventri innatant, deorsum propellunt.*

394. *Quando Lien craßis & viscosis afficitur humoribus, pulmo verò à tenui & acri destillatione molestatur: tùm quæ fluxum condensent, & catarrhum sistant, exhibeantur. Lieni verò epithemata attenuantia imponantur, postremò verò Theriacæ recentis usus optimè valet.*

395. *Quando cum febri paralysis complicatur, tùm febris principiò curanda est, non neglecta tamen paralysi. Ideò hìc usus syrupi acetosi simplicis cum melle rosato colato, plurimùm valet.*

396. *Quando cum dysenteria complicatur tussis, tùm styptica cum lenientibus pectus commisceantur.*

397. *Quando in Diabete unà adest corporis extenuatio seu phthisis, tùm circa lumbos & vesicam*

cam adhibemus frigida, ſpinam verò uſq; ad medium dorſi, & pectus inungimus refrigerantibus, humectantibusq́;.

Quando aliquis laborat calculo, & mictu ſanguinis, tùm modò ſtypticis, modò diureticis alternatim utere, vel quod meliùs, ambo ſimul permixta offerantur. 398.

Quando circa caput epithemata, & inunctiones refrigerantes, & humectantes, vel etiam eiuſmodi medicinæ immodicè intra corpus offeruntur, tùm plærumq; ſuccedit, aut lethargus, aut oblivio; aut ſomnus: ſic ubi immodicè non tàm intra, quàm extra corpus utimur calorificis medicamentis, accidunt vigiliæ, aut ſoda. 399.

Quando ſtomacho vehementer calida unguenta, & emplaſtra adminiſtrantur, accidit coctio corrupta, unde choleræ praſinæ, & æruginoſæ vomitus, ſic ructus nidoroſi, ac fœtidi, item appetitus proſtratus, ob os rarefactum relaxatumq́;. Idem accidit in febre intenſa, quare refrigerantia ſtyptica pro ſtomachi confortatione hìc exhibenda ſunt. 400.

Quando pectori ſeu cordi unguenta vel epithemata vehementer calida adhibentur, undè cor ſupercalefiat, accidit indè pulſus, ſeu ſpiratio aut magna, aut celeris, aut frequens. 401.

Quando pectori ſeu cordi immodicè refrigerantia adhibentur, tùm accidit pulſus parvus, tardus, ac rarus, ſic etiam difficilis ſpiratio. 402.

Curatus

403. *Curatus nequaquàm in frigidiusculo degat loco. Facilè enim ob corporis raritatem concoctio debilitatur. Ad duos autem menses per diem sæpiùs, parum tantùm cibi semel offerendo, cibetur, sitq; ea cibi quantitas, quæ minimè stomachum gravet.*

404. *In reconvalescentia palpebrarum inflatio, aut appetitus corruptus, vel prostratus, aut frequens nausea, aut stomachi inflatio, aut si urina sedimentum non habet, hoc signum est recidivæ.*

405. *In reconvalescentia, vini usus optimè confert. Coitus verò detestatur.*

406. *Quando sudor in convalescentia multiplicatur propter materiæ reliquias, bonum est parvam facere minorationem.*

407. *Diæta reconvalescentium in hoc consistit, ut restaurentur vires & humectetur corpus.*

408. *Regimen convalescentium, tribus completur intentionibus: prima est, alterare dyscrasiam relictam, secunda, confortare principalia membra, & præcipuè nutritiva, tertia, materiam relictam, seu de novo coacervatam, digerere, & evacuare.*

409. *Quando ad locum remotum materiam revellere intendis, mitiga priùs dolorem loci affecti. Sic enim minor fiet tractionis violentia, cùm dolor ipse trahat.*

410. *Humor fluens sursum, revellendus seu retrahendus*

hendus est deorsum, si deorsum, sursum, si intrò, foras, intrò, si ad dextram, ad sinistram, si ad sinistram, ad dextram, si retrorsum, antrorsum, & si antrorsum, retrorsum.

Revulsio sive retractio causæ antecedentis, id est, materiæ influentis, fit aliquando cum evacuatione, ut vel scarificatione, vel venæsectione, aliquando sine evacuatione, ut vel deligatura, vel fricationibus, vel cucurbitulis. 411.

Revulsiones cum evacuatione semper sunt efficatiores, quàm revulsiones sive evacuatione. 412.

Revulsio nunquàm fiat, nisi per unum diametrum, ut à dextra ad sinistram, vel à deorsum sursum, aut econtrà. Secundum autem duos diametros non est fienda phlebotomia, nisi maxima adesset plenitudo. 413.

Revulsio nihil aliud est, quàm materiæ influentis ad membrum, à quo venit, hoc est, ad membrum mittens retractio. 414.

Revulsio pertinet ad causam antecedentem, hoc est, ad materiam influentem. Derivatio verò ad causam coniunctam, hoc est, ad mateteriam fluxam. 415.

Repellentium usum, si succedit dolor aliquo in loco, indicat materiam eò esse repulsam, & vide, ne apostema ibi sit, quod ex febre manifestum fiet: Si autem corruptio & denigratio membri, significat calorem nativum esse extinctum, & membrum 416.

membrum immodicè esse refrigeratum. Si vero apostematis durities, materiam ibi congelatam concretamq; esse denotat.

417. *Ex usu repellentium sæpè dolor augetur, intenditurq; ob fuligines mordaces, & humores acutos in loco affecto detentos, conclusosq;, qui ob poros cutis adstrictos, transpirare non possunt.*

418. *Prohibemur uti repellentibus in sex casibus; primò apostemate in emunctorio enato: secundò, si materia est venenosa, ut in peste, hìc enim potiùs attrahentia adhibenda: tertiò, ubi materia fuerit crassa & tenax, ne hæc ex usu repellentium crassior, & resolutioni omninò inepta reddatur, quartò, apostemate ratione crisis enato: quintò, antequàm corpus pharmaco, vel phlebotomia, inanitum sit: postremò, ut seni confectis.*

419. *Sic quando materia existit in profundo, ut in sciatica, nequaquàm repellentia adhibeantur, ne sanguis ex vicinis & ambientibus musculis ad convexum in alto situm impellatur. Quare in principio opus est pharmacis lenitivis, quæ neq; omninò refrigerent, neq; fortiter calefaciant. Etenim quæ refrigerant, ad convexum materias impellunt, quæ verò vehementer calefaciunt, aliam ampliùs materiam ex adiacentibus partibus attrahunt.*

420. *Quando materia iam est fluxa, utimur relaxantibus medicamentis cum repellentibus permixtis. In augmento autem repellentia prædominan-*

dominantur. In statu verò exuperant relaxantia.

Quando post usum Diaphoreticorum dolor augetur, signum est corpus adhuc immundum esse, ideoq; plus materiæ esse attractum, ideò redeundum est ad mittentium evacuationem, & confortationem. 421.

Quando materia iam fluxa est, etiam derivatione utimur, vel in parte affecta, vel in maximè vicina. 422.

Nunquàm nec intrinsecùs, neq; extrinsecùs utere resolutivis & attenuantibus vehementer calidis, ne pars subtilis resolvatur, & crassa exiccetur, petrificeturq;. Ideò cum resolutivis semper commisceantur humectantia, lenientia, mollificantiaq;, ne tumor in scirrbum convertatur. 423.

In declinatione meris resolutivis utimur, ut balneis, thermis. Horum autem usus improbatur in his, quibus calidum epar est, & renes calidi sunt, undè urinæ ardor aut ascites. 424.

Vbi materia in profundo existit, ut in sciatica, tùm evocetur, & resolvatur emplastris attrahentibus, vesicatorijs, sinapismis, & cauterio. 425.

Circa declinationem tutò vinum & diuretica exhibentur. 426.

Vbi materia fluxa non potest resolvi, sed iam tendit ad suppurationem, adhibe medicamenta pus moventia, sed horum usus sit mode- 427.

ratus, ne membrum putrescere & corrumpi incipiat.

428. Fortis maturatio membrum ad putrefactionem gangrænosam disponit.

429. Quando anodynis & resolutivis, ut decet adhibitis, dolor non mitigatur, sed potiùs febris, & dolor indè augetur, signum est apostema tendere ad suppurationẽ, ideò maturativa adhibe.

430. Rupto abscessu utere abstersivis, sed vide ne adeò fortia sint, ut cavitatem augeant & fluxionem excitent, postea cavitatem replere carne studeas.

431. Nota sufficientis abstersionis est, ubi nihil saniei ampliùs effluit.

432. Sarcoticis ante perfectam mundificationem utendum non est.

433. Dùm sarcoticis uteris medicamentis, diæta sit euchyma, ut bonus sanguis, qui materia est carnis, regeneretur.

434. Nulla topica medicamenta, ante corporum evacuationem administranda sunt.

435. Calefactoria & resolventia, ac cataplasmata, ubi refrigerari incipiunt, confestim auferenda sunt, ne sua actuali frigiditate materiam inspissent, & poros claudant.

436. Quando administrantur calorifica, seu diaphoretica, seu anodyna, si indè dolor intenditur, tùm auferantur & dimittantur, & redi ad materiæ exuperantis evacuationem, & membri mittentis, seu

tis, seu generantis confortationem. Hoc enim indicat, corpus esse aut plethoricum, aut cacochymicum.

Emplastra, unguenta, sacculi, embrochæ, epithemata, caputpurgia; hæc omnia calidè, & ieiuno stomacho adhiberi debent. 437.

Quando intentiones sumptæ à febri, & causa eius non concordant, consentiuntq́, ut febris, quæ, cum intensa sit, requirat refrigerantia & humectantia. Causa verò eius sit frigida & phlegmatica. & ideò requirat calefacientia, attenuantia & exiccantia, tùm rei magis periculosæ succurrere memento. Vbi enim febris sæva & intensa sit, primò refrigerantia & humectantia offeras, ne ex usu calidorum & siccorum medicamentorum virtus prosternatur, postea verò & causæ attendas calorificis medicamentis. Meliùs enim est protrahere morbum, quàm virtutem succumbere. Sed quando virtus fortis est, & corpus aptum ad resistendum resolutioni, ex parte eius compositionis, quod scilicet sit crassorum humorum, strictorum pororum, & phlegmaticæ complexionis, tùm potiùs causæ, quàm febri, attendendum est. Hîc enim rarò adeò intensa adest febris, quæ rectam curationem impediat. Quare in febribus putridis, in nostris regionibus, prior intensio sit ad causam, quàm ad febrem. 438.

Nonnunquàm accidit, quòd febris causa, & etiam symptoma ipsum invicem contrarientur, ut in febri syncopali humorosa. Febris enim exigit 439.

 refrige-

refrigerantia, causa verò, calorifica & attenuantia, syncope verò, cibi oblationem. Quare, quod magis inter hæc periculosum est, huic inprimis succurratur, reliquis non neglectis. Meliùs enim est, morbum protrahere, quàm naturam deficere.

440. *Quidam nonnunquàm corripiuntur acuta febri, & stomachum habent frigidum valdè. His extrinsecùs stomachus inungatur calorificis: Intrinsecùs verò temperata, ad frigidum tamen nonnihil declinantia offerantur.*

441. *Antequàm administras alicui membro resolutiva & relaxantia medicamenta, tùm inprimis membrum aliquo resolvente fomentetur, aut priùs membrum calefiat pannis calidis, aliquoties impositis, ut sic pori aperiantur, & postea unguenti vis meliùs penetrare possit, membroq; inuncto rursum panni calidi superponantur.*

442. *Quælibet symptomatica excretio facta cum regulatione naturæ, nequaquàm est cohibenda. Est enim bona per viam causæ, quam minuit, & quandoq; eradicat. Sed excretio symptomatica, quæ absq; regulatione naturæ fit, illa est sistenda.*

443. *Hydromel non detur ijs, in quibus calor est præter naturam; quia calorem auget. Neq; detur ijs in quibus cholera exuperat. Facilè enim in choleram convertitur: Sed in materia frigida, crassa, abstergendo & concoquendo, valet optimè.*

Oxisac-

Oxysaccharum valet, ubi oppilatio est cum caliditate, oxymel simplex, ubi cum frigiditate, syrupus acetosus verò simplex, ubi cum caliditate vel frigiditate. 444.

Quando confortativum aliquod plura respi-cit & confortat membra, ut Dianthos confortat cor, cerebrum, stomachum, &c. tùm ex speciebus eius facias, aut Electuarium, aut rotulas, addendo vehicula, quæ respiciant membrum illud quod confortare intendis. Vt si Dianthos præcipuè debet confortare caput, tùm accipe species Dianthos, quibus adde pulnerem nucis Moschatæ, cubebarum, semen pæoniæ, & cum aqua salviæ formentur rotulæ. Idem de syrupis, qui indiscriminatim totum respiciunt corpus, intelligendum est. 445.

Quando materia in profundo corporis, & in remotis existit, tùm medicinæ quantitas est augenda, ne eius vis, antequàm ad locum affectum perveniat, resolvatur. Deindè, cùm eiusmodi medicina commisceatur dirigens seu vehiculum aliquod, quod medicamenti vim ad locum affectum traducat, perferatq;. 446.

Vomitus lædit eos, quibus pectus strictum est, longum collum, & spiritalia debilia, sic phthisicos & insolitos vomere, præpingues seu crassos, qui ad anginam, vel sanguinis sputum parati sunt, & quibus oculi sunt debiles, & cerebrum infirmum. 447.

Vomitivum non detur, ubi stomachi adest 448.

 fortitudo,

fortitudo, ubi fames adest, & quando alvus lenis est.

449. *Macilentis convenit vomitus, ob eorum biliosam naturam.*

450. *Post vomitum nonnunquàm succedit singultus, ob materiam motam, & ad stomachum attractam.*

451. *Post vomitum, os & facies abluantur aqua rosacea, aut vino bono styptico, aut aceto & aquæ tepida, quibus si cinnamomi aliquid addideris, nihil erit meliùs.*

452. *Sanguinis missio à vomitu, differenda est usq; ad tres dies.*

453. *Ventriculum valdè debilitat vomitus. Quare stomachus indè aromaticis stypticis, aut vino cum cinnamomo, confortandus est.*

454. *Cauterium partibus capitis adhibitum, est res eximia ad exiccandum catarrhum, & ad absumendos corruptos humores in cerebro existentes, & sic præservat à phthisi, tussi, asthmate, angina, ozæna, Noli me tangere, & ulcere pulmonis. Valet etiam in epilepsia, ad dolorem capitis antiquum, & ad intercipiendum oculorum fluxum.*

455. *Cauterium nunquàm administretur nisi corpus probè evacuatum sit, vel phlebotomia, vel cathartico, ut Medico expedire videtur.*

456. *Cauteria administranda sunt in aurora, alvo & vesica priùs exoneratis.*

Quando

Quando cauterium adhibemus ad evacuandum, tùm apertum teneatur per quadraginta dies, & quotidiè locus mundificetur semel, aut bis, interdum lavetur locus cum decoctione foliorum hederæ terrestris & arboreæ, ut locus cauterisatus non fœteat. Sed quando adhibetur cauterium ad restringendum, tùm non teneatur apertum. 457.

Cauteriorum usus detestatur in infantibus, propter membrorum nimiam mollitiem: sic in senibus, propter nimiam membrorum siccitatem. 458.

Cauteria non administrentur tempore valdè calido, nec tempore valdè frigido, vel sicco. 459.

Cauteria non fiant super musculos. 460.

Cave ne cauterium pertingat ad nervos, chordas & ligamenta iuncturarum, ne accidat spasmus. 461.

In intemperie membri calidâ & sicca, detestatur cauterij usus: Sic enim calor calori, & siccitas siccitati adderetur. Sed ad intemperiem membri frigidam & humidam alterandam corrigendamq́ue, summè commendatur cauterij usus. 462.

Cauterium optimè facit ad interficiendam venenositatem, ut in carbunculo, anthrace, &c. 463.

Cauterium optimè valet in sphacelo, & membri corruptione. Sic & in osse corrupto: separat enim os putridum à sano. 464.

Inter metallica instrumenta ignita, quibus adustio fit, præstantius est aurum. 465.

466. *Caveat ille qui urit, ne ferramento illo ignito, usq; ad nervos & tendines pertranseat. Cauteria itaq; nequaquàm supra iuncturas ponenda.*

467. *In vicinò loco circumponatur defensivum, nè vicinæ partes corrumpantur.*

468. *Stupefactiva, neq; in colica, neq; iliaca sunt offerenda, nisi periculum de syncope adsit, propter doloris vehementiam, tamen in causa calida ijs tutiùs utimur.*

469. *In Iliaca & colica ex materia frigida, propter narcotica exhibita, materia fit craßior, & compactior, indè obstructio maior fit, & dolor intenditur. Ideò quidam cum narcoticis solutiva commiscent, ut simul & dolor mitigetur, & materia peccans evacuetur.*

470. *Emplastris, quæ ventri administrantur, parum aceti addi debet, ut virtus emplastri penetrare poßit.*

471. *Quando aliquis percussus aut ictus est, aut ex alto decidit, tùm considera num intestina sint dislocata, vel an Matricis adsit dislocatio, aut vesicæ, vel nùm locus epatis sit dislocatus, undè vehemens dolor in loco affecto exoritur. Hîc etiam vide, nùm sanguis exeat, vel per urinam, vel per alvum, vel vomitu aut tußi reijciatur. Hoc enim indicat, venam aliquam ruptam esse. Item, nùm in loco icto aut percusso, aliqua adsit nigredo, seu livor. Hoc enim insinuat, sanguinem ibi esse concretum.*

Quando lapſum ex alto, ſeu ictum ſuccedit febris, tùm inſinuat apoſtema obortum eſſe. 472.

In morbis chronicis, in quibus longa facta eſt impreſſio in membris, non tàm in declinatione, quàm in convaleſcentia refert multùm, diu adminiſtrare leviter purgantia, pharmaca, & levia aperitiva, & confortatiua membrorum, ne accidat recidiva. 473.

In medicinis ſpleneticis, ſemper admiſcendum eſt acetum. 474.

Quando adeſt vomitus immoderatus, aut fluxus ventris modum excedens, tùm vomitus aut fluxus ventris ſiſtendus eſt ſtypticis, etiamſi materia corrupta & prava in corpore detineatur, ne virtus omninò proſternatur, & ſyncope ſuccedat. Ideò inprimis debemus intẽdere conſervationi virtutis, & eius reſtaurationi, & fluxus reſtrictioni, etſi materia mala non ſit evacuata. Sed virtute reſtaurata refocillataq́, per quinq́ aut ſex dies poſt pharmacum deiectorium offeratur, ut materia prava & corrupta, retentaq́ expurgetur. 475.

Quando locum aliquem calido oleo inunxeris, tùm calidis manibus oleum infricetur, & pannus calidus ſuperponatur. 476.

In cauſa calida ubi adeſt vomitus, aut fluxus ventris modum excedens, tùm medicamenta intra corpus exhibita, actu frigida offerri debent, quia caliditas rarefacit, & laxas reddit ſtomachi partes. Frigiditas verò unit & denſat ſtomachi 477.

ſtomachi partes, & ſtomachi intemperiem calidam, ac ſitim minuit, & appetitum incitat, corrugando ſcilicet ſtomachi partes.

478. *In morbis chronicis, digeſtiva, ſolutiva & confortativa, ſæpè ſunt repetenda, & ſemper à levioribus incipiendum, & ad fortiora procedendum. Interdum tamen, uſus medicamentorum intermittendus, ut natura non obruatur, & eis aſſueſcat. A conſuetis enim nulla fit paſſio.*

479. *Olea, antequàm adminiſtrantur, caleſiant priùs in duplici vaſe, & non apud ignem: ſed in aqua calida. Nam apud ignem eorum virtus diſſolvitur.*

480. *Aromatum odor, ſtante repletione, deteſtatur, ut in morbi principio.*

481. *Quando aliquis ſanguinem reïjcit vomitu, aut tuſſi, tùm obſerva, num ſuccedat color faciei citrinus, aut lividus, & debilitas, ſeu caſus pulſus, vel ſyncope, vel inflatio ſtomachi, hæc indicant ſanguinem in corpore eſſe concretum, coagulatumq́ȝ. Igitur, quæ ſanguinem concretum diſſolvant, offerantur.*

482. *Ad reſtringendum, ſiſtendumq́ȝ vomitum, fomentationes, inunctiones, emplaſtra, cerata, debent præcipuè orificio ventriculi applicari. Ad ventris verò fluxum ſiſtendum, hæc potiùs fundo, quàm ori, applicanda ſunt.*

483. *Quando plures ægritudines invicem complicantur, tùm curatio incipienda eſt ab ea ægritudine,*

tudine, quæ harum unam habet proprietatem. Prima est, quādo una non potest sanari, antequàm altera curetur, ut quando cum ulcere coniungitur apostema, tùm curatio ab apostematis curatione incipienda est: Altera, quando una ægritudo est causa alterius: Tertia, quando cum apostemate dolor vehemens complicatur, tùm enim à doloris mitigatione curatio incipienda est.

Nullus criticus fluxus est restringendus, qui confert, quemq; natura benè tolerat. Quòd si verò superfluus fuerit, tùm est cohibendus, quia sæpiùs natura incboat ad bonum, sed materia mota, aut propter multitudinem sui, aut acuitatem effrenitat, ita ut non possit à natura regi. 484.

Fluxus diversorum colorum, nunquàm restringendus est, constante virtute, quia ex hoc arguitur diversitas & multitudo humorum à toto. 485.

Localia non debent administrari, nisi post probam corporis evacuationem, & in statu, vel declinatione ægritudinis, & non in principio, vel augmento, neq; ante purgationem corporis, ne virtute sua actuali, & virtuali caliditate, plùs materiæ attrahatur, & avertatur ad locum affectum, & error posterior fiat peior priori. 486.

In fluxu liquefactivo, in febribus acutis, & pestilentibus, phthisi ac febri hectica, calor liquefaciens, mitigetur moderatè refrigerantibus, ne debilis calor fortioribus extinguatur, sic etiam moderatè stypticis, ne forti adstrictione oppilan- 487.

oppilando, probibeant transitum nutrimenti ad membra.

488. *In sanguinis narium profluvio, mictu, & mensium fluxu, tùm phlebotomiæ revulsivæ usus confert, quando corpus plethoricum est, sed quando corpus mali est coloris, ut citrini, tùm omittatur phlebotomia. Est enim nota epatis imbecilli & frigidi, ob immodicam sanguinis evacuationem. Ideò medicamentis sanguinem sistentibus adijciantur, quæ epar confortent, sicut est spica, squinanthum, mastix, corallia, rosæ, &c.*

489. *In sanguinis profluvio, in principio frigida, & adstringentia medicamenta extrinsecùs administrare, non est tutum. Sic enim sanguis intrò compellitur, ac venæ, quæ in alto sunt, implentur, unde hæmorrhagia augetur, sed postquàm sanguinem aliò, aut sanguinis mißione, aut frictione, aut devinctione averteris, tùm refert, si sanguis ex pulmonibus reijcitur, thoraci hæc administrare, si vomitu redditur, ventri, si verò è naribus sanguis profluit, fronti ac capiti admovere.*

490. *Pulveres, quibus ad sistendum sanguinem utimur, subtilißimè debent esse pulverisati.*

491. *In quolibet sanguinis profluvio & sputo, non est tutum, statim à principio extrinsecùs corpori administrare refrigerantia. Sic enim sanguis & calor fugiunt & petunt inferiora, undè sanguis tenuior & calidior & fluxibilior fit, undè sanguinis fluxus intenditur.*

Medicamenta exquisitè mollientia, membris principalibus, & quæ ijs vicina sunt, administrata, magnum vitæ periculum adferunt. 492.

Curatio à morbi causa semper est incipienda, nisi sævum aliquod symptoma obstet. Oportet enim Medicum semper respectum habere dextro oculo ad ægri vires, sinistro verò ad morbrum. Inprimis enim virtus servanda est. 493.

In scirrhosis affectibus adhibeto medicamenta, quæ tepido calore, ac modicè emolliendi vi prædita sunt. Quæ enim vehementer calida & sicca sunt, id quod tenue est, resolvunt, digeruntq́, quod verò crassum est, relinqunt, & in lapideam duritiem convertunt. Si vero vehementer mollientibus utaris, nihil resolves, sed potiùs membrum corrumpes. Idem de melancholicis quoq; affectibus intelligendum est. 494.

Topica sæpiùs sunt mutanda, præsertim, si nullum succedat levamen. Accidit enim sæpè, ut una hora medicamentum aliquod ægro commodo sit, altera verò hora noceat, & dolorem excitet. 495.

Odoramenta frigida ex rebus refrigerantibus composita, ut pomum ambræ, semper aliquid odoriferi calorifici admixtum habent. Quia calida maiorem habent cognationem cum spiritu, quàm frigida. Ad hæc calida sunt, quasi frigidorum vehicula: Faciunt enim ut frigidorum vis 496.

rum vis melius ad interiora penetret, deferaturq;.

497. *Emplastra ad materiam in capite existentem resolvendam, adhibemus, pilis prius novacula detonsis. Debet autem post abrasionem caput prius panno calente demulceri, ut sic removeatur frigiditas, soliditas & oppilatio cutis, per ferrum inducta.*

498. *Narcotica, corpore inanito & evacuato, offerantur, in vino calido, sic enim celerius ad actum deducuntur.*

499. *Narcotica, vesperi, circa introitum lecti, offerantur. Refert autem cœnam eo die omittere, ne cibus corrumpatur.*

500. *Embrochis ubi uti volueris, tum ægro prius corona ex panno convoluto & contorto facta, imponatur capiti, ne embrocha infusa confestim defluat. Administrentur autem in anteriori capitis parte, circa coronalem commissuram.*

501. *Repellentia extrinsecus medicamenta adhibere in pleuritide, periculosum. Metus enim est, ne materia repellatur ad cor, aut ne materia crassior, & ad expulsionem ineptior fiat: Ideo semper ab anodynis est incipiendum. Sed hic memineris, quod curatio semper à phlebotomia sit auspicanda, & tum primum anodyna administrentur.*

502. *Reconvalescentes plærunq; alvum duram habent, ob immodicam ciborum in corpus ingestionem.*

Quando

Quando uteris fomentis, tùm sic cooperiantur, ne fumus fomenti à pulmone inspiretur, attrahaturq́; : quia fumi inspirati calefaciunt, & implent pectus, & faciunt angustiam & caliditatam, & febrim augmentant. 503.

Quidam morbi, præsertim febres, libenter per fluxum sanguinis narium criticant. Ideò cautè agendum est, ubi caput dolere incipit, cum oxyrrhodynis, & aliјs medicamentis refrigerantibus, ne impediatur crisis. 504.

Emplastra, unguenta, & alia topica medicamenta ad vitia vesicæ, ani, pudendi, matricis, calidè administranda sunt. Nervosis enim membris frigidum est inimicum. 505.

Emplastra seu epithemata refrigerantia, si administrari debent nobili membro, tùm non actu frigida, sed tepida imponantur: nisi intensus admodùm calor adsit. Tùm enim actu frigida adhiberi possunt. 506.

Quamprimùm refrigerans medicamentum calefit, & desiccatum fuerit, tùm mutetur, & aliud adhibeatur, idq́; tàm diu facias, donec sentias caliditatem membri esse alteratam, & refrigeratam. Si enim ultrà modum medicamentum in loco immoretur, tùm supercalefit, nec ampliùs refrigerat: sed calefacit sua acquisita caliditate. 507.

In omnibus unguentis, ceratis, & empla- 508.

stris,

ſtris, generaliter ſemper debemus addere aliquid aceti, aut vini modicum, ratione penetrationis, hoc in cauſa frigida, illud in cauſa calida.

509. *Omnia unguenta debent adminiſtrari calida aut tepida. Ante applicationem verò unguentorum, debet locus fricari cum pannis calidis, ut pori ſic aperiantur.*

510. *Vbi poſt frictionum, cucurbitularum, cataplaſmatum, fomentorum uſum, dolor intenditur, aut gravitas ſeu dolor, aut anhelitus difficultas ſubſequitur, tùm certum eſt, corpus non eſſe ſufficienter purgatum, & aliquid recrementorum eſſe attractum, & ſi ſuccedit febris, tùm ſuſpicio adeſt ab apoſtemate oborto. Ergo hic, ad membrorum mittentium purgationem, & confortationem, redeundum eſt. Hoc enim ſignificat corpus eſſe aut plethoricum, aut cacochymicum.*

511. *Maturativa, ſi immodicè uſurpentur, membrum ad gangrænoſam putrefactionem deducunt.*

512. *Sarcoticis ubi uſus fueris, obſerva nùm parciùs, aut nimiùm ſiccaverint. Si parciùs quàm debent ſiccaverint, pluſculum ſordis adfuerit, & ulcus humidius redditur: ſi verò nimiùm ſiccaverint, ulcus purum abſq; humore cernitur.*

513. *Loci dolor ubi ex inunctione oleorum augetur, ſignum eſt ex olei uſu inflammationem augeri.*

514. *Vomitu, cholera, dyſenteria, & Diarrhæa,*

ante-

antequàm corpus sufficienter purgatum est, cohibita, sæpè succedit capitis dolor, Melancholia, apoplexia, angina, hydrops, lethargus, phrenitis, arthritis, podagra, aut urinæ ardor.

Quando in cutis defœdationibus ac scabie, corpore purgato, balneis, ac inunctionibus æger non curatur, signum est multitudinis humorum, & eius crassitiei. Quare materia de novo digeratur, purgetur, inungatur & balneetur, & curabitur. 515.

Humor aut flatus ubi continetur in iuncturarum cavitate, vel rodendo, vel alterando membri complexionem, vel distendendo nervos, musculos ac chordas, excitat intensum dolorem; ubi verò continetur inter os & panniculum ipsum circumdantem, tùm efficit dolorem intensissimum. Quod verò dolor diu duret, in causa est tenacitas, & crassitudo humorum in densa pellicula inclusorum, & à viribus debilibus segniter correctorum. 516.

Ex immodico adstringentium medicamentorum usu, intra corpus oblatorum, ut in Diarrhœa & ruptura, accidit, aut ventris constipatio, aut venarum meseraicarum obstructio. Ventris itaq; constipatio tollatur, cum mollientibus clysteribus, venarum verò oppilatio, cum aperientibus, ut decet. 517.

Nonnunquàm ex casu seu ictu, rumpitur vena cava, aut venæ emulgentes, tùm sanguis defluit, aut in pectoris concavitatem, & suffocat ægrum, aut in ventris concavitatem, undè ventris tumor aut hydrops. 518.

519. *Aßiduis curis, medicationibus, iugis ſtudijs, laboribus ac vigilijs, principes partes nonnunquàm plùs æquo incaleſcunt, præſertim iecur ac capût, qua ex cauſa ſucci, qui in eas partes ſuapte natura, vel tranſmittuntur, vel illic gignuntur, earum calore aſſantur, & ad atræ bilis naturam deveniunt.*

520. *In alcola acutus humor & ſaliva ad ſtomachum & inteſtina delata, ac virtutem expultricem irritantia, ventris fluxum excitant.*

V.

De morbis indeterminatis ſive totius, ac primùm de febribus.

521. *Vrinarum ac pulſuum iudicia atq; differentias, exactè ſcire Medicus tenetur. Quoniam febrium genera, cauſarum & temporum ipſarum differentiæ, his duobus cognoſcuntur.*

522. *Mitioribus factis febribus, aut à ſuo paroxyſmo diſtantioribus, naturali calore tunc pedibus calefactis, emiſſo priùs lotio, & corpore ſudore non madente, atq; in hora diei frigidiori, ſorbitionem ſolutivam exhibere poteris, alioqui perniciosum eſt.*

523. *Si propter multitudinem materiæ, vel eius acuitatem, ante ſigna digeſtionis, febricitans incompletè*

complete criticaverit, cum pharmaco eradicativo seu scammoniaco, residuum eius materiæ non educes: sed facili ac benigno.

In febribus acutis incocta morbi materia à syrupis compositis, aut subtiliantibus, omninò abstinendum est. 524.

Fulvum vinum, & nigrum austerum, acutè febrientibus, capitis gravitatem inducunt, mentem turbant, sputi quoq; exitum impediunt, & lotij. 525.

Furor quidam & fletus, ira, tristitiaq;, & solicitudo amplior, quàm oportet, & vigiliæ, quæ super his fiunt, febrium & aliarum ægritudinum sunt principia. 526.

Flava bilis humoribus cæteris calidior, & siccior, exquisitam sortiens tertianam, si ad ventriculum repat, per vomitum educatur, si verò ad inferiora declinet, per alvi subductionem. Vrina etiam huiusmodi febrem patientium, potionibus, in quibus apium aut anethum maduerit, provocanda est. At ubi concoctionis signa monstrantur iam, cum fiducia absynthij cremorem exhibere poteris. 527.

Si febrem curaveris cum his, quæ causam eius adaugent, nulla tibi spes erit, per quam hæc febris tollatur. Nam morbi causa adaucta, morbum crescere certum est. 528.

Secundum febrium simplicium curam, cura sit compositarum. 529.

530. *Alvum solvere solutivis lenibus, & non cum laboriosis, multùm iuvat febrientes.*

531. *Acutè febrientium fauces, cum frigidis humectare, haud parùm iuvat ægrotantes.*

532. *Cùm in febribus putridis non sit poßibilè sanari, nisi cesset materiæ putredo, quam cessare impoßibilè est illius causa manente, ob hæc ipsam priùs abscindere decet, posteà putredinem.*

533. *Vltra debitam naturæ temperiem, spirituum inflammatio, febrim facit ephemeram: sed ipsorum corporis humorum, intensus fervor putridam febrim gignit, & solidorum membrorum hecticam.*

534. *Ex primitivis causis Ephemera febris, (quam Diariam appellant) dependet. Putrida verò ab antecedentibus, & hectica à coniunctis.*

535. *Febrilis caloris generatio, ob calidi effluvij suppreßionem, oritur, aut propter exceßivum motum, succorumvè putredinem, aut propter caloris extranei cum innato mixtionem.*

536. *Febrilis caloris cor sedes esse dicitur, quia, si cætera membra priùs incaluerint, donec ipsum efferbuerit, nusquàm febris oritur.*

537. *Exuperantes humores, cuiusvis generis sint, antequàm putrescant, febrim nequaquàm faciunt.*

538. *Interpolatarum febrium, quælibet typum habet sibi proprium, ab alijsq; differentem. Rigor enim tertianam, frigus quotidianam, & horripilatio quartanam præcedit.*

Tertia-

Tertianam puram pura cholera facit, cum phlegmate verò mixta, generat ipsam notham. 539.

Flava bilis putrescens, causonem facit, crocea tertianam, vitellina hemitritæum dat. Prasina autem & æruginosa in solo stomacho genitæ, nec ipsum transeuntes, nec etiam putrescentes, nunquàm febrim faciunt. 540.

Ex putri pituita, quotidiana febris nascitur. Ex bile solùm tertiana, ab atra verò gignitur quartana. 541.

Vt quantum succi diversi in corpore ægro accessionum circuitiones evariant: sic tantum error ipsius ægri in regimine factus circuitionis ordinem corrumpit. 542.

A principio primæ accessionis pituitosæ febris, affligentis quotidie, ad principium usq; secundi eius accessus, intersunt quatuor & viginti horæ. Tertianæ verò quadraginta octo. Quartanæ autem septuaginta duæ. 543.

Humoris abundantia, aut ipsius crassitudo, si adsit virium corporis debilitas, aut ipsius densitas pororum, longiorem febris accessionem faciunt, contrariis verò accidunt contraria. 544.

Neq; incipientibus, nec etiam præsentibus, sive appropinquantibus febrium paroxysmis, cibus erit exhibendus. 545.

Ne virtus à morbi materia concoquenda divertatur, subtili diæta & convenienti diætabis ægrotantes. 546.

547. *Labore aliquo febrientes, vino sufficienti probè refici possunt.*

548. *Vinum, balneum, & epithemata, acutè febrientibus disconveniunt.*

549. *Acutæ febris terminus est dies decimus quartus, peracutæ verò septimus. Ob id quilibet febriens secundum suæ febris acumen, aptè diætandus est.*

550. *Ventriculum frigidum, pituitosum, aut ventosum habentes, in acutis febribus, ab herbis, fructibus, aqua hordei, & hordeo coctο, penitùs abstinere oportet.*

551. *In exquisitis tertianis, à vino, priusquàm morbus concoquatur, omninò abstinendum est, at ubi decoqui cœperit, dandum est ab initio aquosum & paucum. Vbi verò non propè est, ut morbus solvatur, largiùs est offerendum.*

552. *Hectici semper infrigidandi sunt, priusquàm in marasmum, aut in tabem deveniant, ijs tamen melicratum, & mel, omninò sunt denegganda.*

553. *Causone febrientes, quorum os amarulentum, & desiccatum est, lingua arida & aspera, atq; oculi ignei, signis digestionis materiæ peccantis cognitis, permittentibus virtute, tempore, & consuetudine, aquam frigidam securè sumere possunt.*

554. *Vt modicum aquæ igni inspersum vehementius*

mentius excitat incendium : sic modicus potus intensè febrienti porrectus sitim vehementiorem facit.

555. *Alvo siccata, donec soluta fuerit, non est cibandus febriens.*

556. *Inanito stomacho febris accessus veniens, sive exacerbatio, minùs ægrotum offendit : repleto verò gravius.*

557. *Omnes fructus recentes, & multus crudarum herbarum esus, crassaq; cibaria, acuta, aut impura, viscosa, vel citò putribilia, dulciavè, aut styptica, (dùm non adsit alvi fluor) febrientibus maximè nocent.*

558. *Inter acutè febrientium cibaria, ptisana colata principatum obtinet. Hordeatum autem post illam, & ipsius hordei aquæ potus est convenientissimus.*

559. *Quibus febrium accessus longiores sunt, aut eorum crises remotiores à principio, & virtutes plus æquo debiliores, crassiori diæta, & ampliori hos refici oportet : Quibus verò contrà, subtiliori.*

560. *Febres quæ velociter fiunt, ac celeriter crescunt, etsi valdè tenuem victum ijs exhibueris, haud magnum adferes detrimentum. Quæ verò sunt diuturniores, nisi ab initio grandiori cibo reficias, hominem cum morbo pariter perimes, aut intempestivè victus modum commutabis.*

561. *Omnibus acutis febribus sudor superveniens, bonum. Apostemata tamen patientibus calida, post materiæ digestionem veniens, parùm, aut nihil prodest.*

562. *Vera tertiana, quæ septem digeritur paroxysmis, absq; periculo patientis terminatur.*

563. *Quotidiana febri laborantium urina candida, tenuis, spissa, vel turbulenta videtur. In tertianis verò crocea satis aut rubicunda. In quartanis verò colore vario, maximè pallido, vel fusco tincta, & in digesta apparet.*

564. *Cuilibet febrium generi sudores proprij sunt, maximè intendentibus. Iuvant autem non parùm & effervescentes inflammationes, si unà cum concoctionibus emanarint à corpore.*

565. *Ex intermittentibus febribus brevissima quidem, ac mitissima est tertiana. Longior autem, ac quantum in ipsa est, non periculosa quartana. Quotidiana verò intermittens, longa, & minimè periculosa.*

566. *Tertianæ febris accessionis brevissimum tempus est, quatuor aut sex horarum . at longissima, undecim, aut duodecim horas complectitur. Et huiusmodi febrium urinæ, tertio die, aut ad summùm quarto, coctionis signum ostendunt.*

567. *Febrium paroxysmi ordinariam horam anticipantes, febrilem materiam superabundare significant, postponentes autem, ipsam diminui.*

Secunda

Secunda febris interpolatæ acceßio, aut continuæ exacerbatio, eadem hora accedens, qua præcedens acceßit, morbi longitudinem indicat. Talium verò postpositio, ipsius brevitatem. 568.

Quartana febris non facilè hominem iugulat. Vetus verò raró, nisi Vere solvitur. 569.

In prima febri protinùs mentem esse turbatam, membrum aliquod resolutum, malum. 570.

Sudor frigidus in acuta febri, pestiferus est, atq; in omni morbo vomitus, qui varius & multorum colorum est, præcipueq;, si malus in hoc odor est. 571.

Sanguinem in febri vomuisse, pestiferum est. 572.

Ante febres, si caput grave est, aut ex somno oculis caligant, aut frequentia sternutamenta sunt, circa caput aliquis pituitæ impetus timeri potest. 573.

Si in continua febri puero venter nihil reddit, mutaturq; ei color, somnus accedit, ploratq; is aßiduè, metuenda nervorum distensio est. 574.

Febris quæ subitò sine ratione, sine bonis signis finita est, ferè revertitur. 575.

Si mulieri ex inguine febricula orta est, neq; causa apparet, ulcus in vulva est. 576.

Quibus longæ febres sunt, aut abscessus, aut articulorum dolores erunt. 577.

578. *Si longæ febres ſine dolore, ſine manifeſta cauſa remanent, in aliquam partem tandem id malum incumbit, hocq́ in iunioribus tantùm: in ſenioribus verò ex huiuſmodi morbo quartana ferè naſcitur.*

579. *Febrim ardentem ſubitus horror exolvit.*

580. *Stridor dentium in febri inſaniam ſignificat, ſi verò iam deliranti accedit, valdè perniciosum.*

581. *In febri non intermittente, ſi labrum, aut naſus, aut oculus, aut ſupercilium pervertitur, ſi non videat, ſi non audiat, & iam debilis ſit, quicquid horum fuerit, mors propè eſt.*

582. *Febris vehemens, ubi rubet corpus, plenæq́ venæ tument, ſanguinis detractionem requirit.*

583. *Magna ex parte febres à bile fiunt.*

584. *Febri continua laborans, ſi habeat venas latas, groſſas & apparentes, & abſq́ malis accidentibus atq́ ſyncope ſuſtinet phlebotomiam, phlebotometur: niſi quid aliud prohibeat, ſcilicet, conſtipatio ventris, nauſea, vel faſtidium, dolor ſtomachi, raucedo vocis. Nam in tali caſu omnia iſta confirmantur, & deteriora fiunt.*

585. *Terminus febris peracutæ eſt quartus dies, quare convenit ei diæta magis ſubtiliativa, quia terminus eius breviſſimus. Vndè in tali febri ſolus*

potus

potus aquæ sufficit, & si aliter cibaretur, mortis periculum immineret.

Medicina lenitiva, in principio febrium acutarum convenit, non eradicativa. Materia enim, quæ nondum est digesta, & in venis ebullit, magis accenderetur, & indè mors immineret. 586.

Si febricitanti venter fluat, ne restringas, donec deficere videris ægrotum. 587.

Dolor capitis in febri continua, per clysteres, suppositoria, assumptionem cassiæ fistulæ, ligaturas crurum dolorificas, & pedum frictiones leves levatur. 588.

Si lingua febricitantis nigra est, significat magnam adustionem materiæ, & sitit infirmus. Assumat igitur pruna in aqua præmollita, eaq; teneat in ore, & aquam illam bibat. 589.

Inter sudandum, si anhelent febricitantes, significatur terminus sudoris illius, non etiam nimiùm cooperiantur, neq; multùm coacti sudent; sed semper permittantur in libertate, & post sudorem cum rosacea aspergantur, & detur offa panis in vino infusa ut recreentur. 590.

Si febricitans acutè patitur nauseam, & nihil potest retinere, indicium est, infirmum stomachum phlegmaticum habere, viscosum, & lumbricos, qui materiam commovent. 591.

Si urinæ febricitantis incipiunt dealbari, & quantitas urinæ non diminuitur, & infirmus habet 592.

habet in se omnia accidentia bona, benè dormit, anhelat, & egerit, indicium est, quod illa febris criticabitur per apostema sub aure, vel in aliquo alio loco.

593. *Quando infirmi recidivant, oportet cognoscere, an hoc propter malam materiam, quæ remansit, aut propter malum cibum, quem infirmus recipit, aut propter aliud accidens contingat.*

594. *In cholericis febribus una vice sanguinis parùm evacuato. Si verò ex alijs humoribus febris existeret, contrarium agito.*

595. *Etiam atq; etiam considerandum, utrum dolor aliquis pectus ipsum febrientis obsideat, asthma infestet, vel tussis, ne cum acrioribus potionibus, utpote syrupis, hisce in casibus exhiberi consuetis, nocumentum ægroto inducas.*

596. *In febrium acutorum principio, atq; fine, fortioribus medicamentis purgantibus nequaquàm utere. Nam materiæ febriles, in venis contentæ, plus æquo commoverentur, ad quod mors sequi solet: sed medicinas benedictas lubricantes, & lenientes securè exhibere poteris.*

597. *Medicus in principijs febrium ægroti venam incidens, alvumq; enematibus subducens, si deinde in facie ægroti appareant signa doloris capitis, è vestigio fronti, vel naso sanguisugas, vel cucurbitulas apponere iubeat.*

598. *Febriens si à ventris profluvio corripiatur, Medicus ne sistat alvum, nisi evidens signum debilita-*

debilitatis adfuerit ex eo. Cavendum quoq; ne lingua nigricans efficiatur, quare pruna ex aqua frigida exhibenda, mucillagines seminum citoniorum, psyllij, semina quatuor frigidorum, & similium.

599. Febricitantium non omninò leviter corpus sibi constare, nec minui, aut etiam plus æquo colliquefieri, malum. Hoc siquidem virium imbecillitatem, illud morbi diuturnitatem significat.

600. Quibus per febres sanguinis undecunq; eruperit copia, convalescentibus ventres humectantur.

601. Febricitantibus si sexto die rigores fiant, indicationem habent difficilem.

602. Quibus accessiones fiunt, quacunq; hora febris dimiserit, eadem si postero die repetat, indicatu difficilis esse solet.

603. Qui per febres lassitudinem sentiunt, ijs ad articulos, & iuxta maxillas potissimùm abscessus fiunt.

604. Si febre detento suffocatio derepentè supervenerit, nullo in faucibus apparente tumore, est mortiferum.

605. Si febri detento repentè collum intorqueatur, ac vix deglutire queat, nullo existente tumore, mortiferum

606. Sudores febricitantibus boni, qui manare cœperint die tertio, quinto, septimo, nono, undecimo, decimoquarto, decimo septimo, vicesimo primo,

primo, vicesimo septimo, tricesimo primo, & tricesimo quarto, ij enim sudores morbos iudicant: Qui secus evenerint, laborem, & morbi longitudinem, aut eiusdem reditum significant.

607. *Frigidi sudores cum febri quidem acuta, mortem, cum mitiore verò, morbi longitudinem significant.*

608. *Febres, quæ tertio quoq; die vehementiùs affligentes, non intermittunt, periculosiores: quoquo modo autem intermiserint, periculum abesse significant.*

609. *Quos febres longæ exercent, ijs tubercula ad articulos, vel labores fiunt.*

610. *Si rigor, febre non intermittente, ægrum iam debilem invadat, mortiferum est.*

611. *Excreationes, in febribus non intermittentibus, lividæ, cruentæ, fœtidæ, biliosæ, omnes malæ: commodè tamen si prodeant, bonæ: sed eadem quoq; est eorum, quæ per alvum & urinas excernuntur, ratio. Si quid verò quod non iuvet per hæc loca excernatur, malum.*

612. *In febribus non intermittentibus, si partes externæ algent, internæ uruntur & sitiunt, lethale est.*

613. *In febri non intermittente, ubi difficultas spirandi & delirium acciderit, lethalè.*

614. *In febribus abscessus, qui primis indicationibus non solvuntur, longitudinem morbi significant.*

Quibus

Quibus in febribus, aut aliis morbis, voluntariè illacrymant oculi, absurdum non est. Quibus verò præter voluntatem, absurdiùs. 615.

Quibus per febres circa dentes lentor quidam obnascitur, iis vehementiores sunt febres. 616.

Febricanti sudor superveniens, febre ægrotum non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & plus humiditatis inesse significat. 617.

Si febri ardente laboranti rigor superveniat, solutio fit. 618.

Quibus per febres aures obsurduerint, iis sanguis è naribus profluens, aut perturbata alvus, solvit morbum. 619.

Febricitantem nisi diebus imparibus febris reliquerit, solet reverti. 620.

Quibus in febribus certo die rigores repetunt, eodem febres solvuntur. 621.

Quibus per febres morbus regius die septimo aut nono, aut undecimo, aut quartodecimo supervenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium durum sit: alioqui minimè bonum. 622.

In febribus circa ventriculum vehemens æstus, & cordis morsus, malum. 623.

In acutis febribus convulsiones, & circa viscera vehementes dolores, malum. 624.

In febribus per somnum pavores, aut convulsiones, malum portendunt. 625.

In febribus spiritus offendens, malo est; convulsionem enim significat. 626.

Quibus

607. *Quibus non sine febri urinæ sunt crassæ, grumosæ & paucæ, si ab his tenues & copiosæ meiantur, prosunt. Maximè verò tales redduntur, in quibus statim ab initio, vel non ita multò post sedimentum apparuerit.*

608. *Quibus per febres urinæ turbatæ, quales iumentorum, ijs dolor capitis vel adest, vel aderit.*

609. *Si febris sit non ex bile orta, multa aqua calida capiti superfusa, febrem solvit.*

610. *Si febres tertio quoq; die vehementiores fiunt, nec intermittunt, periculosæ: Quoquo modo autem intermiserint, periculo vacare significentur.*

611. *Quibus longa tubercula, aut in articulis labores à febre fiunt, hi copiosiore cibo utuntur.*

612. *Si quis febricitanti cibum præbeat, quem sano exhibet, valenti robur, ægrotanti morbus fit.*

613. *Rigores incipiunt mulieribus ex lumbis magis, & per dorsum perveniunt ad caput: sed & viris parte corporis posteriore magis, quàm anteriore, veluti ex femoribus & cubitis. Indicio est cutis raritas, quam ipsam pilus ostendit.*

614. *Æstivæ quartanæ plerunq; breves, autumnales longæ, & inter eas maximè, quæ ad hyemem usq; pertinent.*

615. *Qui quartana corripiuntur, non admodùm convul-*

convulsionibus tentantur: si verò priùs tentati fuerint, superveniente Quartana liberantur.

Quibuscunq; in Quartanis febribus sanguis è naribus effluxerit, malum. 636.

Quibus siccæ tusses paulùm irritantes in febribus ardentibus perseverant, ij non admodùm siticulosi esse solent. 637.

Quibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio solvuntur. 638.

Tertiana exquisita, septenis ad summum circuitibus iudicatur. 639.

Somnus in principio paroxysmorum detestatur: In declinatione verò paroxysmi competit, confertq;. 640.

In acutis febribus detestatur multiloquium, membrorum in lecto disiectio, & in summa omnis motus: sic enim materia agitatur, calor intenditur, siccitas augetur, & hectica accersitur. 641.

Ingressus multorum hominum in cubiculum, ubi æger decumbit, in acutis febribus detestatur, quia aër cubiculi sic calefit, ob illorum expirationem. 642.

Aër in febribus acutis arte, aut per se sit frigidus & humidus, ut sic cordis calor per inspirationem eventetur. Corpus verò pannis cooperiatur, ut sic materiæ resolutio per poros cutis, & venarum, promoveatur. 643.

In febribus habentes corpora repleta, inflata, cum colore plumbeo, illis inedia iniungenda 644.

N est.

est. Quia crudi ſucci in ijs exuperant. Sed illi, quorum oculi ſunt concavi, & cutis ſicca & tenſa, paulatim ſunt nutriendi & ſæpè per diem. Huic intentioni inſervit aqua caponis, & lactis amygdalorum uſus.

645. *Sitim tolerare in febribus eſt martyrium ſine iuvamento, quoniam virtutem debilitat, febres inflammat, vigilias cum anguſtia multiplicat, concoctionemq; retardat.*

646. *Somnus nocturnus in febribus intermittentibus competit, quia ſemicoctum concoquit, & utile reddit: Sed in paroxyſmo deteſtatur.*

647. *Vinum in febribus tùm admittitur, ubi ſigna concoctæ materiæ in urina manifeſtè apparent, & cùm febris eſt in declinatione, & ſit vinum album tenue, non vetus, & non novum, & aqua frigida mixtum. Sic enim omnes vacuationes promovet, & per urinam, & per ſudorem.*

648. *In febri intermittente, in die afflictionis neq; digere, neq; move. At in continuis, exhibe pharmaca tempore temporis, hoc eſt, tempore matutino, quia tempore frigidiore virtus eſt fortior.*

649. *Quidam libentiùs in febribus utuntur decoctis, quàm ſyrupis, eò quod ſyrupi ſitim augeant, aut facilè inflammentur, & in choleram convertantur.*

650. *In febribus digeſtiva in aurora offerantur: ſi verò paroxyſmus manè invadit, digeſtiva veſperi offerantur.*

In fe-

In febribus putridis, quicquid concoqui potest, concoquatur, & quod iam exustum est, nec ampliùs concoqui potest, evacuetur. 651.

In febribus potiones pauco sacchаro dulcorentur, quia dulcia augent calorem, & in choleram convertuntur, prætereà ex dulcibus iecur, ac lien intumescunt. 652.

In febrium principijs, quando urina est crassa, pauca, habens hypostasin crassam, vel in globos, seu grumos confusam, tùm utere attenuantibus, ut materias illas crassiores attenues, & id arte efficies, quod natura longiori tempore, nisi ab arte adiuta esset, effecisset. 653.

In febribus phlegmaticis cautè agas ante materiæ minorationem, cum fortibus aperitivis & diureticis, præsertìm, ubi ægro debile est caput, ne fortè pituita, febrili calore & medicinis attenuata, sursum ad caput rapiatur, & faciat lethargum. Quarè confortetur caput à principio temperatè stypticis calefacientibus, & utere diversionibus, fricatione, & fomento pedum, sic clysteribus & suppositorijs in alvum iniectis. 654.

In febribus putridis, debili existente virtute, vena non est secanda: Intellige, ubi ista debilitas fiat, propter humorum penuriam, & spirituum resolutionem, & non ob oppreßionem virtutis ab humorum copia. Hìc enim vena secanda est, quia in tali debilitate virtutis non restituitur, nisi humorum copia diminuatur. 655.

N ij In in-

656. *In intermittentibus febribus, si statim à principio venam aperis, tùm ex intermittente efficies continuam febrim, retractis putrescentibus humoribus intra venas inanitas, aut sanguine oblitas, diuturniorem efficies morbum.*

657. *Nullum maius aut præstantius remedium in febribus ardentibus est, quàm venæsectio usq; ad animi deliquium.*

658. *Non phlebotomabis, nec purgabis eos, qui hectica febri laborant.*

659. *In febribus putridis venæsectio competit, quando sanguis sua quantitate immodicè exuperat, & prædominatur, ut in synocho: Vel quando humor sanguini est mixtus, vel non multùm à natura sanguinis distet, absitq;, hîc urina rubet crassæq; est substantiæ.*

660. *Quando in synocho ex sanguinis tantùm copia oborto, non statim in principio vena secatur, tùm sanguis propter moram fit malignior, & in choleram convertitur.*

661. *In acutis febribus pillularum usus detestatur, sicut & alia medicamenta multùm siccantia.*

662. *Thamarindi in febribus acutis probantur, stomachum enim sua adstrictione confortant, & appetitum provocant, vomitum cohibent, sed quia siccæ sunt temperaturæ, ideo ipsis pruna & violæ associantur.*

663. *In acutis febribus tantùm benedictis medicamentis utere; & non fortibus, ne calor intendatur, &*

tur, & humorum ebullitio ac putrefactio augeatur, & hectica accersatur, ideò hic infusiones commendantur: humectant enim corpus.

Clysteris usus summè commendatur in ardentibus febribus, ad alvum emolliendam, humectandam, & vapores excludendos. 664.

Myrobalani in febribus admittuntur, ubi fluxus ventris complicatur, & in fine febrium, tùm enim membra confortant. 665.

Rhabarbarum calorificum est, ideò in aqua Endiviæ maceratur in febribus acutis. 666.

In febribus acutis & causo detestantur fortia solutiva, ne à materia acuta, ad intestina retracta, & aversa, fluxus ventris succedat. 667.

In principio accessionum competit levis vomitus, in fine verò accessionum somnus, ac sudor. 668.

Vomitus, in omni febri chronica, summè commendatur ab omnibus Medicis. 669.

In febri continua phlebotomia præcedat catharticum. In febri verò intermittente catharticum, præcedat phlebotomiam, ne indè fiat febris continua. 670.

In febribus utiliter clysteribus purgare, humectare, lenire & refrigerare poteris. 671.

Vomitus à cibo, diutiùs perseverante febre, adeò excellit, ut multos noverim hoc uno præsidio exactè sanatos, inquit Aëtius. 672.

In febribus acutis, quando testiculis epithe- 673.

mata refrigerantia adhibentur, dici non potest, quàm subitò totum corpus indè refrigeretur. Habent enim testiculi cum corde, & aliis membris, colligantiam.

674. *Quando febres producuntur ad duos menses, tùm offerantur Trochisci de eupatorio, de Rhabarbaro, de absynthio, dialacca, &c. & quoq; Diacurcuma, ne oboriatur cachexia, aut hydrops, ob epatis, concoctricis debilitatem.*

675. *In febribus acutis, & peracutis, multùm refert cordi epithemata adhibere refrigerantia, & humectantia, ut sic calor febrilis extinguatur, & musculorum pectoris exiccatio inhibeatur. Exiccatis enim musculis pectoris motus impeditur, & cordis inflammatio maior fit, propter difficilem inspirationem & expirationem.*

676. *In febribus acutis, ubi calor est intensissimus, cogimur adhibere non tàm intrinsecùs, quàm extrinsecùs refrigerantia, & humectantia, ut calor nonnihil mitigetur, ne virtus prosternatur, cùm tamen, regulariter operando à causæ ablatione, curatio auspicanda foret.*

677. *Quando in declinatione paroxysmi sudor emergit, tùm omnia localia refrigerantia auferantur.*

678. *In principio febrium caput oxyrrhodino inungatur, ne phrenitis, delirium, aut soda accidat. Si verò crassi vapores iam in capite fuerint collecti, quod ex capitis gravitate, somnolentia, & narium*

narium humiditate constat, sic si catarrhus adest, tum eius usus detestatur. Si tamen metus est, ne accidat phrenitis, his audacter utere. Maius enim nocumentum est id, quod ex phrenitide impendet, quàm id, quod ex catarrho nobis imminet. Collectis enim iam in capite crassis vaporibus, potiùs discutientia capiti admovenda sunt.

Aquæ frigidæ potus in synocho ac cholericis febribus optimè confert, post signa coctionis. Sed pura aqua ob suam crassitiem longo tempore moratur in stomacho, ideò facit rugitum, prætereà in magna copia est offerenda. Si enim parùm bibitur, tum à calore febrili vincitur, & in vapores acutos convertitur, undè febris intenditur, augeturq́ue. Si verò in magna quantitate assumitur, tùm cholera vincitur, refrigeratur, & inspissatur. 679.

Syncope in febribus ubi assiduè affligit, propinamus vinum, etiamsi indè febris augeatur. 680.

Absinthij usus in febribus conceditur, ubi signa coctionis in urinis apparent. 681.

Quia membra ob febrilem calorem facta sunt laxiora, rarioraq́ue, & quia membra etiam facta sunt debilia, ob immodicam spirituum inanitionem, resolutionemq́ue: ideò confortentur medicamentis refrigerantibus, de quadam vi astrictoria participantibus, ut sic membrorum substantia cogatur, densetur, & spiritus uniantur, quò minùs & spiritus, & calor nativus, exhalent, 682.

transpirentq́ʒ. Horum usus in principio, antequàm materia evacuata sit, detestatur, sic enim recrementa in loco affecto, seu in corpore detinentur, compinguntur q́ʒ, ut minùs evaporare, transpirare, exhalareq́ʒ possint.

683. *Si quis, in convalescentia cuiuscunq́ʒ febris, habuerit signa indigestionis: quæ sunt, os insipidum, fumosum, vel acetosum, & propriè cum prostratione appetitus, vel corruptione eius, sicut est appetitus carbonum, vel argillæ, significat recidivam, propter stomachum non benè mundatum à noxijs humoribus: Redi igitur ad evacuationes, & digestiones, illi materiæ convenientes.*

684. *Quando epati, in acutis febribus, vehementer refrigerantia administrare intendis, tùm semper aliquod calorificum epati appropriatum admisceto, ut aquam absinthij, vel pulverem absinthij.*

685. *In febribus acutis, ubi timor est, ne succedat hectica, tùm pannus lineus, in aqua violarum, aut lactucæ infusus, toti dorso tepidè applicetur, vel inungatur spina dorsi oleo violarum, aut lactucæ. Quod si refrigerare volueris vehementiùs, utiliter olea ista cum aqua violarum aut nenupharis lavare poteris.*

686. *In acutis febribus refert ægrum in manibus tenere frustum crystalli, sæpiùs in aqua frigida rosacea infusum. Similiter etiam in ore tenere crystallum aqua sæpiùs aspersum.*

In acutis

In acutis febribus sæpiùs accidit phrenitis, aut dolor capitis, propter elevationem vaporum ad caput. Ideò refert capiti administrare oxyrrhodinon, & collo epithemata frigida, facta ex aqua rosacea, plantaginis, violarum, lactucæ, santalis albis, & rubeis, spodio, corallijs albis, rosis rubris, &c. 687.

In febribus acutis secundum longitudinem spinam dorsi refrigerantibus, & humectantibus inungere, summum est remedium, eò quòd vena cava & arteria magna, ibi sitæ sunt. 688.

In febribus acutis, quando linguæ adest asperitas, siccitas, & nigredo, tùm plurimùm refert inungere collum ac guttur oleo violaceò, & in ore ea, quæ os humectant, gestare, & sub cervice non habere pulvinar ex plumis, sed potiùs ex corio. 689.

Circa balneum eorum, qui habent febres putridas, tria sunt observanda: Primum, ut non accidat rigor, seu horror, in balnei introitu: secundum, ut nullum membrum principale debile sit: tertium, ut non existat crudorum humorum circa primas venas quantitas multa. 690.

Febrem quotidianam impoßibile est esse absq; stomachi læsione, sicut impoßibile est esse quartanam absq; ægritudine splenis. 691.

Saccharum rosaceum recens, optimè confert in febribus acutis, quia est lenitivum & confortativum, sicut & iulep rosarum. 692.

693. *In febribus acutis, res saluberrima est, refrigerare epar, epithematibus, & fomentis.*

694. *Hectica, quando procedit ex liquefactione, in qua apparet unctuositas in egestione, tùm offer in potu gelidam aquam velociter, & cibaria refrigerantia, humectantiaq́ʒ, & aër hic frigidissimus inspiretur.*

695. *In hectica febre semper cordi occurrendum est, non tàm intrinsecus, quàm extrinsecus.*

696. *Plurimùm refert in febribus, epithemata refrigerantia pectori, seu cordi imponere. Nec obstat, quòd quidam dicunt, fuligenes, & vapores in pectore detineri, undè calor intendatur. Hoc enim in pectore non est timendum. Quia in pectore non est necessarium, ut acuti fumi, & vapores per poros cutis transpirent, cùm vapores continuò per asperam arteriam transpirent.*

VII.

De Febribus pestilentibus, seu de Peste absolutè.

697. *Smaragdus, in febribus pestilentibus, si non potest vincere morbum, frangitur.*

698. *Pestiferis morbis inchoantibus, virtute consentiente, digestio peccantis materiæ non est expectanda: sed, eradicativa evacuatione, celeriter vacuanda.*

Pestilens

Pestilens aëris constitutio, febrem lethalem adfert, ob id, in aëre infecto aliqualiter versari, aut illis, qui iam infecti sunt, vicinari, periculosum est. 699.

Apostema pestiferum, si febrem præcesserit pestilentialem, in sui principio, dùm virtus adhuc fortis est, exigit phlebotomiam, de proximiori vena, ad syncopem usq;, ut de materia venenosa, quantum possibile est, (vita salva) educatur, & febris adventus prohibeatur. Si verò hoc apostema ad talem febrem sequatur, aut cum ea simul incipiat, phlebotomia tunc mediocris sufficit, quæ citò facienda est, alioqui plùs nocet, quàm proficit. 700.

Nausea, in pestilentia, malum præsagium est. 701.

Potiones, in pestilentibus febribus, non actu calidæ offerantur. Sic enim febrilis calor intenditur, appetitus prosternitur, corpus rarefit, spiritus exhalare facit, & virtutem sic debilitat. 702.

In febribus pestilentialibus stultè faciunt Medici, qui, antequàm materia putrida phlebotomia, aut cathartico, aut sudorem provocantibus, sit imminuta, non tàm intrinsecùs, quàm extrinsecùs frigida styptica administrant, sic enim materia putrida venenosa in corpore detinetur, & non eventatur. Vndè febris intenditur, & malæ qualitatis venenosæ in corde sic fit impressio. 703.

In pesti-

704. *In pestilentiali febre statim à principio, constante adhuc virtute, vena secetur, postea evacuetur materia cathartico styptico, & fiant confectiones, &* Electuaria *ex his, quæ veneno adversantur.*

705. *In febribus pestilentialibus venæsectione adhibita, cor extrinsecus epithematibus refrigerantibus est confortandum, ne à venenosis vaporibus lædatur.*

706. *Camphora humores præservat à putrefactione, ideò competenter offertur contra morbos epidemiales.*

707. *In peste orto carbunculo, anthrace, bubone, aut alia venenosa pustula, nullo modo repellentia medicamenta administrentur, ne materia venenosa repellatur ad principalia membra, sed potiùs attractiva imponantur, ut sic materia venenosa evocetur, & à membro nobili ad ignobile avertatur.*

708. *Tempore pestis, vel in pestilentiali febri, ubi dolor emergit secundum aures, aut sub axillis, aut circa inguina, tùm apponantur emplastra calida attractiva, sic etiam affigantur cucurbitulæ absq; scarificatione.*

709. *In medicamentis præservativis, tempore pestis exhibendis virginibus, ac mulieribus, omittantur bolus armena, terra sigillata, camphora, &c. hæc enim menses remorantur, quibus retentis, facilimè febri pestilentiali corripiuntur: sed eis*

exhibeantur-

exhibeantur medicamenta, quæ sint concinnata ex rebus eiusmodi, quæ simul & veneno adversentur, & menses evocent.

Ex bubone febres omnes malæ, præter ephe- 710.
meras.

Defensiva & repellentia medicamenta ne- 711.
quaquàm in circuitu Bubonis in peste administrentur, donec materia tota sit fluxa, & collecta.

Quando apostema in febre pestilenti obor- 712.
tum, est valdè nigrum, nequaquàm vehementia adhibeas ruptoria & caustica, ne materia accendatur, & fiat acrior, maligniorq́;. Et cùm ulcus consolidare volueris, tùm semper & sæpè medicamenta purgantia, & pulveres venenum expellentes, & cor confortantia, offeras, ne cor de novo inficiatur.

In peste, variolis, ac morbillis, & morbo gal- 713.
lico, in principio nequàquàm frigida & styptica sunt neq; intrinsecùs, neq; extrinsecùs exhibenda, ne ebullitio, quæ accidit, ut videre est in musto, ubi natura fortis est, & humori exuperanti dominatur, & ipsum expellere vult, extinguatur, & sanguis impurus reddatur; detentis in corpore superfluitatibus, undè plerunq; mors, sed materia expulsa, & pustulis exortis, tùm audacter frigida dentur, ne ex ebullione perfectiva, fiat ebullitio corruptiva. In principio enim ebullitio perfectiva est promovenda Diaphoreticis, & non frigidis impedienda.

pedienda. Quando itaq; obortis variolis, pustulis, vel apostemate pestilenti, vides symptomata peiora fieri, scilicet, fieri maiorem febrem, sitim, angustiam, linguæ nigredinem, hæc enim signa sunt certa corruptivæ ebullitionis. Quare refrigerantia audacter offeras, ne æger pereat.

714. *Ebullitio duplex est, una depurativa, seu mundificativa sanguinis, altera corruptiva sanguinis. Hæc autem fit, ubi ebullitio est superflua, & excedit modum.*

715. *Omnis rei putredo à calore fit non nativo: sed extraneo. Proprius enim conservat, alienus verò corrumpit.*

VIII.

De Venenis.

716. *Medicinæ venenum attrahentes, sua caliditate, vel totius substantiæ suæ similitudine, id præstare dicuntur.*

717. *Venenosorum animalium morsibus impositæ cucurbitulæ, venenum extrahunt. Eædem impositæ emunctorijs, materiam pestiferam à membris principalibus attrahunt.*

718. *Mortiferam potionem bibentibus, viridis eorum cutis, aut nigra efficitur, statimq; putrescit.*

719. *Quando aliquis est morsus à rabioso cane, aut ubi ictus est à venenoso animali, tùm confestim*

festim optima theriaca, ad quantitatem castaneæ, in vino odorifero exhibeatur, & locus ictus suprà & infrà corrigia cervina theriaca illita, fortiter deligetur, & scarificetur profundis vulnusculis, & affigatur cucurbitula, vel admoveatur culus gallinæ deplumatus rostro clauso. Utilissimum etiam est, locum ictum cauterisare cum candenti ferro, aut cum oleo sambucino ferventi. Quotidiè aliquid, quod cor confortet, & bezoarticum sit, offeratur, & extrinsecùs etiam cordi epithemata adhibeantur.

720. *In principio, quando aliquis à rabioso cane vulneratus, aut venenato serpente ictus est, æger arceatur à somno, sic etiam non fiat phlebotomia, nec administretur clyster, nec vomitus provocetur, neq; pharmacum deiectorium exhibeatur, nec sudor provocetur. Post spacium autem trium dierum, purgetur atra bilis cum decocto epithymi in sero caprino, & utatur diæta humectante ac Melancholicorum. Quando verò locus incipit denigrari, signum est, quòd punctura seu morsus sit venenosus, ideò si fieri potest membrum resecetur, si verò id fieri non potest, tùm sine mora cauterisetur, & hic, ut in sphacelo, procedas.*

IX.

De Dolore.

Quoniam

721. *Quoniam dolor acuit rheuma, & attrahit humores à sedibus affectis, antequàm pravos succos educas, dolorem priùs compesces.*

722. *Quamvis aliquam noxam sciveris ex narcoticis medicamentis membris patientibus affuturam, nihilominùs ad id, quod magis urget, accedas, & hominem ex nimio dolore animo deficientem, parva cum noxa liberes. Sequentibus namq; diebus, si magnam noxam membris illatam videris, hanc emendare tùm licebit.*

723. *Infantum dolores tribus modis levantur: nutricis papilla ori eorum apposita, motu mediocri, & vocis modulamine.*

724. *Si virtus à dolore dissolvatur, & periculum immineat, propter hoc quidem oportet mitigare dolorem, roborareq; naturam, ut repugnare possit, & ad tempus sufficere medelæ.*

725. *Dolor per essentiam ægrum affligens, ipsum tàm diu molestat, quàm diu completam receperit curationem. Is autem, qui propter alterius affecti membri consensum acciderit, sedis affectæ soluto vitio, facilè solvitur.*

726. *Medicinæ dolorem verè sedantes, subtilis sunt substantiæ, & in primo calidæ, quæ rarefaciendo, maturando, & subtiliando, à membris coarctum evacuant humorem, atq; ipsum resolvunt.*

727. *Ex duobus simul doloribus non eundem locum occupantibus, qui vehementior est, alterius sensum obscurat.*

Dolor

Dolor duo ostendit, aut continui solutionem, aut subitam alterationem, & malam complexionem. 728.

Dolor, vbi sævit, semper inprimis mitigetur, aliàs enim seipsum auget attrahendo, & ad se humores avertendo. 729.

Dolor nonnunquàm est causa syncopes, avertendo scilicet immodicè à corde sanguinem, & spiritus, unde cordis refrigeratio, & vitæ extinctio. 730.

Nonnunquàm accidit dolor frangitivus & acutus, perinde ac si ossa frangerentur, cùm scilicet humor vel ventositas existit inter os, & panniculum os ambientem, ipsum separans. 731.

Dolor fortis ubi membrum aliquod affligit, tùm inprimis dolor mitigetur, ne plus materiæ attrahatur, & crudi succi in corpore coacerventur, averso spiritu & sanguine à stomacho, undè cruditas seu vomitus. 732.

Dolorem quemlibet mitigamus, aut temperaturam malam alterando, aut materiam resolvendo, scilicet anodynis, aut sensum stupefaciendo, videlicet narcoticis. 733.

Anodyna & dolorem mitigantia, actu calida, & non frigida administranda sunt. 734.

In dolore spatulæ, non debemus adhibere fortia repellentia, ne materia repellatur ad pulmones & cor, & subita indè succedat mors. 735.

X.

De Doloribus arthriticis.

736. *In sui principio sciatica mitigantibus pharmacis, non multùm infrigidantibus, aut calefacientibus eget. Chiragra autem & Podagra repercußivis. Omnium autem curatio præcipua est, causantium humorum evacuatio.*

737. *Vomitu sciaticos magis, quàm alvi fluore, ab initio evacuando, iuvabis.*

738. *Enemata fortia cum colocynthide facta, aut cucurbitula loco dolenti admota, auxilium sciaticis maximum adferunt.*

739. *Quibus articulorum dolor certis temporibus revertitur, hos antè & curioso victu, & crebro vomitu, ne inutilis materia in corpore superſit, cavere oportet.*

740. *Articulorum vitia, ut podagræ, chiragræq́, si iuvenes tentârint, neq́ callum induxerint, solvi possunt.*

741. *Articuli si sic dolent, ut super eos tubercula quædam innata sint, nunquàm liberantur.*

742. *Vinum ieiunis potum, articulis nocet.*

743. *Podagræ veteres, quæ vario humore proveniunt, sanari non possunt.*

744. *Articularius morbus membra resolvit, quæ, si non moventur, & macrescunt, in pristinum habitum*

habitum non revertuntur, magisq́, si vetus malum est, vel senectuti acciderit.

Nux Indica, & salvia parùm cocta, & crebrò sumpta in fine refectionis, iuncturis & nervis, præ cæteris terra nascentibus multipliciter sunt amica. 745.

Qui sæpiùs calcat uvas, ac musto recenti balneat pedes suos, rarißimè Podagra laborat. 746.

Articulorum tumores & dolores absq; ulcere, atq; etiam podagricos & convulsiones magna ex parte frigida largè effusa, levat, & extenuat, solvitq́; dolorem. Nam modicus torpor doloris solvendi vim habet. 747.

Eunuchi podagra non laborant, nec calvi fiunt. 748.

Qui podagrici morbi fiunt, sedata inflammatione intra dies quadraginta conquiescunt. 749.

Dolores podagrici Vere & autumno ferè moventur. 750.

Quibus longo coxendicum dolore conflictatis, femoris summum coxa excidit, rursumq́; recidit, ijs mucosa ibidem pituita colligitur. 751.

Quibus diuturno dolore Ischiadico vexatis femoris, caput coxa excidit, ijs femur contabescit, & claudicant, nisi urantur. 752.

In arthritide pillularum usus magis probatur, quàm solutivorum decoctum. Quia pillulæ diutiùs in ventre morantur, & à remotioribus evacuant. 753.

754. *In podagra & chiragra, quando dextra manus molestatur, tùm revellendi gratia in principio secetur vena dextri pedis. Tamen, si pedes à natura essent debiles, tùm potiùs epatica sinistræ manus tundatur, ne fluxio ad pedes avertatur.*

755. *In iuncturarum dolore, ut in podagra, ubi urina est inculpata & naturalis, tùm certum est, materiam antecedentem, quæ est in venis, esse digestam & coctam. Ideò hìc nulla digestiva ampliùs intra corpus sunt offerenda, sed materia coniuncta, quæ extra venas in iuncturis existit, emplastris & cataplasmatibus discutientibus est digerenda & evacuanda.*

756. *Quando dolor iuncturarum seu podagra in febri acuta ratione crisis fit, tùm materia non est ad superiora revellenda, & avertenda ad membra scilicet principalia, nec repellenda cum fortibus repellentibus.*

757. *Quando in sciatica accedit iuncturæ dislocatio, ob humorem mucilaginosum, ibi contentum, qui ligamenta immodicè humectat, undè prolongantur, & iunctura dislocatur, hìc confert usus cauteriorum plurimùm, sic vesicatoria & rubificantia.*

758. *In sciatica immodicè mollificantibus nequaquàm utaris, quia indè, nervis mollificatis relaxatisq́; coxa excidit prolabiturq́;. Sic non utendum est fortibus ac nudis resolutivis, ne partibus*

tibus subtilioribus resolutis, materia incrassetur, petrificeturq́; & quasi assetur. Constent itaq; medicamenta ex mollificativis, resolutivisq́; simul mixtis.

In regimine præservativo à Podagra non tutùm est offerre digestiva, & solutiva fortia, quia hic non opus est materiam à pedibus evacuare, quandoquidem nullus adsit dolor, & materia lædens in pedibus non existat. Nam si materia in pedibus iam existeret, iam non esset intentio ad præservandum, sed ad curandum. Sic enim boni succi, membris utiles, exhauriuntur, undè pedes debiliores redduntur, & ad recipiendum aptiores. Ideò turpiter errant, qui in præservando pillulas de hermodactylis exhibent. Hic etiam refert ante horum usum crura debilia stypticis confortare, ne materiam à cathartico motam recipiant, admittantq́;. 759.

Ex immodico discutientium medicamentorum usu in arthritide, accidit membrorum incurvatio, seu in motu & progressu difficultas, ob nervorum, lacertorum, & chordarum nimiam exiccationem, undè membrum ob horum duritiem difficulter flecti & extendi potest. 760.

Quando in arthritide accidit colica, tùm tollitur articulorum dolor, quia humor causans arthritidem ad intestina sublatus est. 761.

XI.

De morbis internis, ac primò supremi ventris sive capitis.

762. *Sanguineo, biliosoq́ dolori capitis, cucurbitulæ occipiti cum scarificatione appositæ, conferunt.*

763. *Cucurbitulæ scarificatæ inter scapulas, & ad cubitos, ad manusq́ exteriores, & sub mento admotæ, pustulis, ruboriq́ faciei, maximum adferunt remedium.*

764. *Habentes calidum epar facilè patiuntur dolores capitis.*

765. *Dolores capitis, quibus oculorum caligo & rubor cum quadam frontis prurigine accedunt, sanguinis profusione vel fortuita, vel etiam petita, summoventur.*

766. *Si caput in febri continenti dolet, nec quicquam reddit, malum atq́ mortiferum est, maximeq́ id periculosum in pueris, à septimo usq́ ad decimum quartum annum.*

767. *Si sine causa longus dolor capitis est, & in cervicem, & scapulas transit, rursusq́ in caput revertitur, perniciosus est, nisi vomicam aliquam excitavit, sic ut pus extussiretur, aut nisi sanguis ex aliqua parte prorupit, aut nisi in capite multa prurigo, totovè corpore pustulæ ortæ sunt.*

768. *E parte capitis posteriore laboranti, in frontem rectà excurrens, vena incisa prodest.*

Capite

Capite dolenti & vehementer laboranti, pus, vel aqua, vel sanguis per nares, aut os, aut aures effluens, morbum solvit. 769.

Qui valentes, capitis repentè doloribus corripiuntur, & protinùs muti fiunt, & stertunt, intra septem dies intereunt, nisi febris intervenerit. 770.

In capitis affectibus ad intemperiem eius alterandam, non tantùm utimur inunctionibus, fomentis, epithematibus, & emplastris, sed & talia per nares & aures inijcimus, & odoramentis utimur. 771.

Sacculi, qui ad confortandum caput administrantur, in anteriori parte capitis debent applicari, quia in commissura coronali, cranium tenuissimum & rarissimum est, sic tamen ut priùs sint calefacti vapore resoluto ab aqua vitæ calente, lateri inspersa. 772.

In capitis affectibus nequaquàm sternutatio est provocanda, antequàm corpus probè sit evacuatum, ne superfluitates omninò ad caput avertantur. 773.

In dolore capitis, in morbis acutis cautè agendum est cum localibus, circa caput adhibitis, in diebus criticis, ne crisis per profluvium sanguinis intercipiatur, impediaturq́. 774.

Quibus divisum est cerebrum, his febrem & biliosum vomitum supervenire est necesse. 775.

Quibus cerebrum syderatū est, intra dies tres intereunt: si verò hos superaverint, sani fiunt. 776.

777. *Quibus occaſione aliqua cerebrum fuerit vehementer concuſſum, mutos protinùs fieri eſt neceſſe.*

778. *In intemperie capitis calida, nequaquàm intenſè refrigerantia adhibeantur, ne modicus calor extinguatur, ut in ſenibus, mulieribus, eunuchis, pueris, albis, hoc eſt, phlegmaticis, ſic in capitibus catarrho obnoxijs. Hîc remiſſè refrigerantibus utere.*

779. *Ventrem mollire, capitis doloribus utile eſt.*

780. *In omnibus cephalæis quotidiana fecum expulſio iuvat ægros.*

781. *In omnibus capitis paſſionibus fricatio pedum, & tibiarum, præſtans remedium.*

782. *In cephalalgia optimè conferunt myrobalani, ſi non adeſt febris. Si verò febris adeſt, non conferunt, quia hoc indicat, materiam peccare in ambitu totius. Si verò non adeſt febris, competunt myrobalani, quia vi ſua adſtrictoria comprimunt vapores deorſum, ideò in vertigine optimè conferunt.*

783. *Quando caput intemperie laborat calida, & ſtomachus frigida, undè ex capite ad ſtomachum catarrhus defluat calidus, aut quando ſtomachus laborat intemperie calida, caput verò frigida, & à capite frigidus catarrhus ad ſtomachum procumbat: In iſto caſu vitanda ſunt omnia vaporabilia & fumoſa, & in fine menſæ aſſumantur ea, quæ arceant aſcenſum vaporum ad caput, ſicut ſunt*

sunt citonium, coriandrum, mastix, &c. Potiones verò nonnunquàm respiciant caput seu catarrhum, nonnunquàm verò stomachum, nonnunquàm utrumq; simul. *Quæ verò horum intemperiem emendent, illa potiùs extrinsecùs adhibenda sunt. Si verò necessitas requirit intrinsecùs offerre ea, quæ membro inprimis affecto & læso conferant, tùm interim extrinsecùs membro minùs affecto ea administrentur, quæ ipsum confortent, ne ab assumptis per interiora lædatur offendaturq;.*

In dolore capitis vinum summoperè cavendum. 784.

Capillorum defluvium, quod ætate contingit, nunquàm restituitur. 785.

Intensus capitis dolor insinuat, materiam existere in membranis cerebrum ambientibus. 786.

Cogitatio vehemens & imaginatio, in principio morborum capitis, improbantur. Quia humores & spiritus sic ad caput attrahuntur. 787.

Multa lux, & tumultus, & quicquid evigilare facit, lethargicis multùm confert. 788.

In lethargo in principio, sic & in alijs capitis affectibus, in initio sternutamenti usus improbatur, ne scilicet materia concitata in cerebro ad ventriculos cerebri defluat, & efficiat epilepsiam seu abscessum, vel procumbat ad pectus, & suffocet ægrum. Ideò *à principio levibus utere sternutamentis, sed facta digestione, & ventris evacuatione, tùm refert fortioribus uti sternutamentis.* 789.

 In frigi-

790. *In frigidis capitis affectibus, ut in lethargo, &c. nequaquàm cucurbitulæ cum scarificatione circa nucham affigantur, ne refrigeretur cerebrum, & augeatur causa antecedens, sic nequaquàm à venis vicinis extrahatur sanguis, sed potiùs à remotis.*

791. *In lethargo, in principio repellentia & oxyrrhodina administranda sunt, in anteriori capitis parte, & non in occipite. Frigida enim nervis sunt inimica. Resolutiva verò tutiùs adhibentur in occipitio, quia calida nervos non lædunt, præterea per suturam lambdoidem virtus medicamenti potest penetrare.*

792. *Lethargum febris subsequitur lenta, subeth verò seu carum præcedit vehementior.*

793. *Excedens cibi & potus quantitas, ciborumq; fumosorum comestio, memoriam multùm lædit.*

794. *Fructuum stypticorum, & coriandri præparati, post comestionem, temperata assumptio, prohibendo fumos ad caput elevari, memoriam iuvat valdè.*

795. *Solicitudo visorum, vel auditorum, frequens recordatio, memoriam confirmat, & roborat.*

796. *Apoplexia subitò accedens frigidæ, crassæ, ac viscosæ materiæ, cerebri ventriculos occupantis indicium est.*

797. *Cucurbitulæ supra collum positæ, apoplecticos interdum ad vitam revocant, & exuscitant.*

Apoplexiæ

Apoplexiæ fiunt maximè à quadragesimo anno usq; ad sexagesimum. 798.

Vertiginosis senibus apoplexia facilè imminet. 799.

Gravissima cephalæa, & maximè in repletis, futuram prædicit apoplexiam. 800.

Apoplexiam fortem nullo prorsus modo: debilem ægrè curaveris. 801.

Apoplexia ubi accidit ob sanguinis redundantiam, venas replentem & obstruentem, quod constat ex faciei rubedine, seu fuscedine, diæta euchyma præcessit, & sanguinis missio diu posthabita, hic multum sanguinis auferatur. 802.

In apoplexia, ubi ægro non potest immitti clyster, tum inserenda sunt ano fortia suppositoria, & intra corpus pillularum de euphorbio, vel cochiarum scrupuli quatuor cum aqua lavendulæ offerendi. Debent autem pillulæ istæ priùs pulverisari: Non enim possunt deglutire pillulas, qui apoplexia correpti sunt. 803.

In omni apoplexiæ specie, sic in syncope, cùm venis ad ægrum, tùm eius os aperias, imponendo ligni frustum. 804.

In apoplexiæ paroxysmo, primò in alvum inijcias acutum clysterem, aut suppositorium acutum ano inseras, postea errhina & sternutatoria administres. 805.

In apoplexia spiratio est cum stertore, aut intermittens, aut difficilis, in subeth verò illæsa & inculpata. 806.

807. *In apoplexia facies ægri similis est homini vivo: In syncope verò homini mortuo.*

808. *Quicunque iuvenes morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis, & temporum & locorum, & victuum quoque, liberantur.*

809. *Morbus comitialis post annum vicesimum quintum ortus, ægrè curatur, multoque ægriùs is, qui post quadragesimum annum cœpit.*

810. *In morbo comitiali, si simul totum corpus afficitur, neque antè in partibus aliquis venientis mali sensus est: sed homo ex improviso concidit, cuiuscunque is ætatis est, vix sanatur.*

811. *Si in comitiali morbo mens læsa est, aut nervorum facta resolutio, spes non est.*

812. *Bilis atra, quæ ex succorum adustione nascitur, fit nociva valdè: Nam dùm illa accenditur atque ardet, concitatos furentesque ipsa solet facere.*

813. *Insania timenda est, ubi expeditior alicuius, quàm sani fuit, sermo est, subitòque loquacitas orta est, & hæc ipsa solito audacior, aut ubi rarò quis & vehementer spirat.*

814. *Insanis si varices, vel hæmorrhoides supervenerint, insaniæ solutio.*

815. *Ab insania, quam Maniam græci vocant, difficultas intestinorum, aut hydrops, aut ecstasis, bonum.*

816. *Deliratio, quæ cum risu fit, tutior: quæ verò studio adhibito, periculosior.*

In deli-

In delirantibus nihil meliùs, quàm detondere capillitium, somnum provocare, & silentium imperare. 817.

Frequens oculorum motus nullo dolore substante, somnus ereptus, continuaq; nocte, & die vigilia, insolitus dentium stridor, insaniæ signa sunt. 818.

Suffusæ mulieris mammæ sanguine, furorem futurum esse testantur. 819.

Auris dolor acutus cum febri continua, vehementiq;, sæpè mentem turbat, & ex eo casu iuniores interdum die septimo moriuntur: seniores tardiùs, quoniam neq; æquè magnas febres experiuntur, neq; æquè insaniunt. 820.

Phrenetico, si ambo genua rosea facta fuerint, solida cum inflammatione, ipsa die moritur. 821.

Qui supra quadraginta annos phrenetici fiunt, non omninò sanantur, minùs enim periclitantur, quorum naturæ & ætati morbus sit conveniens. 822.

In phrenitidis principiò secetur mediana, quia materia hîc est in fluxu, in statu verò cephalica, quia materia hîc iam est fluxa. 823.

Quibus in phrenitide vena non potest secari, illis in principio cucurbitulæ in brachijs affigantur, ubi verò materia iam fluxa est, in occipitio hæ apponantur. 824.

In phrenitide utimur oxyrrhodinis, & alijs repellentibus actu frigidis, quando febris adest 825.

intensa cum raptu materiæ multo, sic in æstate, ac si medicamentum subtilis est substantiæ.

826. *In phrenitide utimur oxyrrhodinis & alijs repellentibus actu tepidis, quando febris adest mitior, cum raptu materiæ pauco, sic in hyeme, ac si medicamentum crassæ est substantiæ.*

827. *In phrenitide post diem quartum primùm adhibemus resolutiva, ut catulos, vel pullos, vel pulmones arietis calidos. Hæc omnia, quamprimùm incipiant refrigerari, deponantur, & alia calentia admoveantur. Si his statim à principio utimur, tum plùs materiæ attrahitur, undè apostema & febris augentur. Hæc resolutiva non solùm in vera phrenitide conferunt: verumetiam in phrenitide non vera, à materia vaporosa in capite retenta, resolvunt enim eam.*

828. *In phrenitide, ipsa unguenta & emplastra, non debent frigidè apponi, ne pori constringantur, & fumi retineantur, qui deinde maioris desipientiæ causa sunt.*

829. *Quemadmodum externæ tenebræ omnibus hominibus pavorem incutiunt: sic atra bilis color, mentis sedem tenebris similem reddens, timorem inducit. Ob id melancholici, cùm timoris causas secum deportent, semper timidi sunt.*

Melancholia seu tristitia animi, longas ægritudines, tanquàm umbra corpus sequitur. 830.

In omnibus morbis melancholicis, animi accidentia, quæ siccant, vitanda sunt, ut timor & tristitia, lætitia verò optimè competit. 831.

In melancholicis morbis, quando melancholicus succus non est sanguini mixtus, vel quando sanguis in corpore existens, paucus est, tum venæsectio non conducit, sic enim sanguis calidus & humidus, qui malitiæ melancholiæ, & eius siccitati & frigiditati resistit, educitur. Hoc in casu meliùs est, humorem Melancholicum priùs purgare, & educere, quàm venam secare. 832.

In melancholicis morbis opera danda est, ut æger fiat obesus, & pinguis. 833.

Vsus multi, aceti generat quidem melancholiam, in melancholicis tamen affectibus medicamentis nonnihil additur, penetrationis saltem gratia, & ut dissecet & attenuet humoris crassitiem. 834.

In melancholicis morbis semper unà confortetur cor, præcipuè cibo euchymo, & facilis concoctionis, ut indè spiritus synceri ac boni generentur. 835.

Nervorum origini cucurbitulæ superpositæ, ipsos calfaciunt, ob id curant paralyticos. 836.

Quacunq;

837. *Quacunq; parte corporis membrum aliquod resolutum est, si neq; movetur, & emacrescit, in pristinum habitum non convertitur, eoq; minùs quò vetustius id vitium est, & quò magis in corpore senili est.*

838. *Vniversalis ablatio, vel diminutio subita motus voluntarij, frigiditatem, & humiditatem cerebri significat.*

839. *In paralysi non licet uti localibus, nisi post frequentem evacuationem, & digestionem. Nam si in principio statim fricabis locum paralyticum cum pannis calidis, tùm materia irritatur, & magis ad locum affectum attrahitur, undè augetur malum. Ideoq; in fine tantùm morbi localibus utendum est.*

840. *Membro paralytico nequaquàm fortia calorifica adhibeantur, ne calor debilis à vehementer calidis resolvatur. Ideoq; localibus resolventibus, styptica non excessivè calida, commisceantur, quò calor membri naturalis conservetur, ne evaporet, transpiretq;.*

841. *In paralysis principio, semper à levioribus incipiendum est, & ad fortiora procedendum. Sed si periculum adesset apoplexiæ, tùm statim à principio fortioribus utendum est medicamentis. Extremis enim morbis, extrema exquisitè remedia necessaria sunt.*

842. *In paralysi, facta per terminationem colicæ in paralysin, tùm nequaquàm vehementer calorificis*

ficis topicis utere. Hæc enim malum augent: Nam sic materia subtilis & fluxilis avertitur ad locum paralyticatum. Ideoq; medicamentis tantùm, ex repellentibus & confortantibus conflatis constructisq;, utendum est.

In paralysi nonnunquàm pars ægra est frigidissima, propter oppilationem, quòd spiritus vitalis eò pertingere non possit, sed pars sana est calidissima, ob maximam spirituum copiam eò pertingentem. Nam tunc & ea spiritus quantitas, qui ad ægram partem pervenire debebat, ad sanam quoq; delegatur. 843.

Mel rosaceum est bonum digestivum in paralysi, sed non in spasmo, quia in hoc materia est crassior, quàm in paralysi. 844.

Nonnunquàm ex usu balnei aërei, aut inunctione cum vehementer calidis circa caput, sic si statim à principio fortia digestiva & diuretica, materia nondum imminuta, offeruntur, accidit vel strangulatio, vel oris ulcera, vel asthma, ob materiam in capite fusam & liquatam. Ob eandem causam accidit nonnunquàm tortura oris, aut spasmus, aut paralysis, materia liquata ad nervos defluxa. 845.

In paralysi, quando membro paralyticato emplastra fortiora & calidiora adhibes, tum sæpiùs emplastrum amove, & contemplare locum, ne ab immodica emplastri caliditate lædatur, & exulceretur, quandoquidem membrum sensu priva- 846.

 tum est.

tum est. Ideò sæpiùs observetur dispositio impressionis emplastri. Quare locus cum levi digitorum compressione contrectetur, si rubedo loci inde evanescit, & locus abesit, tùm certum est, emplastrum non nocere, & locum affectum nihil lædere. Si verò ex digitorum compressione, & contrectatione levi, rubedo non cedit, sed fixa manet, & locus caleat, tùm tempus est, ut emplastrum deponatur, ne locus exulceretur.

847. *In paralysi inungatur nervorum origo, & spina dorsi, competentibus oleis.*

848. *Diureticis & sudorem provocantibus nequaquàm utimur in paralysi, nisi corpore probè ac sufficienter evacuato, quia periculum est, ne partes nervosæ debilitatæ, superfluitates per diuretica attenuatas recipiant, præsertim cùm materiæ iam à natura eò delegentur, declinentq;*

849. *In tortura oris, non competunt gargarismi, & sternutatoria, nisi postquàm corpus probè evacuatum fuerit.*

850. *In linguæ paralysi stultè faciunt, qui sub lingua vehementer calida ponunt. Sic enim plus materiæ attrahitur, unde malum augetur, ideò styptica quædam addantur, ut galanga, nux moschata, &c.*

851. *In paralysi linguæ non debemus festinare ad apophlegmatismos, donec corpus probè sit purgatum. Sic enim augetur malum.*

Quando

Quando in paralysi immodicè siccantia localia adhibentur, sæpè succedit spasmus. 852.

In paralysi si sanguis non redundat, tùm periculosum est venam secare, quia sic cerebrum & nucha infrigidantur, & virtus debilitatur. 853.

Phlebotomia nunquàm iuvat in paralysi, nisi fuerit à percussione. 854.

In paralysi à causa sanguinea, vel sanguini mixta, fiat phlebotomia consentientibus aliis, & non multum sanguinis detrahatur. Sic enim non est timor de caloris nativi imminutione, aut frigiditatis intensione. 855.

Spasmo aut tetano febris si accesserit, morbum solvit. 856.

In spasmo membrum curtatur, abbreviaturque, in paralysi verò prolongatur. 857.

Localia remedia, in spasmo repletionis, debent esse resolutiva fortia, præmissis tamen mollificativis, vel cum resolutivis mixtis. Humor enim spasmi crassior, per debilia resolutiva non resolvitur, sed crassior redditur, propter partium subtilium resolutionem. 858.

In spasmo, ut in paralysi, semper à levioribus est incipiendum, sed quando spasmus est fortis, & mortis periculum præ foribus est, ut in tetano, mox fortiora exhibenda sunt remedia. 859.

In tetano sine ulcere, iuvene eusarco, æstate media, frigidæ larga profusio calorem revocat. Calor verò solvit. 860.

861. *Convulsioni febrem accedere satius est, quàm febri convulsionem.*

862. *Convulsio ab elleboro lethalis.*

863. *Convulsio à vulnere pernitiosa.*

864. *Convulsio à repletione fit, vel vacuatione, ita verò & singultus.*

865. *In catalepsi, palpebræ manent apertæ. In sopore verò clauduntur perpetuò.*

866. *In subeth æger interrogatus non respondet. In lethargo verò respondet.*

867. *In subeth pulsus fortis, & similis pulsibus sanorum, colorq; faciei, non multùm à colore sani hominis differt. In syncope verò pulsus debilis est, & deficiens, & color faciei, sicut hominis mortui.*

868. *Humidum & calidum corpus, fluxionum vitijs obnoxium sæpè redditur.*

869. *Fluentium humorum retractio, & eorum, qui iam corpus obsederunt, derivatio, medela est fluxionis. Etenim motum ad contrarium semper trahere, expedit.*

870. *Materiam prohibere fluentem, & iam fluxam evacuare, membrum à quo fluit, infrigidando confortare, & quod iam collectum est, calefactivis resolvendo purgare, permittentibus virtute, tempore, & aëre, maximum dant in curandis fluxionibus auxilium.*

871. *Naturalis humorum fluxus, aut per viam crisis*

crisis factus, undecunq; fuerit, dummodò non superfluus, haudquaquam restringendus est.

Frequens destillatio in corpore tenui, longoq;, tabem timendam esse testatur. 872.

Post nimias destillationes, tabes. 873.

Luna quò magis removetur à Sole, eò magis fluxiones & humores causat in corporibus. 874.

Quorum caput humidum est, & rheumatismis abundans, in acutis vocibus festinanter mutescunt. 875.

Destillationes, & gravedines, coctionem in valdè senibus non admittunt. 876.

Destillationes in ventrem superiorem, ad suppurationem perveniunt intra dies viginti. 877.

In morbis ex catarrho seu fluxione ortis, in principio materia lenitivo est imminuenda, postea verò materia influens, ad contrariam partem est revellenda, ut fricatione moderata, deligatura, venæsectione, clystere, fomento, cucurbitulis, vomitu, errhinis, nasalijs, vesicatorijs, cauterijs, & latere calente pedibus subiecto. 878.

In principio catarrhi competunt gargarismata styptica, inspissantia & comprimentia. Detestantur verò gargarismata resolventia & attrahentia ab initio, in processu verò competunt. 879.

In fluxu cerebrali seu catarrhali, detestatur usus masticatoriorum & gargarismatum, ne sic materia ad stomachum & intestina trahatur, avertaturq;, sed errhinorum optimè confert. 880.

881\. *Præsente rheumate fomentationes lotionesq́; capitis & pedum, penitus dimittendæ sunt, maximè ante materiæ antecedentis evacuationem, sic & pectinatio capitis in principio detestatur. sic & caput multùm movere improbatur.*

882\. *In catarrho, ubi materia est frigida, detestatur venæsectio, sic & in materia calida, si materia non existit intra venas.*

883\. *In catarrho tantùm in tribus casibus phlebotomia admittitur. Primò, quando plethora adest: secundò, quando catarrhus procumbit, vel ad oculos, vel fauces, undè angina, vel pulmones, undè peripneumonia, vel ad pleuram, undè pleuritis: tertiò, si febris adest intensa, & præcipuè continua. Aliàs ubi vena tunditur, periculum est, ne humores intra venas attrahantur, & succedat febris aut pleuritis.*

884\. *Ubi febris suo calore fundit, & liquat materiam in capite, undè tussis, hîc phlebotomia conceditur, ut æstus mitigetur.*

885\. *In principio catarrhi, poma ambræ non sunt odoranda, quia sua caliditate intemperiem cerebri augent, undè materia tenuior, & fluxibilior fit, sed in declinatione ad reliquias resolvendas, cõpetunt.*

886\. *Stultè faciunt, qui statim in principio catarrhũ, antequàm materia minorata & evacuata sit, sistere & cohibere conantur, sic enim materia compingitur. Quare materia coacervata & multiplicata, posteà cum magno impetu prorumpit, & fit catarrhus, & fluxus copiosior priore.*

Quando catarrhus per nares effluit, non sistatur. 887.

Materiam per venas & arterias ascendere ad caput, constat ex vehementi pulsatione, ac tensione venarum. Levamen autem succedit, si pulsum venarum manu, lamina plumbea, aut styptico emplastro inhibueris. 888.

Quando catarrhus adest subtilis, qui refrigerantia & inspissantia requirit, materia verò in pectore crassa existens, requirat attenuantia dissecantia, tùm dispositioni magis infestæ succurras, nempè, catarrho, posteà & materiæ fluxæ, aut facies medicamentũ, quod utriq; dispositioni competat, aut sic componas, ut syrupi respiciant catarrhum, aquæ verò materiam in pectore contentam. 889.

In catarrho extrinsecùs membrum recipiens, in principio fluxionis, confortetur repellentibus. Hæc verò in circuitu membri recipientis administrentur, supra verò membrum ipsum recipiens ponantur anodyna, ut sic dolor mitigetur, ne plus materiæ attrahatur. 890.

Dùm uteris repellentibus, materia revellatur, & evacuetur, ne materia repulsa ad membrum nobile, regurgitet. Cave item, ne membrum repellentibus immodicè refrigeres, ne corrumpatur, & denigretur locus calore nativo extincto. 891.

In catarrho in tribus casibus utimur gargarismis: primò, in catarrho calido subtili, utimur gargarismis refrigerantibus, inspissantibus ac stypticis, 892.

 ut sic

ut sic catarrhus subtilis inspissetur, & eius acumen hebetetur, & catarrhus quodammodò sistatur. His gargarismatibus etiam à principio uti licet. Secundò, calorificis, quæ materiam catarrhalem à cerebro detrahant, horum usus in principio. Tertiò etiam abstergentibus, ut sic materia ad fauces defluxa abstergatur.

893. *A somno surgentes, ubi gravitatem in stomacho, aut dolorem sentiunt, signum est, catarrhum tempore somni ad stomachum defluxisse.*

894. *Actu frigida oculis, expurgato ventre, sive incisa vena, vel sæpiùs utroq; facto, & non aliter, admovenda.*

895. *Aëris luminositas vivificos spiritus dissolvendo, visum multùm debilitat. Ipsius verò obscuritas, illos congregando roborat.*

896. *Oculos, prout decet, curare impossibile est, nisi ipsi capiti cura priùs inducatur, nec caput potest curari, nisi ipsum corpus totum præcuretur.*

897. *Viridis color visui est delectabilis, albus autem & splendidus, nocivus est.*

898. *Fortissimos oculorum dolores sedat humeralium venarum facta apertio è directo.*

899. *Chronicè rheumatisantes oculi, levantur cucurbitula admota thoraci, aut scapulis facta scarificatione.*

900. *Nihil coitu oculis nocentius.*

901. *Crapula nocet oculis, magis qui à cibo statim dormiunt.*

Sanguinis

Sanguinis frequens emißio, oculorum claritati obest. 902.

Qui affectibus oculorum laborant, caveant à fortibus vomitorijs, & à caputpurgijs, seu errhinis. 903.

In oculorum paßionibus, in fine plurimùm competit balneum aquæ dulcis; quia hoc subtiliat humorem in oculo existentem, aperit poros, & efficit, ut materia per cæcam transpirationem evaporet. 904.

In catarracta, phlebotomia non admittitur, nisi plenitudinis & plethoræ signa affuerint, & urina rubea, & oculorum venulæ rubeæ fuerint, ac tumentes, tunc moderata medianæ phlebotomia conceditur. Sed copiosa phlebotomia hoc in casu semper improbatur. Cerebrum enim indè refrigeratur, & aquositas in eo multiplicatur. 905.

Qui ex oculis laborant, illis nequaquàm provocantia vomitum offerantur, ne materia irritata copiosiùs ad oculos defluat. 906.

Ophthalmia laborantem alvi profluvio corripi, bonum. 907.

Oculorum dolores, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut phlebotomia, aut purgatio solvit. 908.

Dolores oculorum post meraci vini potum, & aquæ calentis balneum, venæsectione curato. 909.

Quibuscunq; in morbis oculi ex causa illacrymant, bonum: Quibuscunq; sine causa, malum. 910.

911. *In ophthalmia ægro, neq; debet adhiberi balneum, nec cataplasma, fomentum, collyria, nisi prius corpus sit evacuatum, aut phlebotomia, aut pharmaco deiectorio.*

912. *In oculorum affectibus, post ventris purgationem, multum refert in occipitio cucurbitulam affigere, & in fronte apoeristica adhibere.*

913. *Medicamenta, quæ in oculos insperguntur, debent subtilissimè esse pulverisata, & omni asperitate carere.*

914. *Errhina & sternutatoria detestantur in paratis ad ophthalmiam, oculorum lacrymas, & catarractam.*

915. *Fortia repellentia, in principio morborũ oculorum, ante corporis inanitionẽ nequaquàm oculis indantur. Sic enim oculorum pori adstringuntur, & obstruuntur, undè materia sic detinetur, quæ vehementissimas phlegmones, doloresq; difficiles invehit, ut interdum cornea tunica, ob nimiam ab humoribus extensionem, disrumpatur, præcipuè ubi rubor, plurimaq; materia oculos occupauerit.*

916. *In oculorum passionibus, collyrijs ex fellibus ad postremum, quando alijs nihil efficimus, utimur. Quando autem hæc adhibemus, æger in ore interim gestet aquam frigidam, & assumat parum theriacæ. Sic ante usum horum collyriorum ex fellibus fronti repercussiva imponantur, & fomentetur oculus prius decocto humectante.*

917. *Lac, ubi intra oculum immittitur, ultra ho-*

ram in

ram in oculo non dimittatur, quia ibi corrumpitur, & sua acetositate mordet, & lædit oculum.

In oculorum affectibus, pili palpebrarum præscindantur, ne sua longitudine pungant, & lædant oculum. 918.

Antequàm aliquid oculis indas, priùs illi mundificentur, & abstergantur cum coto in aqua sacchari infuso, & extremitati styli alligato. 919.

Errhina & nasalia, ubi æger ex oculis laborat, non probantur. Sic enim materia ad oculos avertitur. 920.

In ophthalmia, si magna adest plethora, tùm principiò venæ tali secentur, sic ubi & mensium adest retentio, deindè aperiatur mediana, tertiò cephalica, si enim præsente plenitudine tunderetur cephalica, tùm humores è corpore toto ad caput averterentur, undè augeretur malum. 921.

Opiata, sunt oculorum maxima pernicies. 922.

In oculorum affectibus, nequaquàm fortia repellentia medicaměta in principio administrentur, quia tunicas reddunt crassas, & materiæ resolutionem, & evaporationem probibent, doloremq; augent. Clausis enim poris materia calida, & mordax, corrodit tunicas, undè dolor vehemens. Si verò materia non fuerit mordax, sed multa, tùm distentendo augebit dolorem. Ideò siess opiatum cautè administretur, & potiùs supra oculum ponatur. 923.

Medicinæ debent actu tepidæ in ophthalmia 924.

in oculos

in oculos immitti. In sanitate verò actu frigida administrentur.

925. *Actu calida auribus, expurgato ventre, sive incisa vena, vel sæpiùs utroq; facto, & non aliter admovenda.*

926. *Nihil plùs adversus surditatem, quàm biliosa alvus potest.*

927. *Surdi quandoq; fiunt, ubi biliosus fluxus ventris substiterit.*

928. *Surditas magna & antiqua, medicaminis auxilia non admittit.*

929. *Lac, quando intra aurem immittitur, non diu illic dimittendum est, quia facilè corrumpitur.*

930. *Narcotica non facilè auribus indantur, nisi summa hoc exigat necessitas.*

931. *In maturativis aurium semper admisceantur, quibus exiccandi vis inest, ut naturalis earum complexio conservetur, quæ sicca est.*

932. *Quando parotides, seu inflammationes iuxta aures eveniunt, tùm nequaquàm repellentia medicamenta in principio adhibeantur, sed potiùs attractiva administrentur. Repulsa enim materia ad interiora, accidit inde aut apoplexia, aut paralysis, aut spasmus, aut angina, aut phthisis.*

933. *In aurium apostematibus, nunquàm meris, ac nudis utendum est repellentibus, ne materia repulsa ad interiora, accidat phrenitis, aut lethargus, aut phthisis.*

Quibus

Quibus olfactus triennio abfuit, semper deficiet. 934.

Sanguine ex dextra nare fluente, brachij dextri cephalicæ apertio, aut cucurbitula dextro apposita hypochondrio, & contrà, sistit fluxum sanguinis. 935.

Dextræ naris sanguinis fluxum sedat cucurbitula, dextro apposita hypochondrio, sinistræq; sinistro. Sub mammillis mensium fluores mulierum compescit. Femori autem ac cruribus, ipsos menses evocat. 936.

In curatione polypi & ozænarum, ac reliquorum narium ulcerum, medicamenta aßiduè sunt administranda, neq; unquàm pars affecta absq; medicamento dimittenda. Facilè enim ob influentem humorem eluuntur. 937.

In profluvio sanguinis narium, cave ne caput refrigerantibus medicinis immodicè refrigeretur, ne sanguis in reti mirabili concrescat, & succedat apoplexia, vel aliud grave malum. Sic quoq; non admodum est tutum, aßiduè collum circumdare panno lineo in aqua frigida madefacto, ne sic in venis apoplecticis ob sanguinem coagulatum accidat apoplexia. 938.

Nonnunquàm in profluvio sanguinis narium, unà cum stercoribus sanguinis, aliquid excernitur, ob sanguinem qui ex capite ad stomachum defluxit. 939.

In sanguinis narium profluvio, cavendum ne quid 940.

ne quid sanguinis intra corpus illabatur, quia inde sævissima symptomata subsequuntur, videlicet ventriculi inflatio, pulsus diminutus, & syncope. Quare caput pronum servetur.

941. *Sternutamentum cietur ex capite, cerebro excalfacto, aut perhumectato spacio in capite inani. Aër enim intus contentus, foras erumpit. Strepit autem, quia per angustum ipsi est exitus.*

942. *Quando aliquis usus est sternutatorio, & inde ardorem aut pruritum in naribus sentiat, tum inungantur nares, aut oleo rosaceo, seu violaceo, aut attrahat per nares lac muliebre.*

943. *Sanguis spumosus ab ore egrediens, à pulmone eijcitur. Vomitu autem reiectus, à stomacho egreditur.*

944. *Sicut inflammativa, & subtiliativa cogunt effluere sanguinem: sic infrigidantia, & ingrossantia prohibent emanare.*

945. *Mulier sanguinem evomens, erumpentibus menstruis liberatur.*

946. *Si in ventrem sanguis præter naturam effunditur, necesse est suppurari.*

947. *Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desiit, ij vel capitis doloribus confligentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graves habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur.*

948. *Si ora venarum, sanguinem solita fundere, subitò suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur.*

Quibus

Quibus sæpè ex naribus fluit sanguis, his aut lien tumet, aut capitis dolores sunt, quos sequetur, ut quædam ante oculos tanquàm imagines obversentur. 949.

Si sanguis profluxit, deinde secuta est dementia, cum distensione nervorum, periculum mortis est. 950.

Si angina subitò finita est, in pulmonem id malum transit, idq; sæpè intra septimum diem occidit. Quod nisi incidat, sequitur, ut aliqua parte suppuret. 951.

Angina correpto, si tumor appareat in collo, bonum. Foràs enim morbus existit. 952.

Ab angina detento, tumor & rubor in pectore superveniens, bonum. Foràs enim morbus vergit. 953.

In principio anginæ, gargarismata repellentia solummodò teneantur in ore, non gargarisentur, ne plus materiæ ad locum affectum avertatur. Insuper & parumper tepida, ut sic meliùs penetrent, administrari debent. 954.

In difficili deglutitione, ut in angina, multùm refert, cucurbitulam amplam absq; scarificatione affigere circa secundam vertebram. Fauces enim hoc reddit ampliores. 955.

In angina, nequaquàm repellentia medicamenta extrinsecùs in collo sunt administranda, ne materia ad interiora, sive ad pulmones repellatur. 956.

In angi-

957. *In angina, uvula, alcola, & gingivarum ulceribus, ubi locus incipit livescere & corrumpi, tùm repetatur phlebotomia, & alvi purgatio, postea scarificetur locus profundis vulnusculis, si corruptio profunda est, tandem gargariset acetum calidum, aut oxymel simplex, deinde locus denigratus impleatur unguento ægyptiaco. Si verò putrefactio & corruptio, sic non potest inhiberi, tùm cauterisabis locum cauterio actuali, vel aqua forti. Ardor autem mitigetur cum lacte in ore detento, aut cum aqua plantaginis, aut solatri.*

958. *Vbi fauces dolent, aut pustularum eruptiones exoriuntur in corpore, excrementa spectare oportet. Nam si biliosa fuerint, unà corpus ægrotat: si verò sanorum excrementis similia, tutò corpus alere poteris.*

959. *Strangulati aut suffocati, non tamen mortui, ad se non redeunt, quibus circa os collecta spuma apparuerit.*

960. *Balbi longo alvi profluvio maximè corripiuntur.*

961. *Collutiones oris, quæ in dentium dolore exhibentur, debent actu esse temperatæ. Frigida enim intensè nocent dentibus, sicut & vehementer calida. Nam à frigidis calor naturalis dentium, qui paucus est, extinguitur, à calidis verò resolvitur.*

962. *In uvæ procidentia periculosum est, statim à princi-*

à principio sub uva ponere pulveres calidos attractivos, nulla materiæ facta evacuatione.

In uvæ procidentia, gargarismata non probantur. Quia motus ille agitativus materiam concitat, & ad uvam avertit. 963.

In dentium dolore masticatoriorum usus detestatur. 964.

Extrinsecùs in dentium dolore, non est tutùm repellentia medicamenta administrare, ne materia ad fauces repellatur, & efficiat anginam, sed extrinsecùs tantùm anodyna & resolventia applicentur. 965.

Etsi acetum dentibus noceat, nonnunquàm tamen penetrationis gratia, reliquis medicamentis additur, propter ossium duritiem. 966.

Omnia ossa humani corporis confirmantur, curantur, & ad locum suum revocantur, exceptis dentibus, qui extracti, nunquàm restituuntur. 967.

Oris resolutiò alvo cita sanatur. 968.

Vlcera pulmonis, cæteris ulceribus sunt curatu tardiora. 969.

XII.

De morbis medij ventris, nempe de thoracis & pulmonum affectibus.

Pulmonum incommoda muliebri lacte, pueri 970.

impubis urina, atticoq; melle, mensuris æqualibus mixtis, sanantur.

971. *Tabes subit, si in lateris dolore orta suppuratio, intra quadraginta dies purgari non potuit.*

972. *In pulmonum morbo pus expuisse, deindè ex toto spuere desiisse, mortiferum est.*

973. *Autumnus, tabidis nocuus.*

974. *Tabes ijs maximè ætatibus fit, quæ à decimo octavo ad tricesimum quintum.*

975. *Qui tabe vexantur, si sputum quod extußiunt, carbonibus iniectum olet graviter, & capilli defluunt, pernitiosum signum.*

976. *Quibus per tabem capilli defluunt, ijs fluxione alvi superveniente, in propinquo mors.*

977. *Si tabe detento profluvium alvi superveniat, perniciosum.*

978. *Pillulæ ubi exhibendæ sunt in phthisicis ad purgandum corpus, tùm formentur cum syrupo violarum, aut iuiubino, aut nenupharino, ne pillulæ febres hecticas augeant.*

979. *Phthisici quando multam sentiunt in ventre ventositatem, tùm utantur aniso confecto, unam habente cooperturam sacchari.*

980. *Infantes à phthisi faciliùs liberantur.*

981. *In morbis pectoralibus, ut in tußi ex catarrho, si nihil sputi reijciat æger, tùm considera eius causam, num materia nimis sit subtilis, aut crassa. Si nimis subtilis, inspißantia offerenda sunt, ut Dia-*

ut Diatragacanthum frigidum : si verò nimis crassa, tùm attenuantia, & dissecantia offeras, & semper à levioribus incipias, & ad fortiora procedas. Materiam autem nimis esse subtilem aut crassam, ex sputi reiecti substantia depræhendes. Si enim sputum per totum est crassum, tùm nimis crassæ est substantiæ, si verò in medio tantùm crassum, & circumferentia tenue, tùm tenuis est substantiæ.

In pectoralibus vitijs solutiva non exhibentur ad evacuandam materiam coniunctam in pulmone existentem, sed tantùm antecedentem. 982.

Vnguenta quæ pectori inunguntur, tepida administrentur. Frigiditas enim nocet pectori, & tußim auget. 983.

In pectoris vitijs, ubi materia copiosa est, detestantur pharmaca purgatoria fortia, ne syncope accidat, ob materiam fusam. Si vomitus fortis improbatur. 984.

In vitijs pectoralibus ac catarrhalibus, non tutùm est administrare pectori epithemata, & sacculos frigidos, ne materia in pectore contenta, à resolutione & excretione prohibeatur. 985.

Quando cum pectoris affectibus unà epar laborat, tùm pectoralibus medicinis unà, quæ epar respiciant, commisceto. 986.

Quibus circa pectus materia existit copiosa, detestatur in principio, antequàm materia est imminuta, vomitus vehemens, & sternutatio fortis, 987.

 ne indè

ne indè accidat syncope, aut suffocatio ob materiam motam. Materia autem minorata, hæc probè competunt.

988. *Quibus circa pectus materia existit copiosa, detestatur in principio vehemens ac fortis purgatoria medicina, ne materia fusa liquataq; fiat syncope.*

989. *In morbis pectoralibus, quando nuda calida medicamenta & resolutiva offeruntur, nullis mollificantibus & lenientibus adiectis, tùm materia fit craßior, & viscosior, subtilibus scilicet partibus evaporatis, resolutisq; ut minimè tußi reÿci poßit.*

990. *Sic in morbis pectoralibus intensè frigida detestantur. Reddunt enim materiam crassam craßiorem, & quasi congelatam, ut minimè expui poßit.*

991. *Quando pectori administras unguenta & emplastra, cave os stomachi attingas. Sic enim appetitus prosternitur, & stomachi robur exolvitur.*

992. *Hordeum debet esse excorticatum pro aqua hordei, in morbis pectoralibus.*

993. *Cùm ad vigorem pervenit peripneumonia, nisi expurgetur, in nullo alio auxilium sperandum est.*

994. *In peripneumonia, si difficulter spirat æger, fuerintq; urinæ tenues & acres, atq; sudores in capite, & cervice oriuntur, malum. Contrà sputa matura, urinæ crassæ, bonum.*

A pleu-

A pleuritide peripneumonia, malum. 995.

In laterum doloribus, si materia in quatuordecim diebus non excreatur, vomica oboritur, quæ rursus si quadraginta diebus non purgatur, tabes subit. 996.

Prægnantibus, senibusq́ laterum dolores plærunq́ lethales sunt. 997.

Qui ex pleuritide empyi fiunt, si à ruptione empyematis intra dies quadraginta repurgentur, liberantur: alioqui transeunt in tabem. 998.

Pleuritide aut peripneumonia detento diarrhæa interveniens, malum. 999.

Qui acidum ructant, non admodum pleuritici fiunt. 1000.

In pleuritide, rupto abscessu, si pus expellitur ad pectoris concavitatem, tùm materia adiuvanda est lambitivis, ut sic evacuetur. Si verò pus ad vias urinæ expellitur, tùm diureticis evacuetur, & si febris adest, hæc refrigerantibus aperitivis temperentur. Quòd si sanies ad intestina vergit, tùm evacuetur clysteribus abstersiuis, & per os dentur flores caßiæ, aqua mellis, &c. Quando autem sanies est collecta inter carnem & cutem ac tumor emergit, tùm perforetur, aut cauterio actuali aperiatur. 1001.

In pleuritide, quando materia affluit à capite, in principio revellatur, incisione cephalicæ affecti lateris, posteà medianæ, quando autem à matrice, ut in retentis mensibus, venæ tali, posteà 1002.

 medianæ.

medianæ. Si verò à crure, ob consolidatum ulcus, saphenæ, posteà medianæ.

1003. *In pleuritide, quando totum corpus valdè repletum est sanguine, tùm semper conducit in principio universalem repletionem sanguinis minuere sectione venæ communis, scilicet medianæ in latere opposito, & non in affecto.*

1004. *In venenosa pleuritide quidam in principio utrasq; saphenas aperiunt, & posteà medianam affecti lateris.*

1005. *Medici rarò in principio pleuritidis vocantur, ideò commodè mediana affecti lateris secatur.*

1006. *Cathartica fortia in pleuritide nequaquàm offerantur, sic enim fluxio concitatur, moveturq;, ut copiosiùs affluat, undè apostema crescit, dolor intenditur, febris, & corporis debilitas augetur.*

1007. *Doloribus lateris & pectoris, cæterarumq; partium, an ægri multùm differant, discendum est.*

1008. *Solutivorum stypticorum usus in pleuritide detestatur, ut Myrobalanorum, Rhabarbari in substantia, &c. Hæc enim vestigium stypticitatis relinquendo, facilem sputi reiectionem impediunt.*

1009. *Digestiva in pleuritide, tempore hyemis, calida sunt offerenda, tempore verò æstatis tepida, & bis per diem exhibeantur, manè scilicet in aurora, & vesperi per duas horas ante cœnam.*

1019. *Pleuriticis, quæ è directo affecti lateris adhibetur*

hibetur sanguinis missio, clarissimam utilitatem adfert. Quæ verò ex brachio opposito, aut omninò obscuram, aut certè post temporis intervallum.

Pleuritici sputum excipiant petijs mundis, ut sic ex eo meliùs iudicari possit. 1011.

Calefactoria in pleuritide infrigidari incipientia, citissimè sunt auferenda, ne sua actuali frigiditate materiam ingrossando, & poros claudendo, inferant nocumentum. 1012.

Quando in pleuritide adhibitis auxilijs omnibus, dolor non mitigatur, neq; intra quatuordecim dies mundificatur, sed febris & anhelitus difficultas, dolor & tussis augentur, tùm certum habes indicium, apostema ad suppurationem tendere. Quare repentè molienda est suppuratio maturativis medicinis, & posteà mundificativis, & abstersivis utendum est. 1013.

Quando in pleuritide maturandum est, nequaquàm ipsa venæsectio repetatur. Quia evacuato sanguine & spiritu, calor nativus debilitatur, & materia congelatur, undè probibetur ipsa maturatio. 1014.

Si empÿs cùm uruntur, aut secantur, purum & album pus effluat, evadunt; si verò sub cruentum, ferulentumq; & fœtidum, pereunt. 1015.

In empyemate, quando pus in pectore est collectum, ut in fine pleuritidis, vel peripneumoniæ, ac in pectore tumor apparet, aut aliàs quædam mutata qualitas, tùm aperiatur pectus vel 1016.

cum cauterio actuali, aut potentiali, aut cum rasorio, secundum costarum longitudinem, inter quartam, & quintam costam mendosam, & paulatim sanies sic emittatur, extrahaturq́, deindè rursus claudatur vulnus, nec diu dimittatur apertum, ne ab aëre fiat alteratio, & caloris ac spirituum exhalatio.

1017. *Instans suppuratio discutienda est, subsistens resolvenda, increscens utroq; modo oppugnanda est.*

1018. *A sanguinis sputo puris expuitio, malum.*

1019. *Quando sputum sanguinis succedit syncope, signum est, sanguinem in pulmone seu pectore concretum esse.*

1020. *Quando ex usu sistentium sanguinem anhelitus fit difficilior, tùm offerantur, quæ pectus rursus amplient, elargentq́, & quando anhelitus rursum facilior fit, ad adstringentia & sanguinem sistentia redi.*

1021. *Quando aliqua in corpore rupta est vena, tùm aloës usus tibi suspectus esse debet.*

1022. *In confesso est spirationem à vita, & vitam à spiratione separari non posse, adeò ut viventem non spirare, & spirantem non vivere, sit impossibile.*

1023. *Pulmone carentia, carent & spiramine, & in aqua non demerguntur.*

1024. *Spiritus frequens, aut doloris, aut inflammationis, in partibus septo transverso superioribus,* indicium

indicium est. Magnus, & ex longis intervallis, delirium declarat. Frigidus, ex naribus & ore prodiens, lethalis admodùm est.

Facilis spiratio in morbis acutis, quibus febris copulatur, quæq; intra quadraginta dies finiri solent, magnum habet ad salutem momentum. 1025.

Asthmatici debent sæpè & parùm bibere, si enim multùm bibunt, tùm augetur causa antecedens, id est, crassi & crudi humores in corpore multiplicantur. Quòd autem talis humor indigeat humectatione, indè constat, quia ipse continetur in locis angustis, & in loco multi caloris, & in membro continui motus, undè quàm facilimè indurari humor potest. 1026.

In pulmonis vitijs, potest nonnunquàm anhelitus esse bonus, & pulsus malus, quando scilicet vitium existit in venis, & arterijs pulmonis, & non in carne, vel canna eius. 1027.

Dulcia tussientibus & moderatè calida conveniunt. Acuta autem, acetosa aut frigida actu, nusquàm debent exhiberi. 1028.

Quando tussis est vehementissima, & continua, non permittens ægrum quiescere, tùm pillulæ stupefacientes offerendæ sunt, ut pillulæ de styrace. 1029.

Quando tussis accidit in febribus, ob fumos acutos pulmonem stimulantes, tùm offerantur refrigerantia & humectantia intra corpus, talia quoq; in ore gestentur, ut aqua hordei, & syrupus 1030.

Q v *violaceus.*

violaceus. Eiusmodi etiam valent, quando tussis adest ob catarrhum, ratione febris colliquantis, ortum.

1031. *Qui vehementer tußiunt, nonnunquàm sanguinem mingunt.*

1032. *In tußi frigida, & materia crassa ac viscosa, nequaquàm intensè calida, & purè resolutiva exhibeas, quia materiam in pectore crassam crassiorem reddunt, partibus subtilibus resolutis, & exiccatis. Ideò cùm fortibus uteris resolutivis, tùm semper quæ & vim leniendi, & humectandi habeant, cum hisce commisceas, ut passulas, caricas, violas, hordeum, liquiritiam, saccharum candum, &c. Quare ubi opus est exhibere syrupum de hyssopo, vel de calamento, tùm unà cum eis commisceas syrupum violaceum. Sic ubi cogeris exhibere ob materiam valdè crassam oxymel, tùm unà admisceas syrupum de liquiritia, ne oxymel ob acetum lædat pectus.*

1033. *In vehementißima tußi conducunt opiata, ut philoniũ* Romanum, *pillulæ de cynoglossa, &c.* Hæc *autem non, nisi corpore probè purgato, offerantur.*

1034. *In tußi & asthmate, omnes autores venæsectionis nullam faciunt mentionem, sicut etiam in catarrho, qui in pectus defluit. Sed quandò magna adest plenitudo seu plethora, & materia in venis est contenta, vel ubi mensium seu hæmorrhoidum adest suppreßio, tùm venæsectio imperanda est.* Hìc *plærunq; tußis quæ adest, sicca est.*

In cura-

In curatione tußis & aſthmatis à materia frigida, craſſa & viſcoſa, curandum eſt, ne medicamenta ſubtiliativa & maturativa ſint nimis calida, reſolventia & acuta, ne ſic materia ſubtilis exiccetur & evaporet, & materia craßior fiat. Et ſi vehementer calidis utendum eſt, tùm horum caliditatem hebetes obtundasq́, præterea ſemper quædam lenitiva, & lubrica commiſcenda ſunt. 1035.

Qui ſæpè & vehementer ſine cauſa manifeſta animo linquuntur, ij derepentè moriuntur. 1036.

Vinum natura calidum, dandum eſt ijs, qui vehementem omninò patiuntur ſyncopen. 1037.

Humorum omnium ſupervacua exinanitio, cordis vires offendit. 1038.

Odorata omnia cordi conveniunt. 1039.

In omni cordis tremore competit venæſectio, virtute adhuc exiſtente forti. In cauſa calida cum ſanguinea repletione non eſt dubium: in cauſa verò frigida etiam confert, quia cùm cor naturaliter abundet ſanguine pro neceßitate finis, ad generationem ſpirituum, dubium non eſt, ob aßiduum cordis tremorem ſanguinem in corde incipere ebullire tandem. Vndè venæſectio hîc etiam competere videtur. 1040.

Sacculi cordiales refrigerantes, antequàm adminiſtrantur, priùs calefiant vapore aquæ roſaceæ vel bugloſſæ, candenti lateri, inſperſæ, & ſic tepefacti adhibeantur. 1041.

1042. *Epithemata cordis, antequàm venter purgatus sit, nunquàm administrentur.*

1043. *Epithemata cordialia, antequàm applicantur, expresso linteolo priùs gestentur parùmper inter manus, ut sic tepefiant, tandem administrentur, aut aquis priùs tepefactis, cordi applicentur. Quidam antequàm ea administrant, priùs in duplici vase semel aut bis ebullire permittunt, & tandem administrant.*

1044. *Vnguenta pro cordis confortatione, ieiuno stomacho per unam horam ante cibum assumptum, inungantur.*

1045. *Epithemata cordialia efficatiora sunt sacculis. Citiùs enim ad cor eorum virtus penetrat.*

1046. *In cordis confortatione refrigerantibus, semper calidum quippiam aromaticum & odoratum, ut crocum, admisceto, ut calor nativus sic conservetur, & refrigerantia ad cor citiùs penetrare, perferriq; possint.*

1047. *Immodicè calida detestantur, ne spiritus resolvantur. Ideò calidis quædam refrigerantia admisceantur, ut spirituum substantia uniatur, & medicinarum vis conservetur, donec ad cor perveniat.*

1048. *Cor confortantia etiam arterijs in carpo imponantur.*

1049. *Vbi spiritus aliquo in morbo immodicè fuerint resoluti, restaurentur cibo euchymo, ut vino, ovis, gallinis, grato odore, conversatione cùm iocosis &*

sis & ridiculosis hominibus, musicis instrumentis, iucundis cantilenis, aëreq; puro inspirato.

XIII.

De morbis infimi ventris.

Frigida ciborum collectio, in ventriculo remanens, humores gignit acerbos. Calida autem, fumositates generat. Et sic morbus calidus fumositatem gignit, & frigidus acetositatem. 1050.

Frigida cerebri complexio cum calida iecoris distemperatura, ventriculum fluxionibus obnoxium reddit. 1051.

Singultus sternutamento finitur. 1052.

Longas deiectiones supprimit vomitus. 1053.

Si senioribus supra modum purgatis singultus supervenerit, malum. 1054.

Frequens medicamentorum usus, stomacho officit. 1055.

Oleosa & pinguia, stomacho inimica sunt. 1056.

Singultus infiniti ex ictu capitis, lethales sunt. 1057.

Singultus ab inanitione, lethalis. 1058.

Stomacho affecto plerunq; dolor est, circa decimam spinæ vertebram. 1059.

Quando in stomachi inflatione, & abominatione, ob materiam pituitosam, intestinorum accidit murmur, signum est, materiam esse subtiliatam, dissolutamq;, & ad exeundum paratam, ideò evacua. 1060.

Vomitus

1061. *Vomitus spontaneus in morbi initio, levitatem, & subtilitatem materiæ portendit.*

1062. *Quando stomachus longo tempore dolore quodam molestatur, qui neq; vomitu, neq; aliqua alvi purgatione sedatur, signum vehementis adhæsionis, aut imbibitionis humoris in stomacho.*

1063. *Quando vomitus, antequàm corpus purgatum est, intempestivè sistitur, nonnunquàm materia regurgitat, vel ad epar, vel lienem, vel caput.* Id *si accidat, secetur vel epatica, vel basilica sinistra, vel cephalica, & purgetur materia stypticis.*

1064. *Quando vomitus adest, detestatur croci usus.*

1065. *Quando ad stomachum aliqua materia ab aliis membris est defluxa, tùm principiò offer abstersivum, deindè materia evacuetur à membro mandante stypticis, tertiò avertatur materia clysteribus, fomento pedum, deligatura, cucurbitulis, sudoris provocatione, &c.* Postea *confortetur & alteretur membri mittentis intemperies, ne nova regeneretur materia.* Postremò, *membrum recipiens scilicet stomachus, confortetur stypticis, ne recipiat, admittatq; materiam influentem.* Hæc *enim materiam influentem inspissant, & ora venarum adstringunt.* Talia *autem ieiuno stomacho, & non statim à cibo offerantur.*

Quæ

Quæ pro confortatione stomachi manè offeruntur, illa nequaquàm in forma potabili exhibeantur, sic enim statim è stomacho delabuntur. sed potiùs dentur in forma pulveris, aut Electuarij, aut confectionis, sic enim diutiùs in stomacho persistunt, perseverantq́;. 1066.

Fœtida omnia stomacho adversantur, & nauseam ac vomitum movent. Econtrà verò omnia odorifera, stomachum confortant. 1067.

Sacculi, qui pro confortatione stomachi adhibentur, debent priùs suffumigari cum vino aromatico lateri candenti asperso, vel sacculus priùs in vinum ponatur, & una vel tribus ebullitionibus factis exprimatur, & stomacho imponatur. 1068.

Ad stomachi intemperiem siccam emendendam, non tàm ànteriùs, quàm posteriùs circà spinam dorsi humectantia medicamenta, applicantur. 1069.

Hiera simplex Galeni, in stomachi ulceribus optimè valet. Habet enim vim abstergendi, carnem producendi, & consolidandi.

Ne usus frigidorum per os assumptorum lædat stomachum, refert ipsum extrinsecùs oleis calorificis inungere. 1070.

Medicamenta topica, quibus ad sistendum vomitum utimur, utiliter super os stomachi antè & retrò administrantur, sic & in fontanella gulæ, & pulsibus brachiorum. 1071.

Olea & linimenta stomachum confortantia, cum lana succida administrentur. 1072.

In intem-

1074. *In intemperie calida stomachi, refrigerantibus multis, calorifica quædam admiscenda sunt, ne eius paucus calor omninò extinguatur. Est enim stomachus membrum nervosum, & exangue.*

1075. *In stomachi passionibus, cerata præferuntur unguentis. His autem interdum penetrationis gratia parùm aceti addi solet.*

1076. *In stomachi affectibus, nunquàm solis relaxantibus, & discutientibus est utendum: sed hic semper adstringentia, quæ stomachi robur conservent, admiscenda sunt. Idem & de epatis medicamentis intelligendum est.*

1077. *Quæ stomacho conferunt, illa etiam intestinis commoda sunt.*

1078. *Antequàm inungatur stomachus, præmittatur fomentum, ut oleorum & unguentorum vis penetrare posit.*

1079. *Piper, Zinziber, baccas iuniperi, masticben, & alia quædam integra devoramus, cùm ventriculum calfacere citra epatis calidi noxam volumus. Si autem epar & longinquas partes calfacere studium est, non modò ea levißimè trita sumimus, sed etiam liquore mista tenuißimo.*

1080. *Quando in vomitu cholerico, stomacho extrinsecùs medicamenta refrigerantia administrantur, tùm cave ne Diaphragma indè refrigeretur, aut epar, & sic horum actiones vitientur. Sæpè enim indè accidit anhelitus difficultas, & intemperies frigida in epate, id ubi contingit,*

succur-

succurratur oleis calorificis, ut oleo de absynthio, de spica, mastichine, vel ex his fiant unguenta, aut emplastra.

In stomachi apostematibus, fortia cathartica in principio non sunt exhibenda, ne materia irritetur, conciteturq́, & plus materiæ attrahatur, undè apostema augeatur. Sic pura lenitiva etiam non sunt offerenda, ut caßia, hæc enim mollificando & relaxando, rarefaciendoq́, stomachum ad superfluitates recipiendas, aptiorem reddunt. Si verò caßia cum aquis stypticis offertur, ut cum aqua endiviæ & parum absynthij, tùm confert. 1081.

In ventriculi inflatione, cùm ventum & flatus discutere intendimus, non utendum est unguentis, quia cera poros cutis obstruit, & oppilat, sed potiùs utendum fomentis. 1082.

Exceßivè calida non tàm in stomachi, quàm aliorum membrorum imbecillitate nunquàm adhibeantur, ne tepidus calor sic resolvatur, & evaporet. 1083.

Vnguenta & emplastra stomacho adhibita, calorifica, ubi ipsum immodicè calefecerunt, coctio corrumpitur, ructus indorosi, ac fœtidi adsunt. 2084.

Quæ ad os stomachi superiùs confortandum administrantur, illa non tàm anteriùs, quàm posteriùs circa decimam tertiam vertebram spinæ, admoveantur. 1085.

Cùm lavandum est, stomachus debilis priùs, 1086.

 vel saccu-

vel sacculo, vel inunctione confortetur, ne eius robur relaxetur. Calida enim & humida os stomachi rarefaciendo relaxant, undè vomitus.

1087. *Cerata stomachica, tempore comestionis, deponantur, ne sua adstrictione cibum ad fundum descendere inhibeant.*

1088. *Accidit nonnunquam à balneo nausea, ob materiam ad os stomachi attractam, quæ levi vomitu rursus evacuanda est.*

1089. *Omnia medicamenta & unguenta, quibus stomachus extrinsecùs in causa frigida debet inungi, abundè calida sunto, quippe quæ tepida sunt, omnia ventriculi firmitudinem dissolvunt. Sunt autem eiusmodi unguenta in duplici vase calefacienda.*

1090. *Quando in vomitu & sputo sanguinis, adstringentia & inspissantia sanguinem adhibemus, semper quædam calida aperitiva admiscenda sunt, ut sic adstringentium vis ad locum affectum deducatur. Sic unguentis & emplastris adstringentibus, & conglutinantibus, quædam aperitiva adduntur, ut adstringentium vis ad interiora deferatur.*

1091. *In vomitibus à principio, antequàm materia est evacuata, nequaquàm frigida & styptica offerenda sunt. Hæc enim faciunt ad maiorem humoris immersionem, compellendo ipsum in altum, seu profundum, claudendo & adstringendo poros stomachi,*

ſtomachi, undè nauſea & difficultas vomitus augetur. Extrinſecùs verò adhibita medicamenta ſtyptica, non adeò nocere poſſunt, exprimunt enim & repellunt humorem immerſum in ſtomachi concavitatem. Ideò hæc non adeò nocent, ut illa quæ per os aſſumuntur. Sed quando humor non eſt immerſus in ſtomacho, tùm certè non nocet ſtyptica offerre per os; quià adſtringendo os ſuperiùs, ſtomachi humorem deprimendo, per inferiora depellunt, præterea etiam uniendo ſtomachum confortant.

Si omentum exciderit, neceſſariò computreſcit. 1092.

Vehemens clyſteris infuſio, vomitum ſedat. 1093.

Qui ſiti premuntur, parciùs edere, minùs laborare, vinumq; dilutum & perfrigidum bibere debent. 1094.

Sitim ſedat ſomnus. 1095.

Quibus epar calidum eſt, & ſtomachus frigidus, neceſſarium eſt, venas eorum crudis humoribus, & phlegmaticis abundare, præcipuè ſi copioſè reficiantur. Nam cruditas chyli per actionem epatis corrigi nequit. 1096.

Poſt arquatum morbum febrim oriri, periculoſum eſt. 1097.

Auriginoſi, non admodùm ventoſi. 1098.

Regio morbo laborantibus iecur durum fieri, malum. 1099.

In epatis oppilatione, ubi fortia aperitiva 1100.

 exhibere

exhibere cogeris, tùm cum eis lenitiva, & ipsorum calorem nonnihil hebetantia, permisceto. Quia fortia aperitiva humores exacuunt, & etiam humores adurunt, & melancholiam generant. Ideò post horum usum, lenientibus melancholiam respicientibus, uti refert.

1101. *Sacculi, pro epatis confortatione, antequàm epati administrentur, priùs calefiant vapore resoluto ab aqua eupatorij seu absynthij calenti, lateri inspersa.*

1102. *Quando epar ex usu balnei aërei, aut emplastrorum, supercalefactum est, quod ex siti & urina colorata constat, refrigerantia adhibeantur.*

1103. *Medicinæ epaticæ subtilißimè pulverisentur, sic &* Diuretica, *ut per angustos meatus transire poßint, & in aurora offerantur.*

1104. *Epati nihil actu frigidum adhibeatur, sed omnia modicè calefacta, hoc est, tepidè adhibeantur, ne ex actuali frigiditate venæ adstringantur, oppilenturq́, & materia craßior & resolutioni ineptior fiat.*

1105. *Frequens singultus, & præter consuetudinem continuus, iecur inflammatum esse significat.*

1106. *Ex iecinore si pus cruentum exit, mortiferum est.*

1107. *Si ante septimum diem febricitanti superveniat morbus regius simul cum horrore, solvitur febris, si verò sine horrore acciderit, pernitiem denunciat.*

Quibus-

Quibuscunq; iuvenibus epar calidum consti- 1108.
pationem inducit, his potus aquæ frigidæ sub-
venit, præcipuè si sumatur circa principium re-
fectionis.

Iecore malè coquente, facies, oculiq; tu- 1109.
ment.

Epar calidum sæpè est in causa ut genere- 1110.
tur cancer, lepra, quartana, & reliquæ ægri-
tudines melancholicæ. In epate enim calido, ge-
nerantur humores adusti multi. Quare epatis in-
temperies in eiusmodi morbis hebetetur, ac emen-
detur, refrigerantibus epithematibus, inunctioni-
bus, & cibis refrigerantibus, humectantibusq;. Hu-
mores autem assari, aduriq;, ab epatis intemperie
calida, constat, ex urina intensè rubea, & ex are-
nulis in matulæ lateribus adhærentibus rubeis.
Quando itaq; in quartana, cancro, & aliis me-
lancholicis affectibus talis urina emingitur, certum
est, hos morbos ex humorum adustione esse ortos:
hic plærunq; unà adest corporis siccitas, maciesq;,
color faciei rubet, aut flavescit, & sitis adest.

Epati nequaquàm vehementer calida admi- 1111.
nistrentur, ne epar immodicè rarefiat, & eius vir-
tus resolvatur, evaporato calore nativo & spiriti-
bus. Est enim epar aliàs membrum rarum, & fa-
cilè resolubile. Sic etiam intensè frigida dete-
stantur, ne eius calor nativus extinguatur, undè
hydrops, aut ne eveniat oppilatio.

Immodicè styptica epati applicanda non 1112.

R iij *sunt.*

sunt. Venæ enim per epatis substantiam dissemi-natæ, per se strictæ sunt, ideoq; à stypticis arctio-res fiunt, & sic facilè obstruuntur.

1113. *Vitiato epate,totius corporis color alteratur.*

1114. *Quando epati administramus emplastra discutientia, & resolventia materiam in eo con-tentam, hæc enim rarefaciendo epatis substan-tiam resolvunt, debilitantq;, ideò cum discutien-tibus quædam styptica boni odoris, epati confe-rentia, ut spicam, spodium, &c. commiscere debe-mus, in parva tamen quantitate, ne resolventium & rarefacientium virtutem seu operationem im-pediant.*

1115. *Quibus iecur aqua refertum eruperit in omentum, his venter aqua expletur, atq; mo-riuntur.*

1116. *Propter iecoris inflammationem singultus, malum.*

1117. *Quibus purulentum iecur aduritur, si purum pus effluat & album, salvi fiunt. In tunica enim ipsis pus continetur: si verò qualis amurca pro-fluat, intereunt.*

1118. *Quibus iecur vehementer dolet, ijs febris su-perveniens solvit dolorem.*

1119. *Si aqua intercutem quem implevit, simul eam omnem effudisse, mortiferum est.*

1120. *Aqua intercutem, si ex acuto morbo cœpit, periculosa est. Neq; enim febrem solvit; sed do-loribus torquet,atq; interficit. Oritur verò magna ex par-*

ex parte, vel ab ilibus, vel lumbis, vel à iecore.

Aqua intercus, plærunq; vitio iecinoris oritur. 1121.

Lienis magnitudo, hydropem minatur, vel corporis maciem. 1122.

Gingivarum & oris ulcera in hydrope, mortem minantur. 1123.

Hydrops, qui iecoris apostemati supervenit, difficulter sanatur. 1124.

Qui hydropem causet humor, si tenuis fuerit, per sudores resolvitur, sin crassus ac densior, paracentesi, aut cucurbitulis exploditur. 1125.

In hydrope detestatur venæsectio, nisi hic ob menses retentos ortus sit, tùm vena tali secanda est. Idem intelligatur, ubi hydrops ob retentas hæmorrhoides ortus est. 1126.

Phlebotomia in omni hydrope detestatur, parva tamen conceditur in tribus casibus: ut si hydrops ortus sit, vel ob epatis apostema, vel retentos menses, seu hæmorrhoides, hic saphenæ tundantur, vel ob magnam plethoram, à qua calor nativus suffocatur. 1127.

In hydrope, ubi paracentesi uti volueris, aquæ parum semel evacuetur, ne immodica spirituum fiat evacuatio, undè mors. Idem intelligatur de magnis apostematibus, ne semel sanies immoderatiùs evacuetur. 1128.

In hydrope ex causa calida orto, quæ intra corpus offeruntur, sint temperata, hoc est, ex refrigeran- 1129.

frigerantibus & calorificis conflata. Extrinsecùs *verò supra ventrem ponantur calida, & resolutiva, super epar verò refrigerantia.*

1130. *In extrahendo aquam per puncturam in hydrope, semper observes pulsum, hic ubi cœperit debilitari, tùm sistas & retineas aquam, & interim vaces confortationi virtutis, & rectificationi dyscrasiæ membrorum naturalium.*

1131. *Quando ascites seu hyposarca accidit, ob debilitatem attractricis renum, tùm renibus unguenta calida extrinsecùs adhibeantur, ut eorum virtus attractrix confortetur, deinde exhibeantur urinam provocantia, tandem repetantur solutiva, & deinceps rursus diuretica offerantur.*

1132. *Quando venter inferior tumet, & urina est inculpata, tùm certum est indicium per stomachum multiplicari ventositatem extendentem, & non est tympanites, quia impoßibile est, hydropem fieri absq; epatis noxa.*

1133. *Aqua intercutem laborantibus exorta in corpore ulcerà, non facilè sanantur.*

1134. *Hydrope detento, si aqua è venis in ventrem confluxerit, solvitur morbus.*

1135. *Quicunq; empyi aut hydropici uruntur, aut secantur, si pus aut aqua universim effluxerit, omninò moriuntur.*

1136. *Hydropicis tußis si superveniat, malum.*

1137. *Albæ pituitæ, aqua intercus supervenit.*

1138. *Paracentesis solummodò in ascite est tentanda,*

tanda, & nequaquàm in hypoſarca ſeu tympanitide; nam hoc mortale eſt.: item in ſene, in puero, & quando adeſt tuſſis, aut ventris fluxus, aut quando æger debilis eſt, tùm nequaquàm paracenteſi utere.

Vt vix unquàm exuit ſalſedinem ager, quem mare aliquando inundavit : ita corpus affectum ſemel gallica ſcabie, vix, vel unquàm ab ea perfectè ſanatur. 1139.

Febris ſi coniungatur cum morbo gallico, malum. 1140.

Nota ſufficientis inunctionis in morbo gallico eſt, cùm dentes dolere, os exulcerari, gingivæ inflari, humiditates manifeſtè ex ore fluere, & accidentia remittere incipiunt, hoc enim indicium eſt, materiam attenuatam, ſubtiliatamq; eſſe, & hìc ſecretum eſt exhibere ſolutivum, ut ſic humores per alvum, & non per os evacuentur. 1141.

In morbo gallico, cum puſtulæ iam incipiunt apparere, natura expulſivo adiuvanda eſt. 1142.

In lue venerea puſtulis apparentibus, phlebotomia poſthabenda eſt. Quando enim materia adhuc exiſtit intra venas, ſicut in principio, ad materiam minorandam phlebotomia admittitur, ſed quando materia extra venas ad cutem notabiliter eſt expulſa, tùm improbatur. Idem de ſcabie & variolis etiam intelligatur. 1143.

Curatio per lignum guaiacum, deteſtatur in corporibus cholericis, ſiccioris habitudinis, & ema- 1144.

R v *ciatis.*

ciatis. Indè enim cùm becticam febrem, tùm tabem incurrunt.

1145. *Suffumigio cum cinnabare in morbi gallici cura postremò utimur, quando de salute ægri desperamus, & eo non nisi in corpore robusto & athletico utimur. Hoc verò utendum non est, si adest asthma, aut bectica, aut acuta febris, aut in valdè debilibus.*

1146. *Ligni guaiaci usus detestatur in febrientibus, & extenuatis corporibus.*

1147. *Tempore inunctionis in morbo gallico, confert guttur, palatum, & os, quibusdam convenientibus gargarismis defendere, ne ex inunctione vehementer exulcerentur, & exhibere pillulas Cochias, ut materia sic ad intestina avertatur, dirigatur.*

1148. *Colicorum cruciatus multò magis, quàm nephriticorum, lenientibus mitigantur clysterijs, atq; evenit interdum, ut frigido aliquo liquore simul eiecto, protinùs quiescant. Nephriticis verò dato medicamento, quòd lapidem in renibus conterere poßit, simul & affectum ipsum, & sedem affectam levari contingit, cum urina enim lapillo existente, à dolore liberantur.*

1149. *Ab ileo vomitus & singultus, & desipientia & convulsio, malum.*

1150. *Quando, in colica ventosa ex usu anodynorum, dolor intenditur, augeturq;, tùm certum est, materiam ventosabilem esse multam, quam medicamenta non possunt consumere, sed potius eam*

in flatus

in flatus convertunt, undè dolor intenditur. Quare hic humorem flatus foventem dissecare, & concoquere citra vehementem calorem, & minimè per inflantium usum, convenit.

Quicquid in colica in clysteribus, vesicis, emplastris, & unguentis administratur, id cum temperata caliditate applicetur, quia mordax caliditas tristem facit sensationem, & sic intendit dolorem. 1151.

Quibus magni lienes sunt, his gingivæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua ex parte prorumpit. Quorum si nihil evenit, necesse est, in cruribus mala ulcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. 1152.

Eos, quos lien malè habet, si tormina præhenderint, & hoc vel aqua intercutem, vel intestinorum levitas consequatur, vix ulla medicina periculo subtrahit. 1153.

In lienis affectibus, non temerè est secanda vena, nisi hoc summa exigat necessitas. Quia lien est membrum frigidum, & indè magis infrigidatur. 1154.

Ex phlebotomia salvatellæ sinistræ manus, in morbis spleneticis maius sequitur iuvamentum, quàm ex phlebotomia basilicæ sinistræ. 1155.

Ad splenem in scirrhum induratum, sanguinis detractio commoda est, quæ inter parvum sinistræ manus digitum, & eum qui medio proximus, facta sit. 1156.

Lienosis difficultas intestinorum superveniens, bono est. 1157.

1158. Eadem ferè eſt curatio in lienis affectibus, quæ in epatis affectibus, niſi quod illic fortiora requirantur medicamenta.

1159. Lienis excrementa, ſolùm per alvum ſunt evacuanda, non per ſudorem, ſicut materiæ epatis.

1160. Lien acetoſis delectatur.

1161. In lienis affectibus, nunquàm nudis, aut fortioribus utamur reſolutivis, ne induretur, ſed ſemper cum reſolutivis mollificativa permiſceantur.

1162. Lieni nihil actu frigidum imponatur, ſed omnia quæ extrinſecùs adminiſtrantur, tepido calore prædita ſint.

1163. Lien indiget attenuantibus pharmacis, citra manifeſtam tamen caliditatem, ne vehementiùs, ſuccus craſſus in ipſo obturatus, incraſſeſcat.

1164. Nonnunquàm accidit vomitus cholericus, æruginoſus, praſinusq; in colica, ob dolores, vigilias, & medicinas calidas adminiſtratas. Indè enim cholera augetur, aduritur, quæ, cùm per alvum non poteſt excerni, regurgitat ad ſtomachum, undè vomitus.

1165. In dolore ventoſo, ut in colica flatuoſa, nequaquàm fortia anodyna calida admovenda ſunt, antequàm materia, ſeu clyſtere, vel lenitivo imminuta ſit, ſic enim dolor intenditur, materia craſſa frigida inflatus converſa.

1166. Ne pituitoſæ materiæ calido diſſolutæ, à ſtomacho ad renes, & ad vicinas partes ducantur, priuſquàm exhibeas lapides comminuentia, cum

caſſia,

caßia, oleoq; amygdalarum dulcium, ventrem lenire oportet.

Etsi, quæ crassos glutinososq; succos attenuant, calculosis conducunt: ijs tamen quæ valdè calefaciunt dari, nequaquàm convenit. 1167.

Si is, quem calculus infestat obesus est, huic tenuem victum audacter iniungere licet. 1168.

Nephritici ab initio dilutas, pluresq; urinas reddunt, sequentibus verò diebus craßi aliquid in ipsis residere videtur. 1169.

Renum & vesicæ vitia in senibus, difficulter curantur. 1170.

Si, quibus è renibus laborantibus, dolores circa spinæ musculos fiant, siquidem ad loca exteriora sentiantur, extrinsecùs abscessum fore expecta: si verò ad interiora magis vergeant, abscessum etiam intrinsecùs futurum, potiùs sperandum est. 1171.

In renum ac vesicæ affectibus, electuaria lenitiva meliùs competunt, quàm haustus lenitivi. Electuaria enim non sic ad vias urinæ properant, ut potiones. Sic flores caßiæ probantur: sed vulgaris caßia extracta, quæ communiter in officinis servatur, non probatur. Est enim diuretica. 1172.

Enemata in renum affectibus non in magna quantitate infundantur, ne intestina repleta distentaq;, renes comprimant, nec etiam in se multùm salis habeant. 1173.

1174. *In renum ulceribus, dùm consolidativis vteris, tertio quoq; die lavativam potionem exhibeas, vt si fortè aliqua materia eò defluxisset, non faciat obstructionem, & à calore renum inspissata & indurata, convertatur in calculum.*

1175. *Quidam per circuitus quosdam sanguinem è renibus excernunt, simili modo ut ex hæmorrhoidibus, & talis sanguis absq; dolore excernitur; sed quando intempestivè sistitur, gravitas accidit, nonnunquàm etiam vertigo, delirium, hydrops, &c.*

1176. *Nonnunquàm post curationem calculi, sequitur dolor iuncturarum, propter usum diureticorum in curatione calculi adhibitorum. Humores enim indè attenuati & liquati, ad iuncturas defluunt, undè podagra, vel arthritis.*

1177. *Nulla medicamenta lapidem frangentia, sunt intra corpus exhibenda, nisi prius materia circa primas vias sit digesta, & evacuata medicamentis lenitivis.*

1178. *Exectionem calculi sæpè succedit aut immodicum sanguinis profluvium, arteria scilicet aliqua dissecta, aut frequens urinæ fluxus, quòd nervosa pars vesicæ sit vulnerata, quæ non consolidatur, aut sterilitas dissectis vasis spermaticis, aut dolor vehemens, aut apostema, aut sanguinis in vesica coagulatio.*

1179. *In calculo & apostemate renum, è directo renis, accidit sæpè pedis obdormitatio, seu stupor, eò quòd*

eò quòd nervis ad tibias & pedes tendentibus, mala qualitas sit communicata, aut quòd nervi comprimantur, undè obstructio attenuatoria, sic ut spiritus minimè liberè ad pedes transire poßint.

1180. In calculo, dolore instante, nequaquàm fortia lithontriba & diuretica exhibenda sunt, sic enim intenditur, augeturq; dolor, sed quæ dolorem mitigent, & clysteres mollificantes, injiciantur.

1181. In calculi dolore detestatur medicamenta adhibere extrinsecùs exiccantia, ut sacculos exiccativos ex milio factos; item pannos calidos. Sic enim calculus fit durior, & meatus urinales arctiores fiunt, ob continuam exiccationem. Hîc adhibeantur resolventia cum mollificantibus permixta, ut materia crassa sic humectata, poßit resolvi, & ut viæ urinæ ampliores reddantur ab humectantibus, mollificantibusq;. Si enim nuda resolutiva applicantur, tùm subtilibus partibus resolutis, materia crassa in calculum convertitur.

1182. Quando in renum, seu viarum urinæ exulceratione exhibemus consolidantia, tùm cum eis aliqua diuretica, in pauca tamen quantitate, ut semen feniculi, petroselini, dauci, &c. sunt commiscenda, quæ medicamenta consolidantia eò, ad vias scilicet urinæ, deducant. Quia eiusmodi medicamenta per se sunt difficilis transitus ad urinæ vias. Quando verò dolor est

intensus,

intensus, tùm his narcotica quædam admiscenda sunt.

1183. *Vesicæ calculi pueritiam: renum verò senectutem, magis infestant.*

1184. *Quibus in meatu urinario nascitur tuberculum, suppurato eo & rupto, solutio.*

1185. *In consolidatione ulcerum colli vesicæ, ob meatus seminis consolidatos, sæpè succedit sterilitas, hìc enim in cöeundo nihil seminis excernitur.*

1186. *Curatio herniæ per incisionem, non est molienda in laborantibus valida tussi, in reconvalescentibus, in senibus excedentibus annum sexagesimum, nec in tempore magni frigoris, aut magni æstus.*

1187. *Difficultatem urinæ, phlebotomia solvit: secare verò interiores.*

1188. *Stranguriam & dysuriam thorexis, & venæsectio solvit. Incidendæ autem sunt interiores.*

1189. *Quibus à stranguria Ileus supervenerit, intra septem dies moriuntur, nisi febri superveniente copiosa urina fluxerit.*

1190. *Quæ urinam provocant, illa etiam menses provocant.*

1191. *Quando in sanguinis mictu extrinsecùs usus es unguentis, tùm omnibus diebus in sero, panno lineo in aceto calido infuso, abstergantur & mundificentur partes inunctæ, ne viscositate olei, & ceræ,*

ceræ, pororum fiat clausio, & sic per accidens calor intrinsecùs augeatur.

Vrina supprimitur, ubi lotium ultra modum in vesica detinetur, undè vesica ita repletur ac distenditur, ut minimè contrahi poßit. Idem accidit, ubi intestina stercoribus immodicè sunt referta, undè alvus cohibetur. Idem etiam contingit, ubi stomachus immodicè cibo est repletus, tales strangulari & suffocari videntur. 1192.

A iecoris constrictione, alvi fluor factus, aperitivis de oppilantibus & venæ basilicæ sectione curatur. 1193.

Alvi fluxum patientes, iecore craßis succis obstructo, & digestrice læsa, calidis dissolventibus egent. Quibus verò retentrix debilis fit, his conducunt infrigidantia. 1194.

Post alvi longam resolutionem, tormina, posthæc intestinorum levitas oritur. 1195.

In fluxionibus alvi, excrementorum non in deteriora facta mutatio, iuvat. 1196.

Longo alvi profluvio laboranti, sponte vomitus superveniens, morbum solvit. 1197.

A diarrhæa, dysenteria. 1198.

In diuturna levitate intestinorum, si ructus acidus superveniat, qui prius non extiterit, bonum est signum. 1199.

In longis intestinorum difficultatibus cibi fastidium, malum, & cum febre peius. 1200.

1201. *In omni ventris profluvio, quando virtus debilis eſt, morbusq; ſævit, ac ſyncopem minatur, tùm poſthabita evacuatione fluxus ſiſtatur, ne virtus proſternatur. Sed poſteà reſtaurata virtute, ut poſt quinque vel ſex dies, repetatur evacuatio ſtypticis, ut mala materia retenta evacuetur, ne ſit cauſa recidivæ.*

1202. *Quando profluvia ventris intempeſtivè ſiſtuntur, ſuccedit nonnunquàm phrenitis, lethargus, parotides, aut periculoſi abſceſſus, arthritis, iuncturarum dolor, aut angina.*

1203. *Quando ventris adeſt fluxus immodicus, tùm tota tua intentio ſit, humores commotos reddere quietos & immobiles, refrigerando ſcilicet, & inſpiſſando, ac adſtringendo meatus, per quos materia ad ſtomachum fluit.*

1204. *In ventris fluxibus, ſi vis, quòd Rhabarbarum minùs debeat evacuare, & magis adſtringere, tùm aſſetur. Si verò vis ipſum plùs evacuare, quàm adſtringere, tùm non aſſetur.*

1205. *Dyſenteria, ſi ab atra bile incipiat, exitioſa.*

1206. *Si dyſenteria laboranti veluti carunculæ dejiciantur, mortiferum.*

1207. *Dyſenteriæ ſupervenit lienteria.*

1208. *In dyſenteria, ubi clyſteres conſolidantes injicere eſt animus, tùm nequaquàm imponantur olea & pinguedines. Quia hæc omnia conſolidationem fieri, prohibent.*

In ventris

In ventris profluvijs & in dysenteria, inunctiones & fomenta quæ adhibentur, non sint multùm calida, sed tantùm tepida. 1209.

In dysenteria intestinali, semper quoq; habeas respectum ad epar, quia dysenteria intestinalis sæpè coniungitur cum fluxu epatico, quòd multos decipit. 1210.

Medicamentis adstringentibus in dysenteria, urinam cientia semper sunt admiscenda, ut sic materia per vias avertatur urinæ. Si hoc non fit, periculum est, ne materia, via adstringentibus præclusa, regurgitet ad epar, & efficiat hydropem, aut ad pedes, & fiat podagra. In summa omnia diuretica tàm calida, quàm frigida, sistunt ventrem, eò quòd multiplicent urinam. 1211.

In forti dolore ventris, partium extremarum frigiditas, malum. 1212.

Qui colicis doloribus sæpè laborant, ij nervorum resolutionem incurrunt. 1213.

Iliacus morbus, nisi resolvatur intra diem septimum, lethalis est. 1214.

Chronica intestinorum exulceratio, cuiusvis humoris fuerit, clysteribus abstersivis una vice iniectis, & altera constrictivis, eget. 1215.

Iuvenes cholerici in vijs urinalibus ulceratis fluxum patientes, à potu vini, & maximè acuti, abstinere debent. 1216.

1217. *Quibus elata hypochondria murmurant, lumborum superveniente dolore, alvus humectatur, nisi infernè flatus erumpant, aut urinæ multitudo prodeat, atq; hæc in febribus.*

1118. *Quibus ad hypochondrium dolor est sine inflammatione, ijs febris superveniens dolorem solvit.*

1219. *Dolores ventris sublimes, leviores: non sublimes, fortiores.*

1220. *Si quod gracile intestinum perfectum sit, non coalescit.*

1221. *Quibus in iuventute alvus est humecta, ijs in senectute siccatur: Quibus contrà sicca adstrictaq; iuvenibus fuit, ijs senibus humecta, laxaq; fit.*

1222. *Quibus alvus est humida, iuventam quidem agunt faciliùs, quàm qui eandem siccam habent, sed senectute difficiliùs defunguntur: Ipsis, siquidem senescentibus, ferè resiccatur.*

1223. *Alvo constricta deorsum purgans pharmacum offerre, priusquàm solvatur mollitivo enemate, sive suppositorio, rationi disconvenit.*

1224. *Brassica subcruda alvum mollit, biscocta stringit.*

1225. *Assuefactio simplicis suppositorij, vel clysteris, in illis, qui à constipatione gravantur quotidiana, non offendit naturam.*

1226. *Alvus ex toto suppressa, malum.*

1227. *Medicinæ alvi constrictivæ, antequàm ministrentur, modicùm sunt adurendæ.*

Iuvenes

Iuvenes qui à fluxu cholerico molestantur, & maximè in æstate, copiosus potus aquæ frigidæ liberat, si sumatur urgente siti, præcipuè circa refectionis principium. 1228.

Melancholicis, & nephriticis hæmorrhoides supervenientes, bono sunt. 1229.

Diuturnas curanti hæmorrhoides, nisi una quæpiam servetur, periculum aquæ intercutis, vel tabis impendet. 1230.

In tenesmo, omnia calidè actu administrentur, quia frigida vehementer nocent musculo ani. 1231.

Intensè frigida, nequaquàm testiculis administrentur. Habent enim hi colligantiam cum corde, & aliis membris, & citò alterantur. 1232.

XIIII.

De morbis mulierum.

Suffitus aromatum muliebria educit. Ad alia verò multa utilis esset, nisi capitis ingeneraret gravitatem. 1233.

Mulier in utero ferens secta vena, abortit, eoq; magis, si sit fœtus grandior. 1234.

Matrix fœtus concipere, & nutrire concupiscens, si diu sine fructu remaneat, priveturq; desideriis, circa viscera sese movendo, graviter molestat mulieres. 1235.

1236. *Mulieri gravidæ sine modo fusa alvus, elidere fœtum potest.*

1237. *Si mulieri lac ex mammis prosilit, imbecillum est, quod intus gerit. Duræ verò mammæ, sanum illud esse testantur.*

1238. *Mulier si ex partu cum febri, vehementibus & assiduis capitis doloribus, premitur, in periculo mortis est.*

1239. *Mulieri gravidæ, si subitò mammæ emarcuerint, abortus periculum est.*

1240. *Quæ neq; peperit, neq; gravida est, si lac habet, menstrua suppressa esse indicium est.*

1241. *Mulieres quæ in navibus pariunt, mutos edunt.*

1242. *Prima pares, & quæ rariùs pariunt, plurimùm in partu & puerperio laborant, quæ verò crebriùs, pariunt minùs.*

1243. *Saltus in primis septem diebus perimit semen, & eÿcit.*

1244. *Fœmina cùm concepit, menses non defluunt, siquidem fœtus sanus futurus est, præterquàm pusillum, quibusdam primo mense.*

1245. *Sternutamenta partum adiuvant, conceptum verò expellunt.*

1246. *Prægnantibus tenesmus, lethalis est.*

1247. *Ebrietas conceptum inhibet.*

1248. *Vulvæ strangulationes, quæ retardatis mensibus fiunt, minoris sunt periculi, quàm quæ retento genitali semine accidunt.*

Si gravi-

Si gravidis ubera emoriuntur, abortus imminet. 1249.

Fetus humidi in matricis ægritudinibus noxij sunt. 1250.

Mulierum nonnullæ omninò steriles sunt, aliæ mutatis coniugijs sterilitatem exuunt, nonnullæ tantùm semel, quædam autem mares tantùm, & aliæ fœminas pariunt. 1251.

Mulieris vulvæ collum constrictum si fuerit absq; duriti, econcepit: si verò cum duritie, strictum reperitur ab obstetrice, uterum pati demonstrat. 1252.

Mulieres candidam faciem habentes, & quæ ad plumbi colorem declinant, frigidas & lubricas habent matrices, ob id raro concipiunt. Albæ autem rubro colore perfusæ, sæpiùs. 1253.

Paßiones animi vehementes, aut labores corporis fortes, alvi fluor, vomitusvè, aut venarum sectio, repletio superflua sive inanitio, coitus nimius, balneumvè calidum, hæc prægnantes abortire cogunt. 1254.

Trochiscorum galliæ moschatæ pulvis, cum albo vino datus, parturientibus difficilem partum accelerat, fœtum quoq; mortuum, & secundinam educit. 1255.

Sanguineæ mulieres in prima Lunæ quadra, suos menses patiuntur, in secunda biliosæ, quibus atra bilis abundat in tertia, & in quarta, pituitosæ. 1256.

1257. *Menſtruis deficientibus ſanguis è naribus fluens, bonum.*

1528. *Quibus fœminis menſtrua non proveniunt, neceſſe eſt capitis acerbiſsimi dolores ſint, vel quælibet alia pars morbo infeſtetur.*

1259. *Si mulier à partu vehementes dolores habet, neq; præterea ſigna mala ſunt, circa vigeſimum diem, aut ſanguis per nares erumpit, aut inferioribus partibus aliquid abſcedit.*

1260. *Menſtruorum retentio, frequentes morbos gignit, conceptum impedit, venas implet atq; diſtendit, veſicam premit, urinam prohibet, dolorem lumborum, & ſuffocationem excitat, coxendicem moleſtat, interdum putreſcit, & ſuppurat.*

1261. *Mulier ubi conceperit, menſes non defluunt.*

1262. *A menſtruis repurgatæ, concipiunt facilimè.*

1263. *Mammis cucurbitula impoſita, mulierum menſtrua ſiſtit.*

1264. *Quibus menſes in totum præmaturè ſubſiſtunt, citiùs moriuntur.*

1265. *Mulierem gravidam morbo quopiam acuto corripi, perniciosſum.*

1266. *Mulieri ſanguinem evomenti, menſtruis erumpentibus, ſolutio fit.*

1267. *Mulieri, menſtruis præter naturam deficientibus, ſanguis è naribus profluens, bono eſt.*

Mulieri hystericæ, aut difficulter parienti, 1268.
sternutamentum superveniens, bonum.

Mulieri menses decolores, nec eodem semper 1269.
modo & tempore prodeuntes, purgationem indicant esse necessariam.

Mulieri geminos ferenti, si altera mamma 1270.
extenuetur, alterum abortum edit: Et siquidem dextra mamma extenuata est, marem, si verò sinistra, fœminam abortione excludit.

Quibus in mammis sanguis colligitur, furo- 1271.
rem significat.

Si scire velis an mulier conceperit, dormi- 1272.
turæ aquam mulsam potui dato, & si ventris tormina patiatur, concepit: sin minus, non concepit.

Mulier gravida, si marem gerit, coloratior 1273.
est, si fœminam, decolor.

Si prægnanti in utero fiat erysipelas, perni- 1274.
ciosum est.

Quæ præter naturam tenues uterum gerunt, 1275.
abortiunt, donec habitiores evaserunt.

Quæ verò mediocriter corpulentæ, abortum 1276.
faciunt, secundo mense aut tertio, sine occasione manifesta, ijs cotyledones lentoris sunt plenæ, nec præ pondere fœtum continere possunt, sed abruptis decidit.

Quæ præter naturam crassæ, non concipiunt, 1277.
ijs uteri os ab omento comprimitur. Itaq; gravidari, donec extenuentur, nequeunt.

1278. *Si qua parte uterus coxæ adiacet suppuraverit, emmotis medicamentis curetur necesse est.*

1279. *Mares dextra uteri parte, fœminæ sinistra magis gestantur.*

1280. *Ad secundas deturbandas sternutatorio immisso, nares & os, manu obtura.*

1281. *Mulieri, si placet menstrua sistere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.*

1282. *Quæ ventrem ferunt, ijs uteri os connivet.*

1283. *Quæ fœtum sunt perdituræ, ijs mammæ extenuantur. Contrà verò duræ si fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua fatigabit, nec abortiunt.*

1284. *Quibus os uteri durum est, ijs arctetur est necesse.*

1285. *Quæ gestantes uterum febribus corripiuntur, aut vehementer sine evidente causa extenuantur, eæ difficulter & cum periculo pariunt, aut abortientes periclitantur.*

1286. *Si muliebri profluvio convulsio aut animi defectus superveniat, malo est.*

1287. *Menstruis abundantibus morbi eveniunt, & subsidentibus accidunt ab utero morbi.*

1288. *Si mulier non concipit, & scire placet an sit conceptura, veste præligatam, & undiq; obvolutam subter suffito: ac si odor corpus pervadere videtur, ad nares & os usq;, non sua culpa sterilem esse scito.*

Si prægnanti purgationes menstruæ cursum suum teneant, benè valere fœtum, est impossibile. 1289.

Si mulieri purgationes non prodeant, neq; horrore, neq; febre superveniente, cibiq; fastidium accidat, prægnantem esse putato. 1290.

Quæ frigidos & densos locos habent, utero non concipiunt, & quæ præhumidos habent, gravidari nequeunt: Extinguitur enim in ipsis genitura. Et quæ sicciores & æstuosos: nam alimenti defectu semen corrumpitur. Quæ verò ex utraq; oppositione moderatam nactæ sunt locorum temperationem, eæ fœcunditate valent. 1291.

Par est de maribus ratio. Aut enim propter corporis raritatem spiritus foràs dissipatur, ita ut genituram eiaculari nequeat: aut propter densitatem humor foràs non prosilit, aut propter frigiditatem non incenditur, ut eò loci coacervari possit: aut propter caliditatem hoc idem ipsum usu venit. 1292.

Mulier podagra non laborat, nisi ipsam menstrua defecerint. 1293.

Si prægnanti tenesmus supervenerit, abortus est causa. 1294.

Mulier non fit amphidextra. 1295.

Post quadragesimum quintum annum nequaquàm menses provocandi sunt. 1296.

Quando menses retenti sunt ob sanguinem crassum, ab excessiva caliditate, scilicet epatis, inspissatum 1297.

inspissatum & assatum, tùm levibus utere diureticis, cum refrigerantibus & humectantibus permixtis. Si enim calidioribus uteris, sanguis fit crassior partibus subtilioribus resolutis. Hìc etiam refert choleram adustiorem foventem cum infusione Rhabarbari evacuare.

1298. *Menses provocantia, tempore motus menstruorum, exhibenda sunt, ut natura in suis motibus iuvetur. Motum verò naturæ adesse, constat ex dentium & capitis dolore, & membrorum gravitate.*

1299. *In mensium retentione, si corpus est plethoricum, tùm principiò mediana secetur, & parum sanguinis mittatur, ad plenitudinem solùm minuendam, posteà vena tali aperiatur.*

1300. *In retentis mensibus vena tali secetur, & parum sanguinis semel extrahatur, ut sic sanguis assuescat petere, & defluere ad inferiora.*

1301. *Quæ menses provocant, illa provocant etiam hæmorrhoides.*

1302. *Mensium provocatio detestatur in corporibus emaciatis cum diureticis. Hìc enim sanguis est paucus. Idem intelligatur, ubi sanguis menstruus in longis ægritudinibus non promanat. Hìc potius resumptiva offerantur, adhibeanturq́ue, ne hectica succedat.*

1303. *In reconvalescentibus ex morbo chronico, nequaquàm menses provocentur.*

Quando

Quando menses seu hæmorrhoides plùs iusto fluxerint, vel periodum acceleraverint, significat corpus evacuatione subtilium humorum, acutorum calidorumq́, indigere. Si verò restrictæ fuerint, vel periodum tardaverint, significat corpus indigere crassorum humorum, frigidorumq́, ut pituitæ, vel melancholiæ, evacuatione. 1304.

Prægnantes mulieres, tutò & absq́ discrimine purgamus cassia præparata, ne flatus excitet, & Rhabarbaro. Hoc enim habet vim adstringendi, & confortandi, ideò à purgatione fœtum in utero corroborat, & confirmat. Hæc medicamenta præterea non agitant, unà utero gerentes ex spontaneis suis vomitibus, quos habent, primis mensibus, magis perturbantur, quàm ex his evacuationibus. 1305.

Mulieres, quibus menses adsunt, purgandæ non sunt. 1306.

In vomitu seu sputo sanguinis, ob retentos menses, nequaquàm styptica offeras, sed sanguinem ad pectus fluentem, avertas ad interiora, ut pedum fomento, & deligatura, sic phlebotomia venarum tali, aut poplitis, aut scarificatione crurum; sic fiant balnea & insessiones ex levibus menses provocantibus, sed hæc nequaquàm stomachum & pectus attingant. Sic suffitibus & pessarijs provocentur menses, si his nihil promoveris, per os exhibeto levia medicamenta sanguinem attenuantia, & venas aperientia. 1307.

In ma-

1308. *In matricis procidentia, nequaquàm excessivè fœtidæ suffumigationes infernè ad matricem administrentur, præsertim in delicatis mulieribus. Ex horum enim usu sæpè accidit syncope, propter temperamenti spiritus alterationem. Præterea percepto nocumento à virtute sensitiva, vehementer movetur matrix, ex quo vehementi motu vehemens fit ligamentorum extensio, undè intensus dolor. Ad hæc eiusmodi suffumigationes calidæ sunt, undè humiditates in matrice existentes, in flatus convertuntur, hinc matricis fit destensio, undè dolor. Ideò à levioribus suffitibus incipiendum est.*

1309. *Menses non sunt provocandi in extenuatis, & in reconvalescentibus ex longo morbo, quia in talibus sanguis est paucus, eoq; natura pro sui conservatione indiget. Si itaq; menses provocare intendis, tùm succedit hectica, corpore immodicè exiccato. Sic in laboriosis puellis, ut sunt rusticanæ, in quibus magna fit humorum resolutio, nequaqudm menses provocare intendas.*

1310. *Accidit nonnunquàm in mulieribus, quibus menses retenti sunt, vomitus materiæ phlegmaticæ crudæ, ob frigidam stomachi intemperiem, hic nequaquàm menses provocare præsumas, donec stomachi vitium sit emendatum, ne crudi humores ad venas traducantur, undè ipsa obstructio augetur. Ideò principiò leve digestivum offer, ut oxymel simplex cum melle rosato colato, posteà*

pillulas leves, ut de hiera simplici offerto, tandem stomachum oleo nardino inungito;ut eius intemperies emendetur. Quando itaq; stomachus ita est curatus, tùm quæ menses provocent,exhibeto, tamen priùs, ut materia præparata sit attenuantibus & dissecantibus, curato.

Suffocatio matricis nonnunquàm accidit, 1311.
cùm sanguinis eruptio ab utero repentè sistitur.

In paroxysmo suffocationis matricis, nequa- 1312.
quàm aspergatur in faciem ægræ vinum, aut aqua rosacea, neque etiam ægra bibat vinum.

Venæsectio detestatur in suffocatione matri- 1313.
cis, ex retento spermate orta. Sic enim periculum est, ne venenosa.materia intra venas retrahatur, ut sanguis totus inficiatur.

Mulieres cupientes prolem, cùm utuntur 1314.
diæta calida,& administrant matrici res calidas, corripiuntur interdum icteritia.

Quando suffumigium ad vulvam in provo- 1315.
candis mensibus præparare intendis, tùm circumquaq; probè contegatur mulier, ne odor & fumi ad nares pertingant, & capitis gravitatem inducant.

Quando menses repentè sistuntur, accidit 1316.
matricis suffocatio.

Menses retenti sæpè regurgitant ad epar,& 1317.
obstruunt ipsum, & sunt causa hydropis.

Mulieribus, in quibus menses retenti sunt, 1318.
accidit nonnunquàm sanguinis sputum, vomitus

sangui-

sanguineus, fluxus sanguinis alvi, hæmorrhoidarum fluxus, sanguinis narium fluxus, aut fluxus sanguinis per aures, materia ad superiora conversa.

1319. *Menses supprimuntur orificiis venarum, ad matricem pertinentium, obstructis, vel à crasso & lento succo, vel à pinguedine comprimente vasa, vel à cicatrice ab ulcere relicta, aut panniculo ori interiori prætenso, hicq; menses superiora petunt, & puellæ suffocantur.*

1320. Retinentur etiam *menses, vel ob sanguinis inopiam, ut in adurentibus & chronicis febribus, ac labore emaciatis mulieribus, vel ob sanguinem aliò aversum, ut in nutricibus, & pustulis in cute enatis, vel ob calorem intensum, adurentem & inspissantem sanguinem.*

1321. *Virginibus quibusdam, ubi instat tempus, quo debent menses profluere, dolores vehementes accidunt, quod insinuat quandam esse obstructionem, & parùm menses evacuari.*

1322. Prægnantibus *mulieribus accidit epilepsia, ob materiam pravam retentam. Partu verò superveniente solvitur, materiebus malis evacuatis.*

1423. Viduæ *sanguineæ, plurimo abundantes sanguine ac spermate, matricem & testiculos habent calidos, semen detentum adurentes, vaporesq; indè ad cerebri menynges delati, efficiunt maniam.*

De

XV.

De morbis puerorum.

Epilepsia laborantes pueros cùm loci, victusq́, tùm maximè ætatis mutatio, liberat. 1324.

Epilepsia ante pubertatem amotionem recipit: post vicesimum verò quintum annum, ferè comitatur ad usq; mortem. 1325.

Puer podagra non laborat, ante veneris usum. 1326.

Qui gibbi ex asthmate, aut tussi ante pubertatem fiunt, statim moriuntur. 1327.

Pueri non sunt fame & inedia molestandi, ne trucidentur ob magnam resolutionem, aut ne cadant in becticam. 1328.

In morbillis & variolis, nequaquàm exhibeantur medicamenta purgatoria, ne materia acuta ad centrum retrahatur, avertaturq́, & accidat intestinorum exulceratio, & lethalis dysenteria. 1329.

Homo potest bis, ter, aut quater morbillis ac variolis affici. 1330.

Sexagenarius potest affici variolis ac morbillis. 1331.

Variolæ ubi fuerint egressæ, vena nequaquàm est secanda, ne ad intra venas retrahantur. 1332.

Variolæ ubi iam perfectè egressæ sunt, & iam ma- 1333.

iam maturæ sunt, acu aurea aperiantur, & sanies continuò cum coto leviter exiccetur. Diutiùs enim sanies detenta corrodit carnem subiectam, & fiunt cicatrices fœdæ.

1334. *Quando variolæ difficulter exeunt, & tardè, hoc indicat materiam esse crassam. Ideò hæc attenuantibus est attenuanda, & cutis oppilatio dissecantibus reseranda, ut materia sic poßit ad expulsionem præparari, & expelli.*

1335. *Variolæ & morbilli cùm incipiunt apparere, tùm debes iuvare naturam, ad expellendam materiam ad superficiem cutis.*

1336. *In variolis nequaquam refrigerantia styptica extrinsecùs administrentur, ne materia repellatur ad interiora, & accidat lethalis dysenteria, aut difficultas anhelitus. Sic etiam olei usus detestatur, quia oleum sua viscositate oppilat poros cutis, undè variolarum exitus inhibetur.*

1337. *Corallia rubea infantum lactantium collo appensa, ad os usq; ventriculi devenientia, lactis vomitum prohibent, roborantq; horum digestivam.*

1338. *Infantes quamdiu dentes non habent, vagiunt, ubi duos aut tres balbutiunt, ubi completos loquuntur.*

APHORISMORUM MEDICINALIUM, SECTIO OCTAVA.

I.

De vulnere.

CVm Medicus putredinem à vulnere non eijcit, in loco putredinis sana caro nequaquàm potest coalescere. 1.

Satiùs est, vulnus omninò relinquere, quàm ei cum gravi totiùs corporis pernicie mederi. 2.

Erysipelatosa vulnera, pharmaco purgativo totius corporis indigent. 3.

Auferre putredinem, est causa sine qua in vulnere caro generari nequit, donec quidem putredo fuerit in ipso, sana caro nullatenus orietur. 4.

Carnem sanam, non est poßibile, gigni, nisi caro vulneris super quam est generanda, temperata sit. 5.

Quoniam curatio est deperditi restauratio, concava vulnera carne, cuius sanguis materia præcipua dicitur, replenda sunt. 6.

Quantò magis vulnera humida fuerint, tantò magis sicci indigent. 7.

8. *Omnes, quotquot in thorace vulnerati sunt, iniectam per vulnus aquam mulsam illicò expuere solent.*

9. *In quibuscunq; vulneribus membri substantia non deperditur, sola æquatio, & conglutinatio restaurat sanitatem.*

10. *Labra vulneris conglutinantur, si nihil alienum intercidat, & naturalis membri complexio fuerit custodita.*

11. *In magnis vulneribus ligatura nequit absq; sutura labra vulneris contiguata conservare.*

12. *Filum sericum labra distincta nodans in moderata distantia, suturam efficit meliorem.*

13. *Festina consolidatio, vulnerum potissimum, causatur à sanguine paucæ aquositatis, quapropter aquosos potus vulneratos oportet cavere.*

14. *In vulneratis phlegmaticis, & in hyeme, mel vulnerarijs potionibus coniungitur.*

15. *Sicut vulneratis hæmorrhagiam passis, merum præcipuè convenit: sic pronis ad eam denegatur omne vinum, & quicquid acuit sanguinem, vel stimulat ebullire.*

16. *Arteria vulnerata quantò plus dilatatur, plus sanguinis evomit, quocirca necesse est, ut eius dilatatio, quantùm poßibile fuerit, remittatur.*

17. *Latitudinalis arteriæ sectio promptius solidatur, quàm apertura secundum longitudinem.*

18. *Modica venæ pulsatilis aperitura, in corpore molli & humido, ut puerili, & muliebri, sanari potest.*

potest. Magna verò vix, aut nunquàm, in sicco & calido corpore.

Recentia vulnera cum aqua ardente lota, sanationis effectum citißimè consequuntur. 19.

Alimentum attractum & incorporatum, in saniem convertitur, ideoq; vulneratis superfluitas alimenti obest. 20.

Sicut aquositati debentur exiccativa, sic vulnera saniosa mundificantibus indigent medicinis. 21.

Superfluitas vulneris nisi vertatur in saniem, vel conglobata, generat apostema, vel spasmum accelerabit. 22.

Ubi caput vulneratum, delirium metuendum est. 23.

In vulnere nervorum, contractiones exitiales sunt, & quæ ex arefaciente causa oriuntur. 24.

Sanies & maximè in vulneribus concavis, deperditæ carnis substantiam prohibet generari. 25.

Si in magnis vulneribus & pravis tumor non appareat, ingens malum. 26.

Medicamenta nervis vulneratis nequaquàm frigida administrentur. Frigus enim nervis inimicum. Omnia itaq; calidè, etiam ipsæ fasciæ administrentur. 27.

Vulnera arcta ampliamus radice gentiana, vel spongia vehementer compressa & intorta. 28.

Digestivis utimur in vulneribus & ulceribus brevi tempore, scilicet vix tribus vel quatuor die- 29.

bus, hoc est, donec sanies satis bona & in debita quantitate generata fuerit, tùm ampliùs non est utendum digestivis, ne ulcus putridum, seu sordidum fiat.

30. *Vulnus factum esse ab instrumento seu sagitta veneno infecta, constat ex loci tumefactione tendente ad lividitatem & nigredinem.*

31. *In defensivis vulnerum pectoris, acetum est omittendum.*

32. *Omne vulnus contusum, necesse est putrefieri, & in saniem converti.*

33. *Vbi dolor intensus vulnera affligit, certum est, nervos in profundo vulneris existentes, aut panniculum, qui ossa ambit, esse tactum, & vulneratum.*

34. *Localia in vulneribus nimiùm quàm oportet calefecisse, constat ex vulneris circuitu, rubedine, pruritu, ac tenui sanie. Medicamentum verò nimiùm refrigerasse, indè constat, quòd vulnus frigeat, albescat cum crassa sanie.*

II.

De Vlcere.

35. *Vlcerum, cæterorumq; morborum continuitatem, aut eorum diuturnitatem facit materiæ successus, cuius cura est ablatio.*

36. *Omne ulcus, sive sponte, sive ex accidenti factum, exiccari desiderat, medicamento non aspero, præ-*

ra, præterquàm ubi malignum, & cum vehementi putredine fuerit.

A membro ulcerato malam dyscrasiam auferre, maxima pars curationis putatur. 37.

Vlcera saniosa abstersivis primò, & mundificativis egent, postea autem siccativis, & incarnativis. 38.

Sordidis ulceribus tumefactis, exiccativum congruit, absq; mordicatione resolvens. 39.

Vlceribus corrosivis, quæ sponte dilatantur, ac profunduntur, styptica mordicatione carentia debentur exiccativa. Si verò fuerint venenosa, ut lupus & cancer, theriacalia debent administrari. 40.

In quibuscunq; ulceribus caro est mortua, computrescit, ideò vel ferro secari, vel igne comburi, aut medicinis tolli debet. 41.

Magna collectio, præcipuè grossi humoris, tutius in saniem vertitur, quàm evaporatione dissolvitur. 42.

Omnia ulcera, præter ea quæ loca humidissima invadunt, diu aperta tenere, utilissimum est. Nullæ verò sunt partes humidiores pudendis, quare ijs primo quoq; tempore occurrendum est. 43.

Si tumores super ulcera subitò esse desierint, idq; à tergo incidit, vel distentio nervorum, vel rigor timeri potest. At si à priore parte id evenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam in huiusmodi casu, quæ tutissima inter hoc est, profusio alvi sequitur. 44.

45. *Vlcus, sive ante, sive in ipso morbo natum est, observari debet. Nam si moriturus est homo, aridum aut livens, aut pallidum ante mortem apparet.*

46. *Vlcera quæ insanientibus accidunt, pestifera sunt.*

47. *Vlcera quæ rotunda sunt, difficulter complentur.*

48. *Quicunq; meatus innaturalis potest absq; timore claudi, si fuerit strictus, & antiquitate suspectus, ob immundities coarctatas, elargandus est incisione, vel medicinis, ut à profundo syncera consolidatio procuretur.*

49. *Quicquid præter naturam additur, numero vel mensura, si tutò fieri queat, totum est auferendum.*

50. *Oleum non ponitur in ulceribus, nisi sit vehementis stypticitatis & siccitatis, ut est oleum myrtinum & masticinum. Et si omninò ponendum est, non ponitur nisi in ulceribus contusis, aut fortasse ut sedet dolorem.*

51. *Circum glabra ulcera, maligna.*

52. *Quibus in corpore pus nullam sui dat significationem, ob craßitudinem sui aut loci non se prodit.*

53. *Si ulcera annua, aut etiam diuturniora fiant, os abscedere est necesse, & cicatrices cavas fieri.*

54. *Quæcunq; ulcera medicamentis non curantur,*

tur, ferrum curat: quæ verò ferro non curantur, ignis curat: quæ verò igne non curantur, ea existimare oportet immedicabilia.

Digestivis in ulceribus si immodicè usus fueris, ulcus putridum & sordidum evadet. Ideoq́; cùm in ulcere bona sanies generata fuerit, digestiva medicamenta omninò sunt auferenda. 55.

Abstergentes medicinæ, si immodicè abstergunt, & nimis acutæ fuerint, ulcus humidius evadit, ob carnem colliquatam. Hîc æger erosionis sensum sentit, & pars ipsa calidior, rubentior, & tumentior apparet. 56.

In ulceribus malignis, ubi color faciei pravus est, ut albus aut plumbeus, aut citrinus, hoc insinuat epar esse vitiatum, & sanguinem esse corruptum, undè ulcus ægrè sanescit. Ergò hîc epar rectificetur conforteturq́;. 57.

Nihil mali potest advenire ulceri pus generanti. Suppuratio enim maximum est in ulceribus ad securitatem signum. 58.

Vlcus quando putridum est, tùm acutis abstergentibus, ut unguento Ægyptiaco, aut aqua salita, aut oxymellite mundificetur. 59.

Omnia ulcera requirunt exiccantia, exceptis contusis ulceribus, ibi opus est emollientibus digerentibusq́;. 60.

Sanies semper debet abstergi in ulceribus, ne membrum corrumpat. 61.

Vlcere curato æger singulis mensibus pharmaco, 62.

maco, humorem exuperantem respiciente purgetur, ne de novo materia generetur, & in corpore coacervetur, quæ coacervata, ubi per locum consuetum non potest effluere, regurgitat ad epar, & efficit hydropem, aut ad caput, & efficit maniam, aut ad pulmones, & efficit phthisin.

63. *Quantò plus in ulcere abundat saniei, ac quantò acutiùs est pus, tantò sæpiùs ligatura est solvenda. Idem fiat in tempore calido, sic si putredo aliqua adest.*

64. *Omne ulcus sive sponte, sive ex accidenti factum fuerit, exiccari desiderat, medicamento non aspero, mordente & acri, præterquàm ubi malignum, & cum putrilagine fuerit.*

65. *Quando in ulceribus nervosis labra callosa & dura sunt excindenda, tùm ante incisionem corpus est purgandum, & nucha secundum longitudinem spinæ inungenda confortantibus nervos, ne materiam motam ob dolorem recipiat.*

66. *In hæmorrhagia ligatura non est solvenda, donec securi sumus, sanguinem esse cohibitum.*

67. *In intemperie calida ligatura sæpiùs est solvenda, quàm in frigida. Item in vulneribus nervorum, & chordarum per diem bis aut ter solvenda ligatura, & ut sic ulcus sæpiùs à sanie mundetur, præsertim ubi mordicatio sentiatur.*

68. *Ex deligatura vehementi sæpè accidit membri corruptio, & mortificatio, quòd per venas & arterias calor, spiritus & sanguis ad membrum*

perveni-

pervenire non possunt. Calore itaq; extincto, membrum emoritur.

Ex vehementi deligatura, sicut etiam ex 69.
ictu & casu accidit, ut humores ad locum ratione doloris attrahantur, avertanturq;, undè obstructio, aut in venis, undè membrorum atrophia, aut in nervis, undè paralysis, aut nervi repletio, undè spasmus.

Quibus occulti cancri adsunt, non curare 70.
melius. Curati enim citius intereunt, non curati verò longius vitam trahunt.

In cancro topica constent ex mediocriter 71.
digerentibus, cum refrigerantibus quibusdam nonnihil permixtis, & omni rosione careant. Calida enim & digerentia, vehementer tenuiores sanguinis partes digerunt, & humorem magis assant, crassioremq; reddunt. Frigida verò vehementer humorem crassiorem reddunt, & ad resolvendum contumacem. Mordentia autem vitij malignitatem irritant.

Carbunculis nequaquàm vehementer calida 72.
& caustica administrentur. Materia enim fit malignior, acutior, acriorq;, præterea cùm natura indè terreatur, spiritus & sanguis ad interiora, scilicet ad cor, confugiunt, undè cor inficitur.

Erysipelas foris intrò converti, malum: intus 73.
verò foràs existere, bonum.

Ab ossis nudatione, erysipelas. 74.

Ab erysi-

75. *Ab erysipelate putredo, aut suppuratio, malum.*

III.

De inflammatione.

76. *Communis curandi intentio omnium phlegmonum, materiæ est evacuatio. Eorum verò quæ adhuc fiunt, priusquàm evacues sanguinem, prohibe fluere ad phlegmones augmentum.*

77. *Super calefacti membri excessiva infrigidatio humores coarctando, naturam membri corrumpit.*

78. *Post magnos fervores corporis, nervorum rigor aut distentio.*

79. *In particulis recenter inflammatione tentatis ex opposito: in vetustioribus ex propinquo venæsectio est molienda.*

80. *Quando membrum phlegmone tentatur, tùm hoc neq; est exercitandum, neq; movendum, neq; fricandum, præsertim in principio.*

81. *In omnium inflammationum principijs ab opposita parte sanguinem mittere oportet, at ubi affectus diutiùs perduraverit, tùm maximè ab eodem affecto membro, si fieri potest, sin minus, saltem à propinquis sanguis mittatur.*

IIII.

De apostematibus.

Humorum

Humorum acuitas, aut ipsorum gravitas, sive virtutis expulsivæ, aut mandantium membrorum fortitudo, aut suscipientium debilitas, meatuumq́ nimia apertio, sive succorum copia, frequenter in membris causant apostemata. 82.

Apostemata in nobilibus membris, & cordi vicinis facta, nusquàm fiunt sine febri. 83.

Si in magno abscessu multum puris coit, simul id omne effudisse mortiferum est. 84.

Quibus speratur abscessum futurum ad articulos, liberat ab hoc abscessu, urina multa, crassa & alba facta, qualis in laboriosis febribus, quarto die quibusdam incipit fieri. Si verò etiam ex naribus fluxerit sanguis, brevi admodùm solutio fit. 85.

Absq; cibi tenuitate nunquàm humoralis collectio commodè resolvetur. 86.

Multa parit incommoda, tardare apertionem saniosæ collectionis. 87.

Cavendum est, ne abscessus summa cute in convalescentibus erumpens, medicamento ad viscera reprimatur: sed ut aliqua ratione discussum magis ac magis expellatur, manibus, pedibusq́ innitendum. 88.

Dùm pus fit, dolores ac febres accidunt magis, quàm confecto. 89.

In principio apostematum, quando materia est multa & in fluxu, tùm materia antecedens est imminuenda, ut sic apostematis augmentum inhibeatur. 90.

bibeatur. Quia in principio materia est obsequens minorativo medicamento, eò quòd sit in fluxu & motu.

91. *Quando venenosum apostema aliquo in membro est obortum, ut carbunculus, antrax, aut membri sideratio, & corruptio, hîc extrinsecùs, cordi, & intrinsecùs, quæ cor confortent, ac defendant, ne à venenosis vaporibus, in loco affecto resolutis, facilè inficiatur, & quæ contra venena faciunt, ut in febri pestilentiali, offerantur. Vapores autem petere cor, constat & ex febri, & cordis tremore, seu saltu, ex syncope & virium debilitate.*

92. *In principio apostematum, materia semper ad oppositum est revellenda, nisi in morbis pestilentialibus, ubi celeriter materia per partem propinquiorem est expellenda.*

93. *Quando apostema aliquod aperis, tùm etiam ligatura expulsiva utere, ut sic sanies in effluendô adiuvetur.*

94. *Quando apostema evanescit, & materia ad interiora recurrit, tùm principalia membra, non tàm extrinsecùs, ut caput oxyrrhodino, cor & epar epithematibus stypticis, quàm intrinsecùs confectionibus confortetur. In loco verò apostematis medicamenta attrahentia, vel cucurbitulæ affigantur. Sic & synapismis, fomentis, fricationibus, lapide corrosivo seu ruptorio, materia foràs evocetur. Idem intelliga-*

telligatur de ulceribus intempestivè curatis.

Si in duritiem convertatur apostema, tùm utere primò mollificantibus, & postea resolutivis, aut utere mollificativis unà cum resolutivis permixtis. 95.

In venenosis abscessibus, ut in carbunculo nequaquàm mera resolventia, & discutientia adhibeantur, ne materia fiat acutior, malignior, & naturæ magis contraria. Ideò cum resolutivis quædam refrigerantia permisceantur, ut ipsorum caliditas nonnihil hebetetur. In summa componantur emplastra ex ijs, in quibus sit attractio, evaporatio, & digestio cum repressione. 96.

Quando in apostemate oborto in interioribus, ut in pleuritide, &c. venam secas, evacuas, & anodyna administras, & accidentia indè non mitigantur, certum est, apostema tendere ad suppurationem. 97.

Quandoq; ex apostemate duro, melancholicoq; aut scirrhoso fit cancer, cùm scilicet Medicus temerè medicinis utitur resolutivis calidis. Indè enim materia apostematis calefit, acuitur, & uritur. 98.

Resolventia medicamenta immodicè adhibita in apostematibus, materiam subtilem discutiunt, undè scirrhus oritur, aut tophi fiunt, resolutis scilicet partibus subtilioribus, crassis verò partibus relictis. 99.

Apostema

100. *Apostema ad suppurationem tendere constat, ex doloris, pulsationis, caloris ac febris incremento.*

101. *Quæ perfrigerata sunt excalfacere oportet, præter ea, quæ sanguinem profundunt, aut brevi sunt profusura.*

V.

De articulorum luxationibus, & fracturis.

102. *Quicunq; à nativitate mutili fiunt, pleriq; ex his curabiles sunt, nisi valdè magna emotio facta fuerit, aut etiam adultis, & præauctis iam pueris contigerit.*

103. *Articuli excidentes aut luxati, quò plus luxati aut elapsi fuerint, tantò difficiliùs reponuntur: & contrà.*

104. *Vbi articulorum & ossium discessus diuturnus est, ut reponantur, exigua spes restat, periculi autem multùm. Nam si quis non reponat, stultæ plebeculæ artis expers videbitur: si verò reponat, ægrum propiùs ad mortem, quàm sanitatem perduxerit.*

105. *Recentes humeri luxationes citiùs incidunt, quàm quis putare possit. Sed & veteres quoq; citò reponuntur, nisi caro in acetabulum deveniat. Verùntamen & ita mihi inveteratam brachij luxationem reponi posse videtur. Quid non enim*

enim novit iusta molitio? verùm ne iterum pro consuetudine facilè excidat, periculum est.

Si spina usq; in ventrem internè luxata fuerit, nulla arte aut machina repelli poßit, vivis hominibus. Cur igitur hoc scribo, inquis? sanè quia nonnulli putant se hominem ita affectum curasse, spinamq; sua sponte, iterum sanescere nulla repositione indigentem. Quippe ignari multi sunt, & lucro hoc habent, quod ignorant. Persuadent etiam alijs, cùm tamen ipsi peßimè falluntur. 106.

Quibuscunq; spinæ verticula intrò obliquantur, ita ut alia ab alijs multùm distent, lethale signum. Sed si superstites evadant, profluam magis semper habent urinam, & cruribus impotentiores, & torpidiores fiunt. 107.

Ossa circa cubiti flexuram molestiora sunt, quàm quæ circa genu, & difficiliùs reponi possunt. Luxantur quidem minus, quàm illa, verùm difficiliùs reponuntur ac coaptantur: insuperq; magis inflammantur, & callum acquirunt. 108.

Quibus tibiæ oßibus luxatis ac ulcere superinducto, articuli pedum omninò eminent, si verò intrà vergant, sive extrà, tales non reponere melius est. Certò enim morietur homo. 109.

Os pedis luxatum, eadem die, aut postridiè, aut tertio ad summum die reponi debet: Quarto enim recrudescere solet. Post decem verò dies repositum, vix continetur. 110.

Quibus pes solus excesserit, aut cum appen- 111.

 dice,

dice, nisi rursus incidat, attenuatur progressu temporis, & coxa, & femur, & tibiæ pars luxationi opposita.

VI.

De cutis vitijs.

112. *Quibus sunt cùm ulceribus tumores conspicui, ij non admodum convelluntur, aut insaniunt: Quibus verò repentè evanuerint, siquidem postica parte factum sit, convulsiones & tetani accidunt: si verò à fronte insania, lateris dolor acutus, empyema & dysenteria, si rubecundi fuerint tumores.*

113. *Tumor apparens in loco aliquo, semper materiam significat.*

114. *Ruptiones quæ ex dorso ad cubitum descendunt, venæsectio solvit.*

115. *Post restaurationem fracturæ ossis, fit ut membrum maneat gracile, quod accidit, aut ob indecentem & arctam membri deligaturam, unde membrum suo nutrimento fuit destitutum, aut immodicam resolutivorum administrationem.*

116. *A sphacelismo ossis abscessus.*

117. *Quando membrum aliquod incipit virescere, & livescere, tùm certum est ipsum tendere ad corruptionem.*

118. *Quibuscunq; venter fuerit stypticus, & chymi crudi & acuti multiplicantur in venis, utplurimùm scabie vexantur, & immunditie cutis.*

Nonnun-

Nonnunquàm secta vena accidit scabies, aut si adest inde augetur. Huius duæ sunt causæ: Prima est, quòd exigua phlebotomia commovet humores, & humorum commotorum aliqua pars ad cutis superficiem delegatur, unde augetur scabies. Altera est; quia per phlebotomiam magna quantitas exuperantis humoris expellitur, qua expulsa natura reliquijs dominatur, & expellit ad exteriora. 119.

Licet in cutis defœdationibus ac scabie corpus probè evacuetur, tamen scabies non desinit, huius causa hæc est: quòd cutis & partes subcutaneæ malam intemperiem acquisiverunt, ita ut quicquid ad ipsam pro nutrimento delegatur, corrumpatur. Ideò post purgationes corporis factas adhibenda sunt extrinsecùs inunctiones & balnea, ut cutis intemperies sic alteretur emendeturq́;. 120.

Quando in cutis defœdationibus ac scabie, corpore purgato, ac balneis & inunctionibus æger non curatur, signum est multitudinis humorum, & craßitiei eorum. Quare materia de novo digeratur, purgetur, æger inungatur & balneetur, & curabitur. 121.

Corpora scabiosa & cacochymica non crassescunt, donec corpus sufficienter sit evacuatum. 122.

Quando scabies ex adustis, cholericis & melancholicis humoribus nascitur, & corpus est emaciatum, cholericumq́;, tùm nihil est melius quàm corpus impinguare. 123.

124. *Quando scabiosi urinam habent laudabilem ac inculpatam, sic ubi & alvi extrementa sunt inculpata, tùm scias corpus esse mundum, & virtutem naturalem robustam. Ideò tùm extrinsecùs hærens scabies convenientibus medicamentis curetur.*

125. *Confectio Hamech est præstans medicamentum, ubi ulcera & pustulæ in cute apparuerint.*

126. *Viperarum caro quàm celerrimè ad cutem ac superficiem digeri ac distribui solet. Quare ubi recrementorum copia affuerit, & viæ fuerint obstructæ, minimè tutò viperarum caro exhibetur; sed postea cùm coniecturaverimus humores esse attenuatos, & vias esse dilatatas.*

127. *In scabie & cutis defœdationibus cucurbitularum usus non admittitur, donec corpus probè perpurgatum sit, quia sanguinem intercutem exhauriunt, evacuantq́.*

128. *In cutis defœdationibus reliquis purgatorijs ac digestivis medicamentis administratis, extrinsecùs primùm fiat balneum, ut sic materia ad superficiem cutis attrahatur, & resolvatur. Deinde unguenta desiccantia & congruentia adhibeantur.*

129. *Latæ pustulæ non admodum pruriginosæ.*

130. *Quando in corpore tubercula nascuntur, tùm alvi excrementa, urinas, & vomitum inspicere oportet. Si enim hæc biliosa apparent, tùm certum est totum corpus vitiosis adhuc humoribus, qui evacuatione indigeant, abundare. Si verò hæc sanis*

ſanis ſimilia fuerint, tùm palam eſt, naturam totam ſuperfluitatem ad partes patientes depoſuiſſe, & totum corpus bonos humores habere, ac ſine ullo periculo nutriri poſſe.

Medicamenta omnia quæ contra ambuſtio- 131.
nem ignis adminiſtrantur, nequaquàm frigidè adminiſtrentur, ſed tepidè, ne partes aduſtæ ſic detineantur, ut fumi exhalare non poßint.

Curatio ſanguinis mortificati ſub cute, in 132.
principio perficitur cum medicinis reſolutivis, permixtis cum quibuſdam ſtypticis. Reſolutiva enim aperiunt & dilatant orificia venarum, ideò ſtyptica admiſcenda ſunt, quæ probibent ne ſanguis è venis exeat. Poſteà ubi dolor quieverit, ſola diſcutientia admoveantur.

In lepra, ubi materia ad cutem notabiliter 133.
eſt expulſa extra venas, venæſectio deteſtatur.

APHORISMORVM
PRACTICORVM
FINIS.

31

Benevolo Lectori S.

CVM operæ Typographicæ ad finem libri perveniſſent, & pagella vacua relinqueretur: cogitatio non contemnenda incidit, de candidis lectoribus quippiam vno atq; altero verbo admonendis. Nam præter erratorum, quæ vix in ulla officina prorſus evitantur, indicationem, hoc etiam ſcire nonnullorum interfuerit: Phraſin alicubi minus latinam conſultò retentam eſſe, ut ſententia cum verbis, ſuo quæq; authori integra conſtaret. Id quod omnibus ſcripta illorum, unde hoc genus depromptum eſt, replicare volentibus obvium fuerit. Stylum vertere non quidem difficile erat. Sed in rerum graviſsimarum tractatione, hæc quaſi vocum quarundam, ut verbi, deteſtor, patiendi ſignificatione accepti, & ſimilium, catachreſis, quemadmodum etiam novorum, quæ uſu paſsim inoleverunt, tolerantia, non imeritò profeſsionis amplitudini, vel potiùs neceſſariò temporum iniuriæ condonantur. Quam manſuetudinem Galenus ipſe & probat, & ab alijs ſanis requirit. Quare ne hîc quidem aliquid incommodi eventurum inde confidimus. Vale.

Errata ſic corrigenda.

In ſecundo Epigrammate pro *maiore*, lege *maiorve*. verſu 5.

Pag 18. Aph. 83. pro *cancrore*, lege *cancrove.*

58. Aph. 13. pro *ſtanguria*, *ſtranguria.*

83. Aph. 11. pro *præſtet*, *perſtet.*

130. Aph. 214. pro *es*, *eos.*

136. Aph. 264. pro *unquam*, *nunquam.*

159. Aph. 412. pro *ſive*, *ſine.*

160 Aph 418. pro *ſeni*, *ſenio.*

226. Aph. 846. pro *abeſit*, *albeſit.*

247. Aph 1015. pro *ferulentumq;*, *feculentumq;*.

Leviora lector per ſe emendabit.